This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het "watermerk" van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

V l.

(

Koni art

van nz.

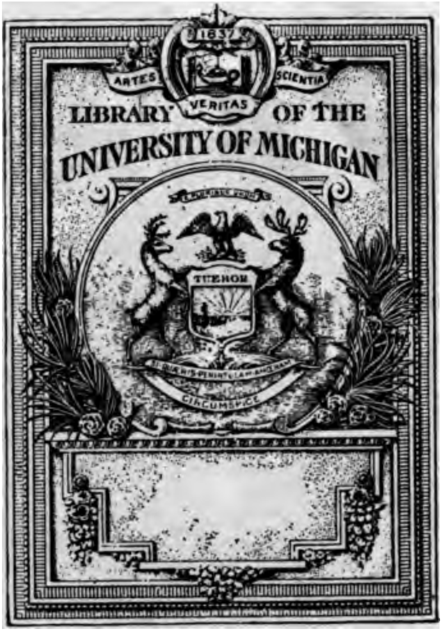

De I lis-
singen ten,
rechtst kar
en Ma

Koni
Rech d.

Voor tzij
per di gen
van L ers
der Ca

Aan ster
en Hof...

De Directie geeft alle verdere inlichtingen. **Men wende zich tot**

De Heeren **DONALD CURRIE & Co.**

3 & 4 *Fenchurch-street*,

of tot: **LONDON E. C.**

de Stoomvaartmaatschappij „Zeeland" — VLISSINGEN
de Nederlandsche Staatsspoorwegmaatschappij — UTRECHT
Bruinier & Co. — AMSTERDAM
Ch. Cornelder & Zonen — ROTTERDAM
Prins & Zwanenburg — GRONINGEN en HARLINGEN
C. Hugo / Falck & Co. — HAMBURG
F. Huger / R. Berns — ANTWERPEN
...othenstein — BERLIJN.

...rukkerij Nijgh & Van Ditmar. — Rotterdam.

DT
75
-M4

R. M. S. "NORHAM CASTLE."

NAAR

ZUID-AFRIKA

MET DE

CASTLE-LIJN.

Volgens den Engelschen tekst van

EDWARD P. MATHERS, 1850-

Lid der *Royal Geographical Society*,

VOOR NEDERLAND BEWERKT DOOR

H. TIEDEMAN.

ROTTERDAM,

NIJGH & VAN DITMAR.

1889.

Posthumus
Librarian
5-11-1923

ILLUSTRATIËN.

Blz.

Een Stoomer der *Castle*-lijn .... Tegenover het Titelblad.

Dartmouth 14

Plymouth; Lissabon; Funchal op Madeira 20

De dokken in Kaapstad en de Tafelbaai 34

De St. George-street te Kaapstad; Wijnhoeve te Constantia; Gouvernementshuis in Kaapstad 36

De invaart van Port Natal; het Postkantoor te Kimberley; de Diamantbeurs te Kimberley 58

Uit Pearson's broeikas; Port Elizabeth 65

Havenwerken te East London 74

De Witte Oemvaloesirivier in Zoeloeland; Waterval te Howick; De Oemkomasrivier in Natal; een „drift" in Natal 130

Gezicht op de De Beers-mijn; een Waterval op de Oempoeloesirivier in Swazieland; Brug te Barkley over de Vaal...... 146

Snelwagen naar de Goudvelden; „Moodie's" (goudvelden van De Kaap); de Komatierivier bij de grens van Swazieland.. 166

Een Straat te Barberton; de Sjebaberg 176

VOORREDE DES SCHRIJVERS.

Eenige blikken op den inhoud van dit boekje verraden zijn strekking en zijn inhoud. Zuid-Afrika trekt, van maand tot maand, meer en meer, het kapitaal en de arbeidskrachten van het Moederland (en van het *Moederland* niet alleen) tot zich. Het ontwikkelt zich gaandeweg ook tot één der meest geliefkoosde kuuroorden ter wereld. Onder deze omstandigheden hebben de eigenaars van de *Castle*-Stoomvaartlijn het zaak geoordeeld, om een ietwat haastig saamgevat, maar laat ons hopen vrij volledig en leesbaar, handboekje voor het Goud- en het Diamantenland, alsook voor de plaatsen, door de stoomers hunner Maatschappij aangedaan, ter vrije beschikking te stellen èn van het publiek, èn van de passagiers op haar vaartuigen.

Stippen wij aan, dat dit werkje slechts als de inleiding moet worden beschouwd tot een grooter werk, hetwelk zich reeds ter perse bevindt.

Voor veel van hetgeen men in de volgende bladzijden te lezen krijgt, is de schrijver zijn dank verschuldigd aan het *Official Handbook* voor de Kaapkolonie van den heer John Noble, zoomede aan het jaarboek van de *Argus* — beiden belangrijke uitgaven, die elke kolonie eer zouden aandoen.

Londen, Februari 1889.

INHOUD.

	Blz.
Op reis naar de Kaap	1
Lissabon	17
Madeira	21
De Canarische Eilanden	27
Andere rustpunten	31
St. Helena	33
Ascension	34
Kaapstad	34
De Kaapsche spoorwegen	50
Spoorwegroutes naar de Kalkbaai over Wijnberg	52
Idem naar Stellenbosch en Malmesbury	53
Idem naar Kimberley	54
Kimberley	59
Van Kaapstad naar de Algoabaai	64
Port Elizabeth	65
Van Port Elizabeth naar Graaf Reinet	68
Idem naar Grahamstown en Port Alfred	70
Idem naar het binnenland	72
Van de Algoabaai naar East London	74
Idem naar King Williamstown	76
Idem naar het binnenland	77
Verdeeling der Kaapkolonie	80
Natuurkundige eigenaardigheden der Kaapkolonie	84
Instellingen der Kaapkolonie	92
Hulpbronnen „ „	99
Fabrikaten „ „	102
Landbouw „ „	105
Wie emigreeren moet	119
De Kaapkolonie als gezondheidsoord	125
Nuttige statistieken der Kaapkolonie	127
Van East London naar Natal	130
Natal	131
Basoetoland	145
Britsch Bechuanenland	146
De Oranje-Vrijstaat	148
De Zuidafrikaansche Republiek	152
De Zuidafrikaansche goudvelden	166
De Oostelijke havens	186
Korte geschiedenis en beschrijving der *Castle*-lijn	189
Spijslijsten	203
Inlichtingen voor passagiers	207
Passagegelden	208
Verschillende inlichtingen	215
Tabellen der afstanden	216
Hoofdagentschappen der *Castle*-lijn	224
Register	227

NAAR
ZUID-AFRIKA
MET DE
CASTLE-LIJN.

OP REIS NAAR DE KAAP!

De reiziger, welke van zijn voornemen, om naar het zonnige Afrika of naar de naburige eilanden te vertrekken, blijk gegeven heeft, door zijn biljet te nemen in No. 3 Fenchurch-street, naar een verafgelegen bestemming — die reiziger zal vermoedelijk begeerig wezen op inlichtingen over de oorden, welke hij nu gaat zien, al vóór het aanvaarden der reis naar de Kaap. Op reis naar de Kaap! Beteekenisvolle woorden, beteekenisvol bovenal voor hen, die bezig zijn hun laatste toereidselen te maken, alvorens zich in te schepen op één der zeekasteelen der *Castle*-lijn, dat fier zich wiegelt op den vloed in de Oost-Indische dokken. Boer of edelman, kajuitsjongen of gezagvoerder — zij allen hebben in het gemoed het dichterwoord: *Anticipation forward points the view.* Mogen hun rooskleurigste verwachtingen haar verwezenlijking vinden in dat groote land, werwaarts zij thans den steven wenden!

Onze bedoeling met het schrijven van dit werkje is

zekerlijk het reizende publiek de voornaamste gegevens te verstrekken nopens Zuid-Afrika en de oorden, welke de reiziger met de booten der *Castle*-lijn bereiken kan. Maar men zij niet beducht! Wij hebben geen plan deze bladzijden te overladen met geschiedkundige of philosophische bijzonderheden. Neen! Eerder zullen wij er naar streven dezen gids tot een handboek te maken voor den reiziger en den landverhuizer.

De doorvorscher van het verleden, de onderzoeker van het heden kunnen elders veel breeder inlichtingen vinden over een land dat, naar mate de jaren voortrollen, zich steeds reusachtiger en reusachtiger voor onzen blik opdoet.

Anthony Trollope heeft, door zijn belangrijk paar deelen over Zuid-Afrika, veel gedaan om den Engelschen lezer met dat werelddeel bekend te maken. John Noble, de geleerde griffier van het Kaapsche Huis der Afgevaardigden, vervult waardiglijk de plaats van hedendaagsch geschiedschrijver dier onmetelijke landen. Zijn even voortreffelijk als goedkoop boek: *South Africa, Past and Present*, bekleedt een eereplaats op de boekenplanken der kolonisten, terwijl het officieele handboek, dat hij uitgeeft en dat alle bijzonderheden verstrekt nopens de geschiedenis, de hulpmiddelen en voortbrengselen der Kaapkolonie, een ware goudmijn is, wat volledigheid betreft. Silver & Co.'s handboek voor Zuid-Afrika heeft een zeer goede faam. Het jaar- en adresboek der Kaapkolonie, door de *Argus* uitgegeven, doet der vlijt en der zorgvuldigheid des bewerkers alle eer aan. Het is de Afrikaansche „Whitaker”. De boeken die George Maccall Theal geschreven heeft, als daar *zijn:* de *History of South Africa*, de *History of the Boers in*

South Africa en *Kafir Folk Lore*, prikkelen de belangstelling en getuigen van een oordeelkundige navorsching. *Austral Africa* van den Reverend John Mackenzie behelst vele wetenswaardigheden. Onder Zuidafrikaansche letterkundigen verdient ook A. Wilmot, lid van het Kon. Aardrijkskundig Genootschap, genoemd te worden. Voor het naslaan, hebben zijn *History of the Cape Colony*, *Geography of the Cape Colony* en *History of the Zulu War*, haar eigenaardige waarde, ofschoon laatstgemeld werk allicht voorvallen staaft, die de Engelsche lezer gaarne zou willen vergeten. Nog verdienen hier een eervolle vermelding: de geschriften van mejuffrouw Colenso en Thomas Fortescue Carter's voortreffelijk *Narrative of the Boer War*, alsook J. Rider Haggard's *Cetywayo and his White Neighbours.* Van de beste boeken in koutstijl over de levenswijze in Zuid-Afrika zouden wij, onder meer, willen noemen: *Incwadi Yami*; *or, Twenty Years' Experience of South Africa*, door J. W. Matthews, med. dr.; *The Farm in the Karoo*, door mevrouw Hobson; *Six months in Cape Colony and Natal*, etc., door J. J. Aubertin; *Twenty-five years in a wagon in the Gold Regions of Africa*, door A. A. Anderson; *South Africa; A Sketchbook of Men and Manners*, door J. Stanley Little; *Among the Cape Kafirs*, door Ernest Glanville; *A Year's Housekeeping in Natal*, door Lady Barker; en *The Alien Transvaal*, door mejuffrouw Annie Russell. Wat betreft de kleine maar dappere kolonie Natal, men vindt betrouwbare gegevens daarover vooral in Davis & Son's jaar- en adresboek, alsook in Walter Peace's *Our Colony of Natal*, terwijl de *Annals of Natal*, die nu geregeld voortkomen uit de geleerde pen van John Bird, hoogst zaak- en leerrijke bundels zullen

worden bovonden. Vergeten wij voorts niet gewag te maken van *Brook's Natal,* noch ook van de talrijke geschriften, die wijlen den bekwamen Dr. Mann tot auteur hebben.

De herzamelde redevoeringen van Lord Carnarvon, Sir Bartle Frere en Sir Donald Currie, over Zuidafrikaansche aangelegenheden, bezitten veel méér dan een bloot voorbijgaande waarde, terwijl talrijke reizigers, in den ouden en nieuwen tijd, reisbeschrijvingen hebben achtergelaten, welke op zich zelf een omvangrijke bibliotheek vormen, te gader met de monografieën over bijzondere onderwerpen: landbouw of mijnwezen, enz., die van schrijvers ter plaatse uitgaan en bij Zuidafrikaansche boekverkoopers kunnen besteld worden. De omvangrijke en zich steeds uitbreidende goudvelden van Zuid-Afrika hebben reeds een eigen literatuur voortgebracht. Langen tijd was het boek van wijlen Thomas Baines, lid van het Kon. Aardrijkskundige Genootschap: *The Gold Regions of South Eastern Africa* het éénige vermeldenswaardige werk nopens het reusachtige, goudhoudende gebied van Zuid-Afrika. Sedert heeft echter schrijver dezes het zelfde hoogst gewichtige onderwerp wederom opgevat en verder uitgewerkt in zijn *Golden South Africa.* De tijdschriftsartikelen, die over Zuidafrikaansche aangelegenheden handelen zijn eenvoudig niet op te noemen. Vele goede kaarten zijn verkrijgbaar gesteld, en één er van hebben wij bij dezen gids gevoegd.

De nuttige gegevens, welke wij aan sommigen der bovenstaande werken hebben ontleend, zullen wij aanvullen met persoonlijk waargenomen bijzonderheden betreffende de hierna te beschrijven plaatsen. Wij zul-

len den vertrekkenden reiziger begeleiden op zijn tocht naar en door Zuid-Afrika. Eerst zullen wij, na de stranden van „Old England" achter ons te hebben gelaten, met hem Lissabon bezoeken en hem vertellen, wat hij er dient te zien, is hij aan tijd gebonden. Daarna zullen wij een kijkje nemen in dat bekoorlijke gezondheidsoord: Madeira, en ook een poos verwijlen op de Canarische eilanden — het paradijs van eeuwigen zonneschijn en zoete briezen. Vluchtig zullen wij Ascension bezoeken en St. Helena, laatst verblijf van den grooten Napoleon, en vervolgens stilhouden in Kaapstad. Van hier zullen wij den reiziger een schets geven van de spoorwegen naar het binnenland, van de hulpbronnen en de nijverheidstakken in dit groote Kaapland. Wij willen hem pas weder verlaten, wanneer wij den gulden eindpaal zullen hebben bereikt, werwaarts hij ongetwijfeld de schreden zal hebben verhaast.

Blijkbaar zal het zijn nut hebben, wanneer wij, in onze reis naar Zuid-Afrika, zooveel mogelijk ons beroepen op hen, die ons zijn voorgegaan. Aan keuze der bronnen zal het ons hierbij niet ontbreken. Zeer vele hoogst lezenswaardige schetsen, door allerlei voldane reizigers, over uitstapjes en tochten in „Currie-booten", gelijk ze in den wandeling heeten, vullen de kolommen der periodieke geschriften. Op den voorgrond stellende, dat de passagiers alle verdere wetenswaardigheden, die zij noodig hebben, zullen aantreffen in het tweede gedeelte van dit boekje, willen wij hen eens kennis laten maken met één der vele, aangenaam geschreven opstellen over de stoombooten der *Castle*-lijn en haar lange, doch altoos interessante vaarten op den Oceaan. Nemen wij hierbij aan, dat de lezer zijn reis aanvaard hebbe te Londen,

instede van te Dartmouth, van waar vele reizigers vertrekken, voor wie een dag langer aan wal een zaak van overwegend belang is.

Alles is klaar, en het laatste „Vaart wel"! weerklinkt op de kaden van het Oost-Indische Dok, waaruit het bevallige gevaarte, met name „......Castle" [1]) langzaam te voorschijn gebracht wordt tot in de Theems, alwaar twee sleepbooten het op sleeptouw nemen.

Dus schildert een pikant schrijver in *London Society* het schouwspel, dat zich aan hem voordeed bij den aanvang der reis:

„Het vertrek uit Engeland van een dezer groote zeekasteelen behoort almede tot de meest belangwekkende en indrukwekkende tafreelen, die men bedenken kan. Mocht de schim van Dr. Johnson dezen *glimpses of the moon* een bezoek kunnen brengen en het hem vergund worden na te gaan, welke maatregelen Sir Donald Currie treft, om in al de gerieven der op zijn prachtige vaartuigen vertrekkende reizigers naar behooren te voorzien, dan zou de beroemde dokter en woordenboekschrijver buiten kijf, en zonder eenig voorbehoud, zijn ietwat afgesleten verklaring, dat een schip een kerker is, waarin men alle kans heeft van te verdrinken, gaan intrekken. De stoombooten van het kaliber der *Castle*-lijn zijn bij lange na geen gevangenissen, integendeel drijvende monsterlogementen, voorzien van alle hedendaagsche gemakken, zelfs electrisch licht en

---

1). Al de booten van de *Castle*-lijn, ten minste de meesten, zijn gedoopt naar bekende kasteelen in het Vereenigde Koninkrijk: *Hawarden Castle*, enz. Vandaar de naam der stoomvaartlijn.

Noot des Vertalers.

electrische schellen. Haar geheele uiterlijk, zoowel als haar inrichting, verraadt een echt Engelsche degelijkheid en verfijnde geriefelijkheid.

„Stel u voor, dat gij u bevindt aan boord van één der nieuwste vaartuigen dezer lijn, op weg naar de Kaap. In het grauwen van een herfstmorgen sluipt het groote schip langzaam uit het bassin der *East India*-dokken te Blackwall, en zakt geruischloos de Theems af, te midden der vaartuigen van allerlei aard, wier mastenwoud en want hier oprijzen voor ons oog, soms maar aan den neveligen gezichtseinder. Nóg blinken de straatlantaarns op de kaden en werven; nóg straalt hier en daar aan een hoogen scheepsmast het seinlicht, dat er den geheelen nacht gebrand heeft. Op het verdek staan eenige lieden, warm ingepakt, die de groote wereldstad zien wegsterven aan den horizont. Wie weet, wat er in hen omgaat, doch overigens hebben de matrozen en sjouwers het dek vrij wel tot hun beschikking. Hard zijn zij aan het werk, om het schip klaar te maken tegen den komenden strijd met de breede baren, werwaarts het voorwaarts ijlt. Een half dichterlijk waas houdt het landschap gehuld in het *chiaro oscuro* van den morgenstond te Londen:

“Now doth like a garment wear.
The beauty of the morning — silent, bare;
Ships, towers, domes, theatres and temples lie
Open unto the fields, and to the sky,
All bright and glittering in the smokeless air.„

„Maar de schroef wentelt voort en voort met een nog half verholen gezucht en geweeklaag, en de stoomer vaart gestadig door, tot de groote stad eindelijk verloren gaat

voor den blik. Zij, die op het dek staan, werpen haar in de gedachte een laatst vaarwel toe en wenden het oog van achteren naar voren, met een zucht, waarin leedwezen en verlichting samengaan. Inderdaad valt er veel waar te nemen in dit grensgebied van den *silent highway*: den Oceaan. Daar ligt Greenwich met zijn hospitaal, welks blanke wallen u tegenstralen van den overkant, en zijn nauwgezetten chronoloog: het beroemde Observatorium op gindschen heuvel; Greenwich en de *whitebait*-herinneringen, onafscheidelijk daaraan verbonden. Langs de scherpe kronkelingen der rivier stoomt ons schip den lagen oever aan den kant van Essex voorbij. Rechts aanschouwt men de groenende hellingen van Kent. In het verschiet: Gravesend. Dra laten wij ook dit achter ons, met Rosherville: „de plaats, waar men een gelukkigen dag kan doorbrengen". In het toenemende daglicht stevenen wij voorwaarts. Steeds breeder wordt de Theems, steeds kaler en leelijker lijken haar modderbanken. Nu en dan brengt een eenzaame fabriek eenige afwisseling, doch haar reusachtige naamborden wijzen maar al te duidelijk aan, welke onverkwikkelijke werkzaamheden er binnen verricht worden. Onze aandacht wordt nu echter niet zoozeer door den vasten wal meer gaande gehouden. Rondom ons breiden de wateren zich uit en, met hen, de vaartuigen, die komen en die gaan: kleine vaartuigen en groote, logge en ranke. Wij komen stoomers tegen, welke ons bijkans even kolossaal toeschijnen als ons eigen schip. Hun passagiers en hun bemanning staan aan de bakboordzijde, om ons te verwelkomen en een „God zij met u"! toe te roepen. Wij beantwoorden hen en vragen ons daarna af, wie die lieden wel zijn mogen en waar zij vandaan komen. Vermoedelijk zouden onze

manschappen, die alles er van afweten, ons kunnen inlichten, edoch de zaak prikkelt onze belangstelling niet genoegzaam, om hen er naar te vragen.

„Bij het genaken van den Theemsmond, worden wij gewaar, dat een stoomsleepboot ons, dicht in de buurt, gezelschap houdt.

„Dit blijkt ook uit de omstandigheid, dat zij even snel gaat als wij en haar vaart schijnt te regelen naar de onze. Voor het overige evenwel handelt geen schepsel aan boord der *tug* er naar, alsof men er kennis droeg van het bestaan onzer groote stoomboot. De felle raderslagen der sleepboot, die het water schuimend opzweepen, verraden een groote bedrijvigheid, maar niet alzoo de verweerde zeebonk, welke de wacht houdt op de raderkast ter rechterzijde en, met de hand, zijn onderhoorigen geheimzinnige signalen toewerpt; noch ook die smerige onderhoorigen zelven. Al deze lieden nemen geen de minste notitie van ons. Zóó stoomen wij door, mijl achter mijl, in de grootste gezelligheid, langs Fort Tilbury, waar wij een schietgebedje ter eere van Queen Bess oplaten, naar de Nore, en het Kanaal in. Dáár naderen de karnende raderen der sleepboot ons nog meer. Plotseling houden de groote boot der *Castle*-lijn en de kleine *tug* tegelijkertijd stil. Men heeft ons feitelijk ingehaald en geënterd, maar men wil ons niets ergers doen dan ons een loods aan boord zetten. We trekken ons dus de zaak niet bijster aan. Spoedig gaan wij tot een ruil over. De eerste loods en een opzichter gaan, met de sjouwers, op de sleepboot over. Zij geven ons een luid hoezee en onze matrozen beantwoorden het met een even luid hoera. Dan gaat de *tug* terug, en wij varen door, en aanvaarden de eerste dagreis in het Kanaal.

„Reeds lang vóór dien hebben onze tweehonderd passagiers der eerste klasse teekenen van leven en bedrijvigheid gegeven. Men ziet hen gesprekken aanknoopen met elkaar. Vrij onverwachte vriendschapsbanden worden gestrengeld in onbewust schilderachtige groepeeringen. De gezelligheid der ontbijttafel werkt er toe mede de kilheid der beleefdheidsvormen te verwarmen. Het luncheon versterkt dit verwarmingsproces en kweekt een nog aangenamer geest der harmonie. Dan komt het prettige middagmaal, met zijn breede verscheidenheid van aangename dingen in de gedaante van visch, vleesch, gevogelte en dranken, en voltooit de zegepraal der gezelligheid. Van nu af vormen de passagiers der eerste klasse als het ware één gelukkig gezin. Hoe zou het ook anders kunnen zijn onder zulke aangename omgeving? Sir John Hautboy is misschien een hoogst stijf en stijfselachtig personage binnen den engen kring zijner voorvaderlijke woning; Don Pistachio Comporto, met zijn donker gelaat en puntschoenen, allicht een dwingeland der dwingelanden onder zijn slaven op den wijnberg in Portugal; Generaal Rigid Rampart, die zich op weg bevindt naar een hem toe te vertrouwen militairen post in Zuid-Afrika, allicht de ongemakkelijkste tuchtmeester der geheele armee, als hij de wacht heeft, terwijl mejuffrouw Dazzle, de *riche héritière*, welke alrede de stelling eener scheepsschoonheid veroverd heeft, misschien allerongenaakbaarst is in haar maatschappelijke vormen, als de oogen eener deftige samenleving op haar gevestigd zijn. Maar hier aan boord, verre van alle maatschappelijke voorschriften, en in aanraking gebracht met wat een nieuwe menschheid schijnt te wezen, hier zegeviert het hoogere bewustzijn, hier worden allen

saamgestrengeld door de geneugten der geïmproviseerde samenleving. Geestelijke heeren, vermogende boeren, speculanten in wijnen, avonturiers van beroep, correspondenten van nieuwsbladen, jachtmakers op gezondheid, en nog vele andere menschensoorten meer der beide kunnen, vindt ge hier bijeen aan boord van dit drijvende gevaarte, zonder dat zij zich te bekommeren schijnen om de toekomst of om het verleden.

„Dus vordert de dag en, met den dag, de groote stoomboot. Voort gaat het langs Herne Bay, Margate, Broadstairs, Ramsgate en Dover. Beurtelings bieden de witte kalkklippen of de steile hoogten der kust stof voor bewondering. Brighton, Hastings en Portsmouth laten wij achter ons, en dra verbleeken ook aan den gezichtseinder de boorden van het schoone eiland Wight. Nu valt allengskens de duisternis, en het schitterend verlichte salon wordt het middenpunt der verstrooiing voor de meeste passagiers, ofschoon het weelderige damessalet en de rookkamer, met haar tallooze spiegels, het een felle concurrentie aandoen en ook haar of hun trawanten hebben. Zóó verloopt de avond, gelijk hij verloopen zou in een logement van den eersten rang. Steeds omzweven u de net gekleede gedienstige geesten van den hofmeester. Hoogstwaarschijnlijk vindt men geen stoomers ergens ter wereld, die u de geriefelijke inrichting aanbieden van dezen. Op geen enkele afdeeling valt het allergeringste aan te merken. En wat de bemanning betreft, van den gezagvoerder af, tot den minsten kajuitsjongen toe, is zij van zessen klaar, hetgeen een compliment is voor hen, die haar hebben uitgepikt. De machinisten zijn altegader Schotten.

„Den volgenden dag worden wij wakker in een geheimzinnige stilte. De schroef draait niet meer en het geklots der baren wordt nergens vernomen. Wij bevinden ons in de haven van Dartmouth, ter ééne zijde omsingeld door bebouwde heuvelen, met hier en daar pikante gevels, die op elkaar gestapeld schijnen. 't Is een schilderachtig panorama. Hier schepen zich nieuwe passagiers in, en omtrent het middagsuur vertrekt de stoomer weder naar het Kanaal en richt den boeg naar de baai van Biskaaien. Binnen vier dagen zal het schip Madeira aandoen, en Kaapstad bereiken, eer drie weken verloopen zijn.

„Het geheele jaar door, vertrekken de stoomers der *Castle*-lijn op deze manier, alle veertien dagen, naar Zuid-Afrika, nu eens over Lissabon en dan weer over Madeira. St. Helena wordt van tijd tot tijd ook aangedaan. De uitrusting van een vloot, benoodigd voor het volhouden van zulk een belangrijken stoomvaartdienst, moet een reuzentaak zijn geweest. Wanneer wij nu verder nagaan, dat dit alles volbracht is binnen het betrekkelijk korte tijdsverloop van vijftien jaren, na een eervolle mededinging met de maatschappij, welke eertijds het monopolie bezat van dezen maildienst, dan kunnen wij niet anders doen dan een eereplaats inruimen onder de prinsen der scheepvaart aan den man, die de held is geweest dezer koene en schitterende zegepraal."

Luister eens naar hetgeen de welluidende stem van den heer A. Wilmot verkondigt in zijn *The most Delightful Voyage in the World: England to the Cape of Good Hope:*

„Een groote stoomer is metterdaad een drijvend stedeke. Als men dit wil beseffen, behoeft men slechts te wandelen langs de gangen of straten, die aan boord de

gemeenschap onderhouden. Reeds hebben wij een blik geworpen op de kajuiten der *Upper Ten* in ons „Belgravia", met zijn talrijke, deftige ingezetenen. Laat ons thans eens opwandelen in tegenovergestelde richting, het buffet en de badkamers voorbij, waar de reizigers zich steeds de weelde eener indompeling in zeewater mogen veroorloven. Hier komen wij aan de wijk der tweede klasse. Dit is Camden Town. Uitmuntende kajuiten omgeven een salon, waar komfort met properheid wedijvert. De hoofdkaraktertrek der eerste klasse is weelderigheid, die der tweede klasse is gerieflijkheid. Nu gaan wij verder en bereiken eindelijk ons *quartier ouvrier*, het arbeiderskwartier, waar de landverhuizers wonen. Alles is ordelijk en net in de derde klasse. De kooien bevinden zich in luchtige kajuiten, en zoowel de rantsoenen als de geheele dienst zijn puik. Nóg eenige schreden en wij staan in de matrozenbuurt, vanwaar wij weder oprijzen naar het bovenverdek en de scheepsbrug. Op sommige schepen zweeft de kapiteinshut hier hoog in de lucht — *aloft in awful state!* Per slot van rekening is het dek, op een zomerreis van Engeland naar Zuid-Afrika, des passagiers waar tehuis. Die breede tenten vormen een uitstekende verdakking, waaronder sofas, stoelen en banken hem als het ware uitnoodigen te gaan zitten. Welk een verkwikkelijke, welk een gezegende rust kan de afgematte man van zaken, kan de uitgeputte kranke hier genieten. Niets te doen dan in te ademen de leven hergevende ozoon van den onafzienbaren oceaan, dan te ontvangen de zoete streelingen der zomerkoelten, zwevende over de zilte diepten! Hier is rust zonder vadsigheid, verandering en afwisseling zonder vermoeienis. Touristen en herstellenden

zouden bij honderden tegelijk naar Zuid-Afrika tijgen, konden zij slechts halverwege gissen, welke voordeelen aan zulk een reis verbonden zijn.

„Ieder Engelschman kan nu zijn waterkasteel hebben, zoo goed als zijn landkasteel 1). Eenmaal gezellig genesteld aan boord der *Grantully Castle* of der *Roslin Castle*, kan hij gaan zitten op het dek en zich verlustigen aan het schouwspel der tallooze vaartuigen, welke den voornaamsten waterweg der wereld gebruiken. De rivier zakken wij af, langs Gravesend, langs Sheerness, naar zee! Hier hebt gij Noordforeland, Zuidforeland, Deal en Dover. Voort stoomen wij langs de kust, soms zóó ver verwijderd, dat zij zich in den nevel schijnt op te lossen en dan weer zóó nabij, dat de bekende kapen en voorgebergten zich in hun volle omtrekken vertoonen. Dinsdag verlieten wij de Theems, en Donderdag vroeg laten wij het anker glippen voor een der bekoorlijkste havensteden op de Zuiderkust: Dartmouth. Heerlijk ligt het ingesloten door groene heuvelen, en de blik wordt er vergast door een rijk landschap, bevallige villas en al de sporen eener hooge beschaving. De briefmalen zullen eerst morgen (Vrijdag) aan boord gebracht worden. Wij hebben derhalve volop tijd, om nieuwe verstrooiing te zoeken, en hoe zouden wij de ons vergunde oogenblikken beter kunnen besteden dan aan een pleziertochtje op de heerlijke Dart? Na den geheelen dag op die rivier te hebben doorgebracht, rest ons nog tijd genoeg, om de curieuse oude

1) *An Englishman's House is his Castle* behoort tot de bekende gezegden.

Vertaler.

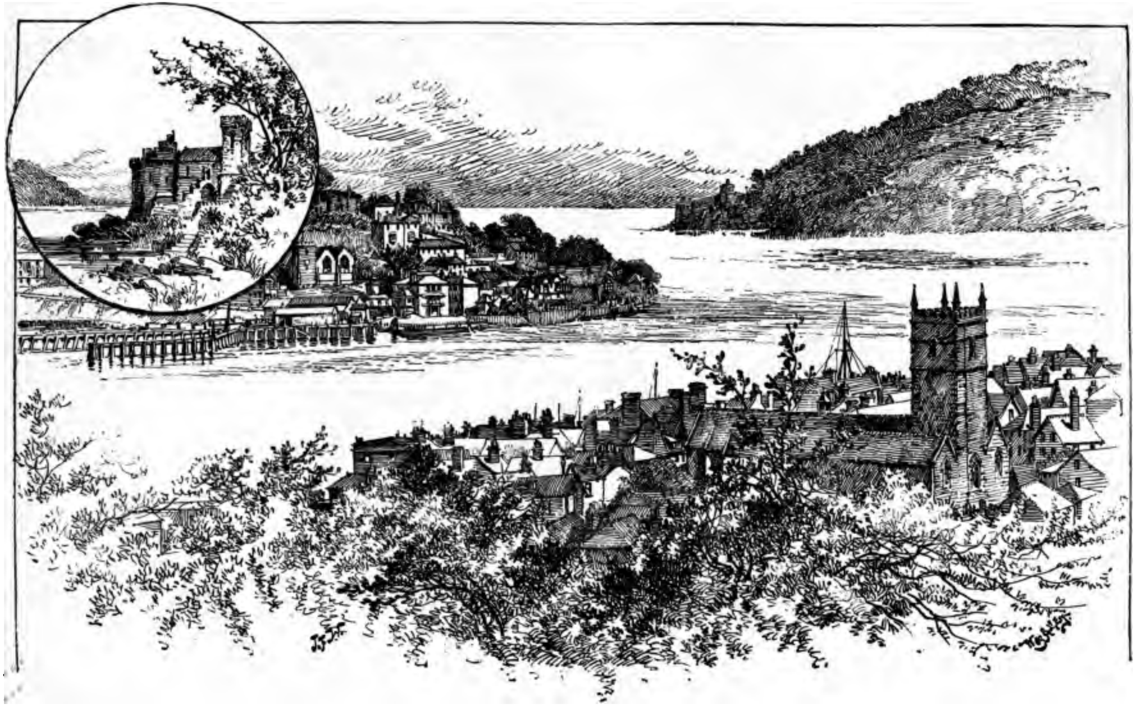

DARTMOUTH.

huizen van het eerwaardige Darmouth te gaan bekijken en de inkoopen te doen, welke een overhaast vertrek uit Londen misschien heeft doen vergeten. De Mewstone ligt aan de Oostkust, bij den ingang der haven van Dartmouth. De buitenste en de binnenste Froward Points liggen het verst in zee. Er tusschen ligt het kasteel Kingswear. Een boven alles uitstekende achthoekige vuurtoren uit graniet, tachtig voet hoog, kroont den kam achter den Mewstone. Eindelijk is de groote dag daar en de briefmalen zijn er ook. Het sein wordt gegeven: voorwaarts! en wij glijden over de baren.

....

„Met volle kracht voorwaarts!" Elke minuut komt nu in tel voor de overeenkomst met de briefmalen. Snel stoomen wij den Eddystone langs en zetten koers naar de baai van Biskaaien. Die koers is een Zuidwestelijke, in de richting van den Noordwestelijken hoek van Frankrijk. Vaarwel, laatst voorgebergte van *Old England*! Is het een zeer fraaie en heldere dag, dan doemt aan den gezichtseinder reeds op de verre kustlijn van Bretagne.

„Wij steven de baai van Biskaaien in — een bespottelijk schrikbeeld voor den onervarene! De groote stoomers der *Union*-lijn en der *Castle*-lijn zijn zóó hecht gebouwd, dat zij met volmaakte zekerheid waar dan ook varen kunnen en elken storm trotseeren. De schrijver dezer regelen is acht malen door de baai gestoomd, op verschillende tijdstippen des jaars, en bij geen enkele gelegenheid heeft hij slecht weder getroffen. Al mocht men een storm ontmoeten, dan kunnen de genoemde mailbooten het best uithouden en, in het ergst geval, is men het onvriendelijke weder te boven zoodra men

Madeira bereikt, d. w. z. binnen twee of drie etmalen. Maar over het weder op deze reis in het algemeen kan men met niet genoeg lof uitwijden. 't Is een verrukkelijk zomerreisje: *Meeresstille und glückliche Fahrt!* Een kalme oceaan en zoele windjes maken het tot één der prettigste zeetochten ter wereld... Wij tarten wie dan ook ons een reis te noemen, waarin gerief, geringe kosten, een gezonde luchtstreek en genot, harmonischer samengaan dan hier. De tourist en de jager vinden hàar alleraangenaamst en, bij haar einde, maken zij kennis met een land, dat een prachtland is, of men er reizen wil dan wel jagen. Maar het is hoofdzakelijk nuttig voor hen, die herstel van gezondheid zochten, om te weten, welke gemakken en gerieven de reis naar Zuid-Afrika hun biedt. Zij biedt hun rust, komfort, afwisselend genot in overvloed; tijdens den tocht, warme, zoete briezen en, aan de Kaap, een land van belofte. Voor lijders aan longkwaal is de verheven en droge Karroe-streek — thans gemakkelijk per spoor te genaken — van de hoogste waarde. Het is ook voldoende bekend, welk een uitstekend gezondheidsoord de Oranje-Vrijstaat voor soortgelijke lijders moet worden genoemd, ofschoon het zeker beter ware, indien 't feit nóg wereldkundiger kon worden gemaakt, Het klimaat is er uiterst gezond en boven beschrijving aangenaam. Den longlijder zouden wij ook de schoone voorsteden der Kaapstad of zulke bekoorlijke plaatsen als Worcester en Graham's Town willen aanbevelen, ware het niet dat het bijna hatelijk is, namen te noemen. Zuid-Afrika heeft duizend bekoringen, duizend welkoms in reserve.

„Na de baai van Biskaaien te zijn doorgestoomd, zal men allicht land zien nabij Kaap Ortegal in Spanje.

Corunna, dat men nooit vergeten kan, al is het enkel om Sir John Moore, ligt in de buurt. Thans omstevenen wij Kaap Finisterre en passeeren, van uit de verte, Vigo, Oporto, Coimbra, Torres Vedras, Lissabon en Kaap St. Vincent. Europa laten wij achter ons, met de Straat van Gibraltar, en volgen nu, ter linkerzijde, de Noordafrikaansche kust. Wij zetten koers naar Madeira, dat 400 E. mijlen afligt van het naastbijgelegen voorgebergte in Marokko.

Ten nutte van hen, die de gelegenheid, hun door de *Castle*-lijn geboden, willen aangrijpen en Lissabon bezoeken, zullen wij nu even teruggaan, en enkele bijzonderheden nopens deze hoofdstad bijeenvatten.

LISSABON.

Lissabon (in het Portugeesch Lisboa), de hoofdstad van Portugal, ligt op 38 graden, 42 min. N. B. en 90 graden, 5 min. W. L., aan den Noordoever van den Taag, op een punt, waar de stroom zich verwijdt tot een breedte van negen mijlen, acht of negen mijlen van de plek, alwaar hij zich uitstort in den Atlantischen Oceaan. Lissabon maakt een verheffenden indruk op hen, die het van den zeekant genaken. Het ligt op een reeks van lage heuvelen, met den hoogen granieten kam van Cintra als achtergrond, en uitgestrekt langs den zoom des wijden Taags. In schoonheid van ligging kan Lissabon aanspraak maken op den derden rang in de reeks der Europeesche hoofdsteden. Slechts Konstantinopel en Napels gaan het in dit opzicht vóór. De Taag biedt aan een zeer groot getal schepen een veilige ankerplaats

en over de zandplaat, welke de monding ondiep maakt, komen zij gemakkelijk heen, zelfs in onstuimig weder. De uitgestrektheid der stad langs den oever der rivier bedraagt wel vier of vijf mijlen en wel drie mijlen over de heuvelen. In de oude wijken zijn de straten hoogst onregelmatig gebouwd, maar de buurten, die na de groote aardbeving van 1755 herbouwd zijn, bestaan uit lange, rechte straten met hooge huizen. De plaats biedt eenige zeer mooie pleinen, met name de Praça do Commercio, welke, aan den éénen kant, op den Taag opent, tegenover een schoonen triomfboog, en dan de Avenida da Liberdade. Lissabon boogt op enkele fraaie standbeelden, alsook op vijf openbare tuinen, welke 's avonds druk bezocht worden. Het heeft voorts zeven schouwburgen, en het had ook een arena voor stierengevechten, totdat de Koningin zich er tegen verklaarde. De logementen zijn er goed en, in het seizoen, bestaat er een keur van puik ooft. Gewoonlijk houdt de koning verblijf in het paleis van Ajuda, op een heuvel achter de voorstad Belem.

Het is in den Italiaanschen stijl opgetrokken en was oorspronkelijk bestemd om één der grootste paleizen van Europa te worden, maar het bleef onvoltooid. Er zijn verscheiden andere paleizen te Lissabon en in één daarvan, de Necessidades, plachten de oude koningen te resideeren. Twee of drie forten, waarvan één de rots kroont aan den mond des Taags, zouden weinig tegen de operatiën eener vijandelijke vloot kunnen uitrichten. Bij het opvaren der rivier, ontwaart men den schilderachtigen toren van Belem op den Noordoever, dicht bij den waterkant. Hij werd omtrent het einde der vijftiende eeuw gebouwd. De citadel van St. George verrijst op een rotsheuvel, omgeven door de oudste stadshuizen van

Lissabon, die enge, kronkelende straten vormen. Deze wijk heeft den ouden Moorschen naam, Alfama, behouden. Er is geen gebrek aan kerken in Lissabon, maar allen zijn in den zelfden smakeloozen Italiaanschen stijl opgetrokken. Van binnen vertoonen zij geen bijzondere vermeldenswaardige schilderijen. De kathedraal is somber, zonder indrukwekkend er bij te wezen. Alleen het gedeelte achter het altaar is het bekijken waard. De grootste kerk der stad is de naar St. Vincent genoemde. Zij meet 222 bij 82 voet. De Estrella-kerk zal, onder de Lissabonsche tempels, vermoedelijk het sterkst de aandacht trekken. Haar koepel, waarop men een omvangrijk panorama geniet, haar twee torens en haar geheele aanleg, zullen den bezoeker de St. Paul's te Londen in herinnering brengen. In de kerk van St. Roque bevindt zich de beroemde kapel van Johannes den Dooper, door Vanoitelli ontworpen en te Rome gebouwd voor £ 120,000. Verreweg het meest belangwekkende gebouw te Lissabon is de onvoltooide Hieronymietenkerk met klooster te Belem, in 1500 aangevangen nabij de plek, waar Vasco da Gama drie jaren te voren scheep was gegaan, op zijn beroemden tocht naar Indië. In het Engelsche kerkhof ligt de romanschrijver Fielding begraven. Het Lazaretto aan den Zuidoever des Taags heeft plaats voor duizend verpleegden. Tot de in het oog vallende voorwerpen van het landschap behoort ook de groote waterleiding. Zij is negen mijlen lang en bezorgt Lissabon bijna al zijn drinkwater, uit bronnen, die ten Noordwesten der hoofdstad gelegen zijn. Deze waterleiding behoort tot haar merkwaardigheden. In 1738 aangelegd, was zij zóó hecht gebouwd, dat de verschrikkelijke aardbeving haar ongedeerd liet. De vallei van

Alcantara overschrijdt zij op 35 bogen, waarvan de grootste een span heeft van 110 voet, bij een hoogte boven den grond van 263 voet. Het water stroomt in 31 fonteinen, die over de gansche stad verspreid zijn. Van die fonteinen, wordt het in vaten naar de huizen overgebracht.

De volkstelling van 1878 staafde voor Lissabon een bevolking van 253,000 zielen. Zij zoude gestadig moeten krimpen, aangezien het getal sterfgevallen het cijfer der geboorten overtreft, maar gestadige aanvoer uit de provinciën houdt dit tekort in evenwicht. Daaruit blijkt reeds, dat Lissabon, spijt zijn zacht klimaat, voor geen gezonde verblijfplaats kan doorgaan. Dit is hoofdzakelijk het gevolg eener gebrekkige sanitatie. De sterfgevallen bedragen er 36 per duizend. Vele eeuwen achtereen had de stad onder min of meer hevige aardbevingen te lijden gehad, maar dezen waren bijna vergeten, toen Lissabon, op den eersten November 1755, binnen weinige oogenblikken, in een puinhoop verkeerd werd. Tegelijkertijd brak er een ontzettende brand uit, en de vlammen voltooiden, wat de aardbeving nog gespaard had. Tusschen de 30 en 40 duizend menschen verloren het leven. Het fraaiste gedeelte der tegenwoordige stad werd spoedig herbouwd, doch, tot op den huidigen dag, zijn er gebouwen, welke welsprekende sporen der groote ramp dragen. Bezoekers van Lissabon, die een herinneringsteeken willen medenemen, kunnen dat doen door „caldhas"-fabrikaten te koopen in de vele winkels, waar ze verkrijgbaar zijn. Reizigers zullen tenauwernood tijd kunnen vinden voor een zelfs vluchtig bezoek aan Cintra, ofschoon het oude kasteel der Mooren en hun andere gebouwen het bekijken overwaard zijn. Het uitzicht van Cintra is ook in waarheid prachtig te noemen. De gelegenheid,

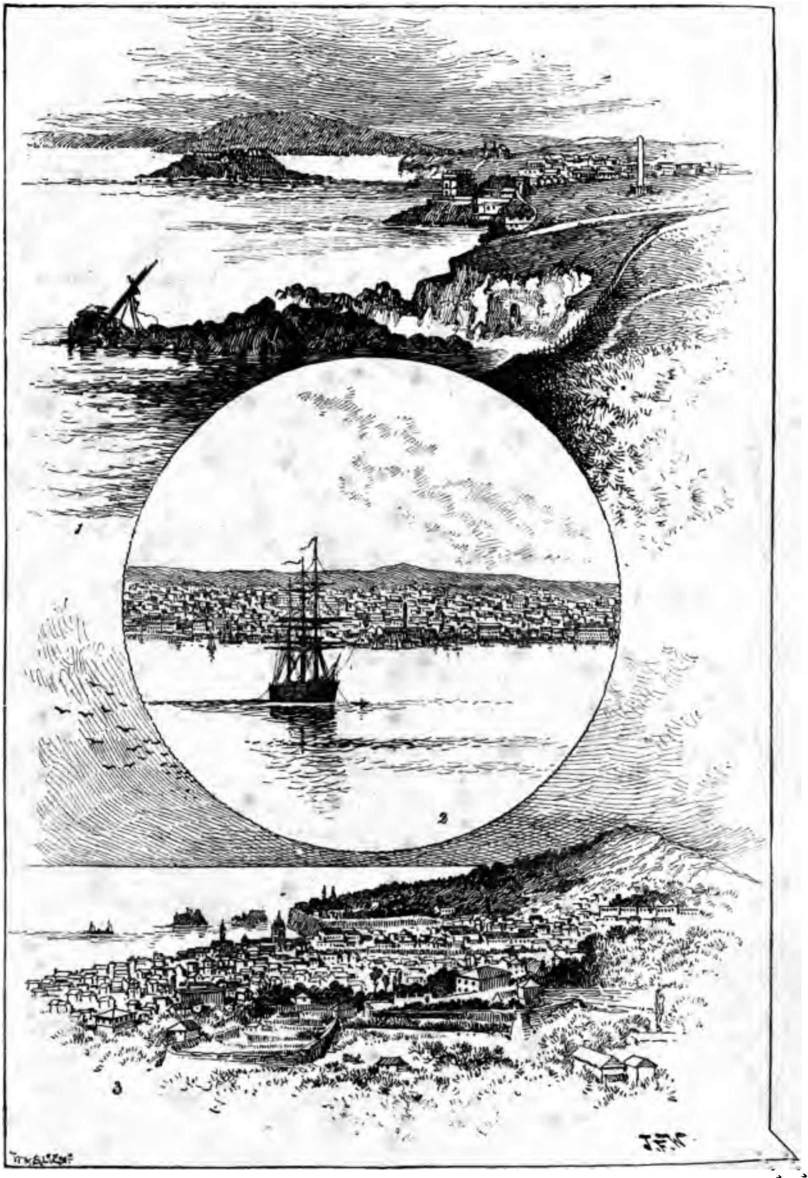

1. *Plymouth.* 2. Lissabon. 3. Funchal (Madeira).

welke zich nu biedt om Lissabon te zien, behoort almede tot de groote voordeelen eener reis naar Zuid-Afrika, in deze dagen van geriefelijke zeereizen.

MADEIRA.

Dit eiland, hetwelk de stoombooten der *Castle*-lijn vaak op haar uitreizen aandoen, wordt gaandeweg een geliefkoosde, tijdelijke verblijfplaats voor zieken en gezonden. In dit heerlijke klimaat worden kranken spoedig beter. Op een afstand van 4 dagen stoomens, kan men, gedurende den Engelschen winter, een warmen dampkring en onbewolkte hemels vinden. Een correspondent van de *World*, die in Januari 1886 uit Madeira aan zijn blad schreef, getuigde het volgende: „Het verwondert mij ten zeerste, dat niet méér Engelschen hier overwinteren. Het klimaat immers is ontzaglijk veel beter dan dat der Riviera en betrouwbaarder zelfs dan dat in Egypte. ’s Nachts valt de thermometer nooit onder 47 en overdag is het heerlijk warm. Van Plymouth duurt de overtocht gemiddeld slechts drie dagen en negentien uren. De Engelsche kolonie is gastvrij. Haar burgers wedijveren met elkaar in het onthalen van alle bezoekers, die behoorlijk geïntroduceerd zijn. Dientengevolge gaat er geen dag voorbij, of er is een pic-nic, een uitstapje te paard of te voet, dan wel een partij „tennis.” Op Madeira rijdt iedereen paard, en de paarden zijn er uitmuntend. In de Portugeesche club wordt er alle Donderdagen gedanst. Telt men de liefhebberij-tooneelvoorstellingen, de diners en de

danspartijen à la cinderella 1) mee, dan behooren de avonden, dat er niets te doen is, tot de uitzonderingen."

Nog vertelt kapitein Marryat: „Mij is geen plek ter wereld bekend, die zulk een verrassenden en streelenden indruk maakt op den aankomeling dan het eiland Madeira. De reiziger gaat scheep, en allicht moet hij zijn hut houden, daar hij lijdende is onder een zeeziekte, die hem aan zijn kooi kluistert. Misschien heeft hij Engeland verlaten toen de sombere herfst teneindeliep, of toen de kille Engelsche winter zijn intrede begon te houden. Binnen een week aanschouwt hij weder het vasteland, dat hij verre achter zich liet en, in zijn lijden, gaarne zou hebben teruggekocht met de helft zijner aardsche bezittingen. Nu zet hij op dit eiland voet aan wal. Welk een verandering wacht hem! De winter is zomer geworden. De naakte boomen, die hij achterliet hebben plaatsgemaakt voor weelderig loof in tallooze schakeeringen; sneeuw en ijs, voor verkwikkelijke warmte; het landschap der gematigde luchtstreek, voor de prachtige plantenweelde der tropen. Het oog laaft en verlustigt zich aan het blauwe uitspansel, aan de bewingerde heuvelen, waarop de warme zonnestralen koesterend nederdalen, aan den diep-blauwen Oceaan — op het oogenblik zelf, dat men zich gelukkig zou hebben gewaand, om den voet te zetten op een onbewoonde klip."

Ware het kapitein Marryat vergund geweest Madeira te bereiken aan boord van één der stoombooten der *Castle*-lijn, dan zou zijn schildering hoogst waarschijn-

1) In Engeland zijn „cinderellas" danspartijen, die te middernacht afgeloopen zijn.

Vertaler.

lijk een nog warmer tint hebben verraden. Het machteloos daarnederliggen uit zeeziekte is heden ten dage een zeldzaam verschijnsel en, in den regel, heeft de passagier alle gelegenheid, om het schouwspel gade te slaan en te bewonderen, dat zich voor hem opdoet, zoodra hij Madeira bereikt. Nog vóór de passagiers tijd hebben gehad de heerlijkheid van het vergezicht, met Funchal en zijn blanke huizen in de indieping der bergen, naar waarde te schatten, wordt hun aandacht naar elders gelokt door de jongens, die in booten op elken stoomer afkomen, om ijverig te duiken naar het kleingeld, dat men hun toewerpt en dat zij met groote behendigheid weten te vangen en naar boven brengen. Later wordt het dek der stoomboot in een bazaar herschapen, waar men stoelen, manden, borduurwerk, kleinooden en andere artikelen van inlandsch fabrikaat koopen kan. Er bestaan lijvige gidsen over Madeira 1) en daaraan ontleenen wij eenige bijzonderheden. Madeira is het grootste eiland in een gelijknamige groep. Het ligt tusschen 32 gr. 37 min.

---

(1) 1. Yate Johnson's „Madeira". Dulau & Co., 37 Soho-square (10½ *sh.*) (Eng.)

2. „Madeira, zijn natuurlijk schoon en de manier om het zien", door mej. Taylor. E. Stanford, Charing Cross (7½ *sh.*) (Eng.)

3. „Handboek voor Madeira". C. Kegan, Paul & Co., 1 Paternoster-square (1½ *sh.*) (Eng.)

4. „Madeira, beschouwd als winter- en als zomerverblijf", door Dr. Julius Goldschmidt. Delahaye, Parijs. Donald Currie & Co., 3 Fenchurch-street, Londen (2 *sh.*) (Fransch.)

5. „Madeira", door Mittelmaier en Goldschmidt. Vogel, Leipzig (6 *sh.*) (Duitsch.)

6. „Handboek voor Madeira", door Prof. Dr. Langenhaus. A. Hirschwald, Berlijn (8 *sh.*) (Duitsch.)

Er bestaan nog andere gidsen, o. a. die van Dr. Grabham, maar zij zijn allen uitverkocht.

en 32 gr. 51 min. N.B. en 16 gr. 37 min. en 17 gr. 16 min. Westerlengte. De overige eilanden in de groep — allen onbewoond behalve Porto Santo — zijn Porto Santo, 23 mijlen benoordoosten, de drie Desertas-eilandjes, 11 mijlen bezuidoosten, en de groep der Selvagens, ruim 100 mijlen bezuiden Madeira.

De hoofdstad van Madeira is Funchal, met 21,000 inwoners. Het ligt aan de Zuidzijde des eilands, dat, in 1883, 132,261 zielen telde. Het heeft een geheel vulkanischen oorsprong. In Pico Ruivo bereikt het een hoogte van 6,050 voet. De grootste lengte heeft Madeira tusschen Ponta de San Lourenço en Ponta de Tristao, nl. ongeveer 38 Eng. mijlen, en de grootste breedte, tusschen Ponta da Cruz en San Jorge, nl. ongev. 16 Eng. mijlen.

„Funchal", schrijft de auteur van *The most Delightful Voyage, etc*, „heeft een open reede, die blootgesteld is aan de winden uit het Zuidoosten en het Zuidwesten, welke echter niet aanhoudend waaien. In den regel valt het landen gemakkelijk. De ligging der stad, vlak aan zee, met een prachtigen bergachtergrond, is zeer schoon. Het Lazaretto bevindt zich ten Oosten van haar, dicht bij zee. Het fort Pico ligt op een hoogte boven Funchal. Het paleis is een groot, geel gebouw, dat geen aanspraak maakt op schoone bouwvormen. Niet ver er van af, staat de hoofdkerk met haar toren. Zij is ruim en werd in 1508, in half Italiaanschen, half Gothischen stijl opgetrokken. Onlangs nog heeft zij een verfraaiing ondergaan. Zij bezit onderscheiden olieverfschilderijen en is, als een Portugeesche tempel, alleszins het bezichtigen waard. Een wandeling door Madeira's straten moet den gang des pelgrims met de erwten in zijn schoenen in het geheugen terugroepen. Zij zijn immers

geplaveid met kleine steenen, die, door de schoenen heen, in de voeten dringen, hetgeen nog al pijnlijk is, ten minste over een afstand. In sleevoertuigen, die elk vier plaatsen hebben, en door twee ossen worden voortgetrokken, kan men tamelijk goed vooruitkomen. Paarden zijn gemakkelijk en goedkoop te huren. Slechts te paard kan men trouwens de natuurschoonheden van het eiland naar waarheid genieten, en in alle richtingen kan men verrukkelijke rijtoertjes maken. Er zijn drie Engelsche logementen, alle goed en comfortabel ingericht. Voor commensalen wordt 60,000 reis (£ 13 : 6 : 8) per maand en hooger in rekening gebracht. Een geriefelijk Duitsch hôtel bestaat er ook, nevens onderscheiden Portugeesche logementen van den tweeden rang en ordentelijke commensalenhuizen, waar men, voor £ 5 per maand en hooger, goed terechtkomt. Wat de Amerikanen *a good time* noemen, kan men er in doorbrengen. De twee openbare wandelplaatsen zijn de Praça Constitucional en de Praça Academica, beiden met schaduwrijke boomen aan weerskanten. In de Praça Constitucional laat, op twee avonden per week, een militair orkest zich hooren.

„Een prachtig schouwspel — één der prachtigsten ter wereld — kan men zien in de „Corral" van Madeira, weinige mijlen benoordwesten Funchal.

„Admiraal Owen beschrijft de „Corral" of Schapenweide als een reusachtige vallei, van alle kanten ingesloten door letterlijk loodrechte rotsen, die ten minste duizend voet hoog zijn. Langs een deel dezer rotsen voert een smalle in haar uitgehouwen weg naar de plantages. Daarop voortrijdende, lijkt ons de „Corral" een bodemlooze afgrond, gevuld met dampen en wolken, die onophoudelijk over elkaar glijden en rollen.

„Levensmiddelen op Madeira zijn overvloedig. Vooral vruchten : o. a. oranjeappelen , citroenen , appelen , peren, vijgen , druiven , mangas, granaatappelen , moerbeziën , Kaapsche klapbessen, loquats, guavas, fleschappelen, alligatorperen en ananassen , zijn er te kust en te keur te krijgen. In de Engelsche societeit , waartoe een goede boekerij behoort, kan men slechts na ballotage toegang krijgen.

„De reiziger, die slechts over weinige uren aan wal te beschikken heeft, dient de kathedraal en de wandeldreven te zien. Zoo mogelijk, bezichtige hij ook het klooster. Hij ga in een sleevoertuig zitten en neme een kijkje in de borduur-, vruchten-, veeren- en stoelenwinkels. Tegen zeer billijke prijzen kan men vele souvenirs, zoowel fraaie als nuttige, aankoopen. Het dek eener mailboot ziet men, gedurende den tijd dat zij voor Madeira ankert, herschapen in een kleinen bazaar, waar aan den stelregel van geld bij de visch en geen rabat, nooit streng de hand gehouden wordt. Immers, vaak kan men artikelen krijgen voor de helft der som, welke allereerst er voor gevraagd was. Onder de te koop aangeboden zaken, ziet men ook massief gouden ringen van de Afrikaansche Westkust, waarop de teekenen van den Dierenriem staan afgebeeld , allerschoonst borduurwerk , vederbloemen , lessenaars , doozen enz. in houtmozaïek , eierdoppen met zijde geborduurd , kant, stoelen en ooft. De fruitmarkt is een bezoek overwaard en de vischmarkt insgelijks, maar men moet 's morgens in de vroegte gaan.''

Na de bodemvoortbrengselen van Madeira gekocht en zijn nectar geproefd te hebben, spoedt de reiziger weder verder naar de Zuid. Ditmaal wendt de stuurman den boeg naar de Canarische eilanden.

DE CANARISCHE EILANDEN.

Deze eilanden behooren thans tot de steeds sterker in populariteit toenemende gezondheidsoorden der wereld. Gedurende het jongste „seizoen", het tijdsbestek, dat overeenkomt met het Engelsche winterseizoen, hebben niet minder dan vijftienhonderd personen Gran Canaria bezocht, om er eenige maanden te vertoeven. Naar mate het gezonde klimaat dezer eilanden beter bekend raakte, is ook de vraag naar goed logies grooter geworden. Dit verklaart het plan, om te Las Palmas een zeer groot logement neer te zetten, een plan, dat sedert ten uitvoer gebracht is. Las Palmas is de hoofdstad van Gran Canaria en zij verrast den nieuweling door haar omvang en haar fraaie ligging. Allicht heeft hij zich verbeeld te zullen zien een klein dorp, omzoomd met palmboomen, geheel naar den trant der gehuchten op de Noordoostkust van Afrika. Wanneer hij komt aanstoomen op één der mailstoomers der *Castle*-lijn, ontwaart hij niets van dat alles. Zijn oog rust op een groote, uit witten steen opgetrokken stad; op een fraaie kathedraal, die er bovenuit steekt; op de schijnbaar bloeiende, ofschoon boomlooze, nederzettingen aan de kusten van het eiland, welke hij reeds ten deele langs gevaren is.

De Canarische eilanden, eertijds bekend als de Gelukkige eilanden, liggen tusschen de 27 en 29 graden N. B. en de 13 en 18 graden W. L. Zij behooren Spanje toe. Het naastbijgelegen punt der Afrikaansche kust is 50 mijlen er van verwijderd. Ongerekend de kleinere eilanden, gelijk Santa Clara, Allegranza, Graciosa, Lobos, enz., zijn er zeven eilanden, waaronder Gran

Canaria en Teneriffe de voornaamsten zijn. De andere heeten Fuerteventura, Hauzarote, Palma, Gomera en Ferro. Gran Canaria is ongeveer 34 mijlen lang bij een breedte van 29 mijlen. Het hoogste punt zijner vulkanische bergen, El Cumbre, heeft een verhevenheid van 6648 voet boven den zeespiegel. De éénige landingsplaats op Gran Canaria is bij de hoofdstad Las Palmas. Somwijlen staat er een hevige branding op de kust. Om dit te verhelpen, is men nu bezig een hechten havendam te bouwen vóór de hoofdstad, d. w. z. bij de drie mijlen van daar verwijderde landingsplaats De volle naam der stad is La Real Ciudad de Las Palmas de Gran Canaria. Een diep ravijn, waarover een flink uitziende brug, splitst haar in twee deelen. In het ééne staat de kathedraal van Santa Anna. Zij is een indrukwekkend gebouw en, van binnen, zeer fraai. Het outer en de communiebank zijn uit gedreven zilver vervaardigd, terwijl ook vele der sieraden de aandacht zullen trekken. Aan den anderen kant des ravijns liggen sommige woonhuizen, verscholen in boschjes van oranje-, banaan- en palmboomen. Tot de aantrekkelijke gebouwen van Las Palmas behoort het paleis van justitie. De hoofdstad kan ook op twee schouwburgen bogen. De ananasheester, palm, wilde olijf, laurier, aloë en doornpeer zijn hier inheemsch, maar overigens is er het klimaat zóó gelijkmatig, dat er de vruchten der gematigde luchtstreek even goed gedijen als die der verzengde luchtstreek. De landwijn van Gran Canaria is niet zóó smakelijk als die, welken Teneriffe voortbrengt. Naar Engeland en naar Noord-Amerika worden jaarlijks zoowat 20,000 pijpen verzonden. Tot de andere voortbrengselen des bodems behooren cochenille, orchilla,

suiker, graan, tabak en barilla. De vischvangst bloeit.

De dorpspelonk van Atalaya, waar vele honderden gezinnen van Spaansche parias in holen nestelen, bezoeke men enkel met groote gezelschappen, daar de holbewoners een verre van gunstige faam genieten. Op korten afstand van Las Palmas is de bezichtiging van het uitgebrande bed eens kraters, hetwelk 500 voet diep is, zeer aan te bevelen. Er omheen vindt men een weelderigen plantengroei.

Men zegt, dat de Canarische eilanden ontdekt zijn door de Carthagers, 250 jaren vóór Christus. Zij zouden die eilanden onbewoond hebben bevonden, maar, volgens Plinius, zouden zij integendeel, op vele plaatsen, hebben ontwaard de bouwvallen van paleizen, door vorige bewoners gesticht. De Spanjaarden kregen de eilanden pas in hun bezit na langdurige oorlogsvoering, tegen het einde der vijftiende eeuw. Curiositeiten zijn hier haast niet te bekomen. Een soort van goedkoop aardewerk, nogal mooie inlandsche wandelstokken en het breiwerk der vrouwen zijn zoowat de zaken, die men koopen kan. Kanarievogels, die bijna elk stedeling onder de eilanders er op nahoudt, kosten in Las Palmas evenveel als in Engeland.

Teneriffe is het grootste der Canarische eilanden en vooral beroemd om zijn verheven puntberg, dien men al op geruimen afstand in zee bespeuren kan. Bij de aankomst voor de hoofdstad, Santa Cruz, ziet men links het vierkante fort St. Philip. Een korte wandeling, langs eenige pakhuizen, tolkantoren en koffiehuizen, brengt den vreemdeling naar het voornaamste plein der plaats, de Plaza de la Constitucion. De straten van

Santa Cruz maken een somberen indruk, doordien de vensters der huizen in de onderste verdieping klein en voorzien zijn van zware ijzeren bouten. De donkere steen, waaruit de gebouwen opgetrokken zijn, draagt tot die somberheid het zijne bij. Santa Cruz heeft een druk bezochten openbaren tuin, en de hoofdkerk is bezienswaardig, althans voor Engelschen, die daarin tentoongesteld zullen vinden twee kleine bootvlaggen, aan land gespoeld na den zeestrijd, gedurende welken de groote Nelson zijn arm verloor. De u rondvoerende gids zal u vertellen, dat men de waarde van meneer Nelson als zeeheld sterk overdreven heeft, want de dappere, eilandelijke militie kon met gemak over hem zegepralen en hem deze tropeeën afnemen. De naam Teneriffe is ontleend aan twee woorden in den ouden tongval van Palma: *thener* (berg) en *ife* (wit). Dit doelt op de verschijning der Piek, als zij besneeuwd is. Haar hoogste spits heet La Rambleta en ligt 11,680 voet boven den zeespiegel, maar de punt zelf is nog 512 voet hooger. De meeste beklimmers der Piek zijn Engelschen, die gidsen bij de bestijging medenemen. Wie interessante schilderingen dezer beklimming wil lezen, neme ter hand het boeiende werk van Majoor Ellis: *West African Islands*, met zijn breedvoerige doch aangenaam gestelde hoofdstukken over de Canarische eilanden en de andere Westafrikaansche eilandgroepen, of de prettige reisindrukken van wijlen Lady Brassey. Boven op de Piek geniet men een verrukkelijk panorama over de geheele eilandzee. Men heeft er een 140 yards langen en 110 yards breeden krater. In de jaren 1704—1705 werd het eiland door geduchte aardschokken geteisterd. Een groot aantal nieuwe vulkanen

kwamen toen in uitbarsting en braakten vuurstroomen uit, die bliksemsnel gelijk stortbeken langs de glooiingen voortrolden.

St. Sebastian biedt een goed beschutte haven en is de hoofdplaats van Gomera, dat vijftien mijlen van Teneriffe afligt.

ANDERE RUSTPUNTEN.

Na de Canarische eilanden achter zich te hebben gelaten, ontwaart de reiziger naar Kaapstad weldra Kaap Verde, of de Groene Kaap, het Westelijkste punt van Afrika. Geschiedt de tocht er langs gedurende den nacht, zoo kan hij een wit licht zien, dat alle halve minuten verschijnt, en tevens een onbewegelijk rood licht. Van land waait somwijlen een witte stof, vele honderden mijlen ver, over de voorbijgaande schepen, die ook, bij stormweder, vaak tot schuilplaats dienen voor talrijke, uitgeputte vogelen. De, voor Europeanen schier onbewoonbare, Fransche eilanden Gorée en Dacar liggen in de buurt van Kaap Verde. Gorée is slechts driekwart mijl lang en één kwart mijl breed. De citadel, met een tamelijk sterke bezetting, is herhaaldelijk in Britsche handen geweest. De Kaap Verdische eilanden, die aan Portugal toebehooren, zijn van de stoomboot niet zichtbaar. De voornaamsten dezer eilanden heeten St. Vincent, San Antonio, Santa Luzia, St. Nicolas, Isle de Sal, Boavista, Mayo, Santiago, Fogo en Brava. De zetel der Regeering bevindt zich op Santiago. Fogo heeft een 9,157 voet hoogen vulkaan. De voornaamste haven van het onvruchtbare eiland St. Vincent, dat met de buitenwereld in telegrafische ge-

meenschap staat, gelijk Gran Canaria, is Porto Grande. Naar beweerd wordt, zou de kleiaarde op Santiago goudhoudend wezen. De inboorlingen op San Antonio praten van een uitgebranden vulkaan, waarvan de krater een onmetelijke diepte zou hebben. Fernando Po, St. Thomas en de Isles de Los zijn de andere eilanden, die men langs komt, eer men de Evennachtslijn bereikt. De Clarence-berg op Fernando Po, 1200 voet hoog, maakt een grootschen indruk. De Spanjaarden gebruiken het eiland voornamelijk als verbanningsoord voor hun politieke gevangenen, ofschoon het zeer vruchtbaar is. De verbitterde strijd in 1813, tusschen het Engelsche krijgsfregat *Amelia* met 38 en het Fransche oorlogsfregat *Aréthuse* met 40 stukken, had plaats nabij de Isles de Los. Naar mate wij de regioenen der passaatwinden doorkomen, wordt het heeter. Het passeeren der Evennachtslijn gaat tegenwoordig met minder opgewondenheid gepaard dan weleer. Maar voor de onervaren reizigers plaatst men nog een touwtje in een telescoop, laat hen er dóórkijken, en verzekert hen dan, dat die lijn de Equator is. Het leven aan boord der mailboot is echter gaandeweg zeer aangenaam geworden. Zij, die de rustigste der rusten willen genieten, mogen haar deelachtig worden zóó veel zij slechts verlangen. Anderen kunnen genot, afleiding en vermaak vinden in gezelschapsspelen, danspartijen en liefhebberij-tooneelvoorstellingen, die elkaar onafgebroken volgen. Dra laten wij het anker vallen voor St. Helena, alwaar reizigers, die naar Ascension willen gaan, op de mailboot moeten wachten, welke, op weg naar Engeland, genoemd eiland aandoet.

ST. HELENA.

Dit eiland zal voornamelijk ieders aandacht boeien als de plek, waar de groote Napoleon zijn laatste levensjaren in ballingschap eindigde, en waar allereerst zijn stoffelijk overschot begraven lag. Het eiland ligt op 51 gr., 56 min., 41 sec. Z. B. en 5 gr., 40 min., 28 sec. W. L., en werd in 1501 door de Portugeezen ontdekt. Thans dient het den Engelschen als een militair dépôt. De Hollanders trachtten in de zeventiende eeuw te vergeefs zich er neer te zetten. In 1668 droegen zij het formeel aan Engeland over. Den naam ontleent het aan de omstandigheid, dat het ontdekt werd op den 21sten Mei, den geboortedag van Helena, echtgenoote van Constantijn en moeder van Constantijn den Groote. Jamestown, de hoofdstad, is klein, want het beslaat slechts de engte van een nauw ravijn, dat één straat vormt en pas bespeurd kan worden, wanneer de mailboot in de nabijheid der steile, het eiland omzoomende, rotsbergen gekomen is. Napoleon zette hier den 13den October 1815 voet aan wal. Hij overleed te Longwood op 5 Mei 1821. Het huis, waar hij woonde en stierf, ligt zes Eng. mijlen van Jamestown verwijderd. Langs een steilen weg kan men het binnen een uur, te paard, bereiken. Het omhekte graf van den grooten krijgsheld, waarover een Fransch sergeant de wacht houdt, bevindt zich op een afstand van één mijl van Longwood. Wij allen weten, dat Napoleon's gebeente in 1840 naar de Invaliden te Parijs overgebracht werd. Als curiositeiten van St. Helena kan men koopen en medenemen: vogels, veeren en ebbenhouten wandelstokken. Men hoede zich voor „echte" souvenirs van den grooten Nap.!

ASCENSION.

Dit dorre, zwak bevolkte, eiland dankt zijn faam voornamelijk aan de keur van fijne schildpadden, die men er vindt. Het werd ontdekt op Hemelvaartsdag van het jaar 1501 (*Ascension*), door den zelfden Portugeeschen zeevaarder, die St. Helena het eerst aanschouwde. Het ligt 850 E. mijlen ten Noordwesten van laatstgenoemd eiland en wordt, als militair dépôt der Engelschen, wel eens schertsenderwijze „Harer Majesteit's oorlogsschip Ascension" gedoopt. Metterdaad komt Ascension voor op de lijst van Britsche oorlogsschepen als een soort van toevoegsel van Harer Majesteit's oorlogsschip *Flora*. Georgetown heet de plaats, waar een klein garnizoen gedoemd is verblijf te houden. De vrouw van Dr. Gill, den astronoom der Kaapkolonie, heeft ons een prettig geschreven boek gegeven, onder den titel van *Six months in Ascension*.

KAAPSTAD.

Nog eenige dagen stoomens, en wij aanschouwen het vasteland van Zuid-Afrika. Alvorens het te genaken, varen wij het eiland Dassen langs, en komen vervolgens aan het eiland Robben, met zijn vast torenlicht, dat men 20 E. mijlen ver zien kan. Dit eiland wordt gebruikt als een kolonie voor leprozen en krankzinnigen.

Lang vóór dat wij langzaam de dokken der Kaapstad instoomen, hebben wij haar zeer fraaie natuurlijke ligging al aanschouwd en bewonderd. De Tafelberg, die vol majesteit 3800 voet oprijst, vormt, in het statige gezelschap van het Leeuwenhoofd, — een kleine „Arthur's

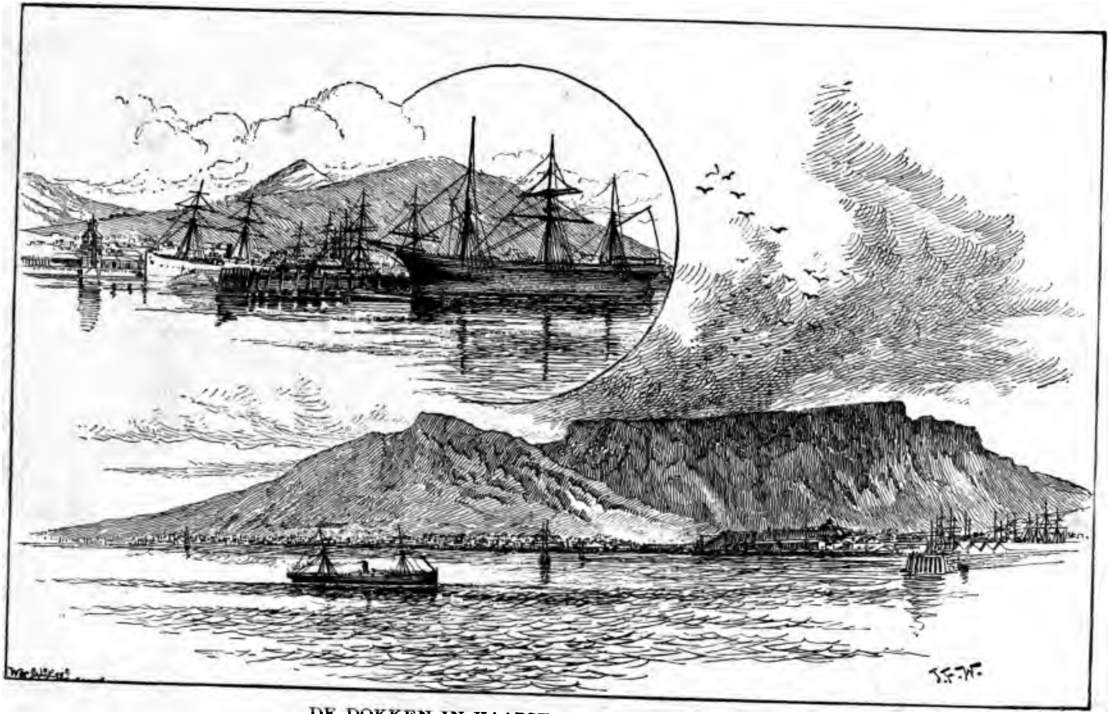

DE DOKKEN IN KAAPSTAD EN DE TAFELBAAI.

Seat" — en de Duivelspiek, een indrukwekkend schoonen achtergrond voor de schilderachtige stad, die zich aan zijn voet uitspreidt. Geen twintig dagen zijn verloopen, sedert wij Dartmouth vaarwel zeiden, en reeds wiegelt ons drijvend logement op de wateren der Tafelbaai, welke, in haar prachtigen halfkring, met recht de vergelijking met de baai van Napels kan doorstaan. Wij zullen hier geen geschiedkundige beschrijving der Kaapkolonie beproeven.. Het onderwerp is te breed voor het kader van dit boekje. Wij hebben zóóveel te beschrijven van het tegenwoordige Zuid-Afrika, dat wij de behandeling van het verleden moeten overlaten aan hen, die haar zoo goed verstaan. Hun namen hebben wij in onze inleiding genoemd en er rest ons nu enkel, de aandacht der lezers in het bijzonder te vestigen op de geschiedkundige kijkjes op Zuid-Afrika, in den oudsten en in den jongeren tijd, welke de fijn versneden en oordeelkundig bestierde pen des heeren John Noble ons veroorloofd heeft.

Alvorens de reiziger naar het binnenland vertrekt, zal hij de merkwaardigheden van Kaapstad en haar voorsteden willen bezichtigen. Plaatselijke handboeken zullen hem hierin kunnen voorlichten. Wij zullen ons thans bepalen tot enkele bijzonderheden, nopens de hoofdstad der 230 jaren geleden gestichte Kaapkolonie, en wel aan de hand van den alleszins bevoegden heer Noble.

De Hollandsche grondleggers der Kaapstad hebben haar met wiskunstige nauwgezetheid in pleinen en straten verdeeld. De voornaamste verkeerswegen loopen evenwijdig met elkaar, van den berg naar de zee. Zijstraten van een mindere breedte snijden hen rechthoekig. De centrale hoofdstraat is de Adderley-street, vroeger de Heerengracht genoemd. Links daarvan zien

wij de stationsgebouwen van den spoorweg, de Beurs en het Leesmuseum, het monumentale gebouw der *Standard Bank*, en, verder, de ruime Hollandsche Hervormde kerk, met haar curieusen, oud-Vlaamschen toren, waarop een vaantje. Rechts heeft men de tallooze pakhuizen der kooplieden, de Bank der Kaap de Goede Hoop, andere magazijnen, kantoren en winkels. Sommigen der laatsten zijn groote gebouwen, met een indrukmakend uiterlijk en spiegelruiten, kortom met den aantrekkelijken stijl der hedendaagsche bouwkunde. De St. George's-street, dicht bij de Adderley-street, is mede een fraaie en breede verkeersweg, waarin men zal aantreffen het Postkantoor, de City-club, de kantoren der Zuid-Afrikaansche Bank, der *Bank of Africa*, der *Union Bank*, der *Cape Times* en andere bladen. De hoofdkerk van St. George, met haar Griekschen gevel en haar sierlijken toren, staat aan het uiteinde der straat. Bewesten deze centrale verkeerswegen loopen de Loopstraat, de Burgstraat en de Breestraat. Hier staan nog de ouderwetsche woningen der oud-Hollandsche kolonisten. Zij zijn hoog en ruim, en hebben allen platte daken, massief witte kalkgevels, talrijke vensters met kleine ruiten, en stoepen, die, van de straat, toegang tot het binnenhuis verschaffen. Achter deze huizen heeft men veelal kleine tuinen of hoven, met wingerden versierd.

De Oostzijde der stad, betrekkelijk nieuw en bewoond door de Engelsche kolonisten, bezit ook een eigenaardigen stempel. Hier volgen lange rijen van landhuizen in den *cottage*-stijl en villas, die, met haar leien daken en tuintjes, ook voor villas willen doorgaan, een steeds vermeerderende bevolking over het geheele Tafeldal, naar de voorsteden Woodstook, Maitland en Mowbray.

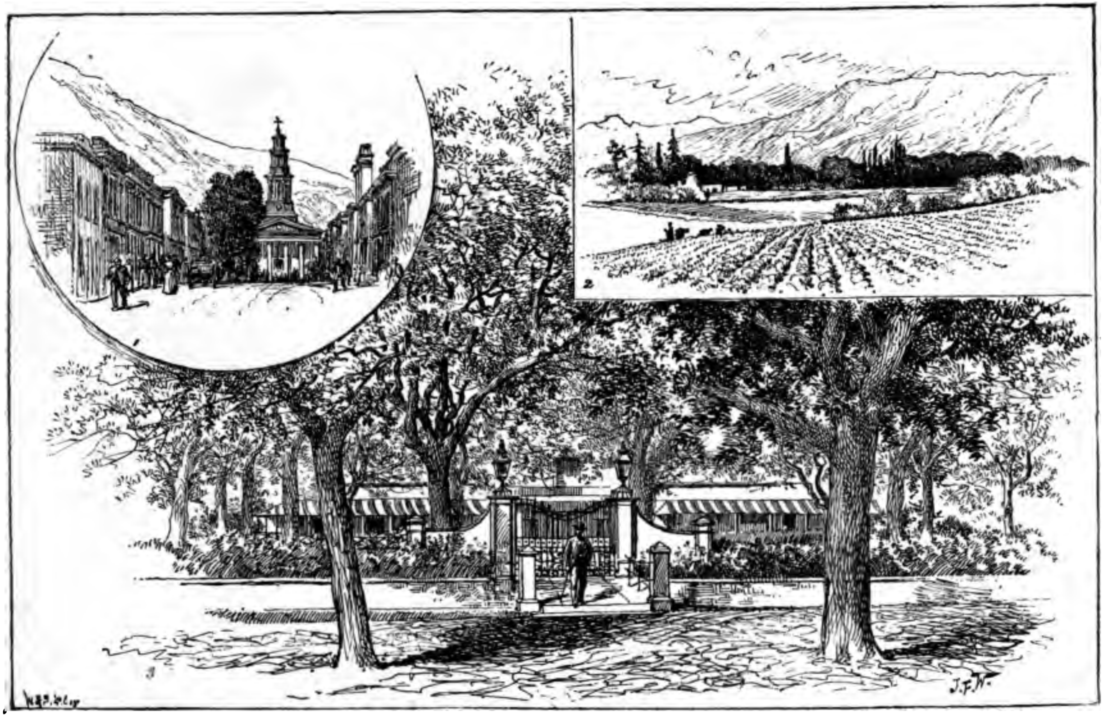

1. De St. George-Street in Kaapstad. 2. Wynhoeve te Groot Constantia. 3. Gouvernementshuis te Kaapstad.

De Staatstuinen, bij het uiteinde der Adderley-street, vervullen de rol van een openbaar park. De middenlaan loopt door de rijen van oude prachteiken, over een afstand van bijkans een mijl. Hier komen de burgers zich vermeien onder het vriendelijke lommer der boomen. Dicht bij den ingang dezer heerlijke laan, staan het Parlementsgebouw, de Bibliotheek en het Museum. In de naburige New-street vindt men, tegenover den Plantentuin, de Gallerij der Schoone Kunsten. De Plantentuin is slechts veertien acres groot, smaakvol aangelegd met grasperken, heestergroepen en fraaie kassen, doch daarentegen is hij rijk te noemen. Hij bevat ruim 8000 verschillende boom- en plantensoorten en zeldzame exotische gewassen, alsook proeven der inheemsche flora. Aan den Plantentuin is een herbarium verbonden, waar de student een uitgebreide verzameling van Kaapsche planten, welker echtheid gewaarmerkt is door Harvey, Sonder en andere deskundigen, tot zijn beschikking heeft.

Links van den Plantentuin, met een ingang voor het publiek aan het uiteinde der Grave-street, staat het „Government House", de officieele residentie van den vertegenwoordiger Harer Majesteit in de Kaapkolonie. Het is een log, in trant onregelmatig opgetrokken gebouw, dat, door de ambtenaren der Hollandsche Compagnie, meer dan 150 jaren geleden aangevangen werd, doch sedert herhaaldelijk omgebouwd en vernieuwd is. De andere openbare gebouwen, door de onderscheiden hoofddepartementen van den burgerlijken dienst ingenomen, vormen, met de gerechtshoven, een massieven vierhoek met platten gevel, die, van het éene uiteinde der Grave-street naar de Adderley-street loopt. Hier zijn vereenigd

de kantoren der Thesaurie, der Rekenkamer, der Aktenregisters, der Landmeting, des Advocaat-Generaals, der gewone en der opperrechters.

Verreweg het fraaiste openbare gebouw in Kaapstad is echter het Parlementsgebouw, dat een indrukwekkend en bouwkundig fraai geheel uitmaakt, tusschen de laan van den Plantentuin en de Grave-street. Het werd verleden jaar voltooid en in dienst gesteld. De voornaamste voorgevel, die tegenover de Grave-street, meet in de lengte 264 voet. Door een poortgewelf, in het midden, komt men aan het groote portaal, toegang gevende tot de twee vergaderzalen en de getorende zijvertrekken. Het poortgewelf heeft reusachtige afmetingen. Een fraaie trap van graniet loopt langs drie zijden er van. Pilaargroepen met Corinthische kapiteelen, koepels en sierlijke ventilators tooien de zijvertrekken. De onderste verdieping is geheel en al uit Paarl-graniet gebouwd, en vormt derhalve een uiterst hechten grondslag voor den bovenbouw in rooden baksteen. De zuilen en vensterversieringen in Portland-cement maken, met het overige, een zeer aangenamen indruk. De stoffeering en de inrichtingen van binnen, voor de leden der twee takken der Volksvertegenwoordiging, zijn even volledig als smaakvol en geriefelijk. Buiten de vergaderzalen, elk 67 voet lang en 36 voet breed, dus slechts tien voet minder in lengte en breedte dan het Engelsche Huis der Gemeenten, is een fraaie, ruime hal, met marmerzuilen en mozaïekvloer. Dit is de groote vestibule of *lobby*. De Parlementsboekerij belendt daaraan — een schoone zaal, 53 voet lang en 32 voet breed, met boven elkaar geplaatste galerijen, die tot aan den nok van het gebouw loopen. Voor den President, den *Speaker* en

de beambten, zijn er een aantal spreek- en vergaderlokalen, terwijl in de overige behoeften der volksvertegenwoordigers voorzien is door koffiekamers, eetzalen, rookkamers en biljartzalen. Het publiek is ook niet over het hoofd gezien. Dames hebben haar eigen tribune, gelijk de *strangers*, de „hooge bezoekers", de vertegenwoordigers der pers de hunnen. Alles is op groote schaal ingericht. Voor de verlichting bij avond is er gas en ook electrisch licht. Het Volkshuis is voorzien van smaakvolle gloeilampen naar het stelsel van Edison, welke in convolvulusvormige glazen bollen van gepolijst-koperen pendanten neerhangen. Het eerste Departement van Staat, dat van den *Colonial Secretary*, of minister van binnenlandsche zaken, is in de benedenste verdieping gevestigd en hieronder vindt men de brandvrije gewelven, waarin geborgen zijn de parlementaire bescheiden, mitsgaders de archieven der Kaapkolonie. Het geheele gebouw, met den grond en het meubilair, — dit laatste geleverd door de firma Gillow te Londen — heeft £ 220,000 gekost. Architect was de heer H. S. Greaves, bouwmeester van het Departement van openbare werken der Kaapkolonie. De heeren Bull and Sons, Southampton, waren de aannemers.

Ook het hoofdkantoor der voornaamste bankinstelling aan de Kaap: de *Standard Bank of British South Africa*, behoort tot de indrukwekkend fraaie gebouwen der stad. Het ligt op den hoek der Adderley-street en der Darling-street.

Het hoofdkwartier van den opperbevelhebber, alsook van zijn generalen staf, is gevestigd in het Kasteel, een curieus staaltje van den citadelstijl in den goeden ouden tijd. Het is vijfhoekig en heeft bolwerken, glacis, grachten, poort, ophaalbrug, en al de overige elementen der oude vesting-

werken. Reeds in 1672 werd dit kasteel ontworpen en begonnen, terwijl de klok in den toren der poort het jaartal 1697 draagt, maar de bestaande zalen, kamers en inrichtingen schijnen grootendeels tusschen de jaren 1780 en 1785 te zijn gemaakt of vernieuwd. Eenige jaren geleden werd het Kasteel door de Engelsche regeering aan de Kaapsche te koop aangeboden. Als vestingwerk heeft het natuurlijk weinig waarde en de plaats, die het inneemt, zou men beter kunnen gebruiken, om de stad te verbeteren en te verfraaien. Voor de troepen is er ruimte genoeg in de groote kazerne van het Caledon-square, of in het gezonde kamp te Wijnberg. Vergeten wij niet, dat Kaapstad een goeden schouwburg bezit.

Een ander overblijfsel uit den ouden tijd is het Stadhuis in Greenmarket-square, waar de Burgemeester en de Raad de gemeentezaken beheeren. Het Stadhuis, is een eenvoudig, maar tevens een massief gebouw, waarin de zalen en kantoren luchtig en ruim zijn.

Kaapstad is voorzien van goed drinkwater en heeft een voortreffelijke gasverlichting. Met een nieuwe bestrating en met het rioolstelsel wordt flink voorgang gemaakt. Beiden zullen, wanneer zij voltooid zijn, veel bijdragen tot een verbeterden sanitairen toestand. De middelen van vervoer zijn omnibussen, tramwagens en huurrijtuigen.

Op de ruime markten vindt men doorgaans een flinken voorraad visch, fruit en groenten. Openbare veilingen van producten, wol, veeren, enz. vinden wekelijks plaats. De „parade-veilingen" behooren tot de curiositeiten der Kaapstad. Hier worden de meest uiteenloopende artikelen onder den hamer gebracht: beurtelings land, aandeelen in ondernemingen, vee, horens, wilde-

beestenvellen, vocrtuig, meubilair en gedragen kleeren. Scharen van burgers en buitenlui wonen deze geïmproviseerde veilingen bij, hetzij als koopers, of bloot als nieuwsgierigen.

De omstreken van Kaapstad zijn allerliefst. Met de tram gaat men naar Green Point en Sea Point, voorsteden, die aan zee gelegen zijn. Hier kunt gij dus, ieder oogenblik van den dag, na de blakende hitte en de stoffige straten der stad te hebben verlaten, verademing en verkoeling vinden bij de aardige villas aan het strand, in de verkwikkende zeebries, die u tegenruischt over de prachtige Bothany- of de Campbaai. Doch de volkrijkste en tevens deftigste voorsteden zijn Rondebosch, Camp Ground, Newlands, Claremont en Wijnberg, beoosten den Tafelberg. De kooplieden en de beambten hebben hier, te midden der lommerrijke groepen eiken, populieren, sparren en gomboomen, hun geliefkoosde buitenverblijven. En hun keuze in alleszins verklaarbaar. Vooreerst is het er 's zomers veel koeler. Te Wijnberg noteert de thermometer wel tien graden lager dan te Kaapstad; dit staat in verband met de hoogere ligging, welke Wijnberg blootstelt aan de Zuidenwinden.

Zij, die gesteld zijn op nóg grootere afwisseling in luchtgesteldheid en landschap, kunnen de stranden van Muizenberg en de warme wateren der Kalkbaai bezoeken, laatstgenoemden dan met den thans voltooiden spoorweg. Iedereen, die daarvan gebruik maken mocht, zal bekoord worden door de groene lanen tusschen Mowbray, Rosebank en Claremont, de schilderachtige bosch- en rotslandschappen boven Rondebosch en Newlands, en de koele grasvlakten, welke zich uitstrekken van Kenilworth tot aan de heuvelen van Stellenbosch.

De rit langs den straatweg in de zelfde richting is zelfs nóg bekoorlijker. Hij voert door de prachtige pijnen- en eikenlaan, welke van Mowbray rechtuit loopt, langs de dorpskerk en de boschjes van Rondebosch, langs de lommerrijke boomgroepen van Newlands, de schaduwrijke hellingen van Protea, waar de bisschop van Kaapstad zijn residentie houdt; over den heuvel van Wijnberg, dichtbegroeid met zilverpopulieren, naar Cogill's of Rathfelder's hoeven, naar de gastvrije woningen en rijke wijnbergen van Constantia. Langs dezen straatweg is het afwisselende vérgezicht op heuvelen en dalen, bedekt met landhuizen, villas en *cottages*, waarvan sommigen verandas toonen; dan weer op den heerlijken achtergrond der bergen, wel zoo liefelijk als men het in eenig gedeelte der Kaapkolonie te genieten krijgen kan. Een andere geliefkoosde rit voert langs de Oostkust, met haar steil oprijzende kapen en een ongeëvenaard panorama naar zee, waar twee wereldoceanen zich tot een onmetelijke watervlakte vereenigen.

Op weg naar de Twaalf Apostelen — dus heeten eenige reusachtige kloven — rijden wij langs een gedeelte der verdedigingswerken, die Engeland te elfder ure laat oprichten. Hoort eens, wat Lord Carnarvon onlangs daarvan zeide in zijn pittig artikel in de *Fortnightly Review:* „De Kaap in 1888."

„Kaapstad is nog niet de rijksveste, welke zij behoorde te wezen. Wij hebben duizenden ponden sterling weggeworpen op Gibraltar, maar in onze verblinding hebben wij nog niet even zoo vele shillings aan de Kaap besteed, en de sleutel onzer handelswegen naar het verre Oosten ligt open en bloot, zoo maar voor het wegnemen. Ziedaar de fout, de schande, waarvoor opvolgende

Britsche regeeringen, haar tijd verkwistend met partijkrakeel en nonsenswetjes, de verantwoordelijkheid moeten deelen."

Op dit oogenblik is de verdediging van Zuid-Afrika tegen de aanvallen van een uitheemschen vijand geheel opgedragen aan Harer Majesteit's zeemacht in de Kaapkolonie. Haar voornaamste station is te Simonsbaai, maar, in het plan eener rijksverdediging, speelt het gansche Schiereiland der Kaap een hoofdrol. Tafelbaai komt er in voor als één der gewichtigste stations voor schepen in de vaart, om kolen in te nemen. Haar droogdok zou ook, bovenal in oorlogstijd, van groote waarde zijn voor welke zeemogendheid dan ook. In de jongste jaren zijn er groote sommen gelds uitgegeven ten behoeve der verdedigingswerken, zoowel aan de Tafelbaai als aan de Simonsbaai. Gelijk echter in een nuttig handboek: het *Argus Annual*, opgemerkt wordt, zijn die werken nog op verre na niet als voltooid te beschouwen. Zij zullen evenwel een geduchte versterking ondergaan, terwijl de kosten verdeeld worden tusschen den Engelschen Staat en de Kaapkolonie. Op dit oogenblik zijn de hoofdfortificatiën in de Tafelbaai deze: Craig's-toren, met drie stukken; Fort Knokke, insgelijks met drie stukken; de batterij van Imhoff en het Kasteel, met 44 stukken; de Amsterdamsche batterij, met twee stukken; Fort Wynyard, met vier stukken; Fort Hercules ook met vier stukken. Houtsbaai krijgt eerlang eveneens eene batterij, die de landingplaats aan den inham zal bestrijken. De werken aan de Simonsbaai bestaan uit de navolgenden: Noach's-ark-batterij, met vier stukken; de „Cemetery"-batterij, ook met vier stukken; de Noordbatterij, Long Beach, met zes stukken, terwijl er een

kanon van zwaar kaliber zal worden geplaatst op den zigzagsgewijze loopenden weg naar de Elsjiesbaai. Vóór het Admiraliteitsgebouw heeft men een batterijtje voor het saluceren.

Nu wij bezig zijn over dit onderwerp te schrijven, willen wij eenige bijzonderheden meedeelen nopens de koloniale verdedigingswerken in het algemeen. Toen de Kaapkolonie een eigen verantwoordelijke regeering verkreeg, nam de Rijksregeering aan, dat zij, van dit oogenblik af, niets meer te maken had met het in standhouden eener krijgsmacht, om in het gebied der Kaapkolonie de openbare orde te bewaren. Van lieverlede werden de regimenten der Rijkstroepen naar huis gezonden. Thans vindt men zulke troepen enkel in het Kaapsche Schiereiland. Daarentegen beschikt de Britsche Regeering over een sterke krijgsmacht in Natal en Zoeloeland. Ook bestaat er, sedert nu twee jaren, een ongeregelde krijgsmacht, onder het bevel van legerofficieren, in Britsch Bechuanenland en in het Protectoraat aan gene zijde er van.

De linietroepen der Kaapkolonie zijn thans veel minder sterk dan tijdens en na de onlusten met de Kaffers aan de verschillende grenzen. Het regiment Kaapsch voetvolk, dat dienst deed als een bezetting der negerterritoriën, is opgegaan in het korps der bereden Kaapsche fusiliers, hetwelk reeds in zich opgenomen had de Kaapsche veldartillerie. De Kaapsche Regeering onderhoudt thans geen andere staande legermacht, doch er zijn in de Kaapkolonie verschillende vrijwilligerskorpsen opgericht. Zij worden bijeengebouden krachtens de tiende Parlementsakte van 1882, alsook krachtens de verordeningen, op grond dier wet, van tijd tot tijd ge-

maakt. In 1878 kwam er een ingrijpende wet tot stand, waarbij de samenstelling en de organisatie der Kaapsche burger-militie geregeld werden, maar door de vierde akte van 1884 werd de toepassing dier wetgeving feitelijk geschorst. De akte van 1884 bepaalt, dat de Gouverneur het opmaken van lijsten der burger-militie gelasten kan, wanneer hij 't goedvindt, en niet j a a r l ij k s, gelijk de vroegere wetgeving bepaalde. In de handhaving der krijgstucht, onder de troepen der Kaapkolonie te velde, voorziet de elfde akte van 1880, welke ook de gewone bepalingen inhoudt nopens de schending dier krijgstucht. Politie, tot handhaving der rust en veiligheid onder de burgerij, wordt aangesteld en in standgehouden krachtens de twaalfde akte van 1882. De onderhoorigen der politie (met uitzondering alleen van de commissarissen) hebben niet de vrijheid om, zonder vergunning, dadelijk hun ontslag te nemen. Zij moeten het drie maanden van te voren vragen. Ook kunnen zij, te eeniger tijd, desvereischt in dienst gesteld en gehouden worden bij de verdediging der Kaapkolonie. Op de begrooting van het loopende dienstjaar staan de kosten dier verdediging uitgetrokken tot een beloop van £ 131,424. Hierin was begrepen: voor departementale onkosten, £ 8455 ; voor de bereden Kaapsche fusiliers, £ 104,375; en voor de vrijwilligers £ 18,594. In de diverse uitgaven van dit Departement zijn begrepen £ 1000, als uitkeering aan de verschillende scherpschuttersvereenigingen, en £ 200, als prijzen bij schietwedstrijden in de Kaapkolonie. De politie der Kaapkolonie kost £ 99,250 's jaars. De loonen en wedden der plaatselijke politiekorpsen zijn hierin niet begrepen.

Met betrekking tot de voornaamste dokinrichtingen

der Kaapstad, kunnen wij hier nog mededeelen, dat nagenoeg £ 2,000,000 ten koste is gelegd aan de verschillende Kaapsche havenwerken.

De gebleken noodzakelijkheid, om de ankerplaatsen der Tafelbaai te beschutten tegen de verderfelijke stormen uit het Noorden en Noordwesten, waaraan zij was blootgesteld, had, op verschillende tijdstippen, gevoerd tot het ontwerpen van plannen, ten einde daarin te voorzien. Zulks had, in verband met de toenemende behoefte aan dokken, ten gevolge, dat in 1860 een Havenbestuur der Tafelbaai benoemd werd. Dit bestuur heeft zich later vereenigd met de plannen van Sir John Coode, als zijnde de besten voor Kaapstad, onder de bestaande omstandigheden.

Allereerst heeft men, van het strand, een havendam in Noordoostelijke richting aangelegd. Blokken steen van verschillende grootte, gehouwen uit de steengroeven, welke gedeeltelijk innemen de plaats der oude batterij van Chavonne, zijn daarbij te pas gekomen. De eerste wagenvracht dezer steenen is den 7^{den} Juli 1860 door Z. K. H. Prins Alfred te vereischter plaatse gestort. Terwijl men bezig was den havendam te maken, is er besloten, om de allengs uitgeholde steengroeven in een bassin te veranderen, waartoe de vorm er van een wijziging ondergaan heeft.

De havendam was, in Juli 1868, ter lengte van 1870 voet, tot een diepte van 5½ vaam water, voltooid. Hij leverde inderdaad een goede beschutting op voor een deel der ankerplaatsen, voor het dok en de buitenste havenwerken. Dezen werden gevormd door het Alfreddok, zijnde het binnenste bekken, groot 8½ acres, en door het buitenste bekken, hetwelk een bijzondere beschutting

vindt in een havenhoofd, dat, van de Zuidzijde des havendams, op een afstand van 970 voet van de plek waar hij aanvangt, 610 voet ver in zee, is uitgebouwd.

Deze werken werden op 20 November 1869 voor het verkeer geopend, terwijl de plechtige inwijding plaats vond den 11den Juli 1870, in de tegenwoordigheid van Z. K. H. Prins Alfred. Nog alvorens zulks geschied was, had het Havenbestuur van de heeren De Pass & Co. gekocht hun *Patent Slip*, die vervolgens naar de Zuidzijde van het Alfred-dok werd overgebracht.

Nog ontbrak de gelegenheid, om grootere zeeschepen te herstellen. Ten einde hierin te voorzien, werden er met de Engelsche Admiraliteit financieele schikkingen getroffen, waardoor zij bijdragen zou in de kosten van een groot droogdok van voldoende afmetingen, voor het opnemen van het grootste Engelsche oorlogsschip, dat vermoed worden kon de Kaap te zullen aandoen. Sir John Coode ontwierp de noodige plannen, welke door het Britsche Gouvernement goedgekeurd werden. Daarop ontstonden nochtans moeielijkheden aangaande de geldquaestie en zekere beperkingen in het prioriteitsrecht der regeeringen. Onder deze omstandigheden, nam het Havenbestuur op zich, het dok uit eigen middelen te bekostigen. Terwijl de bouw voortschreed, onderging zijn omvang in de lengte nog een vergrooting met honderd voet.

Dit dok, geheel uit graniet gebouwd, afkomstig van De Paarl, dat 36 mijlen van Kaapstad verwijderd ligt, kan gerust de vergelijking met éénige andere dokinrichting ter wereld doorstaan. De grondsteen werd, op 24 Augustus 1867, gelegd door Z. K. H. Prins Alfred, en

het dok plechtig ingewijd op 20 October 1882, door Zijn Excellentie den Gouverneur, Sir Hercules Robinson, naar wien het gedoopt is.

Sedert zijn voltooiing hebben schepen, die hersteld of schoongemaakt moesten worden, een druk gebruik er van gemaakt. Tusschen den 4den en den 5den November 1885, werd het schroefstoomschip *Coptic*, van de White Star-lijn, groot 4448 ton en lang 438 voet, daarin opgenomen. Het had één der bladen zijner schroef verloren. Het dokken, aanbrengen van een nieuw blad en het ontdokken duurden te gader slechts 24 uren.

Terwijl men bezig was met den bouw van het droogdok, heeft men 500 voet lange en 68 voet breede houten steigers aangelegd, die, op een afstand van 1630 voet, van het begin gerekend, van het havenhoofd uitloopen. Hier worden de groote stoomers, welke zich op weg bevinden van Engeland naar Australië en Nieuw-Zeeland, en kolen wenschen in te nemen, vastgelegd. Het water heeft hier een diepte van 28 voet en het is gebeurd, dat een stoomschip 1300 ton kolen ingenomen heeft binnen den ongelooflijk korten tijd van 12 uren. Een 600 voet lange kade, die evenwijdig loopt met den havendam, vormt, tusschen dezen en het havenhoofd voornoemd, de Oostelijke afsluiting van het buitenste bekken.

De voortdurende ontwikkeling des handels in de Kaapstad, maakte een daaraan geëvenredigde verdere uitbreiding harer haveninrichtingen gewenscht, waartoe Sir John Coode dan ook de noodige plannen in gereedheid bracht, welke plannen de goedkeuring mochten verwerven. Dit geschiedde in 1880. Om de nieuwe werken te beveiligen, en om aan de gelegenheid tot ankeren de

noodige uitbreiding te geven, werd er besloten, den havendam te verlengen.

Nadat die verlenging de bekrachtiging der Volksvertegenwoordiging had verkregen, werd daarmee een aanvang gemaakt. De dijk zal in het geheel 1700 voet langer worden gemaakt, in de zelfde Noordoostelijke richting, tot men een waterdiepte van 7½ vademen zal bereikt hebben. Op dit oogenblik heeft men 660 voet der verlenging voltooid en arbeidt men onafgebroken er aan voort. Reeds is de havendam afgebouwd tot een afstand van 2530 voet in zee, hetgeen aan schepen een sterk vermeerderd getal ankerplaatsen in de Tafelbaai verschaft.

De verlenging is bijkans tot op de helft voltooid en, naar mate de werkzaamheden vorderen, wordt ook de geheele beschutte oppervlakte water binnen de kromming van den havendam grooter, doch de vergrooting neemt thans natuurlijk met elken voet, die klaar komt, veel sneller toe dan aanvankelijk. Overeenkomstig het oorspronkelijke plan wordt er aan de steengroeven, waaruit het bouwmateriaal voor den havendam gehaald wordt, zoodanigen vorm gegeven, dat zij, met betrekkelijk geringe onkosten, in een nieuw bassin van 8 acres kunnen worden herschapen. Dit dok zou, bij laag water, ten minste een diepte krijgen van 27 voet. Zoo het gemaakt werd, zou de ingang komen aan de Westkade, bezuiden den ingang van het droogdok.

Het op 2 Februari 1883 door Sir John Coode ingediende plan van een buitenhaven, ter grootte van 62 acres, is ook goedgekeurd, en de werken worden thans uitgevoerd in nauw verband daarmede. Met den Zuiderdam, die evenwijdig met den havendam loopen zal, op

een afstand van 1650 voet ten Zuiden daarvan, zal eerlang een aanvang worden gemaakt. Deze dijk zal de kade, tusschen den havendam en het havenhoofd, beschutten tegen de windvlagen en zeeën uit het Zuidoosten, waardoor de veilige aanlegplaatsen voor schepen zullen vermeerderd worden.

Al deze dokinrichtingen worden doeltreffend verlicht door boog- en gloeilampen naar het Engelsch-Amerikaansche stelsel van „Brush." Ook heeft men er een goed georganiseerde brandweer met volledige bluschmiddelen. Drinkwater is even overvloedig als uitmuntend. Aan boord der schepen wordt het bezorgd voor drie shillings de ton. Met de vermeerdering van het havenverkeer, zijn de dok- en havengelden aanzienlijk verlaagd.

DE KAAPSCHE SPOORWEGEN.

Het getal mijlen der Kaapsche staatsspoorwegen, thans voor het verkeer geopend, beloopt 1599. Zij werden aangekocht, of voor eigen rekening gebouwd. De gezamenlijke uitgaven hebben £ 13,407,385 bedragen. Ziehier een overzicht der verschillende hoofd- en zijlijnen:

Westernet.

	Mijlen.	Totaal getal mijlen.
Dokstation Kaapstad—Kimberley	648	
Zijlijn naar Stellenbosch	26	
Zijlijn naar Malmesbury	29	
Lijn Zoutrivier—Kalkbaai.....................	15	
	—	718

Middenlandsch Net.

	Mijlen.	Totaal getal Mijlen.
		718
Lijn Port Elizabeth—De Aar-junction ...	338	
Lijn Naauwpoort—Colesberg	38	
Lijn Zwartkops—Graaf Reinet	178	
Lijn Micedale—Grahamstown	35	
		589
Oosternet.		
Lijn Dokstation East London—Aliwal North	282	
Lijn Blaney—King William's Town	10	
		292
Totaal generaal....................		1599

De spoorbreedte (tusschen de rails) is allerwege de zelfde: 3 voet 6 duim (Eng.). Van Kaapstad naar Wijnberg, en op de eerste zeven mijlen van de lijn Port Elisabeth—Uitenhage, heeft men dubbel spoor, elders overal enkel spoor. De lijnen van het Westernet loopen over het algemeen in Noordoostelijke richting, met overbrugging der rivieren, die het land besproeien, en der tusschenliggende kloven. De bruggen zijn hier derhalve even talrijk als gewichtig. De lijnen van het Middenlandsch net loopen in een Noordelijke richting en volgen meerendeels de irrigatie-lijnen. Het hoofdkenmerk der Oostelijke lijnen bestaat in koene bochten en stijgingen.

Nevens de Staatsspoorwegen heeft men andere spoorwegen in de Kaapkolonie, door particuliere maatschappijen aangelegd. Één er van, in het mijndistrict van Namaqualand, is gebouwd door de *Cape Copper Mining Company*. Hij wordt door muilezels bediend en loopt over een afstand van 92 Eng. mijlen, tusschen Port Nolloth en Ookiep. Een andere lijn verbindt Grahams-

town met Port Alfred. Voor dezen 43 mijlen langen spoorweg heeft echter de Staat, als subsidie in de bouwkosten, bijgedragen tot een bedrag van £ 50,000. Het zelfde stelsel van geldelijken bijstand aan particuliere spoorwegondernemingen van openbaar nut, heeft de Kaapsche regeering gevolgd bij de ongeveer 40 mijlen lange lijn der Centraal Spoorwegmaatschappij, tusschen Worcester, Robertson en Roodewal. De genoemde maatschappij is nu bezig, dezen spoorweg af te bouwen en voor de exploitatie gereed te maken. Van den Staat ontvangt zij daartoe een subsidie van £ 75,000. Op de zelfde wijze zal een maatschappij, die een lijn wil bouwen en uitrusten tusschen de Indwe en Imvani, aan het Oosterspoorwegnet, een schenking ontvangen van 1000 acres land en een subsidie in geld van £ 50,000. Voor de helft dezer som kan de maatschappij een landschenking van 25,000 morgen ontvangen. In dit geval strekt de gouvernementshulp, om de waardevolle steenkoolmijnen aan de Indwe tot haar volle ontwikkeling te brengen.

Spoorwegroutes naar de Kalkbaai over Wijnberg.

Wij zullen nu de spoorweglijnen volgen tot haar eindstations en, onderweg, een vluchtigen blik werpen op de gewesten, die wij doorsporen. Ons biljet nemende voor Kalkbaai, over Wijnberg, passeeren wij eerst Woodstock en Zoutrivier. Dan houden wij stil bij de navolgende stations :

Observatory Road ($3\frac{1}{4}$ mijlen). — Koninklijk Observatorium en drie oude Hollandsche forten.

Mowbray (4 mijlen). — Geliefkoosde voorstad der Kapenaars. De Kafferhoofden Cetywayo en Langalibalele werden hier geïnterneerd.

Rosebank ($4\frac{1}{2}$ mijlen). — Vele kerken en scholen, benevens goede woonhuizen.

Rondebosch (5 mijlen). — Een geliefkoosde voorstad. Hier bevindt zich een hoogere school. Vele bijzondere scholen. Hoogst vruchtbare bodem.

Newlands (6 mijlen). — Talrijke distilleerderijen en brouwerijen. Bekoorlijke plek voor pic-nics. Vele zilverheesters.

Claremont ($6\frac{1}{2}$ mijlen). — Woonplaats van zeer vele Maleiers. Moskee.

Kenilworth ($7\frac{1}{2}$ mijlen). — Lokaal voor lezingen, concerten, enz. Goede woonhuizen.

Wijnberg (8 mijlen). — Verscheiden gerieflijke logementen. Vele fraaie villas. Geliefkoosde en zeer gezonde verblijfplaats der kolonisten en vreemdelingen.

Plumstead (9 mijlen). — Naastbijgelegen station voor Constantia.

Dieprivier (10 mijlen). — Flink logement.

Retreat (12 mijlen). — Goed beschutte ligging bij de zeebaden.

Muizenberg (16 mijlen). — Goede zeebaden. Twee comfortabele logementen. Veldslag tusschen de Engelschen en Hollanders in 1796.

Kalkbaai (18 mijlen). — Eindstation en halte voor Swantown. Goede zeebaden.

Naar Stellenbosch en Malmesbury.

Na Durban-road Junction in de richting van Malmesbury te hebben verlaten, komen wij allereerst te

Kraaifontein, 19 mijlen van Kaapstad. Daarop volgen Klipheuvel (30 mijlen) en Kalabaskraal (40 mijlen). Men is hier midden onder de boeren.

Malmesbury (49 mijlen), met wonderbaarlijke zwavelbronnen, die door lijders aan rheumatiek druk bezocht worden. Jagers stappen hier uit, om hun tocht naar de Saldanhabaai over den straatweg te vervolgen. Malmesbury is het type van een Hollandsch dorp, het middenpunt van een gewichtig landbouwdistrict.

Op de route van Durban-road naar Stellenbosch, passeert de spoorwegreiziger allereerst Kuilsrivier, 16 mijlen van Kaapstad. Voor de stad worden hier groenten op groote schaal gekweekt.

Eersterivier (21 mijlen). — Station voor West-Somerset, Caledon, Bredasdorp, West-Somerset Brand.

Lynedoch (24½ mijlen). — Halte. Belangrijke ooftkweekerij.

Vredenberg (26½ mijlen). — Halte. In het seizoen worden groenten en vruchten hier in het groot gekweekt.

Stellenbosch (31 mijlen). — Gewichtig wijndistrict, met een groote hoogere school. Vruchten worden ook hier in het groot gekweekt. Prachtig gelegen Hollandsch dorp, met ongeveer 4000 inwoners.

Naar Kimberley (647 mijlen).

De hoofdlijn der Westerspoorwegen doorloopt ten deele een zeer fraai landschap. De dagelijks naar de goud- en diamantvelden loopende trein vormt een sterk contrast met den ossenwagen van weleer, terwijl hij tevens een welsprekende getuigenis aflegt voor den grooten vooruitgang der Kaapkolonie. Elken Vrijdag vertrekt een sneltrein uit Kaapstad naar Kimberley, voor

reizigers der eerste klasse alleen, die £ 8 : 1 : 9 te betalen hebben. Tweede klasse betaalt £ 5 : 7 : 10 en derde £ 2 : 13 : 11. Voor eten en slapen wordt onderweg gezorgd.

Zoutrivier Junction (2 mijlen). — Werkplaatsen voor locomotieven en herstellingen aan het materieel.

Maitland (4 mijlen). — Klein dorp.

Durban-Road Junction (12 mijlen). — Ligt op een afstand van vijf mijlen van het dorp Durban-Road. Graandistrict.

Klapmuts (29 mijlen). — De Kaapsche jachtclub maakt hier jacht op jakhalzen.

Paarl (36 mijlen). — Zóó geheeten naar den vorm van zijn bergketen, die op een snoer paarlen gelijkt. Paarl levert het graniet voor de gebouwen der Kaapstad en is tevens een vermaard wijndistrict. Verscheiden industrieën bloeien in dit nijvere stadje. Men ziet om zich heen geheele reeksen van flinke boerenwoningen.

Wellington (45 mijlen). — Stapelplaats van een landbouwdistrict. De straatweg naar den Oranje-Vrijstaat en Kimberley scheidt zich hier af van den spoorweg, om een omweg te volgen langs de bergketen van Tulbagh.

Hermon (60 mijlen). — Kleine halte.

Piketberg Road (71 mijlen). — Postkarren rijden van hier op de Clanwilliam-districten. De Boschjesmanrots, in de Tulbaghkloof, is vermaard uithoofde der curieuse wandteekeningen op de rotsen in de spelonk, door Boschjesmannen.

Tulbagh Road (75 mijlen). — Het station ligt drie mijlen ver van de plaats.

Ceres Road (85 mijlen). — Het groote district der wolwasscherij. De plaats ligt 9 mijlen verderop en een

postkar rijdt daarheen. Hier in de buurt is het landschap verrukkelijk.

Breederivier (93 mijlen). — Goede jacht.

Goudini Road (101 mijlen). — Een Duitsche kolonie; warme mineraalwaterbronnen.

Worcester (109 mijlen). — Een opkomende stad in een zeer belangrijk district, dat nog belangrijker belooft te worden. Hier heeft men insgelijks heete mineraalwaterbronnen, op negen mijlen afstands van het station; zeer doeltreffend tegen huidziekten. Goede jachtgrond en eertijds een vermaard jachtdistrict.

Hexrivier (124 mijlen). — Het betreden der Karroe over de bergketen der Hexrivier verdient bovenal des reizigers aandacht. Van de stad Worcester (780 voet boven deze zeespiegel gelegen) loopt de spoorweg door de schoone vallei der Hexrivier en begint vervolgens, in bochten en zigzagsgewijze, de bergen te bestijgen langs de hellingen. Sommige heuvelkammen doorboort men met tunnels, en ravijnen overschrijdt men op viaducten. Aldus bereikt de locomotief eindelijk, na 36 mijlen, een hoogte van 3193 voet. Van den top dezer hoogte heeft men een verrukkelijk uitzicht op het dal, dat 2000 voet lager ligt, en dán eerst beseft men hoe grootsch de arbeid was, dien de ingenieurs van den spoorweg te verrichten hadden. Over een afstand van twintig mijlen hadden zij met aanmerkelijke technische hinderpalen te worstelen: steile hellingen (stijgingen van 1 op 40 en 1 op 45), scherpe krommingen, koene uithouwingen in de rotsen, afgronden, die nauwelijks plaats lieten voor de ijzeren baan. Het hoogste punt wordt bereikt te Pieter Meintjes Fontein, op een afstand van 77 mijlen van Worcester. waar de hoogte 3588 voet be-

draagt, iets hooger derhalve dan de kruin van den Tafelberg. Dit oord is een waar jagersparadijs. Zij vinden er gevogelte en springbokken in overvloed. Hier groeien zeer fraaie palmboomen.

Oost-Hexrivier (129 mijlen). — Het plaatsje ligt aan den voet van den berg.

Tıiangle (145 mijlen). — Kruin van den berg.

Touwsrivier (160 mijlen). — Een aanbevelenswaardig gezondheidsoord voor herstellenden en tevens een flinke jacht. De Staatsspoorwegen hebben hier werkplaatsen en magazijnen.

Constable (177 mijlen). — Klein station.

Matjesfontein (195 mijlen). — Halteplaats voor de omliggende buurt.

Buffelrivier (213 mijlen). — Handelaren hebben hier hun magazijnen en boeren hun schapenfokkerijen. De spoorweg overschrijdt de rivier op een fraaie ijzeren brug van zes bogen, elk met een span van 100 voet.

Grootfontein (238 mijlen). — Kleine halteplaats.

Prins Albert Road (265 mijlen). — Het dorp zelf ligt op een afstand van 28 mijlen.

Fraserburg Road (290 mijlen). — Het dorp zelf ligt op een afstand van $67\frac{1}{2}$ mijlen.

West Beaufort (339 mijlen). — Deze belangrijke plaats ligt 2778 voet boven den zeespiegel, aan de rivier de Gamka. Het Gouvernement heeft hier plantages. De beesten- en schapenmarkt is van groote beteekenis. West Beaufort ligt schilderachtig, en het bevat de gewone openbare gebouwen van een volkrijk centrum.

Rhenosterkop (358 mijlen) en Nelspoort (371 mijlen). — Kleine stations, gelijk ook

Braakpoort (434 mijlen), Richmond Road (452 mijlen), Deelfontein (471 mijlen) en Mijnfontein (482 mijlen). Vooraf passeerde men

West Victoria Road, waar het dorp zeven mijlen van het station ligt.

De Aar Junction (501 mijlen). — Een druk station. De lijn naar Port Elizabeth, dat 339 mijlen ver afligt, sluit zich hier aan bij die naar Kimberley.

Houtkraal (520 mijlen), Potfontein (533 mijlen), Pauwpan (544 mijlen) en Kranknil (556 mijlen), zijn kleine halten.

Oranjerivier (570 mijlen). — De „Good Hope"-brug voert over de Oranjerivier. Zij is een hecht en bevallig bouwwerk. Haar totale lengte bedraagt 1230 voet, verdeeld over negen bogen, elk met een spanne van 130 voet, ongerekend de breedte der hoofden. De rails liggen 56 voet boven de oppervlakte des waters. De overspanningen wegen elk 95 ton, zoodat het geheele gevaarte 855 ton zwaar is. De hoofden werden in Juli 1884 begonnen, en tegelijkertijd legde men de grondslagen der pijlers. Met de plaatsing der dragers werd in Juli 1885 een aanvang gemaakt, en, op 28 November 1885, werd de brug voor het verkeer geopend. Haar kosten hadden, volgens raming, £ 60,000 beloopen.

Witteputs (581 mijlen), Belmont (591 mijlen), Graspan (600 mijlen), Honeynestkloof (610 mijlen), Modderrivier (623 mijlen) en Spijtfontein (633 mijlen) zijn kleine halten, waar de meeste treinen slechts desgevorderd stilhouden.

Beaconsfield (644 mijlen). — Een voorstad van Kimberley.

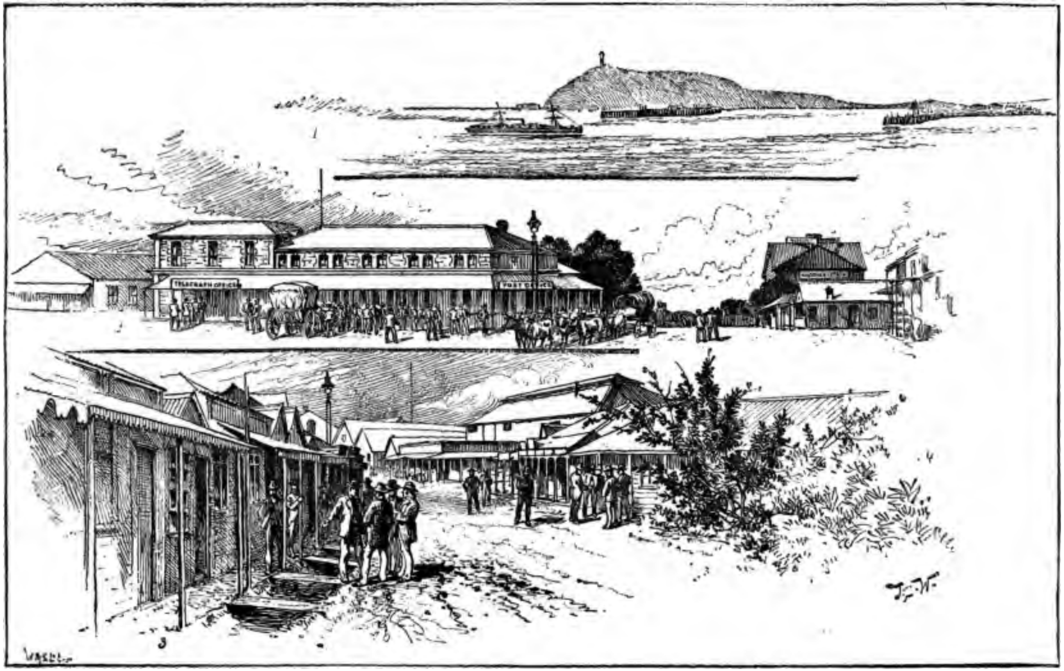

1. Invaart Van Port Natal. 2. Postkantoor te Kimberley. 3. De Diamantbeurs te Kimberley.

KIMBERLEY (647 mijlen).

De hoofdstad van het rijkste diamantmijnendistrict der wereld ligt ruim vier duizend voet boven de oppervlakte der zee. Van Kaapstad kan men haar met den spoorweg binnen dertig uren bereiken. Onze plaatsruimte laat niet toe hier meer dan eenige hoofdcijfers en bijzonderheden, betreffende deze inderdaad merkwaardige plaats, die reeds in het bezit is van electrisch licht, mede te deelen.

Beschrijvingen van Kimberley en van de uiterst belangwekkende diamantmijnenindustrie heeft men al zóó vaak gelezen en zóóvele boeken behelzen mededeelingen nopens beiden, dat wij hier met het volgende volstaan kunnen.

Van 1867 af, toen de eerste diamant gevonden werd, tot heden toe hebben de diamantvelden een gestadig en enorm ontwikkelingsproces ondergaan. Thans vertegenwoordigt de jaarlijksche opbrengst der diamantmijnen te Kimberley een geldswaarde van vier à vijf millioen pond sterling. Voornamelijk worden de steenen gevonden in de vier mijnen Kimberley, De Beers, Dutoitspan en Bultfontein. Een kring, drie-en-een-halve mijl in doorsnede, zou alle vier mijnen, waarvan Kimberley en de Beers de rijksten zijn, in zich sluiten.

Sir Donald Currie, K. C. M. G. en lid van het Parlement, heeft, in zijn lezing April 1888 voor de leden van het *Royal Colonial Institute* gehouden, de volgende belangwekkende schildering der diamantvelden van Kimberley gegeven:

De in 1887 gevonden diamanten hadden te zamen een geldswaarde van ruim £ 4,000,000. Allereerst vond men deze edelgesteenten te Kimberley in het jaar 1870.

In het daaropvolgend jaar kan men zeggen, dat de De Beers-mijn ontdekt werd. Vier jaren te voren had een handelaar, van een boer in het Hopetown-gebied, een steen gekocht, die, naar zijn schatting, niet veel waarde bezat. Die steen was opgeraapt door een Boschjesman nabij de Oranjerivier. Hij woog $21\frac{3}{4}$ karaat en werd geschat op £ 500. In 1869 verkocht een Hottentot aan een boer voor £ 400 een steen, die $83\frac{1}{2}$ karaat woog. In Kaapstad werd de zelfde steen daarna overgedaan voor £ 10,000. Deze steen is de beroemde „Ster van Zuid-Afrika", welke, na geslepen te zijn, nog $46\frac{1}{2}$ karaat woog. Geen wonder, dat zulk nieuws een wedloop van avonturiers naar de diamantvelden ten gevolge had.

Nadat de diamanten gevonden waren, werd het land, onder staatstoezicht, in mijnpachten of claims verdeeld, die later, gedeeltelijk of in haar geheel, in het bezit van vennootschappen overgingen.

De Kimberley-mijn had tot eigenaars de *Kimberley Central Company*, de *Standard Company*, de Fransche maatschappij en nog eenige anderen. De De Beers-mijn ging ook in de handen van vennootschappen over. Het aandeelenbezit in deze mijncompagnieën is nu zóózeer geconcentreerd dat feitelijk twee maatschappijen de beide mijnen controleeren. De *Central Company* had tot onlangs nagenoeg de geheele „Kimberley"-mijn, terwijl de „De Beers"-maatschappij de gelijknamige diamantmijn onder zich had. Maar in den allerjongsten tijd zijn de *Central Company* en de „De Beers"-maatschappij vereenigd onder den titel van „*De Beers Consolidated, Limited*", en thans is deze vereenigde maatschappij de eigenares der beide groote mijnen.

De besloten oppervlakte der Kimberley-diamantmijn is, rondom het rif, ongeveer elf acres groot. De insluitende rotsen loopen zamen uit in een *dip*. Naarmate de diepte der mijn toeneemt, vermeerdert ook de laag der diamanthoudende rots. Deze rots wordt harder op een diepte van 270 voet van de opening der schacht. Men heeft echter een punt bereikt, waarop de insluitende rotsen niet langer samenkomen, maar wederom uiteenloopen. Hier wordt de *blue rock* wijder.

De populaire theorie ter zake van het ontstaan der diamanten is deze. Te eeniger tijd in de wereldgeschiedenis heeft er een uitbarsting van hitte en kracht uit de diepte naar boven plaatsgehad. Daardoor is uit kool een kristalvorm geperst, dien wij diamant noemen. De Kimberley-mijn wordt thans ontgonnen op een diepte van 500 voet. Van het uiteinde der schachten gaan de onderaardsche werken nog 150 voet dieper. De gangen loopen allerwege door den diamanthoudenden blauwen grond. Het „blauw" wordt naar de oppervlakte gebracht, en vervolgens in tramwagens vervoerd naar de uitgebreide velden rondom de mijn. Honderdduizenden tonnen worden hier gedurende eenige maanden aan de lucht blootgesteld. De blauwe aarde moet verweren. Nadat de zon, de lucht en de regen het verweringsproces hebben volbracht, wordt de aarde wederom van de velden naar de mijn teruggetransporteerd en daar gewasschen. De Kimberley-mijn bracht, van 1871 tot einde 1885, ongeveer £ 20,000,000 aan diamanten op. In 1887 alleen was de productie ruim £ 1,400,000.

In de De Beers-mijn is er, evenals in de Kimberley-mijn, een uiteenloopend verschil in de waarde van den grond, maar het lijdt natuurlijk geen twijfel, dat er

zeer groote en rijke „claims" bestaan. De De Beers-mijn bracht, tusschen de jaren 1881 en 1885, voor £ 9,000,000 aan diamanten op. In 1887 alleen werd daarin voor ruim £ 1,000,000 aan steenen gevonden. In deze mijn heeft de uitgraving van diamanthoudenden grond op minder groote schaal plaatsgehad dan in de Kimberley-mijn, waar de omdelving van rif en aarde een totale massa van twintig millioen ton moet hebben voortgebracht. De onderaardsche exploitatie dezer diamantmijnen, door middel van schachten en gangen, gelijk in de steenkoolmijnen, geschiedt met veel vernuft en geestkracht. Het wordt echter niet geloochend, dat de open ontginning der mijnen, indien het bovenop liggende rif verwijderd kon worden, veel minder kostbaar en derhalve voor de eigenaars winstgevender wezen zou. Aan loonen enz. wordt 's jaars wel niet minder dan £ 2,000,000 door de verschillende mijnvennootschappen uitgegeven, waartegenover staat een zuivere opbrengst aan diamanten, die geschat wordt op ca. £ 4,000,000.

Er bestaan alluviale diamantmijnen aan de boorden der Vaal. Hier worden de edelgesteenten, die sterk gezocht worden uithoofde hunner bijzondere kleur en marktwaarde, gevonden, hetzij onder de kiezels, bedekt door kolossale rotsblokken, hetzij in de dunne lagen van rood zand, over die rotsblokken verspreid, of ook in den aangeslibden grond, onder de met rood zand, klei en rots vermengde kiezels, door het water in de rotsblokken geperst.

In de drie jaren, geëindigd met Augustus 1885, hebben de alluviale diamantgroeven £ 130,000 aan steenen opgeleverd, en wij mogen aannemen, dat de gronden aan de Vaal tot op dit oogenblik wel twee millioen pond sterling aan diamanten opgebracht hebben.

Ongeveer vier jaren geleden, toen, door de droogte, het rivierwater laag stond, werd de stroom gedeeltelijk afgedamd, waarop men voor £ 300,000 aan diamanten uit de bedding wist te halen. Nu en dan komt een delver onder het oude rivierbed, en hier vindt hij alsdan rijke diamantlagen. De grootste aan de Vaal nog gevonden diamant was £ 6000 waard, terwijl de Kimberley-mijn een diamant van de tienvoudige waarde heeft opgeleverd. Ongeveer 2300 Kaffers zijn, onder het toezicht van 250 blanken, aan de verschillende diamantgroeven der Vaal werkzaam. In de mijnen van Kimberley arbeiden er over de 12000 Kaffers en 1500 blanken. In 1867 was er de waarde der opgedolven diamanten £ 500; in 1870, £ 153,000; in 1872, £ 600,000; in 1878, £ 2,150,000; in 1886, £ 3,261,000; in 1887, £ 4,033,332,

Behalve de bergmijnen en de alluviale groeven, waarvan wij gesproken hebben, bestaan er gewichtige diamantmijnen in den Oranje-Vrijstaat. De mijn, genaamd Jagersfontein, is vooral rijk in de qualiteit der aldaar gevonden steenen. De nog niet ontgraven lagen van het uitgebreide diamantdistrict in de zelfde republiek, dat den eigenaars van Koffiefontein en Klipfontein toebehoort, zullen eerst later haar waarde kunnen toonen. Kimberley is een zeer gezonde plaats en heeft een bevolking van ongeveer 20,000 zielen.

VAN KAAPSTAD NAAR ALGOABAAI.

De reis van de staatkundige hoofdstad van Zuid-Afrika naar zijn handelshoofdstad, gelijk Port Elisabeth somwijlen gedoopt wordt, kan men ondernemen in een der groote zeebooten der *Castle*-lijn, of anders in de geriefelijk ingerichte en flink bestuurde kuststoomers der genoemde maatschappij. Bij het verlaten van het dok en het langzame wegstoomen uit het vaarwater der Kaapstad, heeft men alle gelegenheid, om de verschillende plaatsen van aanbelang, rondom de stad gelegen, nogmaals gade te slaan. Langs Duikerpunt en Slangkoppunt bezuiden de Houtbaai, bereikt men de wereldberoemde Kaap de Goede Hoop. Het groote voorgebergte heeft een vuurtoren, die 816 voet hoog ligt, en een draailicht vertoont, dat men 36 mijlen ver in zee ontwaren kan. De Valschebaai, met Simonsbaai en Simon's Town, waar het smaldeel der Kaap de Goede Hoop zijn hoofdkwartier heeft, laat men weldra achter zich. Het ongeveer 1500 voet hooge voorgebergte, dat de Simonsbaai ten Oosten begrenst, is Kaap Hangklip. Met de Sandownbaai en de Walkerbaai genaakt men Danger Point, waar vele schipbreuken den naam verklaren. Birkenhead Rock wordt dus geheeten naar de treurige schipbreuk, die er in Februari 1852 plaatsvond, toen het Engelsche oorlogsschip *Birkenhead*, met 450 soldaten, op reis naar het oorlogsveld, verging. De gelatenheid, waarmee deze helden den zekeren dood tegemoet gingen, terwijl zij op het dek geschaard stonden, zal steeds in de herinnering voortleven als een verheffend blijk van Britsche heldhaftigheid.

Kaap Agulhas is het Zuidelijkste punt van Afrika

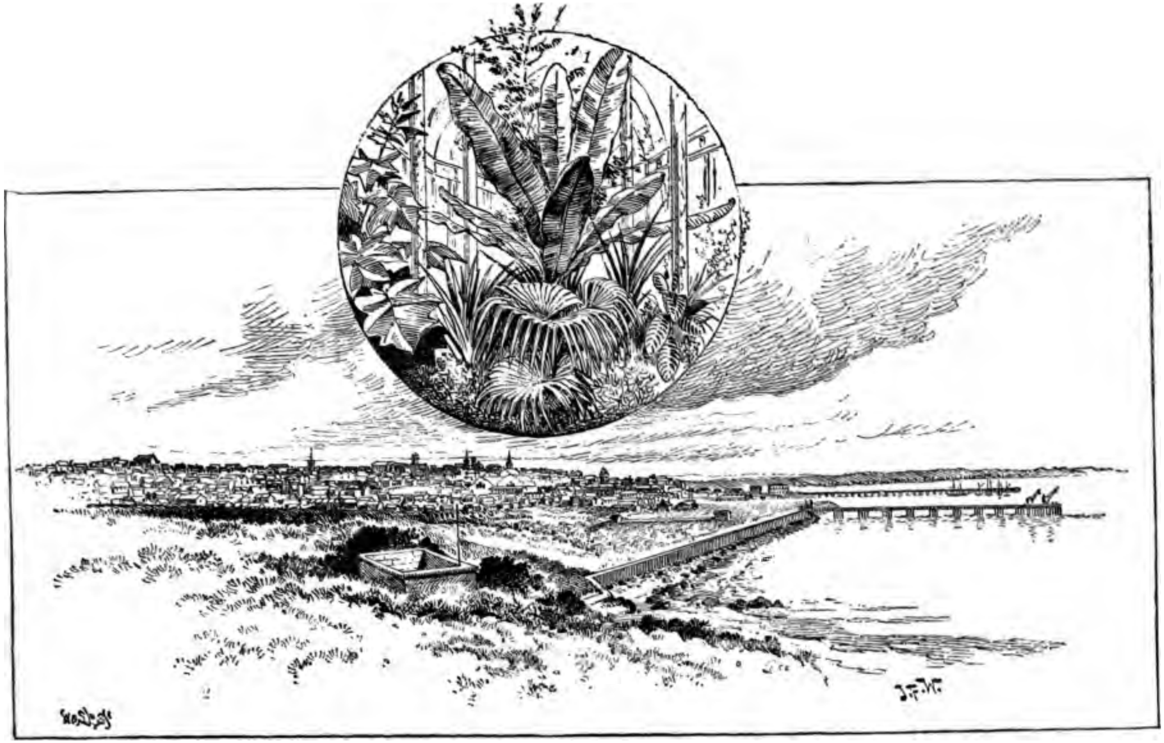

1. Uit Pearson's Broeikas. 2. Port Elizabeth.

en wordt door een vuurtoren gekroond. De geheele kustlijn is duidelijk zichtbaar en sommige gedeelten hebben een eigenaardig wilde schoonheid.

De blinde klip „De Blinder" ligt nabij kaap Infanta. In de St. Sebastiaansbaai nestelt de kleine havenstad Port Beaufort. Kaap Barraconta, Leven Point, de Kaffirkuilbaai en rivier, de Goritzrivier, de Fleshbaai en de Fishbaai worden gepasseerd, en steeds stoomt ons vaartuig door, langs Kaap St. Blaize, met zijn rood licht. Nu bereiken wij de veilige Mosselbaai, met haar naburige plaatsen Aliwal South, George en Oudtshoorn. Het schilderachtige Knysna-gewest, waar de jacht goed en het bosch- en rivierlandschap heerlijk is, komt daarna aan de beurt. Kleine vaartuigen kunnen de nauw ingesloten haven van Knysna binnenloopen. Dicht in de nabijheid liggen de goudvelden, welke allengs op den voorgrond treden. De reiziger geniet een verrukkelijk bergpanorama, terwijl zijn schip hem voert langs Kaap Seal en de Plettenbergbaai, Kaap St. Francis en de St. Francisbaai. Glassen Point, Chelsea Point, Kaap Recife, met haar vuurtoren, worden achtereenvolgens zichtbaar, alvorens de boot voor anker komt in de Algoabaai. Hier licht de bloeiende stad Port Elizabeth, het Zuidafrikaansche Liverpool.

PORT ELIZABETH

maakt aanspraak op den titel van voornaamste stapelplaats der Kaapkolonie. Het heeft een bevolking van ongeveer 18,000 zielen. De meesten zijn Europeanen. De bezoeker zal hier al de uiterlijke blijken vinden van

ondernemingsgeest en geestkracht, en van voorspoed, als gevolg van beiden. Lange reeksen van pakhuizen, magazijnen, fabrieken, winkels, kantoren, woonhuizen, kerken, scholen, gasthuizen, villas en meer andere gebouwen van verschillenden aard en afwisselenden bouwtrant, bedekken het strand over een breedte van twee of drie mijlen; de heuvelglooiïngen, die van het strand oprijzen, en de heuveltoppen daarachter. In de Jetty-street, vlak bij de voornaamste landingsplaats, staat het spoorwegstation. De lijn, welke Port Elizabeth verbindt met Grahamstown, Uitenhage en Graaf Reinet, alsook met Colesberg en Kimberley, begint hier op een dam, die langs de zee loopt. De centrale, d. w. z. de handelswijk van Port Elizabeth, spreidt zich boven dezen dijk uit. De Main-street bevat de voornaamste handelskantoren en banken, winkels en magazijnen. Zij loopt van het Marktplein naar de gevangenis en naar het park, aan het Noordelijke uiteinde der straat, en snijdt de Queen-street en Princess-street. Onder de openbare gebouwen vermelden wij het Stadhuis; de ruime en zeer uitgestrekte markthallen, niet lang geleden door het stedelijk bestuur opgericht voor £ 70,000; de pas voltooide gouvernementsgebouwen; het post- en telegraafkantoor, en het gasthuis.

Het raadhuis op het Marktplein is een statig en breed gebouw, in quasi-Italiaanschen stijl opgetrokken, maar met een zuilen-portiek in den Corinthischen stijl. De bureaus van het Stedelijke bestuur zijn hier gevestigd, met die der Handelskamer, met de boekerij, de leesinrichting en een klein museum. De hal, voor openbare vergaderingen en vermakelijkheden, is ongeveer tachtig voet lang en veertig voet breed. Zij behoort

ongetwijfeld tot de fraaiste zalen van die soort in de Kaapkolonie. De deftige buurt in Port Elizabeth heet „de Hill", wèl te onderscheiden van de „*town below*", een vlak terras boven de Main-street. De „Hill" is niet enkel deftig, hij is ook aangenaam en maakt een streelenden indruk. Op deze hoogte krijgt met het volle genot der koele zeebriezen. Om zich heen ontwaart men vele fraaie woonhuizen en aardige villas, te midden van sierlijke kerken, gelijk de Roomsche, aan St. Augustinus gewijd, de Schotsche (Presbyteriaansche) en de *Holy Trinity*. Hier staan ook een goed beheerd, gewestelijk gasthuis; een flinke hoogere school, met ruime middelen: het instituut van Grey; eindelijk een fijne societeit, waar de kooplieden doorgaans samenkomen na de werkzaamheden van den dag, om zich te verpoozen, en waar zij den vreemdeling gaarne verwelkomen. Op het open terras, aan gene zijde van den „Hill", bevindt zich het aantrekkelijke St. George's-park, dat op kosten van het s'edelijke bestuur aangelegd is en onderhouden wordt. Het heeft aangename wandeldreven, met lanen, heestergroepen, bloemperken, vijvers en grasperken. Een fraaie broeikas vult dit alles aan. De Algoabaai — voornaamste havenplaats der Oostelijke en Middellandsche districten, en trouwens van het gansche binnenland der Kaapkolonie, — is een open, doch volkomen veilige reede, met flinken ankergrond. Het laden en ontladen van schepen gaat zeer vlug in zijn werk, door middel van sleepbooten, lichters en kustvaartuigen, dusgenaamde „*surf boats*", met de hulp van inlandsche daglooners. Deze wijze van doen had echter het nadeel, dat de werkzaamheden wel eens door de hevige branding vertraagd of verijdeld werden.

Daarom heeft men onlangs ijzeren steigers gebouwd, die tot ver in zee uitloopen. Daarop aangebrachte stoom- en handkranen vergemakkelijken voortaan in hooge mate het laden en lossen van zeeschepen. Bovendien heeft Sir John Coode ook voor Port Elizabeth het plan ontworpen eener buitenhaven, waar schepen van allerlei kaliber een veilig toevluchtsoord zouden kunnen vinden. Op het oogenblik wordt evenwel aan deze grootsche onderneming niets gedaan.

VAN PORT ELIZABETH NAAR GRAAF REINET.

Wij zullen thans uitstapjes ondernemen langs de spoorweglijnen, die, van de Oostkust der Kaapkolonie, naar het binnenland loopen. Onderweg zullen wij met het ijzeren ros even stilhouden bij de voornaamste stations, en een blik werpen op hetgeen zij merkwaardigs bieden mochten.

Met den Midland-spoorweg naar Graaf Reinet (185 mijlen) vertrekkende, komen wij vooreerst langs North-end (1 mijl), dan Zwartkop's Junction (7 mijlen). Het volgende station is:

Red House (10 mijlen). — De zoutziederijen van Great Zwartkop liggen vijf mijlen van het station verwijderd.

Despatch (16 mijlen). — Struisvogelfokkerijen, landbouw, wolwasscherijen, steenbakkerijen.

Cuyler Manor (17 mijlen). — Bekend wegens zijn struisvogels, zijn vee en zijn paarden, alsook wegens zijn puik wild.

Uitenhage (21 mijlen). — Een schilderachtig gelegen stadje met eenige duizenden inwoners. De Staat heeft hier een locomotievenfabriek. De wolwasscherij op groote schaal geschiedt in dit district, van waar Port Elizabeth ook zijn groenten en vruchten betrekt.

Sandfontein (28 mijlen). — Beroemde warme mineraalwaterbronnen. Goede jacht. Steenkolenmijnen, met kolen van redelijke qualiteit.

Centlivres (32 mijlen), Blue Cliff (43 mijlen) Kariega (57 mijlen), zijn kleine stations; evenzoo

Glen Connor (64 mijlen), nabij Krompoort; Sapkamma (71 mijlen).

Good Hope (76 mijlen).

Kleinpoort (82 mijlen). — Een vruchtbaar district, maar met weinig drinkwater. Dicht in de buurt: Wellfound en Two Waters.

Wolffontein (87 mijlen), Haasfontein (94 mijlen) en Barroe (103 mijlen). Dicht in de buurt liggen Heuvelkraal, Henley, Steytlesville, Groot Wonterhoek en Willowmore. Dit district heeft veel van droogten te lijden.

Mount Stuart (113 mijlen). — Nabij Jansenville. Goed drinkwater. Schapen, vee en struisvogels overvloedig.

Klipplaat (123 mijlen), Saxony (133 mijlen) Oatlands (138 mijlen), dit laatste een tamelijk groot dorp.

Aberdeen Road (145 mijlen), Marais (157 mijlen).

Kendrew (165 mijlen). — Een groot warmoezeniersdistrict.

Charlwood (172 mijlen), Adendorp (182 mijlen).

G r a a f R e i n e t (185 mijlen), is de oudste en grootste stad der Middellanden. Zij ligt nabij het centrum der Kaapkolonie, aan den voet der heuvelen, waar de Zondagsrivier van de Sneeuwbergen op de vlakten uitmondt. Achter Graaf Reinet bereiken sommigen dezer heuvelen een hoogte van duizend tot vijftienhonderd voet. De straten der stad zijn wijd en enkelen er van zijn ware boulevards, aan weerszijden met boomen beplant. De hoofdgebouwen zijn: de Nederduitsch Hervormde kerk, met haar klokketoren en haar naald, een fraaie Engelsche kerk, de gouvernementskantoren, het stadhuis, de hoogere school, de vrijmetselaarsloge en de openbare boekerij. De scherpe tegenstelling, die Graaf Reinet biedt, met de dorre vlakten der Karroe er om henen, verklaart zijn reeds eerwaardige titel: *Gem of the Desert*, het „kleinood der woestenij."

VAN PORT ELIZABETH NAAR GRAHAMSTOWN EN PORT ALFRED.

Naar Grahamstown reist men van Port Elizabeth eveneens met den Midland-spoorweg. Men verwisselt echter van wagens te

A l i c e d a l e J u n c t i o n (72 mijlen). — Dépôt van locomotieven.

S p r i n g v a l e (81 mijlen). — Onbeduidend station.

H i g h l a n d s (88 mijlen). Hier bloeien landbouw en veeteelt.

A t h e r s t o n e (94 mijlen), C o l d s t r e a m (99 mijlen), W e s t h i l l (105 mijlen).

G r a h a m s t o w n (106 mijlen). — Zondert men de schoone omstreken der Westelijke hoofdstad uit, dan is

Grahamstown ongetwijfeld de prettigste verblijfplaats in de geheele Kaapkolonie. Ter hoogte van 1760 voet boven de oppervlakte der zee gelegen, aan den voet van groene heuvelen, de voorloopers der Vuurbergen, biedt Grahamstown met zijn breede, beplante straten en zijn omtuinde woonhuizen, het beeld eener echt Engelsche stad op vreemden bodem. Het is een erkend en geliefkoosd gezondheidsoord. Midden in de Highstreet staat de kathedraal van St. George, waar binnen, voor de communiebank, zich een gedenkteeken bevindt ter eere der nagedachtenis van kolonel Graham, naar wien de stad heet.

De *Commemoration Chapel*, de voornaamste tempel der Wesleyanen, staat een eindweegs verder in de zelfde straat, en werd opgericht als blijk van de erkentelijkheid der Britsche landverhuizers in 1820, voor de door hen genoten weldaden onder de zoogenaamde *Settlement of Albany*. (1)

Ofschoon Grahamstown, wat bevolking betreft (ongeveer 7000 blanken en 3000 kleurlingen), veel kleiner is dan Port Elizabeth, zoo staat het toch bekend als de hoofdstad der Oostelijke districten en grenslanden. Het is een bisschopszetel, zoowel wat de Roomsche als wat de Anglikaansche staatskerk aangaat. Het hoofd der Wesleyanen heeft er mede zijn ambtelijke woonplaats. De rechtbank der Oostelijke districten is er ingelijks gevestigd, met de er toe behoorende rechters, procureur-generaal, advocaten en praktizijns. Onder de inrichtingen van openbaar nut te Grahamstown vindt men een

(1) Dit was een landschenking aan Britsche landverhuizers, waartoe de Engelsche regeering £ 50,000 bijdroeg. — *Vertaler.*

museum, een natuurkundig genootschap en een openbare boekerij. Ook heeft men er een voortreffelijk gasthuis en een provinciaal gesticht voor krankzinnigen. Gelijk wij reeds op blz. 45 gemeld hebben, is Grahamstown sedert korten tijd in het bezit gekomen eener spoorwegverbinding met zijn natuurlijke haven, aan den mond der Kowierivier: Port Alfred, een vrij druk bezochte zeebadplaats.

VAN PORT ELIZABETH NAAR HET BINNENLAND.

Op deze routen, met den Midland-spoorweg, zullen wij den reiziger allereerst begeleiden tot het aansluitingspunt voor Kimberley: de Aar en daarna tot Colesberg, het tegenwoordige eindstation van die lijn.

North End (1 mijl), Zwartkops Junction (7 mijlen).

Coega (16 mijlen). — Uitgebreide schapenteelt, veeteelt en struisvogelfokkerij.

Taukatara (23 mijlen), Addo (32 mijlen).

Coerney (39 mijlen). — Goede jacht.

Mimosa (47 mijlen), Sandflats (54 mijlen), Bellevue (60 mijlen).

Alicedale Junction (72 mijlen). — Hier is, gelijk wij reeds vermeld hebben, een depôt voor locomotieven. De veeteelt, struisvogelfokkerij, wolwasscherij, fokkerij van Angora-geiten, enz., bloeien hier. De lijn doorloopt hier de pasengte der Zuurbergen.

Bushman's River (80 mijlen), Saltaire (87 mijlen), Commadagga (93 mijlen). — Station voor Zuurberg.

Sheldon (103 mijlen).

Middleton (110 mijlen). — Deze plaats ligt aan de Groote Vischrivier. Vee, schapen, struisvogels komen hier tot hun recht. Long Hope (120 mijlen).

Cookhouse (127 mijlen). — East Somerset, Pearston, Bedford, Adelaide en Fort Beaufort liggen in de buurt. Een groot wol- en veerendistrict.

Thorngrove (136 mijlen), Witmoss (149 mijlen). — Hier is het goed jagen en visschen. Veeteelt, schapen- en geitenfokkerij.

Drennan (158 mijlen), Mortimer (165 mijlen), Halesowen (174 mijlen).

Cradock (182 mijlen). — Het station van dit schoon gelegen plaatsje staat op den Westelijken oever der Groote Vischrivier en het bloeiende dorp ligt daartegenover. Een fraaie ijzeren brug verbindt de beide oevers. Cradock is reeds in het bezit van al de instellingen, die tot een bloeiend centrum behooren. Terecht wordt de streek aanbevolen voor lijders aan longkwalen. Van enkele heete en koude zwavelbronnen weet men ook veel goeds te verhalen, wat betreft het genezen van jicht en rheumatiek. Groot en klein wild is in overvloed hier te schieten.

Marlow (188 mijlen), Baroda (196 mijlen), Vischrivier (207 mijlen). — Het laatste is ook een gezondheidsoord voor teringlijders.

Cypress Grove (215 mijlen), Conway (222 mijlen), Tafelberg (232 mijlen), Middelburg Road (243 mijlen), Sherborne (255 mijlen), Ludlow (261 mijlen), Carlton (264 mijlen), Bosworth (265 mijlen), Naauwpoort Junction (270 mijlen). — Hier sluit de lijn naar Colesberg zich aan.

Vischgat (280 mijlen), Dwaalfontein (289

mijlen), Hanover Road (300 mijlen), Taaiboschfontein (312 mijlen), Rietfontein (325 mijlen).

De Aar Junction (339 mijlen). — Hier sluit de spoorweg naar Kimberley zich aan.

Tusschen Naauwpoort Junction en Colesberg heeft men de navolgende halten:

Tweeddale (279 mijlen van Port Elizabeth), Arundel (288 mijlen), Rendsburg (296 mijlen), Plewman (301 mijlen).

Colesberg (308 mijlen). — Het centrum van een district, waar de schapenteelt en de struisvogelfokkerij op groote schaal gedreven worden. Het stadje heeft goed drinkwater. Jacht in overvloed.

VAN ALGOABAAI NAAR EAST LONDON.

Kort na Algoabaai te hebben verlaten, en de kustlijn volgend naar East Londen, komen wij langs het eiland St. Croix, waar Diaz een kruis in den grond moet hebben gebracht. Op de Vogeleilanden staat een vuurtoren. Voorbij Kaap Padrone en de Boschjesmanrivier, komen wij aan den mond der Kowierivier, waar Port Alfred gelegen is. Op de buitenree is er goede ankergrond. Door middel eener sleepboot en lichters worden schepen geladen en gelost. Kleinere vaartuigen met een matigen diepgang (negen à twaalf voet) worden, op de zelfde wijze, de rivier opgesleept naar de kaden, welke op een mijl afstands van de monding gelegen zijn. Hier bevinden zich magazijnen, een pakhuis *in bond* en de lijn naar Grahamstown. East London, aan den mond der Buffelrivier, wordt bereikt na nog 75 mijlen met den spoor-

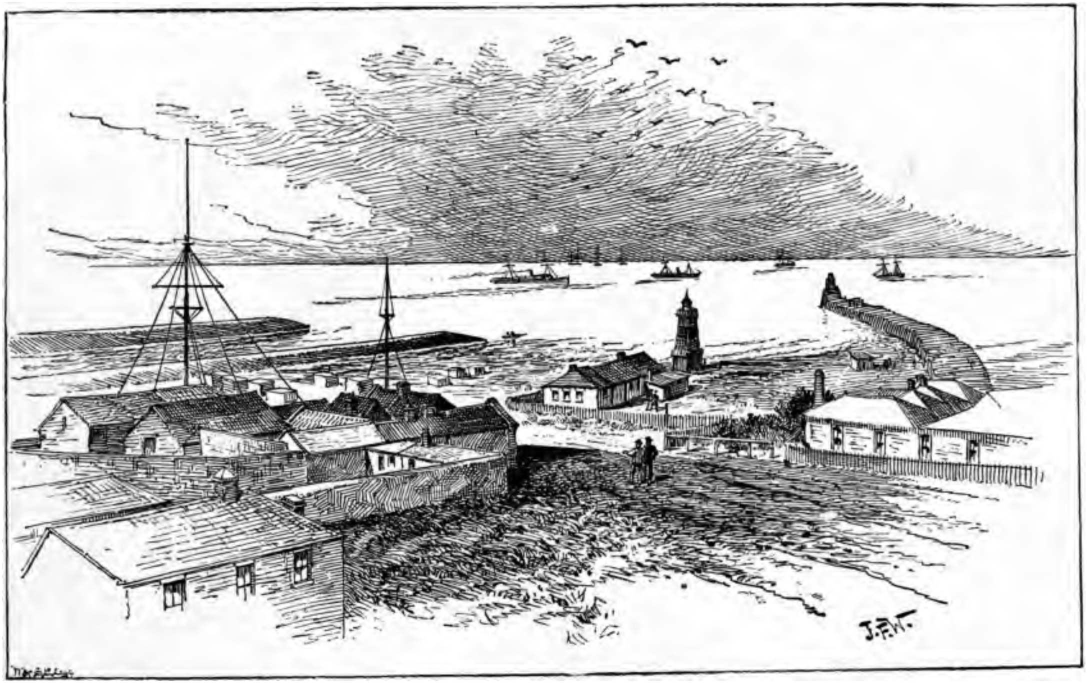

HAVENWERKEN TE EAST LONDON.

weg te hebben afgelegd. Het gezicht op de rivier beneden en boven de stad is zeer schoon. East London ligt aan de twee oevers der schilderachtige Buffelrivier en de gemeenschap tusschen beiden wordt onderhouden door een pont en een veerschuit.

East London behoort almede tot de belangrijkste en gezondste steden van Zuid-Afrika. Het is een gezochte zeebadplaats en, dicht in den omtrek, zijn er allerliefste plekjes voor „pic-nic"-partijen. De stad is flink uitgebouwd en heeft een stedelijk bestuur, dat weet wat het wil. Sommigen der openbare gebouwen zijn in degelijken en sierlijken stijl opgetrokken. In de voornaamste logementen is het logies voortreffelijk. De fabriek van spoorwegmaterieel en locomotieven is een bezoek overwaard. East London boogt op twee goed geredigeerde couranten. De kerken en scholen zijn naar de eischen des tijds ingericht. De spoorweg loopt door naar de kaden en het havenhoofd.

Vermelding verdienen de belangrijke havenwerken, waaraan men onder leiding van Sir John Coode nu met ijver bezig is. Zij hadden de bedoeling de zandplaat aan den ingang weg te ruimen en de geul naar de diepere plaatsen der rivier op de vereischte diepte te houden. Sir John Coode heeft kaaimuren gebouwd, zóódanig, dat zij het vaarwater der rivier vernauwen en de schuring van den stroom langs den bodem vermeerderen. Een havendam, gebouwd uit blokken „concrete", evenals die te Portland, in de gedaante van een arm, zal de zee beletten de uitvloeiing der rivier tegen te houden en het zand op de plaat terug te drijven. De riviermonding was m. a. w. verzand en de nieuwe havenwerken zullen verzanding voor het vervolg onmogelijk maken. Een

geweldige stoomdreg of zandpomp is nu aan den gang met het wegruimen der plaat, en, als die taak volbracht is, zullen schepen van grooteren diepgang gebruik kunnen maken van de ruime ankerplaatsen aan den mond der rivier.

VAN EAST LONDON NAAR KING-WILLIAMSTOWN.

Treinen loopen dagelijks op den Oosterspoorweg van East London naar Kingwilliamstown. Voorbij Blaney Junction, 32 mijlen van East London, komt men aan de kleine halte Yellowwoods (36 mijlen) en aan het station Breidbach (39 mijlen), alvorens de locomotief stilhoudt te

Kingwilliamstown (42 mijlen). — „King", gelijk de stad in de wandeling soms kortweg heet, gaat voor een belangrijke stapelplaats door. Het ligt aan de natuurlijke route tusschen East London en het binnenland en tusschen de Oosterdistricten en Transkei en Kafferland. Het beheerscht ook den handel met de inboorlingen tot aan gene zijde der grens en, ten Noorden, tot Basoetoland. Behalve vele goede openbare gebouwen, is er een indrukwekkend *Grey Native Hospital*, dat Sir George Grey voor de inboorlingen gesticht heeft, hoofdzakelijk om hen te genezen van hun bijgeloof aan tooverartsen. Daartoe worden hun hier voortreffelijke geneeskundige hulp en behoorlijke verpleging kosteloos verstrekt. Dit Kaffer-hospitaal bestaat nu al meer dan 25 jaren, en dat het groot nut onder de inlanders sticht, wordt reeds bewezen door het feit, dat zeer velen hunner honderden mijlen ver

komen, om hier genees- en heelkundige hulp te zoeken.

Alice ligt op een afstand van twee-en-dertig mijlen van East London. Dicht in de buurt vindt men het vermaarde Kaffer-instituut van Lovedale.

VAN EAST LONDON NAAR HET BINNENLAND.

Het Oosterspoorwegnet bestaat voornamelijk uit de hoofdlijn van East London naar het snel in bloei toenemende Aliwal North, een afstand van 280 mijlen. Onderweg, de volgende stations:

Chiselhurst (3 mijlen), Cambridge (4 mijlen), Amalinda New (8 mijlen), Amalinda (10 mijlen). — Waterwerken.

Fort Jackson (18 mijlen). — Het middelpunt van een landbouwdistrict.

Lone Tree Loop (23 mijlen), Berlin (27 mijlen). — Hoofdplaats eener Duitsche kolonie.

Blaney Junction (32 mijlen). — Dicht in de buurt ligt Hanover, een geliefkoosd plekje der pretmakers. Landbouw en veeteelt bloeien alhier.

Peelton (38 mijlen), Kei Road (46 mijlen). — Landbouw, schapen- en struisvogelfokkerij, veeteelt.

Amabele (51 mijlen), Koeboesie (60 mijlen). — In de buurt ligt Stutterheim.

Dohne (67 mijlen), ook een station voor Stutterheim. Een volkrijke streek, met Greytown, Emgiwali, Bolo en Transkei.

Greytown (72 mijlen).

Toise River (78 mijlen). — Het landschap is hier verrukkelijk en de bodem uiterst vruchtbaar. Toise

River is het centrum van een belangrijk district der wolindustrie, met Havelock en Quanti.

Thomas River (88 mijlen). — Schapenfokkerij.

Surbiton (97 mijlen).

Cathcart (109 mijlen). — Middenpunt van een gewichtig landbouwdistrict. Cathcart is een stadje in de opkomst. De graslanden zijn er puik: vee, schapen en paarden gedijen er uitstekend.

Wakoe (119 mijlen). — Malsche weiden.

Tylden (128 mijlen). — Een goed besproeide streek, uitermate geschikt voor den landbouw, de veeteelt, de schapenfokkerij, enz. Het berglandschap is schilderachtig en het wild overvloedig.

Imvani (137 mijlen). — Dit is het station voor Temboeland. Een maatschappij, die een lijn wil bouwen en uitrusten tusschen de Indwe en Imvani, aan het Oosterspoorwegnet gelegen, zal daartoe een schenking ontvangen van duizend acres land en een subsidie in geld van £ 50,000. Voor de helft dezer som kan de maatschappij een landschenking bekomen van 25,000 morgen. De gouvernementshulp heeft de strekking, de waardevolle steenkoolmijnen aan de Indwe tot haar volle ontwikkeling te brengen. Zij bevinden zich in het Wodehouse-district, op een afstand van 50 mijlen.

Essex (144 mijlen).

Queenstown (154 mijlen). — Een stad met een bevolking van 5000 zielen; zij ligt op een vlakte en heeft fraaie straten, met boomen beplant. Onder verscheiden goede openbare gebouwen, trekt vooral het Stadhuis de aandacht. Het heeft £ 20,000 gekost. Nagenoeg de zelfde som werd besteed voor het waterreservoir van Barry, waaruit de stad haar drinkwater ontvangt.

Dit is een uitmuntende landbouwstreek, met schapen- en veefokkerij. De ongeveer 6900 voet hooge Hanglip boeit zonder twijfel den bewonderaar der natuur. Hier in den omtrek kan men wel eens kennis maken met tijgers en bavianen.

Fowler's Halt (162 mijlen).

Bowker's Park (163 mijlen).

Lesseyton (165 mijlen).

Bailey (170 mijlen). — Klein stedeke.

Putterskraal (184 mijlen).

Sterkstroom (190 mijlen). — Een goed besproeide streek, tevens een belangrijk steenkoolmijnendistrict.

Sterkstroom Halt (191 mijlen).

Cyphergat (205 mijlen). — Dit is het station voor de welbekende gelijknamige steenkolenmijn. Van den spoorweg loopt een verbindingslijn naar de mijn. Met kleine tramwagens worden de steenkolen uit de mijn gevoerd naar de spoorwagens en vervolgens daarin gekanteld.

Molteno (211 mijlen). — Een klein stedeke.

Twist Niet (218 mijlen), Rayner (228 mijlen).

Burghersdorp (244 mijlen). — Een aardig Hollandsch plaatsje.

Isidigimi (253 mijlen), Brand (263 mijlen), Amasango (272 mijlen).

Aliwal North (280 mijlen). — Dit is thans het eindstation van het Oosterspoorwegnet. Het is tevens de grensstad der Noordoostelijke provinciën en telt tusschen de 1000 en 2000 inwoners. Van Aliwal North rijdt een diligence naar de goudvelden van Witwatersrand.

DE PROVINCIËN, AFDEELINGEN, HOOFDPLAATSEN EN DORPEN DER KAAPKOLONIE.

Ziehier een opsomming der verschillende provinciën en afdeelingen, der hoofdplaatsen en dorpen in de Kaapkolonie.

Westelijke Provincie.

Afdeelingen en Districten.	Steden en Dorpen.
Kaapstad	Kaapstad en Green Point.
Kaap Afdeeling Wijnberg. Simon's Town.	Woodstock, Maitland, Mowbray, Rondebosch, Newlands, Claremont, Kenilworth, Wijnberg, Constantia, Muizenberg, Kalkbaai, Simon's Town, Kuilsrivier, Blueberg en Durban.
Stellenbosch	Stellenbosch, Eersterivier, Somerset West en Strand.
Paarl	Paarl, Wellington, Drakenstein, Franchhoek.

Noordwestelijke Provincie.

Afdeelingen en Districten.	Steden en Dorpen.
Malmesbury	Malmesbury, Darling, Hopefield, St. Helenabaai, Riebeek West, Mamre, Groenekloof.
Piquetberg	Piquetberg, Porterville en Goedverwacht.
Namaqualand Port Nolloth.	Springbokfontein, Hondeklipbaai, Port Nolloth, Bowesdorp en Leliefontein.
Clanwilliam Calvinia.	Clanwilliam, Troe Troe, Calvinia, Brandeley en Katkop.
Worcester Tulbagh. Ceres.	Worcester, Ceres, Tulbagh, Steinthal, Gouda, Bergville, Hermon, Wolseley en Prince Alfred.

Zuidwestelijke Provincie.

Afdeelingen en Districten.	Steden en Dorpen.
Swellendam Robertson	Swellendam, Heidelberg, Zuurbraak, Malagas, Port Beaufort, Robertson, Montagu en Lady Grey.
Riversdale Ladismith.	Riversdale, Ladismith en Almalienstein.
Caledon Bredasdorp.	Caledon, Genadendal, Villiersdorp, Greyton, Bredasdorp, Elim en Napier.
Oudtshoorn	Oudtshoorn, Cango en Calitzdorp.

Zuidwestelijke Provincie.

Afdeelingen en Districten.	**Steden en Dorpen.**
George .... Uniondale. Mosselbaai. Knysna.	George, Blanco, Hopedale, Uniondale, Schoonberg, Pacaltsdorp, Lyon, Aliwal South, Plettenbergsbaai, Melville, Belvidere, Newhaven, Redbourne en Edmundton.
Middenlandsche Provincie.	
Graaf Reinet................ Murraysburg. Aberdeen.	Graaf Reinet, Petersburg, Aberdeen en Murraysburg.
Beaufort .... Prince Albert Willowmore.	Beaufort, Prince Albert, Petersburg, Willowmore.
Victoria West .... Prieska. Fraserburg. Sutherland. Carnarvon.	Victoria West, Prieska, Fraserburg, Onderste Doorns, Kenhardt, Upingon, Sutherland en Carnarvon.
Richmond .... Hopetown.	Richmond, Britz Town en Hope Town.
Zuidoostelijke Provincie.	
Albany.......................... Bathurst.	Grahamstown, Salem, Sidbury, Riebeek, Bathurst, Port Frances en Port Alfred.
Victoria East.................. Peddie.	Alice, Aberdeen en Peddie.
Uitenhage .... Jansenville. Humansdorp. Alexandria.	Uitenhage, Jansenville, Humansdorp, Hankey, Alexandria, Paterson.
Port Elizabeth	Port Elizabeth, Zwartkops en Walmer.
Noordoostelijke Provincie.	
Fort Beaufort .... Stockenstrom.	Fort Beaufort, Post Retief, Adelaide, Heald Town, Elands Post (Seymour), Hertzog, Balfour en Philip Town.
Albert	Burghersdorp, Molteno, Sterkstroom en Ventersberg.
Somerset East .... Bedford.	Somerset East, Groote Vlakte, Been Leegte, Pearston, Bedford en Glenlynden.
Cradock .... Steynsburg.	Cradock, Steynsburg en Maraisberg.
Colesberg .... Hanover. Middelburg.	Colesberg, Phillipstown, Hanover en Middelburg.

Oostelijke Provincie.

Afdeelingen en Districten.	**Steden en Dorpen.**
King William's Town..... Stutterheim. Komgha.	King William's Town, Berlin, Breidbach, Braunsweigh, Frankfort, Stutterheim, en Komgha.
East London	East London, Panmure, Potsdam en Maclean.
Queen's Town .... Cathcart. Tarka.	Queen's Town, Whittlesea, Tarkastad, Lady Frere, Glen Grey en Cathcart.
Aliwal North.................. Herschel.	Aliwal North, Lady Grey, James Town en Herschel.
Wodehouse..................... Barkly East.	Dordrecht en Barkly East.

Provincie Griqualand West.

Kimberley .... Herbert. Barkly West. Upper Hay.	Kimberley, De Beer's, Beaconsfield, Du Toit's Pan, Herbert, Barkly West, Pniel, Douglas en Griqua Town.

De binnenlandsche grenzen der Kaapkolonie zijn tegenwoordig dezen: aan de Oostkust volgt de grenslijn de Oemtata-rivier, van haar mond tot aan de stad Oemtata, en loopt, van daar, langs den weg, die Griqualand East van Pondoland scheidt, tot een punt aan de Oemtamvoena-rivier, dat de grens van Natal aanraakt; van daar loopt zij naar de Oemzimkoeloe-rivier en Noordwaarts naar het Drakengebergte, hetwelk de grenslijn volgt tot de bronnen der Tellerivier; van daar naar haar samenvloeiïng met de Oranjerivier en langs die rivier tot een punt, Ramah genaamd.

Dan loopt de grenslijn in een Noordelijke richting, langs de grens van den Oranje-Vrijstaat, naar Platberg aan de Vaal; vervolgens langs de Vaalrivier, tot haar samenvloeiïng met de Oranjerivier, welke laatste zij trouw blijft tot de monding aan de Westkust.

De totale oppervlakte der Kaapkolonie, binnen deze grenzen, beslaat 213,636 vierkante mijlen — dubbel den omvang van Groot Britanje met Ierland. De gezamenlijke bevolking wordt thans op 1,252,347 zielen geschat. Die bevolking kan men verdeelen in de volgende drie hoofdcategorieën: vooreerst, de kolonisten van Europeeschen oorsprong, als daar zijn: Engelschen, Hollanders, Franschen, Duitschers en anderen; ten tweede, de bewoners, die tot een gemengd ras behooren en die in de Kaapkolonie de klasse der dienstboden en der daglooners vormen in de steden en dorpen; en ten derde, de inboorlingen: Kaffers, Fingos, Basoetos en Bechuanen.

Het kan zijn nut hebben, hier een tabel in te lasschen, waarin de bevolking der Kaapkolonie vergeleken wordt met die der omliggende staten en territoriën.

	Bevolking. Europeesche.	Bevolking. Inlandsche.
In de Kaapkolonie	340,000	662,347
Transkei (onder de Kaapsche Regeering)	—	250,000
Oranje-Vrijstaat, volgens de verbeterde volkstelling van 1881	62,000	74,000
Natal	40,000	400,000
Transvaal	85,000	500,000
Basoetos (onder Engelsch Gouvernement)	—	150,000
Pondos (onafhankelijk)	—	200,000
Totaal	527,000	2,236,347

In dit staatje zijn niet begrepen de onafhankelijke stammen benoorden Natal, noch ook de stammen aan gene zijde der Noordergrens van de Kaapkolonie en van Natal, wier handel thans reeds door de Britsche koloniën Zuidwaarts gaat en ook meer en meer gaan zal. In de inlandsche bevolking van Natal zijn begrepen 30,000 Indiërs.

Volgens eèn zeer globale raming heeft Zuid-Afrika een totale oppervlakte van een half millioen vierkante mijlen.

DE NATUURKUNDIGE EIGENAARDIGHEDEN DER KAAPKOLONIE.

Wilde het kader van dit werkje zich er toe leenen, dan zoùden eenige breedvoerige aanteekeningen, gelijk de heer Noble ze geeft, in het officieele handboek der Kaapkolonie, onder den titel: *Physical aspects of the Colony*, zeer belangwekkend zijn. Onze plaatsruimte is echter te beperkt, dan dat wij de poging zouden kunnen beproeven. Wij moeten ons derhalve bepalen tot de opmerking, dat de voornaamste eigenaardigheid van het Kaapland in natuurkundigen zin gezocht moet worden in de bergketenen, welke de kolonie in verschillende richtingen, onregelmatig, doorsnijden; van grooten invloed zijn op haar klimaat en voortbrengselen en, door dalen en vlakten gescheiden, een reeks van terrassen vormen, die als het ware natuurlijke verdiepingen vormen tusschen de zee en de middengedeelten des lands, waar zij de grootste hoogte bereiken.

De Groote „Karroe" — het woord beteekent: een droge of verschroeide bodem — is een reeks van golvende vlakten, met kleine kreupelboschjes hier en daar, doch overigens gekenmerkt door een algemeene afwezigheid van lommer, van groen en van een bestendige besproeiing. Achter de Groote Karroe verheft zich een keten van plattoppige heuvelen, die ten Westen als de

Roggeveld- of Nieuweveld-bergen en ten Oosten als de Sneeuwbergen bekend staan. Deze hoogten vormen het hoogland der Opper-Karroe en dalen trapsgewijze neer naar de vallei der Oranjerivier. Hier worden de breede vlakten met haar struikgewas min of meer afgewisseld door hoogten uit zandsteen of lei en kleine piramiden, zoogenaamde kopjes, uit donkere augietrotsen. De bergen in de Roggeveld-keten bereiken een hoogte van 5150 voet. De hoogste spits in de reeks der Sneeuwbergen heeft de Kompasberg of Spitskop in het district van Richmond, die zich 7800 voet boven den zeespiegel verheft.

Hier is dan het groote waterbekken der Kaapkolonie, van waar de wateren aan den éénen kant Noordwaarts naar de Oranjerivier, aan den anderen kant Zuidoostwaarts naar den Indischen Oceaan vloeien. De vlakten der Karroe gelijken in geenen deele op de zandvlakten der Sahara. In tijden van droogte is de bodem verschroeid en dor, de plantengroei schijnt op te houden, gedood door een meedoogenlooze tropische zon; maar nauwelijks stroomen de regens neer, of de woestenij wordt in weelderig bloeiende graslanden herschapen, waar tallooze kuddden schapen, runderen en paarden een overvloedig en geurig voer vinden, en prachtig zich ontwikkelen in een droge en gezonde lucht.

Groote wilde beesten worden tegenwoordig zeldzaam in de Kaapkolonie meer gezien, doch de springbok graast nog troepsgewijs en kalm op de weiden of ijlt over de vlakten, terwijl zebras nog in het bezit zijn van de berghellingen, in de onmiddellijke nabijheid van Cradock. In andere staten der Kaapkolonie houden particulieren statige koedoes en bevallige bonte-

bokken op hun erf. In de bosschen van Knysna en rondom Addo zijn olifanten en buffels talrijker dan in Transvaal.

Aan den voet der Zwartebergen, welke keten geacht wordt te behooren tot het Devonische tijdvak, dat van den ouden rooden zandsteen, vindt men een soort van kalksteen, die tot de schieferformatie van Namaqualand schijnt te behooren. In dezen kalksteen bevinden zich de vermaarde spelonken van Cango, zeer merkwaardige en belangwekkende stalactiet-holen of grotten, welke in 1874 door Sir Henry Barkly, in gezelschap van 300 in de buurt wonende kolonisten, bezocht werden. Deze spelonken zijn nooit ten einde toe onderzocht, ofschoon men wel een mijl ver daarin doorgedrongen is. De verwijderde uithoeken blijven derhalve nog een verleidelijke *terra incognita* voor den avontuurlijk gezinden navorscher. De heer Shirwell, luitenant in Britsch-Indischen dienst, heeft in een pikante beschrijving dezer grotten verklaard, dat Elephanta en andere Indische spelonken minder indruk op hem gemaakt hebben dan dezen.

Sommige Engelsche lezers zullen misschien verbaasd wezen te vernemen, dat het Zuidafrikaansche landschap, wel verre van eentonig en vervelend te wezen, gezichtspunten aanbiedt, die nu eens uiterst schilderachtig en liefelijk, dan weer grootsch en indrukwekkend zijn. De spits oprijzende bergkolossen van de Oostelijke districten, de Stormberg en de Drakenberg, kunnen de vergelijking met hun broeders in Wales, West-Ierland en de Schotsche Hooglanden best uithouden. Het heuvelachtige landschap, de bosch- en meergezichten in George en Knysna komen eenigermate overeen met hetgeen

Cumberland en Westmoreland bieden. De dichtbegroeide ravijnen en maagdelijke bosschen, waar

Nature reigns supreme in awful loneliness,

hebben een eigenaardige en woeste schoonheid. In hun verafgelegen uithoeken, onder den bladerendos der koninklijke *Yellowwoods*, kunt ge uren ver ronddolen, zoo lang het netwerk van heesters en klimplanten het u veroorlooft. Nergens een geluid. Slechts het ruischen der zefiers onder de twijgen, het schuchtere gezang eens eenzamen vogels of het gegons eener bij, verbreken de groote stilte. Welke bekoringen ook nog in den fijnen, doorschijnenden tropendampkring van Zuid-Afrika; in zijn vreemdsoortigen en keurigen plantentooi; in de schitterende tinten, welke de liefelijke glooiingen of rijke woudopeningen bieden in het purperlicht van den morgenstond, of in den goudgloed der avondzon!

Geheel het gewest, dat eenmaal Kafferland heette, doch tegenwoordig meer bekend staat als Kaffraria of als het Transkeiaansche grondgebied, is een heerlijke streek, hier en daar verhoven in haar natuurschoon, doch overal vruchtbaar en aantrekkelijk. Het Drakengebergte, dat in de wintermaanden veelal besneeuwd ligt in de hooger gelegen punten, biedt prachtige vérgezichten. Tallooze, daaruit ontspringende beken en stroomen, dartelen omlaag langs de steile hellingen naar het halverwege de kust gelegen terras, waar zij zich met andere wateren vereenigen en versterken tot machtiger rivieren, gelijk de Basjie, de Oemtata en de Oemzimvoeboe. In deze gewesten zijn de watervallen niet te tellen, en zij komen ook talrijk voor op de Oostelijke berghellingen der Kaapkolonie. Één der grootste en

prachtigste watervallen wordt door de Tsitzarivier gevormd, nabij het zendelingenstation Shawbury, aan den straatweg tusschen Oemtata en Kokstad.

Het schitterende groen der Oostelijke kustterrassen moet geweten worden aan de hun door de passaten van den Indischen Oceaan toegevoerde vochtigheid. De Kaapsche jaargetijden volgen elkaar, naar men weten moet, in een volgorde op, die de omgekeerde is dergene in het Noordelijke halfrond. Aan de Kaap duurt de zomer van December tot Februari, de herfst van Maart tot Mei, de winter van Juni tot Augustus en de lente van September tot November.

Het bestaan van twee zeestroomingen op de kusten oefent een gewichtigen invloed op het klimaat der Kaapkolonie. De eene, de tropische, komt door het kanaal van Mozambique, langs de Oostkust en om Kaap l'Agulhas heen. De andere is de koude Zuidatlantische zeestrooming op de Westkust. De Tafelbaai en Valschebaai geven het warmteverschil in beide stroomingen zeer wel aan. Het water in de laatste is vaak 15 graden warmer dan dat in de eerste.

Een andere merkwaardige tegenstelling is deze: In den herfst en in den winter geven de equatoriale of „retourwinden" hun vochtdeelen af in overvloedige regens, die op de Westelijke districten, tot aan de grenzen der Karroe en der Goritzrivier, nederdalen. Op het zelfde tijdstip zijn de landen in het Oosten en in het midden der Kaapkolonie meerendeels zonder regen. Daarentegen besproeien de vochtige winden uit het Zuidoosten, in de lente en in den zomer, de bergterrassen der Oostelijke districten en de hoogvlakten tot het binnenland der kolonie, als wanneer

de Westelijke gedeelten der Kaapkolonie betrekkelijk droog zijn.

De heer Gamble, de hydraulische deskundige der Kaapsche Regeering, vat de uitkomsten zijner weerkundige waarnemingen aldus samen:

„In het Noordwesten is de Kolonie nagenoeg zonder regen. Het Zuidwestelijke gedeelte heeft daarentegen overvloedige regens des winters. Aan de Zuidkust regent het alle maanden. In de Middenlanden, alsmede in het Noorden en Oosten, vallen de regens gewoonlijk in Februari en Maart, maar nabij de kusten is de regen ook overvloedig in October en November.

„Droogten komen in het zelfde jaar zelden over de geheele oppervlakte der Kaapkolonie voor. Integendeel: het schijnt te gebeuren, dat een droogte in het binnenland dikwerf gepaard gaat, in het zelfde jaar, met stortregens in het Zuidwesten.

„Men hoort vaak de opmerking maken, dat Zuid-Afrika aan het opdrogen is. Wordt daarmede bedoeld, dat de stroomen en bronnen minder bestendig vloeien dan weleer, dan moet de opmerking volkomen juist worden genoemd. Wordt daarentegen bedoeld, dat er tegenwoordig minder regen valt dan in vroegere tijdperken, dan moet ik de bewering onbewezen verklaren en is zij vermoedelijk ook onwaar. De vroegste reisverhalen gewagen van droogten in het binnenland. Sparrmann spreekt van een groote droogte in het jaar 1775. De regenstatistiek van het Koninklijk Observatorium, die over 45 jaren loopt, steunt het beweren geenszins, dat de regenmassa in de Kaapkolonie afneemt. Doch ongetwijfeld werken het ombakken van boomen en het veldbranden er toe mede het bestendige vloeien der stroomen en bronnen tegen te houden. Zoowel

blanken als inboorlingen handelen in deze roekeloos. Zij vernielen boschjes voor hun kraals en om als brandhout te dienen. De inlanders vooral misbruiken groote hoeveelheden jong hout, om hutten er uit te vervaardigen.

„Het toenemende getal kudden oefent ook invloed op de stroomen en bronnen. Waar het kreupelgewas en de grashalmen kaal gevreten worden, daar verdorren de zonnestralen den grond en loopt de regen in de rivieren. Hij vormt nieuwe „sluits" en gaat in de zee verloren, zonder den voorraad grondwater te hebben aangevuld."

De regenmassa wisselt af, gelijk men uit het navolgende bespeuren kan:

Te Pella, aan de Noordwestelijke grens, bedraagt zij gemiddeld 2½ duim (Eng.) 's jaars, waarvan één vijfde gedeelte in Mei valt. Gedurende vijf jaren heeft men er geen enkelen droppel gedurende de maand November gehad. Op het Koninklijk Observatorium, nabij Kaapstad, constateert men gemiddeld 25 duim 's jaars. Drievijfden van deze hoeveelheid vallen in de wintermaanden: Mei, Juni en Juli, neer. Augustus is ook een regenachtige maand. Aan de Mosselbaai, te Port Elizabeth, en in de meeste kustplaatsen, is de regenverdeeling gedurende het jaar zeer onregelmatig: 16 duim 's jaars is de gemiddelde regenmassa in eerstgemelde, 23 duim in laatstgemelde stad. Februari en Maart zijn de regenmaanden voor de Mosselbaai; voor Port Elizabeth Mei en October.

In beide oorden is Januari de droogste maand. Te Carnarvon, een stadje in het Noorden der Karroe, dat een goed denkbeeld geeft van hetgeen de Karroe is, bedraagt de gemiddelde regenhoeveelheid 8 duim, waarvan één vijfde gedeelte in Maart neervalt.

Van Juni tot December bedraagt de gemiddelde hoeveelheid er slechts een halve duim 's maands. Te Graaf Reinet, in het Oostelijke centrum der Karroe, beloopt de gemiddelde hoeveelheid $14\frac{1}{2}$ duim. De regenachtigste maand is dáár Maart.

Queenstown en Aliwal North, plaatsen aan de Noordergrenzen der kolonie, hebben een gemiddelde jaarlijksche regenmassa van $20\frac{3}{4}$ en $24\frac{1}{2}$ duim. De overvloedigste regens vallen er meestal in Februari en in Maart. Juni, Juli en Augustus zijn er de droogste maanden. In dit opzicht gelijken deze steden op die in de Karroe. Tijdens het winterseizoen bedekt de sneeuw de kruin van menigen berg, althans gedurende eenige dagen.

Wat aangaat den warmtegraad des dampkrings, zoo kan men de Kaapkolonie over het algemeen geen heet klimaat noemen. Gedurende enkele dagen der maand Januari is de hitte buitengewoon groot, maar zelden langdurig. De grootste zomerwarmte is niet drukkender dan die in de heetste gedeelten van Europa. Bovendien wordt de hitte getemperd door de briezen en de droge atmosfeer, hetgeen den warmsten dag dragelijk maakt, terwijl de geurige koelheid der nachten alleraangenaamst en genotrijk is.

Door den heer Gamble is de opmerking gemaakt, dat „de temperatuurswisselingen op kustplaatsen, zoowel gemiddeld per dag als gemiddeld per jaar, minder hevig zijn dan op binnenlandsche plaatsen. De zomers en de middagen zijn heeter binnenslands dan bij de zee. De winters en de ochtendvroegten vóór den dageraad zijn koeler aan de kust dan binnenslands."

STAATKUNDIGE EN BURGERLIJKE INSTELLINGEN.

Gedurende verschillende perioden is er een beweging ontstaan in de Kaapkolonie, met de strekking om haar te bezorgen de zelfbestuurs-instellingen van het moederland. Dit moederland ging echter eerst in 1872 tot het bewilligen dier instellingen over. De Kroon heeft het prerogatief behouden, om haar eigen landvoogden te benoemen en het vetorecht uit te oefenen over alle wetgeving. In Engeland blijft ook gevestigd de hoogste rechtspraak, op welke men zich beroepen kan, van arresten in de koloniale gerechtshoven. Het Rijksparlement handhaaft tevens zijn almacht over dit gedeelte van het rijk, gelijk over elk ander. Maar de Engelsche regeering heeft niets te zeggen over de Kaapsche ambtenaren, met uitzondering alleen van den Gouverneur. Het bestuur der binnenlandsche aangelegenheden, het beheer der verschillende departementen, de benoeming der verschillende beambten, berusten bij de ministers, die het uitvoerend bewind vormen. Het ministerie of kabinet, dat, in gemeen overleg met den Gouverneur en den plaatsvervangenden Gouverneur, den Uitvoerenden Raad uitmaakt, bestaat uit een minister van binnenlandsche zaken, een advocaat-generaal, een schatmeester-generaal, een commissaris voor openbare werken en domeinen, en een minister voor de aangelegenheden der inboorlingen.

De Wetgevende Macht bestaat uit twee takken. Het Lagerhuis, het *House of Assembly*, telt vijf-en-zeventig leden; zij worden voor vijf jaren gekozen, ten ware het Parlement vroeger ontbonden mocht worden. Het Hoogerhuis, de Wetgevende Raad, telt twee-en-twintig leden.

Zij worden afgevaardigd door de zelfde kiezers als de leden van het Lagerhuis. Het Parlement moet ten minste éénmaal 's jaars vergaderen en méér dan eenmaal, zoo 't noodig is. De beraadslagingen kunnen in het Engelsch of in het Hollandsch gevoerd worden, maar in geen andere taal.

Het recht der Kaapkolonie is in hoofdzaak nog het Romeinsch-Hollandsche recht, gelijk het gewijzigd is, door de wetten en wettelijke gebruiken der Hollanders, door plakaten en proclamatiën tot 't jaar 1824, daarna door de verordeningen van den Raad en van den Wetgegevenden Raad, eindelijk door de akten van het koloniale Parlement. Het opperste gerechtshof der kolonie is het Hooggerechtshof, dat zijn zittingen in Kaapstad houdt. Van de arresten, door dit gerechtshof gewezen, kan men in hooger beroep komen bij de Koningin in raadkamer, zoodra zoodanig arrest een eisch geldt van ten minste vijfhonderd pond sterling, of middellijk dan wel onmiddellijk, burgerrechten betreft. Voor een appèl moet het Hooggerechtshof allereerst zijn toestemming geven.

Ommegaande rechtbanken fungeeren tweemaal 's jaars op de plaatsen en tijden, door den Gouverneur vast te stellen. Deze rechtbanken hebben in haar respectieve ressorten de zelfde rechtsmacht, die het Hooggerechtshof over de gansche kolonie bezit.

Behalve de hoogere rechtbanken, zijn er kantongerechten, met vaste kantonrechters in elke stad of district der kolonie; ommegaande, plaatselijke rechtbanken voor verafliggende oorden; eindelijk speciale vredegerechten, bestaande uit bezoldigde vrederechters. Dezen hebben een beperkte rechtsbevoegdheid. Vrederechters worden

door den Landvoogd benoemd. Zij handhaven de openbare orde, dagvaarden overtreders en getuigen, doen misdadigers aanhouden en houden instructie. Zij vragen gedagvaarden borgtocht af, voor een goede gedraging in de toekomst, en attesteeren verklaringen.

Veldkornetten worden mede door den Landvoogd benoemd. Dezalken zijn gehouden, zonder bevel van aanhouding, alle personen te arresteeren en naar den kerker te brengen, die zij een vergrijp zien plegen, of die zij redelijkerwijze meenen, dat een vergrijp gepleegd hebben. De koloniale politiemacht telt 800 koppen.

Het Departement van dienst, dat bekend staat als het Aktenkantoor, bezorgt, in een zeer eenvoudige en tevens zeer doeltreffende wijze, de inschrijving van alle landtitels en kustingbrieven.

Landtitels worden allereerst door de Regeering, als vertegenwoordigende de Kroon, uitgegeven en de uitgifte geregistreerd op het kantoor der Opperlandmeesters. Elke overdracht of ruil van landerijen moet daarna ingeschreven worden op het Aktenkantoor. Het bezorgt tevens de inschrijving van hypotheken. De houder van een kustingbrief kan zijn rechten als preferente schuldeischer tegenover andere crediteuren slechts dán doen gelden, als hij den kustingbrief laat inschrijven op het dusgenaamde „hypothekenboek", dat dagelijks, tegen betaling van een kleine geldsom, door het publiek kan worden geïnspecteerd. Hypotheekbrieven moeten afbetaald of overgeschreven worden, alvorens landerijen kunnen worden overgedragen. Door de overschrijving wordt gestaafd, dat de geldschieter de overdracht goedkeurt of er in toestemt, zijn rechten te doen gelden tegenover den nieuwen kooper, instede van tegenover

den ouden bezitter. Onder dit stelsel heeft de kapitalist derhalve de meest mogelijke zekerheid en wordt de overdracht van onroerende goederen bewerkstelligd op hoogst eenvoudige, doeltreffende en goedkoope wijze.

Een ander gewichtig ambt is dat van den „Master”, wiens functiën overeenkomen met die van den griffier in het Kanselarijhof, terwijl hij bovendien de administratie van insolvente boedels in handen heeft.

In al de kantons of afdeelingen der Kaapkolonie zijn er plaatselijke raden, die door de belastingschuldigen gekozen worden. Bovendien hebben de meeste steden gemeenteraden, belast met het beheer der plaatselijke aangelegenheden en bestaande uit afgevaardigden der huisbezitters. Ten plattenlande fungeeren dorpsraden en hier en daar heeft men gezondheidsbesturen. De belastbare waarde der onroerende goederen in de Kaapkolonie is £ 37,799,508. De Transkeiaansche districten, Temboeland en Griqualand East zijn daaronder niet begrepen.

De leden der verschillende godsdienstige lichamen in de Kaapkolonie (ongerekend de Transkeiaansche districten) zijn, volgens de jongste statistiek, 383,765 sterk; 232,046 hunner worden tot de blanken, 150,719 tot de inboorlingen gerekend. De Hollandsche hervormde kerkgemeente telt 162,739; de Wesleyaansche 68,814; de Anglikaansche 57,895; de Congregationalistische, de gemeente der Independenten en het Londensche Zendelingengenootschap 33,056; de Moravische broeders 10,053; de Rijnsche zending 10,011; de Roomsche kerk 9,694; de Presbyteriaansche (Schotsche vrije kerk-) gemeente 8,646 leden. Behalve de bovengenoemden zijn er Doopsgezinden, Lutherschen, Fransche Protes-

tanten, vrije Protestanten, Joden en Mohammeddanen.

Verschillende Christelijke zendelingsgenootschappen hebben hun missiën onder de inlandsche stammen. Zij allen, die de werkzaamheden dezer zendelingen kunnen nagaan, zullen toestemmen, dat hun streven een uiterst weldadigen invloed oefent op de inlanders, zoowel lichamelijk als zedelijk. Duizenden der heidenen in het Kafferland hebben een eerste schrede gedaan in de richting der beschaving: ambachten geleerd, neringen ondernomen en onroerend goed verworven. Velen onder hen kunnen wijzen op kerken en godshuizen, welke door hun eigen streven verrezen zijn, en waar talrijke gehooren, fatsoenlijk gekleed en ordentelijk, geregeld samenkomen op het geklep der zondagsklok.

De nieuwe wetgeving in zake het openbaar onderwijs voorziet in de behoeften der burgerij in die richting. Krachtens haar zijn er:

1°. Openbare dag- en kostscholen in de verschillende districten. Zij staan onder het beheer van plaatselijke schoolbesturen;

2°. De zendelingsscholen, welke beheerd worden door de godsdienstige of zendelingsgenootschappen;

3°. De inlandsche dagscholen, ambachtsscholen en opleidingsgestichten, die mede van de zendelingsgenootschappen uitgaan.

Op deze openbare (lagere) scholen, wordt men opgeleid voor de hoogere scholen of „colleges", waar men een onderwijs geniet, voldoende voor het verkrijgen van graden aan de Kaapsche hoogeschool, na examens, door bevoegde professors afgenomen. Deze universiteit vervolledigt en kroont het onderwijsstelsel der Kaapkolonie.

De Regeering bevordert onderwijs, door, in overleg

met de burgerij, subsidiën toe te kennen uit de koloniale staatskas.

Deze toelagen worden, krachtens de bepalingen der akten tot regeling van het lager en van het hooger onderwijs in de kolonie, voor de meest uiteenloopende doeleinden verstrekt. Lager onderwijs voor allen, zonder onderscheid van gezindte of kleur, staat op den voorgrond. Maar, tegelijkertijd, wordt de hoogere opleiding van hen, die de uitoefening van nuttige maatschappelijke beroepen en universiteitsgraden begeeren, niet over het hoofd gezien. Aan de opkweeking van inlandsche jongens voor zekere ambachten: timmermanswerk, wagenbouw, druk- en boekbinderswerk, enz. enz., wordt evenzeer de bijzondere aandacht gewijd, als aan de opleiding van inlandsche meisjes tot dienstboden.

Met inbegrip der administratiekosten, beliepen de uitgaven der Regeering voor openbaar onderwijs, in het jaar, geëindigd met Juni 1885, £ 95,000. Van dit bedrag vergden de Hoogeschool en de *Colleges* £ 8000; de openbare (lagere) scholen £ 28,010; de zendelingsscholen £ 18,000; de inlandsche dag- en ambachtsscholen £ 21,000.

Het Departement van Openbaar onderwijs staat onder een Opperopzichter-generaal van onderwijs. Hij is verantwoordelijk voor het richtige beheer der subsidiegelden, in overeenstemming met de besluiten, door beide takken der Kaapsche Volksvertegenwoordiging te dier zake genomen. Het toezicht op alle inrichtingen van onderwijs in de Kaapkolonie geschiedt door een korps van bijzondere schoolinspecteurs.

Er bestaan openbare boekerijen, museums, plantentuinen en een vereeniging tot bevordering der schoone

kunsten. Deels heeft de burgerij die instellingen totstandgebracht en gehandhaafd, deels de Staat. Iets, waarop de Kaapkolonie o. a. terecht fier zijn mag is het schoone gebouw in Kaapstad, waarin het Zuidafrikaansche museum en de openbare boekerij vereenigd zijn. De leeszaal is er fraai. Zij heeft een lengte van 80 voet, bij een breedte van 40 voet, is goed verlicht en voorzien van gaanderijen en nissen, met kasten en planken vol boeken. Deze bibliotheek heeft een 40,000 banden, verdeeld over het gansche, ruime veld der kunsten en wetenschappen, behalve nog de kostbare verzameling, door Sir George Grey geschonken. Deze bestaat uit zeldzame handschriften, oorspronkelijke uitgaven van vroege drukken en vele werken, die over de inlandsche talen van Afrika, Australië en Nieuw-Zeeland handelen. De gewestelijke boekerijen zijn 51 in getal. De meest bekenden zijn die te Port Elizabeth, Grahamstown, King William's Town, Graaf Reinet en Alice (Lovedale).

In de Kaapkolonie worden er tegenwoordig uitgegeven 42 nieuwsbladen in de Engelsche taal, 22 in de Engelsche en Hollandsche talen, 7 in het Hollandsch, 1 in het Hoogduitsch, 1 in het Kaffersch en 1 in het Engelsch en Kaffersch. Tien dezer couranten zijn dagbladen, negen verschijnen er driemaal 's weeks, veertien tweemaal, acht-en-dertig eenmaal; één blad komt alle veertien dagen uit en twee organen verschijnen maandelijks.

Er zijn zeer vele weldadigheids- en andere instellingen in de Kaapkolonie. De talrijke spaarbanken verdienen gemeld te worden. De geheele postdienst is op uitstekende wijze georganiseerd. De mailbooten voor Engeland vertrekken thans alle weken.

Ruim vier duizend mijlen straatweg verbinden alle uithoeken, gelijk ook alle centrums, terwijl zij aangevuld worden door de buurtwegen, de zoogenaamde *divisional roads*, welke nog ruim 4300 mijlen meten.

Bij zulk een uitgestrekt mijlental van wegen bestaan er natuurlijk een groot getal bruggen, en sommigen daarvan zijn groote en gewichtige bouwwerken. Tot de voornaamsten behooren die over de Oranjerivier. Deze stroom, welke het Kaapland bijna in zijn geheel snijdt, van het Oosten naar het Westen, ontspringt bij de hoogste spitsen van het Drakengebergte, en stort zich op de Westkust in den Atlantischen Oceaan uit. Haar stroomgebied is enorm en wordt op 400,000 vierkante mijlen geraamd. Dit verklaart de uitgestrekte overstroomingen, welke zij vaak ondergaat. De daardoor veroorzaakte verkeersstremmingen met het binnenland, telkens wanneer de rivier buiten haar oevers treedt, waren zóó lastig, dat het koloniale Parlement eindelijk er toe overging haar overbrugging op vier punten met ijzeren bruggen te autoriseeren,

Het telegrafennet der Kaapkolonie is zeer uitgebreid, en slechts weinige plaatsen hebben te huidigen dage geen draadgemeenschap met de hoofdstad.

MINERALE EN ANDERE HULPBRONNEN DER KOLONIE.

Diamanten. Over de kolossale productie van diamanten in de Kaapkolonie zal men het een en ander vinden op blz. 59—60 v.v.

Steenkolen. Dezen nemen, onder de minerale hulp-

bronnen der Kaapkolonie, een eersten rang in. In de Stormberg-keten, over de districten Albert, Aliwal. Wodehouse, Xalanga en Maclear verspreid, zijn er reusachtige lagen. Op één of twee punten, met name te Molteno en Indwe, heeft men sedert eenige jaren de kolenmijnen ontgonnen, voornamelijk ten behoeve der nabuurschap, binnen een omtrek van tachtig mijlen van de schacht. Daarbuiten werden de kosten van vervoer te zwaar. De aanleg van spoorwegen in de onmiddellijke buurt dezer mijnen heeft echter verandering hierin gebracht. Haar economische beteekenis is sedert op den voorgrond getreden en alrede begint, op het net der Oosterspoorwegen, de inheemsche steenkool de Engelsche te verdringen.

IJzer. Op dit oogenblik blijft de Kaapkolonie, wat ijzer betreft, van den invoer afhankelijk. Desniettemin worden ijzerertsen van groot en afwisselend rijk gehalte, sommigen van zeer rijk gehalte, overvloedig in sommige gedeelten der kolonie gevonden. Lood heeft men gevonden nabij de Oranjerivier en op andere plaatsen. Zinkblende evenzoo. Mangaanerts is voorhanden in het Drakengebergte en in de bergketenen van het Kaapsche Schiereiland.

Koper wordt in groote hoeveelheden door de Kaapkolonie uitgevoerd. Het bestaan van kopermijnen in Namaqualand was reeds twee eeuwen geleden bekend, maar pas voor 36 jaren begon een firma uit Kaapstad met de ontginning. De jaarlijksche productie te Springbok bereikt tegenwoordig 20,213 ton erts. Het hoofdstation voor deze mijnen is Ookiep, vijf mijlen benoorden Springbok en negentig mijlen van Port Nolloth gelegen, waarmede het in spoorweggemeenschap staat. Dit is

het gewichtigste mijncentrum der *Cape Copper Mine Company*. Zijn bevolking is ongeveer 1800 zielen groot. Gedeeltelijk werkt zij in de mijn, gedeeltelijk er buiten, aan verschillende onderdeelen der exploitatie. Vele werklieden zijn mijnwerkers uit Cornwall en kunstvaardige ambachtsmannen uit Europa, maar met en onder hen arbeiden ook aan de mijnen: Hottentotten, Bastards, Damaras en andere inboorlingen; zooook daglooners uit St. Helena. De *Cape Copper Mining Company* is wel de grootste en belangrijkste, doch niet de éénige mijnvennootschap dezer streken. De *Namaqua Mining Company* is mede druk bezig met de methodische ontginning der mijnen te Concordia, waartoe de Hester Maria, de Wheal Julia en de Tweefontein behooren. Er bestaan nog andere kopermijnen in het zelfde district, die haar grond van den Staat gepacht hebben. De twee genoemde maatschappijen zijn echter tot dusverre de éénigen, welker mijnen productief gebleken zijn.

Zout. Omvangrijke en waardevolle zoutketen worden overal in de Kaapkolonie gevonden.

Guano. Wij zullen de guano onder de exportartikelen rekenen, ofschoon zij tot de dierlijke producten behoort. Kostbare lagen guano bestaan er op de eilandjes langs de Westkust der Kaapkolonie, waaronder zij ressorteeren. Zij worden bij openbare inschrijving verpacht en deze guano vindt een gereeden aftrek, zoowel in de kolonie zelve als in Engeland.

Edelgesteenten, enz. Behalve diamanten, vindt men in de Kaapkolonie granaten en agaten in overvloed. „Crocidiliet”, dat zich in het bijzonder er toe leent, om tot verschillende voorwerpen van smaak te worden verwerkt, wordt tegenwoordig in groote hoeveelheden gewon-

nen. Kwartsdelfstoffen zijn overvloedig en worden in den vorm van bergkristal, kwartskristal, amethist, roodkwarts, enz., jaspis (rood en bruin, gestreept en „wolk”) gevonden. Langs den loop der Oranje- en der Vaalrivier wordt veel melksteen aangetroffen. Aan de Oranjerivier is bloedagaat ook ruim voorhanden. „Prehniet”, een delfstof met schitterend zeegroene kleur en vol effect in sieraden, is overal in de Kaapkolonie te vinden.

De voor het bouwen onmisbare zandsteensoorten zijn rijkelijk aanwezig en veel verspreid, gelijk ook de fraai gespikkelde en gestreepte marmervarieteiten. Het graniet uit Paarl geniet een wijdvertakte faam, om zijn fijnheid en zijn hardheid. Zand- en kwartssteenen, geschikt voor molensteenen, slijpsteenen, enz. enz. worden in groote hoeveelheden gevonden, bovenal in de hooglanden, gelijk die rondom de Stormbergen. Kleiaarde van groote waarde, en geschikt om te worden verwerkt tot alle soorten van aardewerk en porselein, van het allerfijnste tot het allergrofste, tot klinkers en pannen, is wel zeer ruim voorhanden, doch heeft tot nu toe niet die aandacht gekregen, welke zij verdient.

FABRIKATEN DER KOLONIE.

De meeste uitvoerartikelen der Kaap zijn ruwe grondstoffen, die naar Engeland worden verscheept, om dáár te worden verwerkt. Er zijn echter inlandsche producten, die tot voorwerpen van dagelijksch en huiselijk gebruik worden omgewerkt, ter plaatse zelve en aldus den handenarbeid en het kapitaal der kolonisten ten goede komen. De wijnbereiding, de fabrieken van gedistilleerd en de

bierbrouwerijen, zijn inheemsche industrieën der Kaap geworden en hebben groote afmetingen verworven. Stoommolens van eenigen omvang zijn op vele plaatsen opgericht, ten einde tarwe te verwerken tot verschillende soorten van meel, of ten einde Engelsche biscuits eener puike qualiteit te vervaardigen. Meubelen, uit inlandsche houtsoorten gemaakt, zijn reeds sedert vele jaren algemeen in gebruik. Het fabriceeren van wagens en rijtuigen geeft werk aan vele ambachtslieden, want met het binnenland wordt er een belangrijke handel gedreven in transport- en reiswagens, lichte tentwagens op veeren en karren. Er is ook geen gebrek aan ijzergieterijen en machinefabrieken, welke in staat zijn naar de eischen des tijds te werken.

De aanmaak van wolartikelen is nog niet gevorderd tot het stadium eener goedgevestigde industrie, De *Waverley Woolwashing Company* is echter ernstig er mee begonnen in haar fabriek nabij het spoorwegstation Ceres. Leerlooierijen bestaan al sedert vele jaren en verscheiden groote etablissementen van dien aard werken te Kaapstad, Port Elizabeth en Grahamstown. Het ontbreekt in de Kaapkolonie niet aan ossen-, paarden-, kalfs-, geiten- en schapenvellen, evenmin aan goede grondstoffen om ze te bereiden.

Zeepfabrieken zijn beginnen te werken en haar producten verdringen zoetjesaan de geïmporteerden. Schoenen- en laarzenfabricage, het maken van zadels en tuig, van baksteenen, ijzer- en tingoed, van tabak, sigaren en snuif, van minerale wateren enz., hebben reeds een grooten omvang verkregen. De suikerbakkerij en de aanmaak van jams hebben in den allerlaatsten tijd een stoot gekregen, doordien de Volksvertegenwoordiging besloten heeft een

verlaging der invoerrechten op de suiker toe te staan, waar deze in het groot verbruikt wordt in de vervaardiging van suikerbakkerswerk, jams en conserven. De Kaapsche jams, uit klapbessen, „naartjes", oranjes, citroenen, limoenen, guava, kweeën, meloenen, perziken, vijgen, abrikozen en andere vruchten, worden door velen op één lijn gesteld met de Engelschen. Zij worden dan ook in vele gevallen op groote schaal voor den uitvoer gefabriceerd.

Minerale bronnen zijn over de gansche Kaapkolonie verspreid; zij worden in wel dertig of veertig districten aangetroffen. Meerendeels zijn ze warm, ijzerhoudend en zwavelhoudend. Zij 't in gevallen van chronisch rheumatisme of bij huidziekten, wordt het gebruik dezer bronnen beschouwd als min of meer baatbrengend en doeltreffend. Proeven van het minerale water uit de bronnen bij Caledon waren op de Indische en koloniale tentoonstelling (te Londen) aanwezig.

De geneeskundige planten der Kaapkolonie zijn velen en velerlei. Wijlen Dr. Pappe heeft een honderdtal dier gewassen, welke gewoonlijk als artsenij aangewend worden door Europeanen en inboorlingen, opgenoemd. Bij die gelegenheid heeft hij 't tevens gestaafd, dat er anderen zijn van onmiskenbare waarde, welke hij 't geenszins de moeite waard geoordeeld heeft te vermelden, dewijl de inwoners ze nog niet benutten. Te oordeelen naar den rijkdom en de verscheidenheid der Zuidafrikaansche flora, lijkt het ontwijfelbaar, dat er nog vele nuttige en werkdadige geneeskruiden zullen worden ontdekt, om bij de pharmacopoea te worden ingelijfd.

De visscherij wordt uitgeoefend in alle baaien op de kust. In sommige plaatsen bestaan er groote particuliere etablissementen voor het inmaken en uitvoeren van het

keurige zeebanket, hetgeen aan tallooze inboorlingen werk verschaft. Een 335 vaartuigen en 1800 menschen houden zich onledig met de vischvangst ter zee. In 1884 bedroeg de hoeveelheid der ingemaakte of zouten visch, door de Kaapkolonie uitgevoerd, 2,741,966 pond, ter waarde van £ 16,206.

HULPBRONNEN DES LANDBOUWS.

In de Kaapkolonie, met haar afwisselende toestanden van velerlei aard, is er plaats voor elk herdersbedrijf en landbouwberoep. Kudden schapen en geiten, troepen vee en paarden, vinden een uitmuntend natuurlijk voedsel in overvloed. Tarwe en andere graansoorten tieren welig op den dankbaren bodem en geven goede oogsten. De meeste grondvoortbrengselen der gematigde en der halftropische luchtstreek kunnen, zonder bijzonder veel moeite of zorg, hier met goed gevolg gekweekt worden. Mits werkzame en oordeelkundige menschen het uitoefenen, is derhalve het pachtersbedrijf aan de Kaap een onafhankelijk, tevens een winstgevend handwerk.

Maar voor lieden, die langs dezen weg hun geluk willen beproeven, is het volstrekt noodig de eigenaardigheden der kolonie in klimaat, bodem, veldgewassen, veeteelt en, laat ons er bijvoegen, inheemsche werkkrachten grondig te leeren kennen. Bovendien heeft het zijn nut het Kaapsche Hollandsch meester te zijn, dat door een groot deel der plattelandsbevolking gesproken wordt. Een zelfs korten tijd, doorgebracht met het bespieden van en zich gewennen aan de Kaapsche manier van doen, krijgt men ruimschoots door de verkregen ondervinding vergoed.

De waarde eener Kaapsche hoeve hangt nauw samen

met de hoedanigheid harer graslanden, den omvang en de bestendigheid harer bronnen, den aard der daarop aangebrachte verbeteringen in den vorm van dammen, gebouwen, enz. enz. Zij is mede afhankelijk van de uitgestrektheid harer bouwlanden en van den afstand, waarop de markten gelegen zijn. De beste, hoogst aangeschreven pachthoeven, waar „wol, horen, koren en wijn" samengaan, zijn tegenwoordig van £ 1 à £ 3 per morgen waard. Anderen gelden tot 10 shillings per morgen, terwijl landerijen der mindere soort voor zelfs één en anderhalve shilling het morgen van twee acres te krijgen zijn. In enkele buurten, bv. in de vruchtbare irrigatielanderijen rondom Oudtshoorn, worden onderdeelen van boerderijen soms verkocht tegen £ 50 à £ 250 de acre.

Hoewel de grootste oppervlakte der Kaapkolonie reeds verdeeld en in het bezit van particulieren overgegaan is, bestaan er nog uitgestrekte woeste gronden, die der Kroon toebehooren. Deze landerijen worden van tijd tot tijd afgebakend en aan den hoogsten bieder bij openbare veiling verkocht, tegen betaling van een eeuwigdurenden grondcijns, welke overeenkomt met een jaarlijksche pachtsom. Kan ter openbare veiling de inzetprijs, voor eenige landerij vastgesteld, niet worden bedongen, dan kan een persoon, die overigens aan al de voorwaarden voldoet, alsnog, en binnen den termijn van één jaar na den veildag, tegen zoodanigen prijs kooper van den grond worden.

In het beschikbaar stellen van kleine oppervlakten, om dienstbaar te worden gemaakt aan den akkerbouw, voorziet de 37ste akte van 1882, gewijzigd door de 40ste akte van 1885. Het blijkt, dat deze methode, om kleine

landerijen in eigendom te verwerven, populair wordt, zoowel onder Europeanen als onder inboorlingen, die de voordeelen er van inzien. Ziehier een kort overzicht der voornaamste wetsbepalingen.

„Beschikbare woeste staatsgronden, mits geen boschland zijnde, kunnen, in stukken ter grootte van ten minste vier en van ten hoogste twee-honderd-en-vijftig morgen, aan personen, die aan alle gestelde voorwaarden voldoen, op de navolgende voorwaarden worden gegund.

„De gegadigden moeten zich wenden tot den burgerlijken commissaris der afdeeling, waarin de gronden, die zij willen verwerven, gelegen zijn. Zij behooren hem te verklaren: dat zij den 21-jarigen leeftijd hebben bereikt; niet reeds zijn grondeigenaars van landerijen, ter grootte van 250 morgen of meer; de grondstukken begeeren, uitsluitend ten eigen gebruik en profijt; niet handelen in overleg met andere personen, ter zake der grondstukken, en geenszins al landeigenaars zijn krachtens deze akte. De grondstukken moeten reeds opgemeten zijn en gegadigden behooren ze te kunnen beschrijven, in zoodanige algemeene doch juiste termen, dat men de grondstukken er uit onderkennen kan.

„Bij hun aanvraag, behooren gegadigden te voegen een inlage van één shilling per morgen, die later wordt afgetrokken van den grondcijns van het eerste jaar. Mocht de aanvraag worden geweigerd, dan zullen gegadigden de inlage terug ontvangen.

„Elke in orde bevonden aanvrage om land wordt in handen gesteld eener landerijen-commissie, speciaal voor elke afdeeling benoemd en bestaande uit drie personen, van wie de burgerlijke commissaris van ambtswege er

één moet wezen. De landerijen-commissie geeft verslag van haar werkzaamheden aan den minister van openbare werken en kroondomeinen.

„Een gegadigde, wiens aanvraag toegewezen wordt, ontvangt een patent, dat hem de vergunning geeft het hem toegewezen land te nemen en te bebouwen, voor den tijd van vijf jaren, gerekend van den 1sten Januari of 1sten Juli na de dagteekening van het patent, en wel tegen storting eener som, die gelijk staat met het twintigste gedeelte van den prijs, voor het grondstuk te betalen. Binnen zes maanden moet hij persoonlijk op dit grondstuk huizen; binnen twee jaren ten minste een twintigste gedeelte er van hebben omheind of ontgonnen. Bij niet-nakoming dezer voorwaarden kan het patent worden ingetrokken.

„Te allen tijd kan de overheid het gegunde grondstuk betreden en de gemaakte vorderingen nagaan. Na afloop van den patent-termijn, en onder nakoming van alle voorwaarden, is de minister van openbare werken en kroondomeinen gemachtigd een verklaring af te geven, krachtens welke een geregelde titel met grondcijns kan worden verstrekt, volgens de bepalingen der veertiende akte van 1878. Die grondcijns komt in bedrag met het patentgeld overeen."

Tot de streken der Kaapkolonie, welke het gunstigst gelegen zijn voor den akkerbouw, worden die gerekend, waarop overvloedige regens geregeld neervallen, en waar derhalve kunstmatige besproeiing onnoodig is. De kustlanden, bovenal genen in de nabijheid der Kaapstad, hebben dit groote voordeel. Zij vormen de voornaamste graanschuur der Kaapkolonie. Het getal landerijen was in 1875, 16,166, met een oppervlakte van 39,947,734 morgen

van twee acres. Daarvan was bebouwd een oppervlakte van 274,472 morgen.

H a v e r en t a r w e. Haverhooi en tarwe zijn de stapelproducten der afdeeling Kaapstad. De nabuurschap eener groote markt stelt de landbewoners in staat hun oogst met eigen wagens derwaarts te brengen, het hooi in bossen, gelijk het ingezameld werd. Haver, voor hooi bestemd, wordt dik gezaaid en afgesneden, zoodra zij aanvangt te rijpen en terwijl het sap nog in de stengels zit. De haveraren of hooi, aldus bewaard, worden door paarden en runderen, als een geurig en malsch voedsel, met graagte gegeten. In puiken of goeden toestand, brengt zulk voer van 3 tot 6 en 7 shillings per centenaar op, naar gelang van het seizoen, en van vraag en aanbod.

G e r s t groeit welig, vooral de Kaapsche, die beter tiert dan Engelsche moutgerst, maar goed bevruchten, maagdelijken grond noodig heeft. Op twee boerderijen, welke wij zouden kunnen noemen, bedroeg, op drie schepels, de oogst 330. De gemiddelde opbrengst beloopt veertig schepels per acre. Gerst geldt van negen tot vijftien shillings per zak van drie schepels.

R o g g e wordt niet zóóveel geplant als andere graangewassen. Zij wordt meestal gebezigd voor paardenvoer en het stroo voor rieten daken. De oogst is overvloedig. Rogge heeft lichten zandgrond noodig.

T a r w e. In de districten Kaapstad en Malmesbury groeit er tarwe, die 200 à 212 pond per mud van 3 schepels weegt, d. w. z. gemiddeld 67 à 70 pond per schepel. De heer John Eaton uit „Droogvlei", in het Malmesburysche, een goed ervaren boer, berekent den gemiddelden tarweoogst der jongste vijf jaren op 7½

schepels per acre en dit sluit in twee der slechtste oogstjaren in de Kaapkolonie. De heer Eaton zegt: „Mijn ervaring in den graanbouw aan de Kaap, d. w. z. in de districten Kaapstad en Malmesbury, leert mij, dat wij hier slechts de helft zaaien der hoeveelheid tarwe, welke in Engeland gezaaid wordt.” Dit is natuurlijk; trouwens, alle graangewassen worden in Zuid-Afrika dun gezaaid; anders toch zouden zij, zoo snel groeiend onder een blakende zon, de neiging krijgen om strooachtig te worden.

Werkkrachten. In het ploegseizoen verdient een inlandsche daglooner per maand ongeveer vijftien shillings aan loon en zijn kost, d. w. z. één schaap, ter waarde van (zegge) achttien shillings; één schepel meel, ter waarde van (zegge) 6½ shilling; 30 zouten „harders” (zeebarbeel, ter groote van een haring en sterk daarop gelijkende), ongeveer kostende 10 à 12 shillings de honderd, zegge dus waard 4 shillings; wijn, driemaal ’s daags, zegge 6 shillings ’s maands — te zamen derhalve ongeveer 50 shillings in de maand, behalve vrij onderkomen. Dit laatste beteekent, in het geval van gehuwde mannen, een of twee kamers in een bijgebouw, en een slaapplaats, waar dan ook, in het geval eens vrijgezels. Op het stuk van behuizing, zijn de inlanders niet moeielijk tevreden te stellen.

Maïs. Turksch koren of mais, in de wandeling „mealies” geheeten, groeit aan de Kaap overal en welig. Mensch en dier vinden baat bij de overvloedige oogsten van dit puike voedsel. De teelt vereischt slechts weinig zorg en de groei wordt niet geschaad door „rust” en dergelijke ziekten.

Gierst. „Kafferkoren” of gierst wordt door de in-

boorlingen veel gezaaid; zij eten het gierstemeel gekookt als voedsel of drinken gierstebier.

A a r d a p p e l e n, enz. Aardappelen, en alle soorten van Europeesche moesgroenten en keukengroenten, gedijen goed aan de Kaap en groeien het geheele jaar door. Yams, pompoenen en meloenen worden bij wagenvrachten tegelijk voortgebracht en verkocht. Biet wordt ook veel gekweekt. Uit genomen proeven is gebleken, dat het suikergehalte daarvan in alle opzichten overeenkomt met dat in Franschen, Belgischen en anderen Europeeschen beetwortel. Het nabijkomende plantgewas, de mangelwortel, is, na onderzoek, mede gebleken goede oogsten af te werpen, gelijk ook de koolrapen.

T a b a k. De tabaksteelt vindt men in verschillende districten der Kaap terug, van Clanwilliam en Piquetberg in het Westen, tot aan 't Kafferland, langs de Oostkust. De Zuidafrikaansche bodem schijnt zich goed er toe te leenen, maar de manier om de bladen voor het verbruik te bereiden, is nog voor groote verbetering vatbaar.

I r r i g a t i e. In zake besproeiing, heeft het aan advies zoo voor particulieren als voor vereenigingen en publieke lichamen, geenszins ontbroken. Onder toezicht van het Kaapsche Departement van Waterstaat zijn zeer vele besproeiingswerken aangelegd. De *Irrigation Act* van 1877 bepaalt, dat er irrigatiebesturen kunnen worden gevormd in districten, waar ten minste drie landeigenaren verklaren zich te willen vereenigen tot het doen uitvoeren van irrigatiewerken en het bouwen van waterdammen. De zelfde wet behelst bepalingen, betreffende bijstand aan particuliere grondeigenaars en boeren, die water afdammen of hun land besproeien

willen. De Regeering is gemachtigd dezulken te helpen door een voorschot, mits zij zich willen binden een pachtcijns er voor te betalen van acht ten honderd over een tijdperk van uiterlijk 24 jaren. In 1882, heeft het Kaapsche Parlement het ontwerp goedgekeurd eener leening, om besproeiingswerken uit te voeren op eenigszins breede schaal te Stolshoek, nabij Beaufort West, en te Vanwijksvlei, in de afdeeling Carnarvon. Bij Vanwijksvlei ziet men de verreweg belangrijkste irrigatiewerken, in de geheele kolonie nog ondernomen. Het daarmee beoogde doel is het verzamelen van regenwater, om, met behulp daarvan, een groote uitgestrektheid vruchtbaar land, dat, zonder water, feitelijk geen waarde heeft, te besproeien.

Veefokkerij. Het voornaamste landbouwbedrijf van den Kaapschen boer is het fokken van paarden, vee, geiten, struisvogels en schapen. Men kan ook beweren, dat ten minste één derde der geheele bevolking zich met die fokkerij, of met werkzaamheden, welke daarmee in verband staan, onledig houdt.

Paarden. Bij de jongste telling, waren er in de Kaapkolonie 205,985 paarden, 29,318 muilezels en ezels. Sedert zijn deze getallen vermoedelijk tweemaal grooter geworden, maar tegenwoordig wordt er in paarden niet veel handel gedreven. De Kaapsche paarden zijn beroemd om hun gehardheid en taaiheid. Goede rijpaarden zijn £ 15 à £ 20, trekpaarden £ 10 à £ 15 het stuk waard.

Vee. Tot het tegenwoordige vee behooren de afstammelingen der inlandsche langhorens, die de Hottentotten in van Riebeek's dagen bezaten en met de Hollandsche runderen, door de vroegste kolonisten aan-

gebracht, kruisten. Hun cijfer is vermeerderd door de telgen van bijna elk ras, in Engeland en Nederland bekend: „kortgehorenden," „Herefords," „Ayrshires," „Alderneys" en „Kerries".

Een groot deel der graslanden aan de Oostkust is tot het weiden van vee uitermate geschikt, met name die van het dusgenaamde „Zuurveld," of zure grasland, waar de runderen tot kolossale afmetingen geraken. De prachtigste trekossen komen van dáár. Vele boeren uit Albany, Peddie, Victoria en King William's Town zijn niet alleen veefokkers, maar ook „kurveyors" (leveranciers van trekossen.) Steeds hebben zij karren en eenige span trekossen beschikbaar. Bij de jongste telling, werd het getal trekbeesten in de Kaapkolonie aangegeven met 421,762, dat der andere beesten met 689,951. Voegt men aan deze cijfers toe het getal beesten in de Transkeiaansche gewesten (thans bij de Kaapkolonie ingelijfd), namelijk 218,931, dan stijgt het totaal in 1875 tot 1,330,644.

De gemiddelde marktwaarde van trekossen aan de Kaap, gedurende de laatste vijf jaren, heeft gedobberd tusschen de £ 9 en de £ 6½ het stuk. In de Transkeiaansche gewesten gelden ze zoowat £ 6 het stuk.

G e i t e n. Zeer vele boeren hebben kudden geiten, doorgaans bestaande uit de gewone inlandsche geiten, maar somwijlen gekruist met Angoras, in verschillende graden. Deze inheemsche geiten vormen een gehard ras. Zij bestaan, waar schapen het leven niet houden kunnen en leveren een vleeschsoort die, wel is waar geenszins wedijveren kan met het vleesch van den Zuidduinschen hamel, doch niet te min zeer goed eetbaar en, op boerderijen, hoogst bruikbaar is.

Deze viervoetige autochthonen vermenigvuldigen zich snel. Sommige wijfjes werpen wel vijf jongen bij elke dracht en nooit minder dan twee. Over het geheel zijn zij zeer bruikbaar en zij leveren een huid, die, bij de bereiding van de puikste ledersoorten, onovertroffen blijft. Ter markt gelden deze geitenvellen nu en dan bijna £ 5 per dozijn. De schoone Angoras, die ons het prachtige wol bezorgen, werden allereerst aan de Kaap ingevoerd door kolonel Henderson van Bombay. Ofschoon mohair pas in 1862 onder de Kaapsche artikelen van uitvoer voorkwam en destijds slechts voor 1036 pond, is die gezochte wolsoort sedert gestadig in hoeveelheid, maar ook in hoedanigheid, vooruitgegaan. In 1885 werd 5,251,301 pond uitgevoerd, tot een aangegeven waarde van £ 204,018. Met eenig overleg en eenige zorg, zal Kaapsch mohair later de Turksche wol, in de bevoorkeurde soorten, kunnen evenaren, ja overtreffen. In Engeland staat mohair al zeer hoog aangeschreven. In 1875 bedroeg het cijfer der geiten in de Kaapkolonie 3,065,202. Daaronder waren er 877,988 Angoras.

Schapen. De schapenteelt behoort almede tot de voornaamste industriën van het Kaapland in het algemeen en van de Kaapkolonie in het bijzonder. Zelfs de graanboeren houden eenige schapen, zegge 50 à 1000. Dezen lammeren omtrent de maand Juni, als wanneer de grashalmen beginnen op te schieten, en komen goed vooruit, ook al wordt er geen zorg aan besteed. Tweemaal per jaar worden zij geschoren: in September en October en in Februari en Maart. De schapen leveren allicht 5 à 10 pond onzuivere wol bij elke schering, doch na het wasschen, gaat er 60 à 70 percent dezer hoeveelheid verloren. De prijs hangt natuurlijk af van de qualiteit.

De gewone schapenboerderij is om en bij 3000 acres groot. Aan kunstvoer wordt nimmer gedacht of gedaan, hoe slecht of droog een seizoen ook wezen moge. Velen der kuddenopzichters aan de grenzen hebben onlangs een aanvang gemaakt met het invoeren van ooien en rammen uit Australië, die daar op het stamboek der schapen staan ingeschreven. Zij oordeelen, dat het in Australië geakklimatiseerde Merino-schaap uit Spanje, in het klimaat en met het voer der Kaapkolonie, zeer goed aarden zou en verder, dat het er door een zorgvuldige keuze en fokkerij, zijn faam zal weten te handhaven, wat betreft gelijkmatige vachten en een wol, die bekend staat als de fijnste ter wereld, en die daarom den hoogsten prijs kan bedingen. In 1885 bedroeg de woluitvoer der Kaapkolonie 34,432,562 pond, ter waarde van £ 1,426,108; in 1886, 34,134,503 en in 1887, 31,582,854 pond. Bij de jongste telling, in 1875, beliep het getal wolschapen der Kaapkolonie 9,986,240 en dat der andere schapen 990,423.

Struisvogels. De struisvogelteelt, thans een der voornaamste industrieën der Kaap, is in de laatste 35 jaren ontstaan. Over haar ontwikkelingsgeschiedenis kan men met vrucht raadplegen: Mosenthal & Harting's *Ostriches and Ostrich Farming* (Londen, Trübner & Co), en C. Douglass' *Ostrich Farming in South Africa* (Londen, Cassell & Co). Het cijfer der tamme struisvogels, in 1865 slechts 80, wordt tegenwoordig op niet minder dan 150,000 geschat. In 1884 was het pond struisveeren gemiddeld £ 4 : 2 : 0 waard. In 1887 voerde de Kaap 268,832 pond struisveeren uit, ter waarde van £ 365,587. Één der schrijvers over dit onderwerp raamt de waarde der struisveeren, gedurende de jongste dertig

jaren uit Zuid-Afrika verzonden, op ca. £ 10,000,000. In de laatste tijden is de prijs van struisvogels belangrijk gedaald. Een jonge struis is voor twee of drie pond te krijgen, terwijl niet vele jaren geleden een paar vogels allicht £ 250 golden.

Het gezamenlijke gewicht der struisveeren, in de jongst verloopen vijftig jaar door Zuid-Afrika verzonden, bedraagt 2,280,155 pond, zijnde ruim duizend ton.

W ij n b o u w. De Kaapsche wijnbouw heeft belangrijke afmetingen verkregen. De jongste statistiek betreffende de Kaapsche wijnbergen dagteekent van het jaar 1880. Zij toont aan, dat er destijds 60,000,000 wingerden bestonden, verdeeld over 20,000 acres land.

Sedert 1880 heeft men den aanplant sterk uitgebreid en hoogst waarschijnlijk overtreft het getal wingerden der Kaapkolonie thans de zeventig millioen. De voornaamste wijnstreken vindt men in de afdeelingen Kaapstad, Stellenbosch, Paarl, Malmesbury, Worcester, Robertson, Montagu, Ladysmith, Prince Albert en Oudtshoorn. In deze districten worden verreweg de meeste druiven geteeld, die in den handel komen als Zuidafrikaansche wijn. Het productievermogen der Zuidafrikaansche wijngaarden overtreft verre dat van eenig ander wijnland der wereld. Nergens kan er zulk een hoeveelheid wijn worden getrokken, geëvenredigd aan de bebouwde oppervlakte. Het sapgehalte der Kaapsche druif is ook oneindig beter dan dat der Europeesche druiven. Het is ondoenlijk hier méér er van te zeggen, maar de bovengenoemde feiten zijn welsprekend. Hun, die verdere bijzonderheden begeeren nopens de Kaapsche druiventeelt en wijnbereiding, bevelen wij aan de vele opstellen te lezen, welke er over handelen. Sommige

wetenswaardigheden komen voor in het officieele handboek der Kaapkolonie en in het jaarboek der „Argus.”

Zuivelbereiding. Het zuivelboeren nabij de volkrijke centrums is zeer winstgevend voor hen, die de kunst verstaan. De gemiddelde boterprijs is 2 shillings het pond, maar er zijn tijden geweest, dat boter vier en vijf shillings het pond gold.

Boomkweekerij. De groote wouden der Kaapkolonie zijn te vinden in de gematigde luchtstreken der Zuidelijke bergketenen, nabij de zee en bijna evenwijdig loopende met de kustlijn. Te gader bedekken deze bosschen een oppervlakte van om en bij 350 vierkante mijlen. De Transkeiaansche districten, onlangs bij de Kaapkolonie ingelijfd, bevatten ettelijke, zeer fraaie wouden. In dezen vindt men het stinkhout der Westelijke en het snieshout der Oostelijke bosschen. De inspecteur van het boschwezen schrijft, in zijn rapport over 1886, dat de wouden van Knysna alleen desnoods alle jaren 150,000 dwarsliggers zouden kunnen fourneeren. Ruim een millioen stekken werden in 1886 door de boomkweekers te Tokai afgeleverd.

Op de vlakten der Kaap heeft men 470 acres nieuw beplant en met groot succes. De voornaamste boomen voor timmerhout in de Oostelijk gelegen bosschen zijn het snieshout, het rechte geelhout, het basterd-geelhout, het Outeniqua-geelhout, het witte ijzerhout, het zwarte ijzerhout, de rooi els, de rooi peer, de wit peer, de harde peer, de doornpeer, de kafferpruim, de boerboon, het kamdeboe-stinkhout, het saffraanhout, het esschenhout, de olijnboom, de paardepram, het wit melkhout, het rooi hout, het boekenhout, het rooi melkhout, de wilde lemoen, het assegaaihout, de paardepis, het „buig-mij-niet”

(galagala), de zwartbast, de boschgwarre, het kieriehout, de wilde kastanje, de wilde „perske'' (het dusgenaamde *Natal mahogany*), de blinkbaar, het rooi stinkhout of bittere amandelhout, het oudehout, het kajatenhout (Kaapsch *teak*), het kersehout (*candlewood*), de elzendoorn, de „quar", de els, het without, de zijbast, het zwarthout, de rotsels, het terblanche hout, enz.

De helft van het lange Kaapsche timmerhout wordt geleverd door twee soorten van geelhout (*podocarpus latifolius* en *podocarpus elongatus*). De handelsbeteekenis van het geelhout is niet altoos tot haar recht gekomen. In vele oude Kaapsche huizen was de vloer, de soldering en waren de ramen uit geelhout gemaakt, en het ontbreekt niet aan gevallen, waarin het hout gedurende 120 jaren flink weerstand bleek te hebben geboden aan alle aanvallen van weer en wind. Het kostbaarste timmerhout in de bosschen van Knysna is ongetwijfeld het stinkhout (*oreodaphne bullata*). Een achtste gedeelte der boomen, die tot omhakking gemerkt worden, bestaat uit stinkhout. Men heeft deze houtsoort het Zuidafrikaansche *teak*hout genoemd.

Stinkhout groeit snel, misschien sneller dan eenig ander inheemsch hout der Kaapkolonie. Het nieshout is een andere kostbare houtsoort in het Kaapland en één der kostbaarsten. In duurzaamheid wedijvert het met *greenheart*, het yarrah- en het kamferhout. De best geakklimatiseerde woudboom der Kaapkolonie is vermoedelijk de gewone eik (*quercus pedunculata*), die door de vroegste Hollandsche kolonisten ingevoerd werd. Het overplanten dezer boomsoort gaat zeer gemakkelijk en de goede groei vereischt slechts weinig zorg. In vele steden der Westerprovinciën ziet men de straten

met eiken beplant. De zwarte acacia (*acacia saligna*) gevoelt zich in het Kaapland blijkbaar ook goed thuis. Leerlooiers waardeeren den bast zeer en betalen £ 7 : 10 : — er voor per ton (droog). Als brandhout is de ontbaste stam oneindig veel beter dan sparrenhout, dat nu bijna algemeen daarvoor gebezigd wordt. Tot aanmoediging der boomkweekerij en der aanplantingen, hebben afdeelingsraden en gemeenteraden de bevoegdheid om zoodanig gedeelte van de hun toevertrouwde fondsen der burgerij, als hun oirbaar lijken mocht, te bestemmen voor het vormen van beplantingen, voor het uitloven van prijzen aan goed geslaagde boomkweekers, of voor andere wegen en middelen, die tot het beoogde doel kunnen voeren.

WIE EMIGREEREN MOET.

Het valt gemakkelijker de categorie van lieden te omschrijven, die zouden behooren te emigreeren, dan de klasse van menschen aan te duiden, die liever thuis moesten blijven. Men kan het als een axioma beschouwen, dat er altoos vraag naar nuttigen ambachtsarbeid bestaat in een snel vooruitstrevend land als Zuid-Afrika, met al de kenmerken eener zich ontwikkelende beschaving in alle middenpunten der bevolking. Klerken en winkelbedienden behooren eerst te gaan als zij reeds een betrekking gekregen hebben, of anders enkel dán, als zij eenig kapitaal bezitten, voldoende om hun den kost te bezorgen, tot zij werk vinden kunnen. Tegenwoordig overtreft het aanbod der zoogenaamde

fatsoenlijke betrekkingen de vraag daarnaar verre. *Jacks-of-all-trades* zijn niet in trek, ofschoon anders juist de man met dertien ambachten dikwerf den besten kolonist vormt en sneller een vermogen bijeengaart dan zijn minder handige buurman, die slechts één pees op zijn boog heeft. Deugnieten kunnen in Zuid-Afrika evenmin vooruitkomen als elders, maar wij willen ook nadrukkelijk er bijvoegen, dat de ordentelijke, kunstvaardige ambachtsman beter in Zuid-Afrika vooruitkomen zal dan waar ook. Gelijk al onze groote volkplantingen, heeft de Kaapkolonie het meest behoefte aan een uitgebreide landbouwbevolking. Waaraan anders dan aan gebrek van de wetenschap, onder hoe gunstige voorwaarden het boeren aldaar kan worden uitgeoefend, moet het worden toegeschreven, dat betrekkelijk zoo weinige landbouwers, die het in Europa niet breed hebben, hun geluk gaan beproeven aan de Kaap? Hebben zij een gezin, des te beter! Daar kan geen quaestie van zijn, dat er in de onmiddellijke nabijheid der grootere marktplaatsen, ruimte in overvloed bestaat voor gezinnen, welke zich er willen neerzetten, om zich te wijden aan graanbouw, wijnbouw en schapenteelt. Doch die gezinnen moeten van het goede slag wezen, met voldoende middelen om het een wijl vol te houden, arbeidzaam, en niet te koppig of te trotsch om te leeren, want zelfs de meest schrandere man, al is hij nóg zoo ervaren, kan vele hoogst nuttige, neen noodzakelijke inlichtingen ontleenen aan plaatselijke gebruiken, welke hij verstandig handelt met niet te ignoreeren, hoezeer ze hem vreemd of verkeerd toeschijnen mogen. Gaat de aankomeling met de noodige omzichtigheid te werk; weet hij zich te voegen naar zijn nieuwe omgeving,

zijn ondervinding slechts in toepassing brengende dáár, waar hij overtuigd is, dat zij betere uitkomsten zou opleveren dan het stelsel of de methode, door zijn nieuwe buren in toepassing gebracht, dan lijdt het geen den minsten twijfel, dat de zelfde hoeveelheid geestkracht, doorzicht en kapitaal, in de Kaapkolonie aangewend, veel hoogere winsten zal afwerpen dan in oudere, meer ontwikkelde en daarom door mededingers overstelde landbouwcentrums. En de zelfde opmerking is van toepassing op elken tak der nijverheid in de Kaapkolonie.

Er bestaat altoos vraag naar daglooners, veldwerkers en knechts op de boerderijen, terwijl ook zekere categorieën van ambachtslieden zeker kunnen zijn emplooi te vinden. Over het geheel genomen, is het leven aan de Kaap slechts luttel duurder dan in Engeland, terwijl daarentegen de loonen, in vele gevallen, hooger komen dan in het moederland. Dienstboden kunnen steeds goed loon krijgen. Timmerlieden kunnen bijna altoos staat maken op flink betaald werk, bovenal in de steden van het binnenland. Het zelfde geldt voor metselaars, leidekkers, stukadoors, kleermakers, schoenen- en laarzenmakers, leerlooiers, zadel- en tuigmakers, smeden, huisschilders, loodgieters, enz.

De volgende tabellen, behelzende het bedrag aan loonen en huur, de prijzen der levensmiddelen, enz., in de opgenoemde afdeelingen der Kaapkolonie betaald, stonden in een onlangs verkrijgbaar gesteld blauwboek:

Handwerk.	Paarl.	Caledon.	Port Alfred.	Aliwal.
Per maand met kost en inwoning.	s. d.	s. d.	s. d.	s. d.
Opzichters van boerderijen, opperherders, enz.	60 0	100 0	60 0	...
Boerenknechts, veehoeders en herders	...	20 0	35 0	35 0
Mannelijke dienstboden	...	30 0	60 0	60 0
Vrouwelijke „	...	12 0	25 0	40 0
Daglooners, per dag met den kost	...	1 6	2 6	3 0
Dagloon, zonder kost.				
Boekbinders	7 6	...	6 0	...
Steenbakkers	...	5 0	6 0	10 0
Timmerlieden en kabinetwerkers	5 0	8 0	7 6	12 0
Metselaars	...	7 6	7 6	12 0
Huisschilders	...	6 0	7 0	10 0
Drukkers	9 0	...	8 0	10 0
Zadelmakers	4 0	6 0	7 6	10 0
Zagers	...	7 6	6 0	10 0
Steenhouwers	8 0	...	12 6	15 0
Kleermakers en schoenenmakers	8 0	10 0	9 6	16 0
Blikslagers	7 0	10 0	7 6	11 0
Wagenmakers	7 6	10 0	10 6	15 0
Smeden	7 6	10 0	10 6	15 0

	Paarl.		Caledon.		Port Alfred.		Aliwal.	
Maandhuur.	s.	d.	s.	d.	s.	d.	s.	d.
Daglooner's „cottage"	15	0	15	0	30	0	30	0
Stadlogies voor den handwerksman, met zijn gezin...	50	0	40	0	50	0	60	0
Prijzen der Levensmiddelen.	s.	d.	s.	d.	s.	d.	s.	d.
Brood .... per pond.	0	2	0	3	0	3½	0	3
Schapevleesch ... „	0	6	0	7	0	5	0	5
Ossevleesch .... „	0	5	0	7	0	6	0	5
Spek .... „	1	0	1	1	1	2	1	0
Boter, versche ... „	2	0	1	9	2	0	2	0
Do., gezouten ... „	1	6	1	3	1	3	1	6
Kaas .... „	1	6	1	3	1	3	1	6
Thee .... „	3	0	3	0	2	6	4	0
Koffie................. „	0	9	0	8	1	6	0	9
Suiker .... „	0	4	0	4	0	5	0	5
Kleeren, enz.	s.	d.	s.	d.	s.	d.	s.	d.
Hemden .... per doz.	30	0	36	0	30	0	24	0
Schoenen .... per paar.	6	0	10	6	8	6	10	0
Broeken .... elk.	6	6	13	0	22	0	10	0
Buizen .... „	7	6	16	0	25	0	18	0
Vesten .... „	2	6	7	6	10	0	6	0
Calico .... per yard.	0	6	0	6	0	3	0	6
Flanel .... „	2	0	2	0	2	6	2	6
Sokken .... per paar.	0	9	0	9	1	6	2	0
Dekens .... „	18	0	18	0	18	0	16	0
Matrassen .... elk.	18	0	20	0	40	0	40	0

Wat betreft de bijzondere behoeften der landverhuizers, zoodra zij in Zuid-Afrika aankomen, zoo is het misschien beter hier geen willekeurige voorschriften te verstrekken. In het tweede deel van dit werkje geven wij eenige wenken, maar de omstandigheden loopen voor de lieden, die een nieuw vaderland gaan zoeken aan gene zijde des oceaans, zoodanig uiteen, dat geen handboek, binnen de grenzen, die wij trekken moeten, al de wetenswaardigheden behelzen kan, welke ieder afzonderlijk zou willen begeeren.

Van harte bevelen wij echter den emigrant aan, Sir Charles Mills, den hoffelijken Agent-Generaal der Kaapkolonie, in zijn kantoor, No. 8 Albert Mansions, Victoriastreet, Londen, te gaan raadplegen. In 1879 kwam er een akte tot stand, waarbij de Regeering gemachtigd werd een leening aan te gaan van £ 100,000, om, met het provenu, boeren en andere landverhuizers naar Zuid-Afrika te brengen. Krachtens de bepalingen dier wet, worden zeer vele Schotsche en andere emigranten er heen gezonden. Men gaf hun landerijen der Kroon, om er zich neer te zetten, of bezorgde hun ambachten.

In de laatste vier of vijf jaren heeft het Parlement geen verdere geldsommen voor dit zelfde doel meer beschikbaar gesteld. Dientengevolge heeft men het agentschap eenigen tijd geleden gesloten. Alle landverhuizersquaestiën worden thans door den Agent-Generaal der Kaapkolonie afgehandeld.

DE KAAPKOLONIE ALS EEN GEZONDHEIDSOORD.

Zoodra de groote voordeelen, welke zekere categorieën van zieken kunnen trekken uit een verblijf in vele districten van Zuid-Afrika, beter bekend raken en waardeering vinden, zal er nog gebrek aan scheepsruimte ontstaan op de drijvende gevaarten, die thans den maildienst naar en van de Kaap waarnemen. In het uitmuntende officieele handboek der Kaapkolonie, dat voor de Indische en koloniale tentoonstelling te Londen bewerkt werd, vindt men vier opstellen, aan „De Kaap als een Gezondheidsoord" gewijd. Dr. Herman, Dr. Atherstone, Dr. Saunders en Dr. Baird waren de schrijvers er van. Eerstgenoemde schreef over het Kaapsche Schiereiland, Dr. Atherstone over Grahamstown en de Oostelijke districten, Dr. Saunders over de middenafdeelingen en Dr. Baird over de streek der Opperkarroe. Deze opstellen zijn zóó belangrijk voor hen, te wier bate zij geschreven werden, dat wij ze in een afzonderlijk boekje uitgegeven en aan ons kantoor in de Fenchurchstreet, kosteloos verkrijgbaar gesteld hebben. In het belang der lezers in het algemeen, willen wij hier echter aanduiden, wat de geneeskundige autoriteiten ons mededeelen. De faam van het gezonde klimaat der Kaapkolonie is een lang gevestigde. Vele reizigers hebben met geestdrift er over geschreven. De *South African Medical Association*, eenige nauwkeurige eindgegevens nopens dit belangwekkende onderwerp willende bijeenzamelen, heeft, onder goedkeuring der Kaapsche Regeering, een commissie benoemd, met de taak om inlichtingen dienaangaande te verzamelen en te ordenen. Aan al

de geneeskundigen der Kaapkolonie werden daartoe circulaires gericht, waarin hun medewerking ingeroepen werd. De zeer talrijke antwoorden behelsden hoogst leerrijke bijzonderheden, die zonder uitzondering gunstig luiden en geen twijfel toelaten nopens de weldadige uitwerking, welke deze luchtstreek heeft op lijders aan borstkwalen. De rapporten, vervat in het bovengemelde werkje, zijn opgesteld door deskundigen, die de districten, waarover zij schrijven, uit persoonlijke waarneming hebben leeren kennen en die bovendien de inlichtingen benut hebben, door de commissie voornoemd bekomen, in antwoord op haar circulaires. De rapporten kunnen dus gebezigd worden als medische handboekjes voor de groote districten der Kaapkolonie, waarin men haar, van het standpunt des geneesheers, heeft ingedeeld. Hierbij dient men in het oog te houden, dat het klimaat noodzakelijkerwijze sterk afwisselen moet, naar gelang der plaatsen waar men zich ophoudt, in een land als de Kaap, zóó uitgestrekt en met zoovele afwijkende bodemkenmerken: verheven bergen, nevens diepliggende dalen en hoogvlakten, met hier en daar een woestijn tusschenin. Het is daarom gewenscht de climatologische bijzonderheden van elke streek nauwkeurig na te gaan, alvorens dit of dat gewest voor den patient aan te bevelen. De jaargetijden zijn hier minder scherp afgebakend dan in Europa. De lente gaat geleidelijk in den zomer over en, tusschen herfst en winter, valt er weinig verschil waar te nemen.

Omstreeks den Engelschen Kersttijd blaakt aan de Kaap de volle zomer. De lente is er een overheerlijk seizoen; dan pronkt en schittert een verblijde natuur; dan bedekt een glinsterend groen de gansche aard-

korst; dan volgen elkaar op de bloemlezingen, de éene al fraaier dan de andere. De velden lijken bloemenkorven, of in schitterend rood, wit en geel gestikte tapijten, zoover de blik slechts reiken wil. Nergens is de hette drukkend, ofschoon de zonnestralen 's zomers loodrecht nederdalen. De droge, doorschijnende dampkring maakt de warmte alleszins dragelijk. De gemiddelde jaarlijksche thermometerstand in de schaduw is 61.26 graden Fahrenheit, hetgeen in waarlijk merkwaardigen trant overeenkomt met den gemiddelden warmtegraad des zomers in Engeland. Voegt men bij deze omstandigheid de eigenaardige kenmerken van het Kaapsche klimaat: de buitengemeene droogheid, fijnheid en doorzichtigheid des dampkrings, bij een maximum van zonneschijn, dan zal men zien, dat Zuid-Afrika bijna éénige climatologische voorwaarden voor de behandeling van borst- en longenlijders biedt. In het meergemelde vlugschrift, zal men een opgave vinden van merkwaardige genezingen van verschillende kwalen, bloot door een verblijf in de Kaapkolonie. Wij vestigen daarop de aandacht der belanghebbende lezers. Hij zal daar bijeenvinden al de inlichtingen, welke hij zou kunnen wenschen, over de geschiktheid der verschillende localiteiten in de heeling der kwalen *our flesh is heir to.*

NUTTIGE STATISTISCHE GEGEVENS BETREFFENDE DE KAAPKOLONIE.

Een gemaakte berekening aangaande den omvang en de bevolking der Kaapkolonie, met inbegrip van Griqualand West, de Transkeiaansche districten en Griqua-

land East, geeft de volgende uitkomsten. De oppervlakte bedraagt 213,636.1 vierkante mijlen, de bevolking 1,252,347 zielen, waarvan 340,000 Europeanen of blanken, de overigen inboorlingen of kleurlingen zijn.

Ziehier eenige andere statistische gegevens:

Staatsinkomsten 1886-7	£ 3,039,280
Staatsuitgaven 1886-7	£ 3,384,287
Staatsschuld	£ 21,171,854 : 9 : 9.
Schuld van het Havenbestuur.........	£ 1,289,438 : 16.
Belastbare waarde der eigendommen (naar raming)............................	£ 37,799,508
Oppervlakte der nog onverkochte Kroondomeinen	45,298,808 acres.
Spoorwegen in exploitatie	1599 mijlen.
Telegraaflijnen in exploitatie	8663 mijlen draad.
Straat- en buurtwegen	8400 mijlen.
Getal wingerden der kolonie	70,000,000 wingerden.
Tonnenmaat der Britsche schepen, in 1885 in- en uitgeklaard	5,106,328 ton.
Do. van vreemde bodems	275,789 ton.

De volgende tabel van de uitvoeren der Kaapkolonie omvat de bedragen van den 1sten Januari tot 30 September 1887:

	Hoeveelheid.	Waarde.
		£
Kopererts.................. ton	22,458	455,396
Koren, graan en meel, nl.:		
Gerst .... pond	39,791	85
Boonen en erwten. „	176,959	486
Zemelen.............. „	427,755	893
Meel .... „	64,604	415
Mais .... „	1,556,775	1630
Haver .... „	697,733	1848
Tarwe................ „	4,969,172	9186

		Hoeveelheid.	Waarde.
			£
Struisveeren	pond	205,341	295,519
Gezouten visch	„	2,958,799	15,844
Gedroogd ooft	„	49,623	459
Angora-wol	„	5,352,898	213,182
Ossen- en koevellen	getal	149,580	77,901
Ossen- en koehorens	„	229,174	3839
Edelgesteenten:			
Diamanten	karaat	2,654,229	3,120,163
Geitenvellen	getal	723,008	70,795
Schapenvellen.........	„	1,717,525	128,517
Brandewijn	gallon	8608	1862
Wijn: Constantia ...	„	4228	1240
Andere wijn	„	67,810	12,243
Gezuiverde schapen-wol	pond	2,456,123	84,852
Do. „scoured"	„	14,832,506	824,625
Vet	„	14,294,225	330,763
Totale waarde der uitvoeren in 1887		....	7,719,335

Om te doen zien, hoe sterk het Kaapsche handelsverkeer bijdraagt tot de Britsche handelsbeweging, geven wij hier een statistiek van de gezamenlijke waarde der in- en uitvoeren gedurende de eerste vijf jaren van ons tegenwoordig tiental, d. w. z. van 1880 tot 1885.

Totale waarde der uitvoeren 1880-85	£ 45,852,234
„ „ „ invoeren „	„ 44,473,151
„ „ „ in- en uitvoeren 1880-85......	„ 90,325,385
Invoeren van het Vereenigd Koninkrijk 1880-85	„ 34,336,637
„ „ Britsche koloniën 1880-85	„ 5,696,352
„ „ vreemde landen „	„ 3,444,112
Exporten naar het Ver. Koninkrijk 1880-85	„ 43,292,750
„ „ Britsche koloniën 1880-85	„ 821,110
„ „ vreemde landen 1880-85	„ 1,738,374

Behalve deze cijfers geven wij nog een overzicht der jongst ontvangen statistieken. De waarde der wol, gedurende het jaar 1888 door de Kaapkolonie verzonden, was

£ 2,182,000, tegen £ 1,675.000 in 1887. De totale invoeren gedurende dat jaar, uitgezonderd specie, bereikten een gezamenlijke waarde van £ 5,678,000, tegen een van £ 5,036,000, in 1887; de totale uitvoeren, uitgezonderd specie, een van £ 8,732,000, tegen eén van £ 7,720,000 in 1887. De staatsontvangsten der Kaapkolonie in de maand Januari jl. beliepen £ 360,000, tegen £ 310,000 in de zelfde maand van het vorige jaar.

VAN EAST LONDON NAAR NATAL.

De vaart met de stoomboot van East London naar Natal opent, op vele punten, een vergezicht op een kustlandschap van ongekende schoonheid. Langs de Groote Keirivier volgen wij de kustlijn van Transkei. Daarna bereiken wij het nog onafhankelijke gebied Pondoland. Binnen betrekkelijk korten tijd zal de anomalie van dit rijkje, hetwelk zijn barbaarsch negergouvernement behoudt te midden van Engelsche koloniën, moeten ophouden. Reeds staat de geheele kust onder het Britsche beschermheerschap, en de éénige haven welke als zoodanig erkend wordt, — Port St. John — die tot een prachthaven zou kunnen worden gevormd, maakt deel uit van de Kaapkolonie. De bochten der St. Johnsrivier bieden een panorama van stroom- en berglandschap, dat verrukkelijk schoon is. De beroemde „poorten" der St. Johns- of Oemzimvoeboe-rivier kan men van de stoomboot zien:

„Like giant sentinels on either hand,
The stately portals of the river stand.
Their rugged crests, and headlands bold and free,
Rising in silent grandeur o'er the sea,

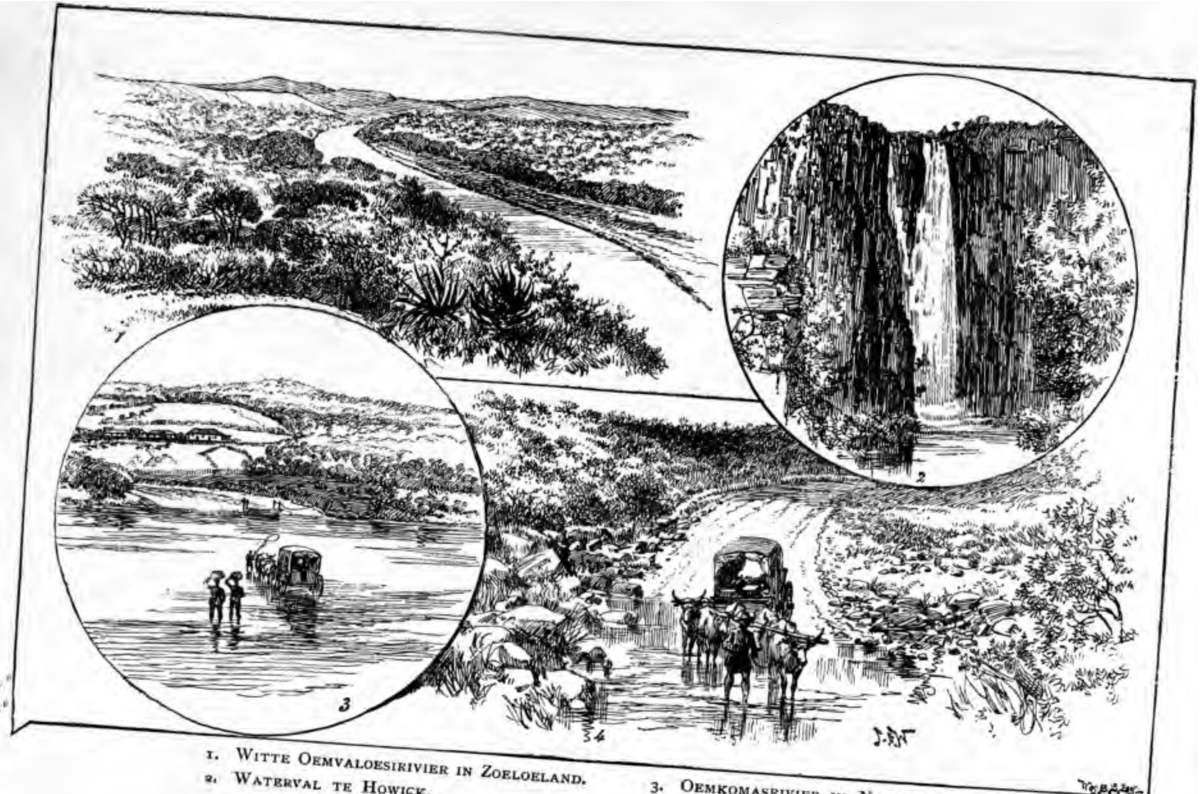

1. Witte Oemvaloesirivier in Zoeloeland.
2. Waterval te Howick.
3. Oemkomasrivier in Natal.
4. Een "Drift" in Natal.

Whose foaming waves engird with silvery showers
St. John's grand cliffs and castellated towers.
Low at their feet, in deep eternal shade,
The river flows past mountain, krantz, and glade.
Onward and onward from its distant source,
Till, midst this scene sublime, it ends its course."

Het oog blijft zich verlustigen aan de rijke beemden van Pondoland, totdat men het bekoorlijke Natal genaakt.

NATAL.

Deze Britsche kolonie heeft een beruchtheid verworven, die geen gelijken tred schijnt te houden met haar betrekkelijk geringen omvang. Het is een onverkwikkelijke beruchtheid, waarvoor de geestkrachtsvolle, voorspoedige en getrouwe kolonisten in geenen deele aansprakelijk zijn — een faam, waarvoor zij een zwijgenden doch diep kankerenden wrok gevoelen tegenover de Britsche Regeering, wier noodlottige en vernederende flaters, in de handelingen der Departementen van Oorlog en van Koloniën, oorzaak zijn, dat Natal zulk een kwaden naam draagt.

Naarmate echter ons tegenwoordig tiental jaren ten einde spoedt, *grim-visag'd war smooths his wrinkled front.* Het nog nabijgelegen, sombere en schandelijke verleden wordt gaandeweg vergeten; de gevolgen van jammerlijke dwalingen in het nationaal beleid worden uitgewischt, of blijven enkel nog zichtbaar als dreigende vingerwijzingen op de toekomst.

Dank zij haar geographische ligging, die de kortste gezonde route biedt naar de groote republiek, welke zich uitstrekt van de Vaal naar de Limpopo, verrijst

de kolonie Natal met hoop en kracht uit een stormachtige zee van tegenspoeden, welke andere, minder dappere en minder gelukkig gelegen, nederzettingen gewis zou hebben verzwolgen. Door de ontwikkeling der Transvaalsche goudvelden, zijn de staatsinkomsten van Natal in de laatste jaren met groote sprongen vooruitgegaan.

Zijn de groote havenwerken en de spoorwegverbindingen aan de grenzen der beide gemeenebesten eenmaal voltooid, en de onuitputtelijke ertslagen binnen de grenzen der kolonie tot ontwikkeling gebracht, dan zal zij den landverhuizers een ongeëvenaard veld van werkzaamheid openen.

De emigrant, die reeds bij voorbaat de schreden derwaarts zou willen richten, zal, nopens alle punten, waarover hij inlichtingen mocht wenschen te ontvangen, de noodige gegevens krijgen, door zich te vervoegen bij den heer Walter Peace, den onvermoeibaren agent van Natal, wiens bureel gevestigd is No. 21 Finsbury-circus, Londen. Hier ter plaatse, zullen wij de voornaamste bijzonderheden betreffende dezen gewichtigen voorpost van het Rijk mededeelen.

De naam „Natal" is ontleend aan de omstandigheid, dat de kolonie ontdekt is, op den eersten Kerstdag van het jaar 1497, door den wereldberoemden Portugeeschen zeevaarder Vasco da Gama. Natal ligt aan de Zuidoostkust van Afrika. Zijn kustlijn, aan den Indischen Oceaan, heeft een lengte van ongeveer 180 mijlen. Zij reikt van de Oemtamfoenarivier, ten Zuidwesten, tot aan de Toegelarivier, ten Noordoosten.

De baai en de haven van Natal zijn ongeveer 800 mijlen van de Kaap de Goede Hoop, 400 mijlen van de Algoabaai, 280 mijlen van East London en 126 mijlen

van de nieuwe havenstad aan de St. Johnsrivier verwijderd.

Het gebied van Natal ligt tusschen den 27sten en den 31sten graad Z.B. en den 29sten en 32sten graad O.L. Zijn oppervlakte beslaat 20,000 vierkante mijlen, of ongeveer 12,000,000 acres. Ten Noordoosten wordt het begrensd door het gereserveerde Zoeloegebied, ten Noorden door de Transvaal; ten Noordwesten door den Oranje-Vrijstaat; ten Westen en Zuidwesten door Basoetoland, Griqualand East en Pondoland; ten Oosten, eindelijk, door den Indischen Oceaan. In 1843 werd het allereerst verklaard te zijn een gedeelte van het Britsche Rijk en den 15den Juli 1856 tot een afzonderlijke Britsche kolonie geconstitueerd. Maar pas in de jaren 1848 — 1851 begonnen die landverhuizers aan te komen, welke sedert met recht aanspraak hebben gemaakt op den titel van *Fathers of the Colony.*

In de genoemde jaren was de immigratie als volgt:

	uit Duitschland:	uit Engeland, Schotland enz.:
1848	189 personen	39 personen.
1849	— „	622 „
1850	— „	2942 „
1851	— „	579 „

Het blijkt reeds uit het vorenstaande, dat de kolonie pas ongeveer 40 jaren bestaat. Wanneer men nu verder bedenkt, dat zeer velen onder de vroegste kolonisten naar de goudvelden van Australië gelokt werden, kort nadat zij in Natal waren aangekomen; voorts, dat er, in de jaren 1869—1871, een nieuwe groote uittocht van Natallers naar de diamantvelden der Kaapkolonie plaatsvond, dan moet men erkennen, dat de kolonie Natal,

zoo door haar bevolking en haar handel, als door haar landbouw en haar algemeene welvaart, één der gewichtigste Britsche volkplantingen belooft te zullen worden.

Het tegenwoordige cijfer der blanke bevolking wordt op nagenoeg 40,000 begroot, dat der inboorlingen op 375,000 en dat der Britsch-Indiërs uit Bombay en Madras op ruim 30,000.

De koelie-bevolking is hoofdzakelijk werkzaam aan de kust, maar de onzekerheid, die er bestaat, omtrent het in dienst houden van Kaffers, maakt dat koelies ook in het binnenland meer en meer in trek komen. Bovendien worden er tegenwoordig arbeiders, vooral ambachtslieden en dienstboden, uit Engeland aangevoerd, sinds het stelsel der kostelooze en der ondersteunde immigratie in werking getreden is. Dienstboden krijgen een loon van £ 10 tot £ 20 's jaars, terwijl de eersten van 8 à 10 shillings daags verdienen. De loonstand in Natal komt vrijwel overeen met dien in de Kaapkolonie, welken wij reeds vermeld hebben. Ook de prijzen der levensmiddelen, en andere prijzen meer, zijn in beide koloniën nagenoeg de zelfden.

Als reserve voor de inboorlingen, zijn ruim twee millioen acres land aan de openbare ontginning onttrokken, terwijl zes millioen acres, door schenking of koop, aan Europeanen toebehooren. De resteerende acres land worden in reserve gehouden voor de aankomende landverhuizers. In 1880 werden er nieuwe bepalingen gemaakt in zake het verwerven van woeste Kroonlanden, welke bepalingen nog thans kracht van wet hebben.

De voornaamsten dier bepalingen luiden aldus:

Alle Kroondomeinen, waarover niet op andere wijze be-

schikt wordt, kunnen — behalve de hierna te noemen — door verkoop in eigendomsrecht overgaan, en wel in kavelingen van ten hoogste 2000 acres elk, betaalbaar in tien jaarlijksche, rentelooze termijnen, behoudens zekere erfdienstbaarheden, in verband met straat- of spoorwegen, mijnrechten en „uitspan", behoudens ook de gedwongen nederzetting daarop. De vastgestelde *modus procedendi* is deze. Zoodra een persoon de landerijen heeft uitgezocht, welke hij begeert te koopen, moet hij, onder storting van zekere gelden, zich wenden tot den Landmeter-Generaal. Daarna wordt de opmeting, op kosten des koopers, voltooid; de openbare veiling van het desbetreffende stuk land aangekondigd en de inlegprijs vastgesteld op tien shillings per acre. De kooper, d. w. z. de persoon, die kooper wil worden, moet deze veiling aandachtig volgen. Koopt hij het perceel dan moet hij één tiende deel der kooppenningen in klinkende munt dadelijk betalen en de resteerende negen tienden in negen jaarlijksche, rentelooze termijnen. Na afloop der tien jaren kan de kooper alsdan krijgen een wettigen eigendomstitel, tegen betaling eener som van veertig shillings, en nadat de Landmeter-Generaal zich zal hebben vergewist, dat de voorwaarden van het bezit nagekomen zijn. Mocht eenig kooper de geheele koopsom in eens willen afbetalen, dan mag hij dat, behoudens enkele uitzonderingen, doen, maar een veiling moet in elk geval plaatsvinden. In dat geval bedraagt de inzetprijs twintig shillings de acre, en vervalt de *occupation clause.* Zekere klassen van landerijen zijn van deze voorwaarden vrijgesteld. Dezulken kunnen als weilanden worden verpacht of gegund, in perceelen van 500 à 5000 acres, voor termijnen van ten hoogste tien jaren en met één jaar

opzeggens aan weerskanten. Naar deze pachtovereenkomsten moet men dingen, geheel op de zelfde manier als naar de verkoopcontracten. De verpachtingen worden ook in veiling gebracht, en de pachter moet de pachtpenningen van het eerste jaar vooruitbetalen. De landerijen, waarover onder deze bepalingen beschikt wordt, zijn „de Kroondomeinen, die bij het Drakengebergte gelegen en tot akkerbouw ongeschikt bevonden zijn, zoo-ook de gronden in het Newcastlesche, die als koolhoudend bekend staan."

Er vergadert een commissie van tijd tot tijd, om de bepalingen der land- en immigratie-wetten te helpen uitvoeren.

De handelsvorderingen dezer kolonie zijn voornamelijk te danken aan de ontdekking, dat haar klimaat en de gesteldheid haars bodems uitermate geschikt zijn tot het voortbrengen eener groote verscheidenheid van stapelproducten der hoogste marktwaarde. Het klimaat van Natal is, ondanks zijn half-tropische ligging, voor den Europeaan zeer geschikt, en daarom biedt deze kolonie den ondernemenden Europeeschen landverhuizer een goed veld van bedrijvigheid. Tot haar tegenwoordige bodemvoortbrengselen behooren suiker, thee, koffie, maïs, arrowroot, cayennepeper en tabak. De teelt van suiker en thee is er overal goed geslaagd. De theeplantages krijgen een steeds grootere handelsbeteekenis en schijnen, binnen een kort tijdverloop, van werkelijk aanbelang te zullen worden. Vooralsnog wordt de Natalsche thee enkel in de kolonie zelf verbruikt, doch in de Mincing-lane houdt men zich overtuigd, dat er daarvoor wel plaats is op de Engelsche markt. De oogst van het jongste seizoen werd op 130 à 150 duizend pond geschat. Tot op twaalf mijlen van de kust,

levert de theeboom het maximum aan thee, d. w. z. 20 à 22 „flushes" per seizoen. Rijst, gember, specerijen, indigo, Chineesch gras, vlas, enz. enz. kunnen, in sommige districten, ook geteeld worden, en binnenslands tieren alle soorten van Europeesche landbouwproducten, groenten en veldvruchten. De bodemgesteldheid van Natal is, met andere woorden, van dien aard, dat het moeielijk gaat een grens te trekken voor haar productiviteit. Zuivelbereiding en hoenderteelt worden in deze kolonie zeer winstgevend bevonden en enkele gedeelten zijn alleszins geschikt voor de struisenfokkerij. De inboorlingen vormen een vreedzaam en gelukkig volkje. Het getal acres, door hen bebouwd, is ongeveer 300,000. Bovendien zijn zij de eigenaars van zeer vele runderen, schapen, geiten, paarden, ploegen, wagens, enz. De Britsch-Indiërs planten tabak, vruchtboomen en groenten in groote hoeveelheden, en venten dan hun producten in de steden.

Tot de voortbrengselen van het delfstoffenrijk behooren voornamelijk steenkool, ijzersteen, kalksteen en marmer. Men gelooft echter, dat goud een groote rol in de lotgevallen der kolonie spelen zal. Nabij de Oemtwaloemerivier heeft men goud gevonden, en goudsporen zijn ook ontdekt in vele andere lokaliteiten, met name in den omtrek van den Tafelberg, ongeveer twintig mijlen van Pietermaritzburg, zoomede dichter bij de stad. Door de Regeering was een prijs uitgeloofd van £ 1000 voor de ontdekking van een winstgevend goudveld. Die som werd onlangs uitbetaald aan de mijnwerkers, welke bezig zijn met de ontginning van goudgronden in de afdeeling Oemsinga der kolonie Natal. In het reservegebied van Zoeloeland heeft men almede gouderts gevonden.

Proeven der uitgedolven steenkool zijn, na een nauwkeurig onderzoek, gebleken te behooren tot een zeer bruikbare soort. Men weet nu, dat er uitgebreide lagen dezer steenkool in Natal gevonden worden; hoofdzakelijk in de Noordelijke districten. De kolonisten voeren ettelijke houtsoorten uit, en daaronder is er hout, geschikt zoowel voor het fijnste schrijnwerk, als voor grof timmerwerk, molens en gebruik onder water.

De bewerker van Davis' *Almanac* heeft terecht de opmerking herhaald en bevestigd, dat Natal een land is van heuvelen en dalen. Het landschap wordt er nooit eentoonig, terwijl het op sommige plaatsen bepaald schilderachtig is. Al de rivieren hebben watervallen. Die der Oemgenirivier te Howick heeft een hoogte van 350 voet. De hooger gelegen heuvelen zijn in den regel boomloos, doch dan bedekt met dikke smaragden grasvelden.

In het midden van den winter worden de halmen grof en dor, reden waarom men ze in brand steekt, om plaats te maken voor de jonge scheutjes. In de hoogdalen en op enkele berghellingen groeien doornige kleine mimosas, in onregelmatige boschjes verspreid. Eeuwig groene heesters bedekken de geheele oppervlakte der heuvelen nabij de zee. In de hooglanden blijft het dichtbegroeide kreupelgewas beperkt tot de meer verheven spitsen en ravijnen. Het bestaat er grootendeels uit aldoor groene heesters, met kale stammen, en bereikt somwijlen een flinke hoogte.

Het klimaat der kolonie is rijk aan afwisseling, doch over het geheel is het zeer gezond. In Europa geven geneeskundigen hun patiënten, die aan longziekte lijden, niet zelden den raad naar Natal te gaan. Onder de tegenwoordige bewoners zijn er dan ook velen, die de

verlenging hunner levensdagen aan de opvolging van dit advies danken. In de wintermaanden (Mei tot November) valt er maar weinig regen. Midden in den winter vriest het doorgaans een weinig, 's nachts, binnenslands en op de hoogvlakten. In sommige jaren strekt de vorst zich tot aan de zeekust uit. 's Zomers wordt de hitte getemperd door koele briesjes, plasregens en donderbuien. De gemiddelde jaarlijksche temperatuur van Natal is 64 graden F., tegen 50 in Londen, 70 in Brisbane en 76 op Mauritius.

Vruchten groeien in groote hoeveelheden, in grooter hoeveelheden dan de bevolking gebruiken kan. Massas oranjeappelen, perziken en abrikozen laat men eenvoudig op den grond liggen en verrotten.

De vruchtenuitvoer naar Engeland, die zeer winstgevend zou kunnen gemaakt worden, moet nog ontwikkeld worden.

Tot de voornaamste vruchtsoorten, die in overvloed te krijgen zijn, behooren: oranjeappelen, limoenen, citroenen, ananassen, guavas, papajas, pompelmoezen, fleschappelen, pisangs, platanen, abrikozen, perziken, granaatappelen, pruimen, mangas, appelen, peren, druiven, aardbeziën, bessen, „amatungulu", klapbessen, vijgen, grenadillas, loquats, avocada-peren, okkernoten, amandelen, tamarinde, moerbeziën, enz. enz.

Groenten van allerlei aard worden, zonder eenige, of althans zonder veel moeite, in alle hoeveelheden, die men begeert, gekweekt.

Het klimaat van Natal kan men in dier voege indeelen:

1°. Langs de zeekust, over een breedte van 25 à 30 mijlen, is de bodemontginning een geheel tropische. Hier groeit het suikerriet; hier wordt de rietsuiker vervaar-

digd. De koffieteelt bloeit er en koffie wordt er voor de markt bereid. Hier vindt men katoen en arrowroot. Deze geheele streek is goed besproeid en begroeid. Bouwsteenen en kleiaarde zijn overvloedig en er is voldoende grasland, om de trekbeesten, gedurende het grootste gedeelte van het jaar, te voeren.

2°. De middenstrook kan geacht worden te beginnen, waar de tropische strook ophoudt: ongeveer 30 mijlen van den zeeboord, en eindigt ongeveer ter breedte, waar de dorpen Lidgetton en York gelegen zijn. In dit gedeelte van Natal vindt men het Engelsche stelsel van akkerbouw en weilanden terug. Tarwe, haver, gerst, „mealies" (Turksch koren), rapen, aardappelen en kool — ziedaar de gewone voortbrengselen van dezen grond. Op de graslanden vinden runderen, paarden en schapen, bijna het geheele jaar door, een uitmuntend voer en 's winters leveren die graslanden een voortreffelijk hooi. De middenstrook heeft water en timmerhout in overvloed, zoo ook zand- en anderen bouwsteen, alsmede pottenbakkersklei. Het klimaat is hier, met den gemiddelden thermometerstand der seizoenen, hoogst aangenaam en wordt misschien slechts overtroffen door dat der aangrenzende zonen.

3°. De derde of opperstrook is het gewest, dat het verst van de zee gelegen is. Het wordt begrensd door het Drakengebergte en bestaat hoofdzakelijk uit weilanden, hoewel tarwe en andere graangewassen, op vele plaatsen, goed kunnen gedijen. De inwoners leggen zich hoofdzakelijk toe op de schapenteelt. Ook worden er zeer vele paarden en runderen gefokt. De eersten vinden gereeden aftrek in de Zuiderdistricten der kolonie, zij 't om ter plaatse te worden benuttigd of voor export.

In deze landstreek vindt men insgelijks steenkool en kalksteen.

Van spoorwegen zijn er 216¾ mijlen in de kolonie geopend. Tusschen de hoofdstad Maritzburg en de havenplaats Durban, werd de lijn in het jaar 1880, onder openbare feestviering, in dienst gesteld. De spoorweg is nu open tot Elandslaagte, zestien mijlen voorbij Ladysmith. Dit punt ligt 190 mijlen van Durban. Eerlang zal het stoomros tot aan de Noordgrens van Natal loopen en eveneens langs de kust, van Verulam naar Zoeloeland. Waar het nog ontbreekt wordt de gemeenschap voor reizigers onderhouden door postkarren, die tevens de briefmalen vervoeren, tot naar de verstafgelegen streken. De uitgangspunten dier postkarren zijn Maritzburg, Ladysmith, Estcourt, Verulam, Newcastle, Stanger, Richmond, Greytown en andere plaatsen meer.

Het Havenbestuur van Durban bestaat uit zeven leden. Zijn streven is het, de haven te allen tijd toegankelijk te maken voor vaartuigen van elken diepgang. Tot de havenwerken behooren twee havenhoofden, waarvan het Noordelijke begonnen werd op 7 September 1882. Het daarmee beoogde doel is de ebstrooming te beperken tot het Zuidelijke vaarwater. De twee kaaiwallen van het Zuidelijk havenhoofd beginnen bij de dusgenaamde „Bluff", op een afstand van 191 voet uit elkaar, waarna zij zoetjesaan samenkomen en eindelijk vereenigd raken tot één dam. Met den bouw van dit havenhoofd is bedoeld: het opvangen der zandmassas, welke langs de kust schuren. Er bestaat alle hoop, dat het plan eindigen zal met te gelukken. Gedurende al twee jaren heeft men reeds een minimumdiepte van ongeveer twaalf voet water bij eb in de Zuidelijke geul kunnen handhaven.

De stad Pietermaritzburg, 54 mijlen van Durban, is de hoofdstad, de zetel der burgerlijke en militaire regeering. Haar bevolking telde 15,767 zielen in 1887, waarvan ongeveer twee derden blanken waren. Op een hoogte, die de stad bestrijkt, staat Fort Napier: een krijgspost. De haven der kolonie is Durban, een reeds groote en snel zich uitbreidende stad, welke goede macadamstraten heeft, gelijk Maritzburg, bovendien omnibussen en trams, alsmede een spoorweglijn, die naar het binnenland en naar Verulam voert. Het laatste is de derde stad der kolonie en ligt, in de richting der Lagere Toegela, op een afstand van twintig mijlen van Durban. De bevolking dezer laatste stad was, in 1887, 16,943 zielen groot. Daarvan vormden blanken ongeveer de helft, een vierde inboorlingen en een vierde Indiërs. In Verulam is de bevolking veel kleiner. Er zijn ook de volgende steden en dorpen: Howick, Weston, Estcourt, Colenso, Ladysmith, Newcastle, Pinetown, York, Nottingham, Stanger, Richmond, Greytown, Oemzinto, Harding, New Hanover, Willow Fountain, Marburg en Hermansburg. Sommigen worden beheerd krachtens de bepalingen der *Small Towns Act* van 1881. De andere dorpen en voornaamste spoorwegstations in Natal zijn de navolgenden: Congella, Oembilo, Bellair, Malvern, Northdene, Botha's Hill, Camperdown, New Leeds, Zwartkop, Dargle, Mooi River, Frere, Isipingo, Oemgeni, Avoca, Phœnix, Mount Edgcumbe, Ottawa, Edendale, Lidgetton, Mid Illovo, Boston, New Germany, Illovo, Sydenham, Helpmakaar, Dundee, Biggarsberg, Sunday's River, Tongaat, New Guelderland, Noodsberg, Ifafa, Oemkomanzi, Port Shepstone, Oemzimkoeloe, Ixopo, High Flats, Ipolela en Oemsinga.

Er bestaat een telegrafische gemeenschap over de gansche kolonie en zij strekt zich ook uit tot de Kaapkolonie, den Oranje-Vrijstraat en de Zuidafrikaansche Republiek. Een telegraafkabel verbindt Durban tevens met Engeland, langs de Delagoabaai, Zanzibar en Aden. De maildienst op Engeland is thans een wekelijksche en wordt, volgens overeenkomst, om beurten waargenomen door de *Castle Mail Packets Company* en de *Union Steamship Company*. De verdediging der kolonie is opgedragen aan Britsche troepen en een kleine bereden politiemacht. Het stelsel van onderwijs op de Europeesche scholen heeft heel veel overeenkomst met het Engelsche. In de godsdienstige behoeften der bevolking wordt ruim voorzien: kerken en kapellen 1) zijn buitengemeen talrijk in de centrums der bevolking, terwijl zij ook voorhanden zijn in bijna alle plattelands-districten.

De staatsvorm van Natal is niet die eener gewone Kroonkolonie, noch ook die eener kolonie met zelfbestuur, gelijk de Kaapkolonie: het is iets tusschen beiden. Natal wordt beheerd door een landvoogd. Hij wordt hierin bijgestaan door een Wetvoerenden Raad, bestaande uit den Opperrechter, de Ministers van binnenlandsche zaken en van financiën, den Advocaat-Generaal, den Eersten ingenieur, den Minister voor de aangelegenheden der inboorlingen, den Opperbevelhebber des legers, en twee niet-ambtenaren, door den Landvoogd aangewezen. Laatstgenoemde wordt verder bijgestaan door een Wetgevenden Raad van 30 leden, waarvan 23 door de kolonisten gekozen worden, en vijf namens de Kroon

1) Aan dit woord hechte men niet te veel de zuivere Hollandsche beteekenis. Een Engelsche kapel is dikwerf de kerk der niet-Anglikanen. *Vertaler.*

zitting nemen. Dezen zijn de Advocaat-Generaal, de Eerste ingenieur en de ministers van binnenlandsche zaken, van financiën, en van de aangelegenheden der inboorlingen. De twee overige leden van den Wetgevenden Raad worden aangesteld door den Landvoogd. De afgevaardigden der kolonisten worden gekozen voor het tijdvak van vier jaren, ten ware de Landvoogd den Wetgevenden Raad wenscht te ontbinden. Stemgerechtigden zijn degenen, die een eigendom bezitten ter waarde van £ 50, of een jaarlijksche huurwaarde betalen van £ 10. Feitelijk is echter het stemrecht in Natal een algemeen stemrecht, daar ook alle inwonenden het mogen uitoefenen.

In 1886 beliepen de tolontvangsten van Natal £ 140,403 : 16 : 4, een jaar later £ 231,406 : 18 : 9, een vermeerdering, die moet toegeschreven worden, gedeeltelijk aan de ontwikkeling der goudvelden, gedeeltelijk aan de invoering van transietrechten voor zekere categorieën van goederen, met bestemming naar de beide Boerenrepublieken; transietrechten, welke de invoerrechten op bedoelde artikelen vervangen. In 1887 bedroegen de totale staatsontvangsten £ 811,925 : 19: 4 de totale staatsuitgaven £ 622,175: 16: 7; de gezamenlijke uitvoeren der kolonie, 1886, £ 960,290, terwijl zij in 1887 tot £ 1,056,959 stegen. De jongste cijfers der invoeren toonen insgelijks een verrassende toeneming aan. In 1886 waren de invoeren £ 1,367,506, in 1887 £ 2,263,920.

Ziehier eenigen der voornaamste uitvoerartikelen:

Wol......	£ 601,171	Angora-wol	£ 12,664
Suiker...	„ 114,162	Huiden......	„ 8384
Huiden..	„ 59,100	Arrowroot..	„ 4615
Granen...	„ 13,973	Veeren......	„ 3414

De tonneninhoud der te Durban aangekomen schepen wees, in 1887, tegenover 1886, een vermeerdering aan van 54,637 ton. De tolontvangsten en de spoorweginkomsten van Natal toonen, in het tijdvak van 1 Januari tot 1 October 1888, vergeleken met het zelfde tijdvak van 1887, den belangrijken vooruitgang der kolonie aan:

	1887.	1888.
Invoeren	£ 1,653,841	£ 2,093,579
Uitvoeren	„ 744,948	„ 955,216
Raw goud *(in de uitvoeren begrepen)*	„ 88,435	„ 273,831
Tolontvangsten	„ 170,105	„ 208,626
Spoorwegen	„ 178,600	„ 227,300

BASOETOLAND.

Britsch Basoetoland wordt begrensd door den Oranje-Vrijstaat, de Kaapkolonie en Natal. Het bevat het stroomgebied der Caledonrivier aan dien kant en het opperbekken der Oranjerivier. Eerstgenoemde rivier scheidt, gedurende de eerste 130 mijlen van zijn loop, Basoetoland van den Oranje-Vrijstaat. Het land, dat tusschen haar en het Drakengebergte ligt — door de Basoetos Maloeti genaamd — was den Europeaan al sedert 50 jaren bekend.

Hier begonnen, onder de bescherming van Mosjesj, het Basoetohoofd, de Fransche Protestantsche zendelingen de taak, welke zij sedert zoo ernstig en onverdroten voortgezet hebben. Hier vindt men de plaats van menig gevecht tusschen de zwarten en de Boeren, sedert de dagen, toen de souvereiniteit over het gebied der Oranje-

rivier prijsgegeven, toen de Oranje-Vrijstaat opgericht werd; tot de inlijving plaatsvond van hetgeen Sir Philip Wodehouse, Commissaris der Britsche Regeering in 1868, nog van Basoetoland had kunnen redden. Sinds die aanhechting, is het land verdeeld geworden in magistraatschappen, door wegen doorsneden. Het is nu dicht bevolkt en, voor een goed deel, bebouwd. Het grootste gedeelte van Basoetoland, met het opperbekken der Oranjerivier, is nog maar weinig doorvorscht tot dusverre. Basoetoland werd in 1868 Britsch grondgebied verklaard en, in 1871, formeel bij de Kaapkolonie ingelijfd. Op grond echter der herhaalde onlusten binnenslands, in den jongsten tijd, heeft de Kaapsche Regeering de Engelsche weten te bewegen het gewest weder van haar over te nemen en te beheeren, waarvoor eerstgenoemde een jaarlijksche bijdrage van £ 20,000 betaalt. De Resident-Commissaris Harer Majesteit in Basoetoland is Luitenant-Kolonel Sir Marshall James Clarke, der *Royal Artillery*, Ridder-Commandeur der Orde van St. Michel en George.

BRITSCH BECHUANENLAND.

Nevens Zoeloeland, is de gewichtige landstreek bewesten Transvaal, die bekend staat als Bechuanenland, de éénige andere Britsche bezitting bezuiden de Evennachtslijn.

In de jaren 1882—1883 verkeerden de districten aan gene zijde der Tranvaalsche Westergrens in een algemeenen toestand van wanordelijkheid. Massouw en Mosjette, twee hoofden in bondgenootschap met de Boeren, voerden krijg tegen Mankoroane en Montsioa,

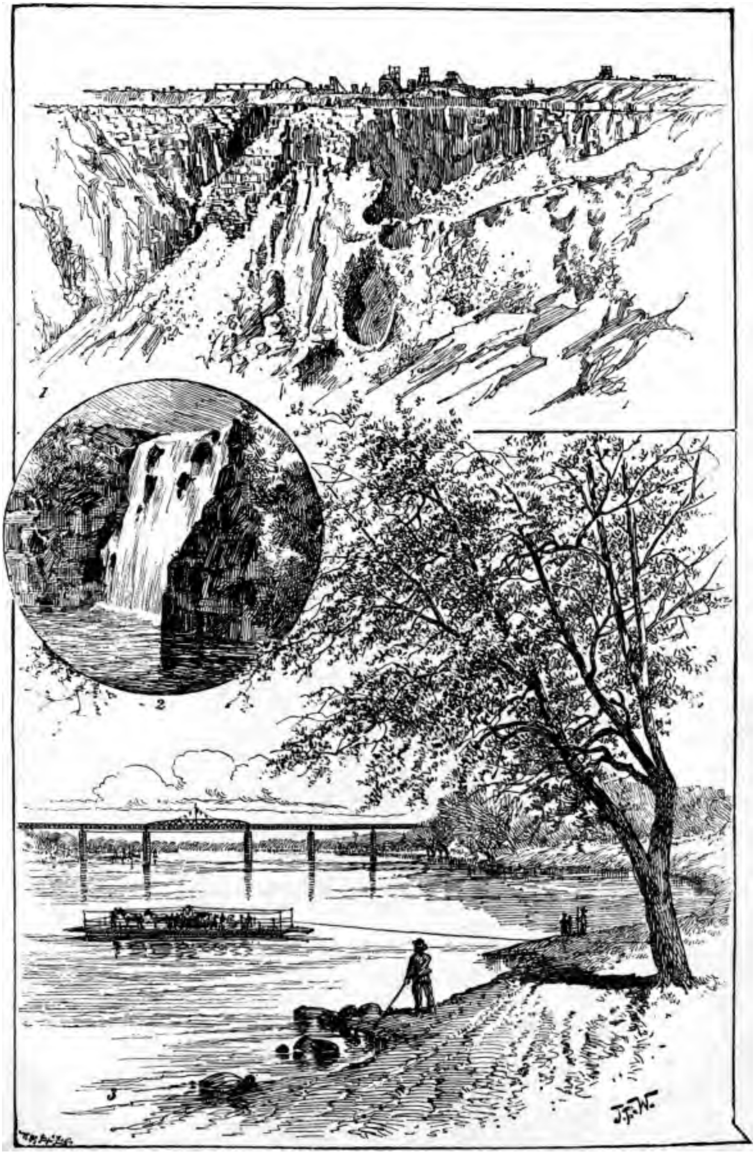

1. Gezicht op de De Beers mijn. 2. Waterval op de Oempoeloesirivier in Swazieland.
3. De Brug te Barkley over de Vaal.

die, bij den jongsten Transvaalschen oorlog, de zijde der Engelschen gekozen hadden.

Aan weerskanten werden blanke vrijwilligers in den arm genomen. Dezen werden voor hun diensten beloond met landschenkingen, en beproefden nu twee onafhankelijke gemeenebesten te grondvesten, het éene Stellaland, het andere Goosenland geheeten.

Het Britsche Gouvernement kwam echter tusschenbeiden en stelde de Transvaalsche Regeering grootendeels aansprakelijk voor hetgeen er geschied was. Daarop vertrokken President Kruger, Generaal Smit en Ds. S. P. J. Dutoit naar Engeland, ten einde van de Engelsche Regeering een wijziging der grenslijn, in de Conventie vastgesteld, te erlangen. Op 27 Februari 1884 werd een nieuwe Conventie gesloten, en, krachtens haar bepalingen, werd het grondgebied van Mossouw en Mosjette bij dat der Transvaalsche Republiek gevoegd. Later, in het zelfde jaar, werd de streek, bewesten de nieuwe grenslijn, verklaard te staan onder het protectoraat der Koningin, die daarmede een einde maken wilde aan de nog heerschende wanordelijkheden. Daarna werd het geheele gewest formeel ingelijfd onder den titel van Britsch Bechuanenland.

Krachtens de in 1885 gemaakte voorschriften en verordeningen, werden Resident-Magistraten aangesteld in de districten Vrijburg, Taungs, Mafeking en Koeroeman, met de macht om, in alle strafrechtelijke en burgerlijke gedingen, behalve die in zake faillissementen en gevallen van moord, getuigenissen aan te hooren en recht te spreken. Voor strafprocessen worden geen bepaalde perioden des jaars aangewezen, maar de rechtbanken zijn het geheele jaar door geopend. De Bestuurder

oefent, als opperrechter, het appèlrecht uit, telkens wanneer dit noodig is en zonder speciale tijdsaanwijzing. Hij presideert ook over twee andere magistraten in alle strafzaken wegens moord. Er zijn geen jurys. Voor de rechtsprocedure in Bechuanenland geldt die in de Kaapkolonie. Landvoogd over de kolonie is Sir Hercules Robinson, de Oppercommissaris voor Zuid-Afrika; Bestuurder en Opperrechter, Sir Sidney Shippard, Ridder-Commandeur der Orde van St. Michel en George. Sir Frederick Carrington voert het opperbevel over de politiemacht in Bechuanenland. Gelijk wij reeds gemeld hebben, gelooven deskundigen, dat sommige gronden dezer streek sterk goudhoudend zijn.

DE ORANJE-VRIJSTAAT.

De Oranje-Vrijstaat wordt ten Zuiden en ten Westen door de Kaapkolonie, ten Oosten door Basoetoland en Natal, ten Noorden door de Transvaalsche Republiek begrensd.

In 1835 begonnen de Boeren uit de Kaapkolonie hun eersten „trek" naar deze streek. In 1843 hadden zij reeds een afgeronde gemeente gesticht. De wanordelijkheden, die er plaatsvonden, noopten Sir Harry Smith, op 3 Februari 1848, een proclamatie uit te vaardigen, waarbij het gewest benoorden de Oranjerivier onder de souvereiniteit der Koningin van Engeland geplaatst werd. De Boeren wilden dit decreet niet eerbiedigen, en er had een worsteling plaats te Boomplaats, tusschen hen en de Engelsche troepen, waarbij dezen de overwinning behaalden. De Boeren vloden Noordwaarts over de Vaalrivier. In Maart 1849 vaardigde Sir Harry Smith

een nieuwe proclamatie uit, waarin het nieuwe grondgebied, gelegen tusschen de Vaalrivier, de Oranjerivier en het Drakengebergte, als de Souvereine Staat der Oranjerivier omschreven werd. In 1854 evenwel trokken de Engelschen het land weer uit, na het aan de Boeren te hebben teruggegeven. De laatsten vormden alstoen hun eigen bewind, onder den bijstand der Britsche Regeering. Van dien tijd af, heeft de Oranje-Vrijstaat, tot op den huidigen dag, zijn onafhankelijkheid weten te bewaren.

De Volksraad oefent de wetgevende macht uit en controlleert het geheele beheer van den Vrijstaat. De 56 leden van den Volksraad worden voor vier jaren door het volk gekozen. De gezamenlijke kiezers kiezen ook den Staatspresident, bij wien de Wetvoerende Macht van den Staat berust. De hoofdambtenaar in elk district is de Landdrost, die de functiën van burgerlijk commissaris en magistraat in zich vereenigt. Verder heeft elk district zijn sheriff en ondercipier, alsook een korps politiebeambten. Al de afdeelingen of wijken van een district hebben stem bij de verkiezing van een commandant, die het krijgshoofd is van het gansche district in tijd van oorlog of onlusten, en die het opperbevel voert over al de burgers der onderscheiden veldkornetschappen in zijn district of „commando.”

Het oppergerechtshof bestaat uit drie rechters. Staatsburgers zijn blanken, binnen de grenzen van den Vrijstaat geboren; blanken, die één jaar binnen de grenzen van den Vrijstaat ingezetenen geweest zijn en die onroerend goed, ter waarde van £ 150, op hun naam hebben staan; eindelijk blanken, die drie achtereenvolgende jaren in den Vrijstaat hebben gewoond. Burgers, die den

achttienjarigen leeftijd hebben bereikt en burgers boven dien leeftijd, bezitten het kiesrecht bij de verkiezingen van een veldkornet of van een commandant. Zij moeten echter meerderjarig zijn en andere burgerschapsrechten bezitten, alvorens zij hun stem kunnen uitbrengen op den Staatspresident hunner keuze.

Het staatsartilleriekorps is sterk en heeft twaalf Armstrong-kanonnen van het nieuwste model. Verleden jaar stonden de kosten van het staatsonderwijs op de begrooting uitgetrokken voor £ 12,000. Een groot deel dezer som is benoodigd voor de twee hoogere scholen: het „Eunice"-Instituut en het *College* van Grey — beiden in Bloemfontein. De Hollandsche Hervormde kerk is de staatskerk van den Vrijstaat. Zijn oppervlakte wordt globaal op 70,000 vierkante mijlen geraamd.

Volgens den census van 1880, telde de Vrijstaat destijds een bevolking van 61,022 blanken en 72,496 inboorlingen. Zij bewoonden 13,497 huizen en 16,088 hutten. Het getal pachthoeven is bijkans 6000, met een totaal gronds van 11,796,205 morgen (23,592,400 acres). Slechts 57,458 morgen daarvan zijn bebouwd. De veestapel omvat 131,594 paarden, 4117 ezels en muildieren, 147,436 trekossen, 464,575 fokbeesten, 131,846 Kaapsche schapen, 5,056,301 Merino-schapen, 426,535 Angora-schapen, 247,489 geiten, 13,227 varkens en 2253 struisvogels. In 1879 werden gezaaid: 9011 mud tarwe, 7358 mud haver, 1458 mud gerst, 53 mud rogge, 4638 mud Turksch koren („mealies"), 931,255 tabaksplanten, 87 mud boonen en erwten en 2342 mud aardappelen. De Vrijstaat heeft 3048 ooftgaarden, 868 wijngaarden en 512,866 wingerds. Er werden opgebracht 92,780 mud tarwe, 16,149 mud haver, 16,030 mud gerst, 561 mud rogge, 99,118 mud

„mealies" (maïs), 20,818 mud aardappelen, 621 mud erwten en boonen, 4,952,995 bundels voer (haver), 146,836 pond tabak, 291,310 pond gedroogde vruchten, 48,665 balen wol, 138,425 huiden en 1057 pond struisveeren.

Op 28 Februari 1888 beliep de staatsschuld £ 143,100. Voor het dienstjaar, geëindigd met dien datum, werden de inkomsten op £ 176,545, de uitgaven op £ 171,441 begroot. In laatstgemeld bedrag was begrepen £ 37,000 voor verdere delging der staatsschuld.

De grond is grootendeels in Hollandsche handen, maar er zijn ook enkele Engelsche hoeven, en die schijnt het het best te gaan. Over het algemeen is het land vlak en de wegen zijn er goed. De straatweg van Kaapstad naar Natal loopt door den Oranje-Vrijstaat. Te Jagersfontein in het district Fauresmith, in het Zuidwesten, treft men diamantgroeven aan en hier heeft men, eenige jaren geleden, een steen van 582 karaat gevonden. In het Noorden van den Staat worden tegenwoordig belangrijke goudmijnen ontgonnen.

Het klimaat van den Vrijstaat is uiterst gezond en zeer dienstig voor longzuchtigen. Bloemfontein, met een bevolking van 3000 zielen, ligt 4750 voet boven den zeespiegel. Het is de hoofdstad en de zetel der Regeering. Een andere belangrijke plaats nabij de grenzen van Natal is Harrismith, dat ongeveer de helft heeft van het zielental van Bloemfontein. De Staat is verdeeld in de volgende zeventien districten:

1. Bloemfontein (hoofdstad, met de dorpen: Reddersberg, Brandfort, De Wetsdorp); 2. Caledonrivier (Smithfield); 3. Fauresmith (Fauresmith, Jagersfontein, Edenburg); 4. Harrismith (Harrismith, Frankfort, Vrede); 5. Winburg (Winburg, Ventersburg, Senekal); 6.

Cronstadt (Cronstadt, Vredefort); 7. Boshof (Boshof); 8. Philipolis (Philipolis); 9. Bethulie (Bethulie); 10. Jacobsdal (Jacobsdal); 11. Rouxville (Rouxville, Zastron); 12. Bethlehem (Bethlehem, Lindley); 13. Ladybrand (Ladybrand, Ficksburg); 14. Heilbron (Heilbron, Parijs); 15. Hoopstad (Hoopstad, Bultfontein); 16. Wepener (Wepener); 17. Thaba'nchu.

DE ZUIDAFRIKAANSCHE REPUBLIEK.

De Transvaalsche of Zuidafrikaansche Republiek belooft eerlang te zullen worden het gewichtigste land van Zuid-Afrika en tevens het rijkste ertsgebied der wereld. Bij onze beperkte plaatsruimte, zou het ons niet mogelijk wezen ook maar de voornaamste gebeurtenissen in de geschiedenis dezer republiek saam te vatten. Laat ons volstaan met de vermelding eeniger data: Het is al bijna zeventig jaren geleden, dat de Boeren allereerst hun „trek" naar het Noorden begonnen. Dezen waren echter slechts pioniers. Een meer belangrijke landverhuizing begon in 1836. Potchefstroom werd in 1839 gebouwd. Engeland erkende de onafhankelijkheid van het nieuwe gemeenebest in 1852. In 1853 heette het, wat het nu heet: „Zuidafrikaansche Republiek". Op 12 April 1877 verklaarde sir Theophilus Shepstone, uit naam der Britsche Regeering, het land voor ingelijfd.

Maar op een groote volksvergadering, in December 1880 door de Boeren te Paardekraal gehouden, besloten zij hun onafhankelijkheid met geweld te herwinnen. Den 16den December heschen zij hun vlag te Heidelberg. Daarop ontbrandde de bejammerenswaardige oorlog, die eerst eindigde met de ramp van Amajuba

Hill. Den 23sten Maart 1881 werd tusschen de Engelschen en Boeren de vrede geteekend, krachtens welken de eersten den laatsten hun land teruggaven. De Boeren zijn nu weer heer en meester in het gemeenebest.

Ten Noorden grenst Transvaal aan Matabeleland; ten Oosten aan Gazaland, Swazieland, de nieuwe Republiek van Zoeloeland (met de hoofdstad Vrijheid) en Zoeloeland; ten Zuiden aan den Oranje-Vrijstaat en Natal; ten Westen aan Bechuanenland. De Zuidergrens der Transvaalsche Republiek, de Vaalrivier, ligt 698 mijlen van Kaapstad, 536 mijlen van Port Elizabeth en 220 mijlen van Port Natal. Haar Oostergrens is slechts 40 of 50 mijlen van Lourenço Marquez aan de Delagoabaai verwijderd.

De Transvaal reikt Noordwaarts, over een afstand van ruim 400 mijlen, tot aan de Limpoporivier, haar Noordergrenslijn. Deze stroom ligt onder den 22sten graad Z.B., ca. driehonderd mijlen bezuiden de Zambesi. De afstand tusschen de Ooster- en Westergrens der Transvaalsche Republiek bedraagt ongeveer 700 mijlen, van den 25sten tot aan den 32sten graad O.L.

Volgens Jeppe's *Almanac* beslaat het grondgebied der Republiek globaal een oppervlakte van ongeveer 119,000 vierkante mijlen (Eng.). Vermoedelijk is de ware oppervlakte veel grooter. Vergelijkt men dezen omvang met dien der naburige staten, dan zal men zien, dat de Transvaalsche Republiek half zoo groot is als de Kaapkolonie, driemaal grooter dan de Oranje-Vrijstaat en zesmaal grooter dan Natal. Bij Europeesche landen vergeleken is Transvaal nagenoeg even groot als Groot-Brittanje en Ierland, en circa 5000 E. vierkante mijlen omvangrijker dan het koninkrijk Italië.

De constitutie der Zuidafrikaansche Republiek berust op de „drie-en-dertig" artikelen, die op 23 Mei 1849 aangenomen werden, zoo ook op de „Grondwet" van 19 Februari 1858. De meeste artikelen voornoemd zijn sedert door den Volksraad gewijzigd. Deze Volksraad vormt de wetgevende macht in den Staat. Zijn leden worden voor den tijd van vier jaren door de burgers gekozen. Hun getal beloopt 34. Twee afgevaardigden worden voor elk der elf districten benoemd, terwijl de vier hoofddistricten der Republiek, te weten Potchefstroom, Pretoria, Rustenburg en Lijdenburg, elk drie leden kiezen. De uitvoerende macht, de „Uitvoerende Raad" geheeten, bestaat uit een Staatspresident, die, door een algemeene volksstemming in den Staat, voor den tijd van vijf jaren, wordt aangewezen; een Staatssecretaris, dien de Volksraad voor den tijd van vier jaren benoemt en vier niet-ambtelijke leden, voor drie jaren door den Volksraad gekozen. De hoofdambtenaar in elk district is de Landdrost, die in zich vereenigt de functiën van burgerlijken commissaris en van magistraat en die in deze functiën bijgestaan wordt door een klerk, welke tegelijkertijd ambtenaar van het Openbaar Ministerie en zegelbeambte is. Voorts heeft elk district een baljuw of sheriff, een cipier en een korps politieagenten. De éénige gewapende macht der Republiek bestaat uit een korps bereden artillerie en politie, ongeveer zestig man sterk, en aangevoerd door drie officieren. De President verklaart den oorlog, na den Uitvoerenden Raad te hebben gehoord: hij roept een „commando" op, waarbij de burgers dienst doen onder de veldcornetten en commandanten van elk district. De opperbevelhebber staat aan het hoofd dezer legermacht. De

burgerij kiest hem voor den tijd van tien jaren. Alle burgers van den Staat, tusschen de 16 en 60 jaren oud, en niet vrijgesteld volgens de wet, zijn verplicht dienst te doen onder een „commando." Krachtens tractaten, met Portugal, Nederland, België, Duitschland, Frankrijk, Italië en Zwitserland aangegaan, zijn onderdanen dier staten in de Zuidafrikaansche Republiek van den militairen dienst vrijgesteld, maar, voor het overige, moeten zij de zelfde belastingen betalen als de Transvalers. Van den persoonlijken dienstplicht zijn mede vrijgesteld alle lieden, door de Londensche Conventie speciaal vermeld en voorts alle aankomelingen, gedurende de twee eerste jaren van hun verblijf, behalve wanneer de krijgswet mocht afgekondigd worden.

De zevende wet van het jaar 1882 bepaalt, dat men staatsburger der Transvaal is, indien men geboren werd binnen de grenzen der Republiek en den één-en-twintigjarigen leeftijd bereikt heeft. Personen, die zich in den Staat komen vestigen, kunnen het burgerrecht erlangen door naturalisatie, hetgeen £ 25 kost, en door het afleggen van den eed der getrouwheid. Zij evenwel die, krachtens eenig tractaat, van persoonlijken dienstplicht in oorlogstijd vrijgesteld zijn, mogen dien eed niet afleggen.

Naar de Transvaalsche Republiek gekomen vreemdelingen kunnen naturalisatiebrieven alleen dán bekomen, als zij overleggen een akte van den desbetreffenden landdrost of veldkornet, waarin getuigd wordt, dat de vreemdelingen gedurende v ij f j a r e n ingezeten geweest, en al dien tijd de landswetten gehoorzaam gebleven zijn. Onlangs is de duur van dat ingezetenschap nog aanmerkelijk verlengd, doch men mag de hoop voeden, dat

meer vrijzinnige denkbeelden, aangaande de uitbreiding van het burgerrecht, eerlang de bovenhand zullen verkrijgen in den Volksraad. Geen zwarten kunnen de hoogere burgerschapsrechten verwerven of onroerend goed bezitten. Koelies, Arabieren, Maleiers en Mohammeddanen, onderdanen van het Turksche Rijk, mogen, krachtens een bijzondere wetgeving, evenmin hoogere burgerrechten erlangen of onroerend goed in de Republiek bezitten. Komen zij in het land, om er handel te drijven, of voor andere doeleinden, dan moeten zij hun namen doen inschrijven en tegelijkertijd £ 25 storten. Geen zwarte, kleurling, koelie of Chinees mag een mijnbrief op de goudvelden hebben, noch ook Transvaalsch goud of edelgesteenten verkoopen of ruilen. Zij mogen alleen delven als onderhoorigen van blanke belanghebbenden.

De Grondwet verklaart, dat het recht der Republiek het Hollandsch-Romeinsche recht is, naar de tekstboeken van Van der Linden, Hugo de Groot en Van Leeuwen, zoolang zij niet strijden met de rechtspraktijk in andere Zuidafrikaansche landen. De arresten van het Hooggerechtshof der Kaapkolonie worden als rechtsprecedenten aanvaard, zoolang zij niet strijden met Transvaalsche wetten. Handelsrechtsquaestiën worden beslist naar de jongste rechtspraak dienaangaande, in Europa en Noord-Amerika.

In Transvaal heeft nog nimmer een volkstelling plaatsgehad. Men meent echter te weten, dat de blanke bevolking op dit oogenblik ten minste 85,000 zielen telt. Op die 85,000 zijn er dan 50,000 Afrikaanders en de 35,000 overigen behooren tot de Engelsche, of tot eenige andere vreemde nationaliteit. De getalsterkte der inlanders of inboorlingen wordt geschat tusschen de

400,000 en de 500,000. Jeppe's *Almanac* van 1887 becijfert, dat er onder de Transvaalsche beambten zijn: 242 Afrikaanders, 57 Nederlanders, 22 Engelschen, 13 Duitschers, 1 Deen en 1 Franschman. De meeste aankomelingen waren, hetzij door geboorte of door een lang verblijf, kolonisten uit de Kaap en uit Natal.

De twee voornaamste rivieren, welke het grondgebied der Republiek in het Zuiden en in het Noorden besproeien, zijn de Vaal- en de Limpopo- of Krokodillenrivier. De Vaal ontspringt op de hoogvlakte, bezuiden Nieuw Schotland. Deze vlakte, het „Hoogerveld" genaamd, doorsnijdt het land over zijn geheele breedte en vormt de stroomscheiding tusschen de rivieren, die Zuidwaarts van de Vaal en Noordwaarts van de Limpopo afwateren. Het Drakengebergte maakt de stroomscheiding uit voor alle rivieren, welke naar de kust loopen, van de Natalsche grens, tot aan de Olifantsrivier benoorden Lijdenburg. Na al de Transvaalsche stroomen aan den Noord- en al de Oranje-Vrijstaatsche stroomen aan den Zuidkant in zich te hebben opgenomen, vereenigt zich de Vaal met de Oranjerivier, een weinig benoorden Hopetown. Als één machtige watermassa, Oranje-rivier of Kigariep geheeten, storten zij zich uit in de Alexanderbaai, aan de Westkust van Zuid-Afrika, na een afstand van ruim duizend E. mijlen, in een stroomgebied van 325,000 vierkante mijlen, te hebben doorloopen. De Limpopo ontspringt mede op het hoogland in het hart der Transvaalsche Republiek. Zij stroomt Noordwaarts door het Magaliesgebergte, dan Noordwestwaarts, weder Noordwaarts, en eindelijk Zuidwaarts. Zij neemt een groot aantal nevenstroomen in zich op en ontlast zich op de Oostkust van Zuid-Afrika, op 25 gr. 2 min. Z. B.

en 33 graden, 45 min. O.L. Geen dezer rivieren is over groote afstanden bevaarbaar. Mauch nochtans, die, in een platboomd vaartuig, een tocht op de Vaal ondernam over 300 mijlen, tusschen Potchefstroom en Hebron, is van oordeel, dat de stroom, met zeer geringe onkosten, voor kleinere vaartuigen over tweehonderd mijlen bevaarbaar zou kunnen gemaakt worden. Daaronder zouden dan nog begrepen zijn tachtig mijlen stroom, die te Bloemhof eindigen en reeds dadelijk gebruikt zouden kunnen worden, zonder eenigerlei onkoskosten. Kapitein Elton heeft ook pertinent beweerd, dat de Limpopo wel degelijk met kleine rivierstoomers van geringen diepgang kan bevaren worden, nl. tot het punt, waar zij zich vereenigt met de Limvoeboe of Pafoeri, zijnde een afstand van 356 mijlen. Erskine heeft zulks echter tegengesproken. Volgens hem is de Limpopo slechts bevaarbaar over 60 mijlen, zijnde een afstand van 25 mijlen in een rechte lijn. Bovendien is de monding, zegt hij, moeielijk binnen te loopen.

Aan de Oostergrens ontspringen de Sabie, de Krokodillen- en de Komatirivier in het Drakengebergte, en vereenigen zich in de St. Georgesrivier, die zich nabij de Delagoabaai in zee uitstort. De Oemboloesi en de Mapoeta ontstaan in Nieuw Schotland en vloeien, na een menigte zijrivieren te hebben opgenomen, in de Delagoabaai. De Tembe, die in de zelfde schoone baai valt, is over een afstand van ongeveer 50 mijlen bevaarbaar. Kleine zoetwatervlakten of kreken, door de Boeren p a n s geheeten, vindt men allerwege in het land verspreid. Eén er van, groot genoeg om den naam van „Chrissie-meer” te ontvangen, bevindt zich in de nederzetting van Nieuw Schotland. Dit meer is, in omtrek,

36 mijlen groot en, op sommige plekken, zeer diep. Het water is brak en onaangenaam van smaak. Nog treft men in Transvaal een groot getal zoutwaterkreken, warme bronnen en baden aan. De „warme baden" in de buurt van Barberton verdienen een bijzondere vermelding, daar zij niet alleen een warm bad veroorloven, maar tevens genezing aanbrengen in sommige kwalen.

Drie bergketenen doorloopen het land van het Westen naar het Oosten, nevens de reeds vermelde hoogvlakte, waarop de stroomscheiding gelegen is der rivieren, die Noordwaarts en die Zuidwaarts vloeien. De eerste dier bergketenen is het Magaliesgebergte, tusschen Rustenburg en Pretoria. De tweede wordt gevormd door den Dwarsberg, den Witfonteinberg, het Marikelegebergte, de Hanglip of Waterberg, het Makapangebergte, het Zebedelie- of Strijdpoortgebergte en het Masjimalagebergte. De derde keten bestaat uit den Blauwberg en de Zoutpansbergen, welke laatsten zich, in drie bijzondere rijen, tot aan de Limpopo uitstrekken. Andere zelfstandige berggroepen bevinden zich in verschillende gedeelten des lands. Daaronder noemen wij de Maquasibergen, de Gatsrand en de Suikerboschrand, de Pilandsbergen en enkele kleinere ketenen in het Maricosche.

Een voortzetting van het Drakengebergte loopt, van de grenzen van Natal, tot aan de Olifantrivier, benoorden Lijdenburg. De onderdeelen dier voortzetting heeten Verzamelberg, Randberg, Slangapisberg, Ingwenyagebergte, voorts eenige hooge kammen in het Lijdenburgsche: Khamsjoebanaberg, Kaap Plateau, enz., die een hoogte bereiken van 6000 à 7000 voet. De voornaamste spitsen van het Drakengebergte zijn: de Mauchberg (7177 voet); de Klipstapel (6020 voet); het Chrissie-

meer (5755 voet); de Spitskop (5637 voet); de Holnek (5600 voet); de M. W.-Stroom (5300 voet); de Llanwarne (5750 voet); Kaap Plateau (5800 voet); de Moodiesberg (4600 voet); het Ingwenyagebergte (7600 voet); het Forbes Reef (6000 voet) en Lijdenburg (4900 voet).

De aardoppervlakte der Transvaal is bedekt met een dik grasveld van bijzonder goede qualiteit, dat overvloedig en puik voer levert voor paarden, schapen en runderen. Binnen de grenzen der Republiek zijn er eenige uitgestrekte bosschen. Groote hoeveelheden hout worden hier verzaagd en voor bouwwerk of wagens gebruikt. Het Pongolobosch, in het Utrechtsche, en het Woodbosch in het district Zoutpansberg zijn de gewichtigsten dezer wouden.

Eigenlijk gezegd zou Transvaal de graanschuur van Zuidoostelijk Afrika moeten zijn, want geen staat of land in dat wereldgedeelte heeft vruchtbaarder bodem of biedt grooter faciliteiten voor den graanbouw dan dit gemeenebest. Maar zijn akkerbouwende bevolking is veel te klein, en de hoeveelheden graan en veldproducten, die er ter markt komen, blijven verre onder de de vraag, vooral sedert de immigratie eener uitgebreide delverskolonie naar de goudvelden van Witwaterränd en de Kaap. Vandaar dan ook, dat aanzienlijke hoeveelheden graan en meel (vooral meel uit Noord-Amerika en Australië) ingevoerd worden, ofschoon Transvaal de prachtigste tarwe voortbrengt, die ergens ter wereld groeien kan. 't Is niet twijfelachtig, dat de Zuidafrikaansche Republiek dringend behoefte heeft aan een landbouwbevolking, en dat *haar* immigratie derhalve aanmoediging verdient. In de Zuiderdistricten, zooals Bloemhof, Potchefstroom, Pretoria (gedeeltelijk), Heidel-

berg, Nieuw Schotland, Middelburg, Wakkerstroom en Utrecht, wijdt men zijn hoofdopmerkzaamheid aan de schapenteelt, alsook aan het fokken van runderen en paarden. De andere districten, in het hart der Transvaal en in haar Noorden, zooals Marico, Rustenburg, een groot gedeelte van Pretoria, Lijdenburg, Waterberg en Zoutpansberg, schijnen daarentegen bijzonder geschikt voor den graanbouw, de tabaksteelt, den wijnbouw, de ooft- en groentenkweekerij en (in sommige gewesten) de teelt van subtropische voortbrengselen, zooals: koffie, suikerriet, katoen, enz. Granen kunnen tweemalen per jaar geoogst worden. Het fokken van beesten is, in de meesten dezer districten, ook winstgevend, uitgezonderd paarden en schapen. Geiten kunnen echter goed gefokt worden en schapen in enkele plaatsen. Er zijn ongeveer 14,000 boerenplaatsen of hoeven ingeschreven, de meesten niet in openbare registers. In het Waterbergsche en Zoutpansbergsche bestaan er uitgestrekte landerijen, die den Staat toebehooren, en noch onderzocht, noch opgemeten zijn. Het Gouvernement bezit ongeveer 1800 hoeven, die opgemeten zijn, daaronder 300 in de De Kaapvallei, waar nieuwe en gewichtige goudvelden ontdekt zijn. Dr. Clark, lid van het Rijksparlement, is de Consul-Generaal voor de Zuidafrikaansche Republiek in Engeland.

Wij schreven reeds, dat er heel veel kans bestaat, dat Transvaal blijken zal één der rijkste ertslanden ter wereld te wezen. Naderhand zullen wij vordere bijzonderheden nopens de goudvondsten mededeelen. Hier willen wij onderwijl van eenige andere metalen, die in de Republiek gevonden worden, melding maken.

Z i l v e r wordt op onderscheiden plaatsen aangetroffen

en reeds heeft de ontginning der zilvermijnen grooten omvang gekregen. De voornaamste onder haar is de „Albert," op de pachthoeve Roodepoortje, nabij Rhenoster Poort, zoowat vijftig mijlen benoordoosten Pretoria. Het rif loopt door het geheele eigendom heen, hetwelk een omvang heeft van nagenoeg 8000 acres. De erstader heeft een wijdte van 21 voet. Een groot aantal tonnen best erts, naar Engeland gezonden, werden op een waarde van £ 50 de ton geraamd.

K o p e r m ij n e n bestaan in verscheiden districten van het land, in groeven ter diepte van 20 à 40 voet, die weleer door de inboorlingen geëxploiteerd werden. Koperen sieraden van velerlei aard worden door de Kaffers, die de Noordelijke streken der Republiek bewonen, gemaakt en gedragen. Zij weten het metaal te halen uit het erts en versmelten het dan tot staven van bijkans zuiver metaal. Blanken hebben tot dusverre nog geen aanvang gemaakt met de ontginning dezer kopergroeven. Het laatste rapport betreffende de kopererts en uit Transvaal is afkomstig van den heer Kitto, die de lagen heeft onderzocht, welke men de zekerheid bezit, dat in den omtrek der Roodebergen, benoorden de Aapjesrivier en 40 mijlen benoordwesten Pretoria, gevonden worden. Kopererts is ook ontdekt op de hoeve van den heer Struben, nabij Pretoria.

L o o d wordt allerwege in overvloed aangetroffen, en het erts is in sommige gevallen rijk aan zilver. In het Maricosche is de ontginning der loodmijnen aldaar met goede winsten gepaard gegaan en het gewonnen metaal vindt in het land zelf gereeden aftrek. Men treft het erts aan in een donkerbruine, zachte en gemakkelijk bewerkbare aardmassa, in zakken of kluiten, wegende van

één pond tot een ton toe. De uitgestrektheid der aderen of lagen is nog niet vastgesteld, maar men onderstelt, dat die zeer groot is. Een essaai, in Engeland verkregen, gaf 84 pct. galena van het ruwe erts, met 18 ons zilver per ton.

Kobalt werd in 1871 door Mauch ontdekt, in het district Middelburg, bij de Salonsrivier, een kleinen nevenstroom der Olifantsrivier. Een Engelsche vennootschap heeft aldaar mijnoperatiën verricht, totdat de oorlog met Sekoekoeni uitbarstte. Sedert zijn die werkzaamheden niet hervat, omdat de vraag naar dit erts, bij levendige mededinging, zeer beperkt is. Tusschen de jaren 1876 en 1879 (beiden inbegrepen) bedroeg de uitvoer van kobalt 67¼ ton, ter geraamde waarde van £ 10,890.

IJzer in alle variëteiten wordt in bijna elk district des lands gevonden. De inboorlingen versmeden het tot sieraden en wapenen van uitmuntende hoedanigheid, bovenal in het Lijdenburgsche en Zoutpansbergsche, waar de ijzerlagen enorm zijn. De IJzerberg bij Eersteling, en de gelijknamige berg in het district Zoutpansberg, worden gevormd door bijna zuivere massas ijzererts. Steenkool is voorhanden in reusachtige lagen, uitgestrekt langs de Oostergrens der Republiek, van de grens van Natal tot Lijdenburg. Ware het niet, dat er rijke goudmijnen ontdekt zijn, dan zouden de steenkolenmijnen vermoedelijk als de voornaamste bron van welvaart in de Republiek beschouwd zijn geworden. De steenkool in den Belelasberg, tusschen Utrecht en Wakkerstroom, is voor het oog zichtbaar op de hellingen, en vertoont een dikke laag, welker gehalte voortreffelijk is. Deskundigen verzekeren ons, dat deze steenkool voor stoommachines even goed is als die uit Cardiff, dewelke

verstookt wordt op de Kaapsche spoorwegen. Men heeft steenkool ook gevonden in het Lobombogebergte en evenzoo in de onmiddellijke nabuurschap van de Zuidelijke goudvelden der Republiek, hetgeen een belangrijke factor worden moet bij haar toekomstige ontwikkeling.

Als een gevolg van de ontginning dezer goudmijnen, is het gemeenebest in een toestand van grooten en snel nog grooter wordenden financieelen voorspoed geraakt. Twee of drie jaren geleden nog verkeerde het in een staat van faillisement. Volgens de jongste begrooting had de staatskas een overschot van £ 250,000. Blijkens de ramingen voor het dienstjaar 1886—1887, was de staatsschuld der Republiek £ 425,800, en het daarop verschuldigde rentebedrag £ 26,631 : 2 : 6 groot. Daaronder is begrepen de schuld van £ 250,000 aan het Engelsche Gouvernement, aflosbaar in 25 jaarlijksche termijnen, met £ 6 : 0 : 9 percent, hetgeen de amortisatie in zich sluit. Gedurende geruimen tijd werden er hooge invoerrechten geheven voor alle levensbehoeften enz. maar zij werden zóó drukkend bevonden voor de mijnwerkersbevolking, dat het tarief voor sommige belangrijke artikelen verlaagd is geworden. Desniettemin is het leven in Transvaal duurder dan elders in Zuid-Afrika. Bovenal in de middenpunten van het mijnwezen is de huishuur buitensporig.

De vorderingen, welke het land ook in geestelijken zin gemaakt heeft, zijn van dien aard geweest, dat men er thans een twintigtal nieuwsbladen aantreft, waaronder een of twee dagbladen.

De godsdienstvrijheid is er zeer groot. Fraaie kerken en kapellen (vgl. blz. 143, noot), waar gemeenten van alle gezindten bijeenkomen, treft men in de steden aan. De

zendelingsgenootschappen zijn overal werkzaam en doen heel veel goed. In de behoeften van het onderwijs wordt ook op ruime schaal voorzien en goede scholen bestaan in alle steden, alsook in vele dorpen. Het klimaat der Transvaal is uiterst gezond, hetgeen verklaard wordt door haar hooge ligging (gemiddeld ongeveer 4000 voet boven de oppervlakte der zee). De republiek is thans ingedeeld in de navolgende vijftien districten:

DISTRICTEN.	HOOFDSTAD.	ANDERE PLAATSEN.
Pretoria.	Pretoria (zetel der Regeering).	Geene.
Potchefstroom.	Potchefstroom.	Ventersdorp, Klerksdorp.
Rustenburg.	Rustenburg.	Geene.
Waterberg.	Nylstroom.	Nartingsburg.
Zoutpansberg.	Pietersburg.	Woodbush, Eersteling, Marabas Stad en Upsal.
Lijdenburg.	Lijdenburg.	Pelgrim's Rest, Barberton (gewichtige stad), en andere mijn-centrums.
Middelburg.	Middelburg,	Roos Senekal.
Heidelberg.	Heidelberg.	Johannesburg (belangrijke stad.)
Wakkerstroom.	M. W. Stroom.	Amersfoort, Piet Retief.
Utrecht.	Utrecht.	Luneberg.
Bloemhof.	Christiana.	Bloemhof.
Marico.	Zeerust.	Jacobsdal.
Lichtenburg.	Lichtenburg.	Geene.
Standerton.	Standerton.	Bethal.
Ermelo.	Ermelo.	Amsterdam.

DE ZUIDAFRIKAANSCHE GOUDVELDEN.

Het ontbreekt niet aan goed ingelichte profeten, die het voorspellen, dat, binnen korten tijd, het goud een even belangrijk artikel van uitvoer in Zuid-Afrika worden zal als de diamant.

De tegenwoordige productie der diamanten bereikt een totale waarde van tusschen de vier en vijf millioen pond sterling. Gaan de goudvelden voort zich te ontwikkelen op de schier ongeloofelijke schaal, die hen in de laatste paar jaren vermaard gemaakt heeft, dan kan het nauwelijks twijfel lijden, of de profetie zal ruimschoots bewaarheid worden.

De geschiedenis van het Zuidafrikaansche goud gaat in een grauw en duister verleden te loor. Er zijn vele schrijvers geweest, die de meening verkondigd hebben, dat het Ofier, waaruit Salomo zijn schatten haalde, de streek was, thans liggende tusschen de Zambesi en de Limpopo. De bewering is zeker niet nieuw, wanneer men Josephus en den schrijver des Korans als autoriteiten er bij te pas brengen kan. Het is thans onnoodig ons te verdiepen in de studie der bewijsstukken, welke men ter zake bijgebracht heeft, en welke hoofdzakelijk bestaan in oude bouwvallen en nog oudere groeven. Ons houdende aan een minder verafgelegen en dubbelzinnig tijdperk, wijzen wij op de hoogst breedvoerige en interessante getuigenissen, die de vroegste Portugeesche zeevaarders ons nagelaten hebben, aangaande de goudmijnen van Zuidoostelijk Afrika, die zij bezochten.

In onzen tegenwoordigen tijd hebben onderzoekers, door hun navorschingen, gedurende de jongste twintig of dertig jaren aangetoond, dat gouderts, in grootere of

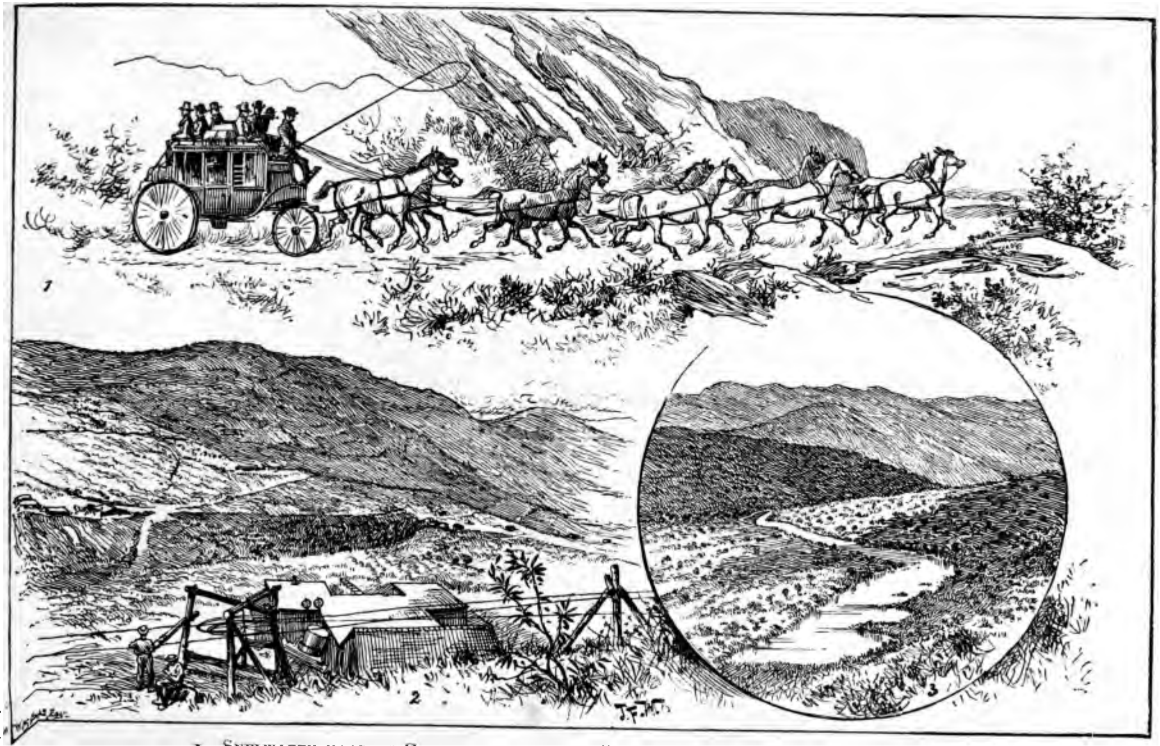

1. Snelwagen naar de Goudvelden. 2. "Moodies" (Goudvelden van De Kaap).
3. De Komatirivier bij de grens van Swazieland.

kleinere hoeveelheden, over zeer uiteenliggende districten van Zuid-Afrika gevonden wordt. Een uitgestrekte, goudhoudende strook lands, die in wijdte en gehalte afwisselt, doorloopt het geheele Zuidafrikaansche vasteland benoorden de Oranjerivier, van de Delagoabaai naar de Walvischbaai. Riffen en alluviale aanslibbingen vindt men ook zóóver in zuidwaartsche richting als Knysna en het Kaapsche Schiereiland. Ernstige pogingen, om deze vondsten winstgevend te ontginnen, dagteekenen eerst van twintig jaren geleden. De goudkoorts brak, zoo het lijkt, periodisch uit. Alleen werden de perioden telkens korter en nam tegelijkertijd de koorts in hevigheid toe. Reeds in 1854 werd er een goudontdekking uit het tegenwoordige district Witwatersrand gemeld. Omtrent den zelfden tijd werden er, op verschillende punten der Kaapkolonie, goudbrokken en klompen gevonden. De aanwezigheid van goud in Knysna werd tien jaren geleden geconstateerd.

Ten gevolge der berichten nopens rijke vondsten van stroomgoud aan den voet der bergen, tusschen de Dieprivier en de Homtinirivier, werd de streek, welke bekend stond als het district Karatara, voor de mijnwerkers opengesteld verklaard. De laatsten waren spoedig in grooten getale ter plaatse aanwezig. In 1880 vaardigde de Regeering den geoloog E. J. DUNN, derwaarts af, ten einde rapport uit te brengen nopens de vooruitzichten eener winstgevende ontginning der goudvelden. Zijn verslag luidde niet gunstig. Desondanks duurden de werkzaamheden eenigen tijd voort. Te vergeefs werd het stroombed der Karatararivier gedregd: er werden daar geen hoeveelheden goud aangetroffen, voldoende om de kosten te dekken. Latere onderzoekingen voerden evenwel

tot de ontdekking van talrijke goudriffen en dezen bevatten, naar men gelooft, voldoende erts voor een winstgevende ontginning. Verscheiden maatschappijen zijn sedert gevormd, om het kwartsgoud en het stroomgoud te winnen. Herhaalde malen heeft men ook goud van daar afgezonden, hoewel de hoeveelheid tot dusverre niet zeer groot is.

Op de velden heeft men verscheiden batterijen opgericht. In de richting der Oranjerivier hebben exploitatiën reeds tot eenige goede uitkomsten geleid. Verdere pogingen kunnen allicht een groote ontwikkeling van ertsrijkdommen, ook in die streek, ten gevolge hebben. Griqualand West, befaamd om zijn diamanten, kan misschien in goudproductie insgelijks een flinke troefkaart uitslaan. Goudvondsten in Britsch Bechuanenland, zoowel in den omtrek van Mafeking als in dien van Vrijburg, zijn oorzaak geweest, dat er een proclamatie is uitgevaardigd op 21 October jl., waarbij de rechten en verplichtingen van prospecteurs nader geregeld zijn. Men is eerst onlangs tot de ontdekking gekomen, dat er goudhoudende riffen worden aangetroffen in Damaraland, hetwelk thans staat onder het beschermheerschap van Duitschland. Één dier riffen werd gevonden op een afstand van dertig mijlen van de Walvischbaai, en het hoofdrif moet zich bevinden op een afstand van 70 mijlen van daar, d. w. z. in een rechte lijn, hoewel men allicht honderd mijlen moet doorloopen op den zoogenaamden weg er heen. In Damaraland zijn er drie of vier duidelijk onderkenbare riffen, die een winstgevende ontginning belooven. Het gewest is gras- en waterrijk, goed voorzien van hout, en een groote bevolking zou er gemakkelijk kunnen bestaan.

In 1864 ondernam Carl Mauch, de Duitsche ertskenner, een tocht door Matabaleland, dat tusschen de Limpopo en de Zambesi inligt. Bij zijn terugkeer vertelde hij, dat hij twee rijke goudvelden van enormen omvang ontdekt had. Het ééne was, zeide hij, tachtig mijlen lang en drie mijlen breed, het andere 22 mijlen breed en zonder meetbare lengte. Zoowel in de Kaapkolonie, als in Transvaal en Natal, werden speurtochten naar de nieuwe goudstreek ondernomen, waarvan het Zuidelijke gedeelte Tati, het meer Noordelijk gelegene Masjonaland genoemd werd. Een nader onderzoek ter plaatse zelf voerde tot de ontdekking van oude groeven in Tati, gelijk ze mede aan het licht worden gebracht op al de velden, in den jongsten tijd in ontginning gebracht. In 1868 zond de *London and Limpopo Mining Company*, in welker bestuur Sir John Swinburne en kapitein Arthur Lionel Levert zitting hadden, een expeditie uit, die in den herfst uit Engeland vertrok en een kostbare uitrusting medenam. Op 27 April 1869 kwam deze expeditie in Tati aan. Reeds was er, op den Noordoever der Tatirivier, een klein dorp ontstaan. Verscheiden schachten waren vijftig voet diep. Maar hoewel 150 ton schijnbaar rijk gouderts te voorschijn gehaald was, konden de geïmproviseerde stampers niets goeds uitrichten. Desniettemin werden er proeven naar Engeland opgezonden en de heeren Johnson en Mathey, essayeurs der Bank van Engeland, attesteerden dat enkele daarvan 5, 10, 4, 40, 20, 52 en zelfs 65 ons per ton inhielden. In 1872 werden er 1500 à 2000 ons goud van Tati naar Engeland verscheept. Vele mijnen moesten echter verlaten worden, daar de delvers geen middelen hadden, om de exploitatie voort te zetten.

Thans evenwel begint de populariteit der goudvelden van Tati weder toe te nemen. Omtrent 1872, had Sir John Swinburne, uit naam der *London and Limpopo Mining Company*, een concessie gekregen van Lo Bengula, den koning der Matabeles, in wiens gebied Tati gelegen is. Den heer Nelson liet hij als zijn gevolmachtigde achter. Genoemde heer had een mijnwerker, Hugh H. Dobbie geheeten, die later, toen de concessie in 1839 afliep, zelf een concessie machtig werd voor de landstreek, tusschen de rivieren Sjasi, Tati en Ramoqueban gelegen. Hij en zijn vrienden ontgonnen, met afwisselend succes, de oude groeven. Er was geen gebrek aan goud, maar zij konden de talrijke riffen niet exploiteeren met de daartoe noodige machinerieën.

Dobbie en de zijnen rustten, voor eigen rekening, een expeditie uit, terwijl één hunner, de heer D. Francis, de vroegere directeur der *Standard Diamond Mining Company*, naar het heette, machinerieën kocht voor de combinatie, tot een beloop van £ 10,000. Zij konden echter niet slagen. In den loop van den volgenden zomer werden zij door koortsen geteisterd. De heer W. Francis werd het slachtoffer er van en anderen volgden hem, gelijk men vernam, in het graf. In de veelbewogen tijden, die het geheele gewest beroerden tijdens de reeks oorlogen, welke toen volgden, werd Matabeleland geen veilig oord voor mijnondernemers geacht. Dan. Francis en Sam Edwards hervatten de operatiën evenwel, zoodra de proclamatie der Koningin, in zake het Engelsche protectoraat in Bechuanenland, verschenen was. Die werkzaamheden zijn sedert met alle kracht voortgezet en men kan eerlang een vermeerderde goudproductie uit Tati verwachten. De con-

cessie, op 24 Februari 1887, door Lo Bengula aan den heer S. H. Edwards bewilligd, omschrijft de grenzen van het geconcedeerde gebied in dier voege:

„De grenzen van het district Tati, binnen welken ik u jurisdictie verleen, zijn de zelfden als genen, vervat in de ratificatie van den afstand vroeger aan u gedaan, namelijk: van den oorsprong der Sjasirivier tot haar vereeniging met de Tatirivier en de Ramoquebanrivier; van dáár, langs de Ramoquebanrivier, tot haar oorsprong; van dáár, langs de stroomscheiding dezer rivieren."

Men beweert, dat de Koning der Matabeles een algemeene mijnconcessie, over zijn geheele land, aan een Engelsche maatschappij gegund heeft, maar zulks wordt door anderen tegengesproken.

Naar men verneemt zal er eerlang een deputatie van Matabeles, ter zake der concessie, naar Engeland vertrekken. Middelerwijl worden er, zoo in Engeland als in Zuid-Afrika, expedities uitgerust, met het plan om concessiën van Lo Bengula te bekomen.

In een Noordoostelijke richting van het district Tati loopt er een granieten bergketen, de Masjonabergen genaamd. Aan gene zijde dezer keten, d. w. z. in het stroomgebied der Zambesi, ligt er een gewest, dat de onversaagde Baines doorvorscht, en over een gedeelte waarvan hij van Lo Bengula een concessie gekregen heeft. De ontdekking dezer velden, in 1886 en 1887, volgde die der goudvelden in Tati binnen slechts weinige weken, d. w. z. binnen den tijd, welke benoodigd was om, in Noordoostelijke richting, 350 mijlen verder door te dringen. De hinderpalen der exploitatie namen bij elke schrede toe. Desondanks, was Mauch in staat geweest verscheiden riffen, in de buurt der rivieren Oem-

voete en Saroea, zooook tusschen de Quae-quae en de Bembesi, te zien en haastiglijk te onderzoeken.

Bezigen wij zijn eigen woorden bij deze gelegenheid: „De uitgestrektheid en de rijkdom dezer goudvelden waren van dien aard, dat ik als verstomd stond en, gedurende eenige oogenblikken, het werkgereedschap moest laten liggen. Duizenden menschen zouden op deze goudvelden kunnen arbeiden, zonder elkaar in den weg te zitten."

Tegen het midden van het jaar 1869, kwam de heer Edward Button, uit Natal, vergezeld van den heer Sutherland, een mijnwerker uit Californië, en van den heer Parsons, te Lijdenburg, de eenige plaats van beteekenis in het gelijknamige district, aan. Zij slaagden in zóóverre, dat hun ontdekkingen tot een proclamatie voerden van den Staatspresident op 14 Maart 1871, door de *Staatscourant* openbaar gemaakt, in welke proclamatie bekend gemaakt werd, dat op den uitgeloofden prijs, voor de ontdekking van gouderts te Spitzkop, in het district Lijdenburg, aanspraak gemaakt werd door Thomas Mac Lachlan, James Sutherland en Edward Button. Spitzkop werd voor een wijl vaarwelgezegd en Mac-Mac werd het middenpunt der Nieuwcaledoniaansche goudvelden. Vermelden wij hier, dat Mac-Mac, aanvankelijk Nieuw Bendigo geheeten, gelegen is op de pachthoeven Geelhoutboom en Graskop, ongeveer 45 mijlen ten Oost-Noordoosten van Lijdenburg. Het werd Mac-Mac gedoopt door wijlen President Burgers, uithoofde der vele Schotten, welke hij er, tijdens zijn eerste bezoek aan de goudvelden, tegenkwam. Tegen het einde van 1873 ontstond er een wedloop naar de kreek van Pelgrim's Rest en Mac-Mac werd door vele mijnwerkers verlaten. Om-

streeks dezen tijd waren er wel 500 mijnwerkers aan den gang in de kreken te Mac-Mac en Pelgrim's Rest, welke nu als zoodanig bekend stonden. In Februari daaraanvolgende waren er 300 à 400 man werkzaam te Pelgrim's Rest alleen. Hun mijnpachten lagen 5 à 6 mijlen ververspreid over het land langs de kreek. Het zware exploitatiewerk, aan de kreek te Pelgrim's Rest verricht, bleef niet geheel zonder resultaat. Velen, wel is waar, zwoegden voort en kregen geen belooning er voor. Doch daarentegenover stond, dat er anderen waren, die veel succes hadden, en de nieuwsbladen van dien tijd gewaagden herhaaldelijk van goede vondsten. Er werden kluiten gevonden, waarvan de zwaarste 213 ons goud inhield, en sommige delvers gingen beladen met een rijken buit naar Engeland.

Er zijn pogingen beproefd, om de waarde van het stroomgoud, in het Lijdenburgsche verkregen, te ramen, doch dàt bedrag kan nooit met juistheid bekend raken. De aankoopen van het edele metaal door banken, enz. geven den juisten omvang niet terug, daar de mijnwerkers niet altoos de hoogste prijzen voor hun product maakten, en velen de voorkeur er aan gaven het te exporteeren en aldus een beteren prijs te bedingen. Voeg daarbij de welbekende ongeneigdheid, die er bij delvers bestaat, om de waarde hunner vondsten bekend te maken, dewijl zij vreezen, dat anders de schatten hun ontstolen zullen worden. Goud is in goede hoeveelheden aan de Blijderivier gevonden. Dáár heeft men almede de sporen van oude groeven ontdekt. Tot dusverre is „reefing," het exploiteeren van kwartsgoud, in het Lijdenburgsche niet gelukt. Veel Britsch kapitaal is er verloren gegaan door het overkapitaliseeren van maatschappijen,

gevormd om het goudkwarts aldaar te toetsen en te bewerken.

In 1872 trokken de heer Button en de zijnen uit Lijdenburg in een Noordoostelijke richting. Bij Marabastadt en Eersteling begonnen zij naar goud te speuren, en hun werk werd met voldoenden goeden uitslag bekroond, om hun geloof te wettigen, dat zij duurzame en winstgevende goudaderen ontdekt hadden. Zij vroegen om een mijnpacht-concessie op Eersteling en die concessie werd hun, op 28 December 1872, door de Regeering gegund. De hoeve kochten zij voor £ 15,000 en er werd een genootschap gevormd, met een kapitaal van £ 50,000, in aandeelen van £ 10, om de riffen te ontginnen. Men richtte kostbare gebouwen op en bracht machinerie van het laatste model naar het terrein. Maar tusschen de jaren 1872 en 1875 had de maatschappij bijna haar gansche kapitaal verbruikt in deze machines, in het transport daarvan, in gebouwten en in operatiën aan de mijn. Toen bleek, dat de maatschappij, onder de sterk gewijzigde omstandigheden van het oogenblik, met een dreigenden oorlog met Sekoekoeni in het verschiet, tot een verdere verschaffing van geldmiddelen niet kon of niet wilde overgaan. Het bewijs was echter geleverd, dat er goud in winstgevende quantiteiten daar ter plaatse bestaat, en het is waarschijnlijk, dat het zelfde gebrek aan kennis nopens de geologische eigenaardigheden van het land, op Eersteling tot de zelfde teleurstellingen voerden als elders. De ontdekking der goudriffen aldaar had echter tot het vinden gevoerd van andere riffen te Mount Mare en op andere punten bij Marabastadt, alsmede te Buffelspoort, en op verschillende punten meer nabij de stad Nijlstroom, in het Water-

bergsche. De heer Verdoorn kreeg zijn mijnpacht op de hoeve Buffelspoort den 23sten Juni 1875. Maar de zelfde oorzaken, die het falen der pogingen op Eersteling ten gevolge hadden, verhinderen ook de geschikte ontwikkeling der goudvelden in het Waterbergsche. Sedert echter mijnondernemingen weder meer in trek gekomen zijn, is het district goed doorspeurd, en deskundigen uiten de meening, dat het tot de rijkste goudregioenen der Transvaalsche republiek behoort. Dit jaar vertrekken er groote troepen speurders naar Waterberg en Zoutpansberg.

De wereld hoort evenwel tegenwoordig veel meer over Witwatersrand en De Kaap, reden waarom wij nu ook eenige nadere bijzonderheden dienaangaande willen mededeelen. In 1882 gaf de welbekende pionier Thomas Mac Lachlan officieel kennis aan de Transvaalsche Regeering, dat hij winstgevend goud in de De Kaapvallei ontdekt had, waarom hij nu aanspraak maakte op de toegezegde belooning van £ 500. Dit geschiedde nadat de heer Chomse goud gevonden had in een mijn achter het voorgebergte van De Kaap, waar hij aan het speuren was voor rekening des heeren Albrecht, eigenaar eener naburige hoeve: Berlin. Anderen gingen aan den gang, aan het graven, en vonden veel goud in de gedaante van korrels, niet enkel doormengd met stroomzand en kiezels, maar ook aan de oppervlakte, vaak verborgen onder vervaarlijke rotsblokken, van waar men het te voorschijn haalde met ijzeren haken, messen en ander soortgelijk gereedschap. Dra onstond er een groote opgewondenheid, niet enkel in Transvaal, maar ook op de Diamantvelden, waar het nieuws bijzonder welkom was, uithoofde van den stilstand in alle takken van nijverheid aldaar, en door gansch Zuid-Afrika heen.

De Transvalers hadden echter natuurlijk den voorsprong. Spoedig bevonden zich ettelijke honderden mannen, meerendeels Boeren, op de nieuwe velden, waar zij al de beste plaatsen in bezit namen. Toen de uitlanders kwamen opdagen, bevonden zij, dat de tijd voor het oprapen der goudkorrels en kluiten aan de oppervlakte des terreins reeds voorbij was. Dat oprapen was trouwens beperkt gebleven en had niet lang geduurd. Toen het eigenlijke delven begonnen werd, stiet men op ernstige hinderpalen. Al het uitgegraven erts moest men een eindweegs transporteeren, om water te vinden voor het wasschen, en slechts in eenige weinige gevallen dekte de goudproductie de kosten van exploitatie. Desondanks werkten de mijnondernemers voort, in de hoop op betere dagen. Zij gingen aan den arbeid in de naburige kreken, sommigen op practische, anderen op onregelmatige manier. De uitkomst is nu voldoende bekend. Zeer enkelen behaalden met hun *claims* een klein winstje; anderen dekten hun onkosten, doch verreweg de meesten derfden èn hun tijd, èn hun geld. Men zal de werkelijke onkosten per ons, in geld en arbeid, op de velden van De Kaap, gedurende de eerste tijden, wel nooit te weten komen. Zij worden uiteenloopend geraamd. In sommige gevallen bedroegen zij honderd pond of meer, en men kan met zekerheid aannemen, dat tien pond per ons de gemiddelde uitgaven over het geheele ontgonnen terrein niet dekte. Maar te Jamestown in de De Kaapvalei slaagden sommige mijnwerkers tamelijk goed, en op dit oogenblik worden er flinke vondsten gedaan bij het Kantoor op de bergvlakte van Godwaan. Verleden jaar werd er een kluit, wegende zeventien pond, uit den grond gehaald.

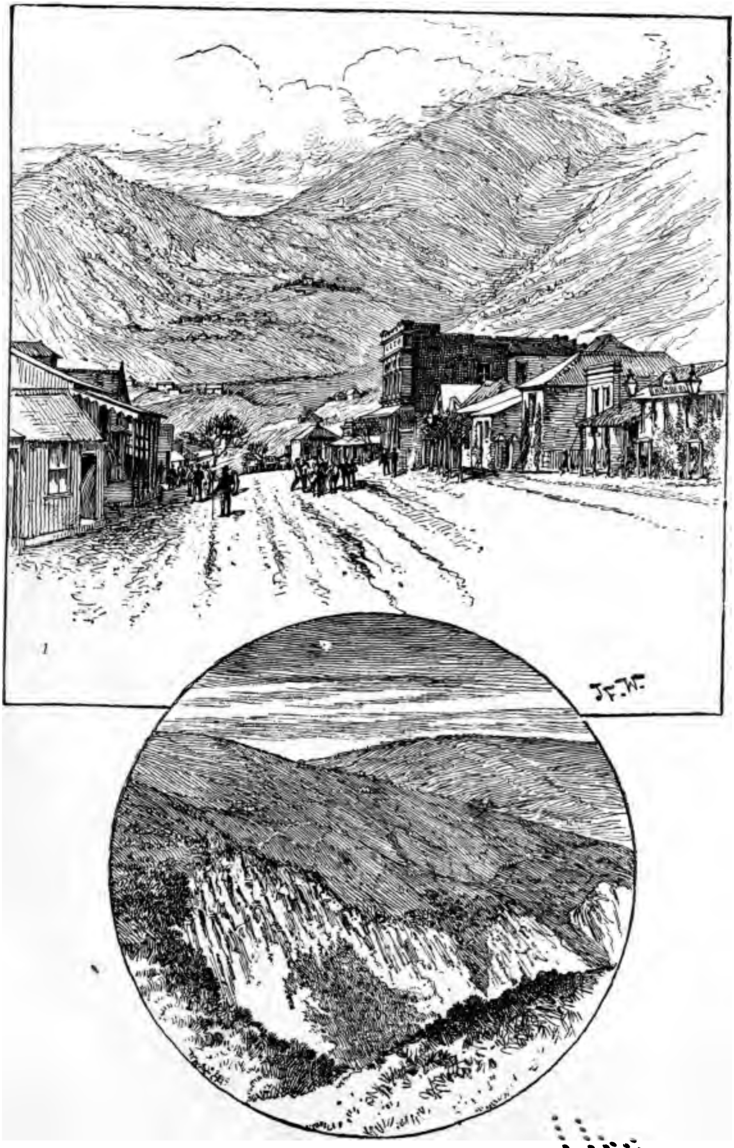

1. STRAAT IN BARBERTON.
2. DE SJEBABERG.

Aan het Kantoor wordt tegenwoordig een nieuwsblad uitgegeven.

De bergvlakte van Godwaan is een hooggelegen veld, vier à vijf mijlen breed en gelegen binnen den hoek, gevormd door de vereeniging der Elandsspruit met de Krokodillenrivier. Ten Oosten eindigt het in een steilen rand of „krantz," 1500 voet hoog, die de Westergrens uitmaakt der De Kaapvallei. Deze wordt door twee rivieren besproeid, welke bij de De Kaappoort samenkomen, alvorens Noordwaarts te vloeien naar de Krokodillenrivier. Een eigenaardige verhevenheid in den hoogen rand gelijkt op een kaap of voorgebergte. Vandaar de naam van het district: „De Kaap". Voor hem, die daarhenen opwandelt van het Kantoor, biedt gemelde verhevenheid één der schoonste gezichtspunten in gansch Zuid-Afrika. Vijftienhonderd voet onder hem strekt zich het soms zeer ongezonde dal uit: kalm, vredevol en oogenschijnlijk nog onaangeroerd door den menschenvoet of de menschenhand. Van deze hoogte lijken de verafgelegen omtrekken en voorwerpen in het landschap veel nader aan het oog dan zij inderdaad zijn. De heuvelen en de dalen komen den beschouwer voor als molshoopen en als onbeduidende geultjes, verre onder hun werkelijke afmetingen. Hier en daar kronkelen de rivieren als zilveren linten door het groene veld en de smaragden eentonigheid hiervan wordt nog verder afgewisseld door roode en gele vlakken, wat rotsoppervlakten zijn, blootgelegd door „sluits" en dongas, die soms honderd voet diep zijn en soms nog dieper. Van dit punt kan men den Spitzkop, Mauchberg, Pretoriuskop, Tafelberg, het Oemgwenyigebergte en de voornaamste hoogten van Swazieland goed onderscheiden.

De eerste goudzoekers werden, gelijk wij reeds gemeld hebben, naar de De Kaapvallei gelokt door de hoop van goed stroomgoud meester te worden. Naar mate de vooruitzichten in dit opzicht minder werden, verbeterden die betreffende het vinden en ontginnen eener winstgevende kwartsstreek. Het eerste mijnwerkerskamp van eenigerlei beteekenis werd gevormd op hoeven van den heer G. P. Moodie, die een oppervlakte lands van 80,000 acres in concessie gekregen had. In 1884 waren ruim duizend delvers op dit grondstuk bijeen. Hevige geschillen kwamen dikwerf voor tusschen hen en de maatschappij, aan welke de heer Moodie zijn rechten had overgedragen. Het gevolg dezer twisten was, dat vele mannen den grond in den steek moesten laten, om elders hun fortuin te zoeken. Het waren hun speurtochten in den omtrek, welke in 1886 tot de ontdekking voerden der riffen, die zulk een toeloop naar De Kaap veroorzaakten. Moodie's-veld werd toen, betrekkelijkerwijze gesproken, onbeduidend, nadat het in concurrentie gekomen was met den ertsrijkdom van den vermaarden Sjebaberg. Tusschen dezen en Moodie's-kamp ontstond Barberton als met een tooverslag: het werd tijdelijk en eensklaps het voornaamste bergwerkscentrum van gansch Transvaal.

Barberton ligt ongeveer drie duizend voet boven de oppervlakte der zee, op de helling van een berg. Voor een mijnwerkersplaats is het een goed gebouwde stad, waarin men flinke logementen aantreft, benevens twee beurzen, een societeit, verscheiden tempels en kerken, alsook courantenbureels. Op een gegeven oogenblik rees de bevolking dezer stad tot nagenoeg 4000 zielen. Thans is zij tot ongeveer de helft geslonken. Doch de geheele

buurt begint zich te herstellen van de gevolgen der reactie, die er ontstond, toen de beweerde grootere aantrekkingskracht van Witwatersrand haar invloed deed gelden.

Te Barberton zijn de hinderpalen, bij het vervoer van machinerie, uiterst groot geweest. Verscheiden maatschappijen zijn nu er echter eindelijk aan het werk en waar werkelijk stampeiswerk verricht is, zijn de uitkomsten van dien aard geweest, dat de vooruitzichten op het vestigen eener duurzaam winstgevende industrie, zeer bemoedigend moeten worden genoemd. De gemiddelde goudproductie heeft bedragen $1\frac{1}{2}$ en 2 ons per ton erts. De batterijen, die reeds begonnen zijn te werken in De Kaap, Komati en Swazieland, hebben gezamenlijk nagenoeg 500 stampers, terwijl er maatregelen genomen worden, om dat cijfer aanmerkelijk op te voeren.

De goudvelden van Komati zijn dicht bij de grenzen van Swazieland en ontleenen hun naam aan de Komati-rivier. Steynsdorp, het voornaamste middenpunt dezer velden, dat thans bijna 500 inwoners telt en reeds een nieuwsblad rijk is, ligt ongeveer 45 mijlen bezuidwesten Barberton. De velden werden in Februari 1887 voor de openbare ontginning opengesteld. Vóór dien datum hadden er reeds, gedurende bijna achtien maanden, mijnoperaties plaatsgevonden. Ouder gewoonte, was men begonnen met het speuren naar stroomgoud. Kwartsgoud kreeg eerst daarna een beurt. Tallooze manschappen zijn er reeds aan het delven, maar weinigen werken alsnog met stampers en batterijen.

Gedurende achtereenvolgende jaren is Swazieland beschouwd als het *Ultima Thule* van den goudzoeker, misschien wel om geen betere reden, dan dewijl het tot

kon liggen in de rotssoorts, banket genaamd, die allerwege in massa voorhanden is.

Omstreeks December 1885 hadden de heeren gebroeders Struben van hun ondernemingsgeest en vertrouwen blijk gegeven, door de oprichting eener batterij van vijf stampers. De achtereenvolgende stampingen, met erts uit Roodepoort en Vogelstruisfontein, gaven zeer bemoedigende uitkomsten. Op 18 Juli 1886 werden de negen pachthoeven Langlaagte, Driefontein, Roodepoort, Randjeslaagte, Doornfontein, Vogelstruisfontein, Paardeplaats, Turffontein en Elandsfontein, bij proclamatie der Regeering, verklaard te zijn een openbaar goudveld. Het gevolg was, dat er ijlings goudspeurders kwamen opdagen uit alle hoeken van Zuid-Afrika.

De sedert dien tijd gedane ontdekkingen op een terrein, hetwelk zich uitstrekt van Pretoria tot de Vaalrivier, aan den éénen, en van Heidelberg tot Klerksdorp, aan den anderen kant, zijn, zoo in getal als in karakter, ongeëvenaard en grenzen aan het fabelachtige. Drie jaren nadat de eerste speurbatterij haar functiën was begonnen, twee jaren na de verschijning der bovengenoemde proclamatie, waren er in deze streek duizend stampers aan den gang. In het zelfde tijdvak was de bevolking, weleer slechts honderden sterk, tot ten minste 30,000 zielen aangegroeid. Deze mijnen zijn bijna allen in het bezit van vennootschappen. Het gezamenlijk maatschappelijk kapitaal der Zuidafrikaansche goudmijnmaatschappijen is ongeveer twintig millioen pond sterling groot.

Kort na de uitvaardiging der gemelde proclamatie, werd door de Regeering de standplaats voor de nieuwe hoofdstad Johannesburg aangewezen. Den 8sten December

de vooruitzichten goed. Klerksdorp wordt almede een gewichtig centrum van het mijnwezen en Malmani, verder Westwaarts, niet minder. De geoloog Mauch heeft voorspeld, dat Malmani één der rijkste Zuidafrikaansche goudvelden zal blijken te zijn. Goudhoudende riffen heeft men geconstateerd over een afstand van vele mijlen langs de Malmanirivier, in een streek, waar er noch aan water, noch aan hout gebrek is. Deze riffen hebben een ongewone wijdte en enkele dalen tot een diepte van honderd voet. Hoe lager men ze zoekt, des te rijker wordt het erts, dat men zien kan op alle *levels*, gelijk schier nergens anders.

De meestbelovende goudvelden in de Transvaalsche republiek zijn die te Witwatersrand: een licht golvend terrein, dat ongeveer zes duizend voet boven den zeespiegel ligt en, van den omtrek van Pretoria, naar dien van Potchefstroom loopt. Reeds in 1854 moet, volgens geloofwaardige berichten, goud in dit district gevonden zijn, maar in elk geval heeft het dertig jaren geduurd, alvorens deze ontdekking tot ernstige practische uitkomsten voerde.

In 1884 vertelde een man, Arnold genaamd, aan zekeren Geldenhuis, dat hij op zijn erf goud gevonden had. In den loop van gemeld jaar ging dat erf over in het bezit der heeren Struben. Hun speuringen hadden de ontdekking van het „Confidence"-rif ten gevolge, hetwelk fabelachtige uitkomsten opleverde, doch welks loop over een slechts geringen afstand kon worden nagegaan. Goudsporen werden, kort daarop, te Kromdraai en op andere hoeven van Witwatersrand gevonden; het werd echter Maart 1885 alvorens men op de gedachte kwam, dat gouderts in winstgevende hoeveelheden verscholen

der Australische „goud*boom*" gold het voor iets buitengewoons, als zeven ton gouds in één jaar verscheept werd.

De goudvelden van Witwatersrand toonen, van maand tot maand, een grootere productie aan edel metaal aan. Binnen korten tijd zal er het stampingsvermogen verdubbeld worden, als wanneer wij mogen aannemen, dat ook de goudproductie tweemaal grooter worden zal. Thans komt er per maand gemiddeld 30,000 ons van daar, ter waarde van ruim £ 100,000. Met een zoo sterk opgevoerd stampingsvermogen zal de jaarlijksche goudproductie uit Witwatersrand, naar wij meenen te mogen voorspellen, eerlang £ 3,000,000 beloopen. In het district De Kaap heeft één mijn alleen — de vermaarde Sjebamijn — per maand ongeveer £ 10,000 aan goud opgebracht. Haar stampingsvermogen is onlangs ook vermeerderd, en het zou ons niet verbazen te hooren, dat die productie verdubbeld, verdrie- of verviervuldigd is.

De Zuidafrikaansche goudvelden hebben een kwijnenden handel enorm opgebeurd. De invoerrechten en de staatsontvangsten, zoo van de Kaapkolonie als van Natal, toonen in 1888, tegenover de jaren 1886 en 1887, een zeer sterke vermeerdering aan. Door de zelfde goudvelden hebben de spoorwegen in Natal het hoogste dividend opgebracht van eenigerlei lijnen in eenigerlei Britsche kolonie. Wat de Transvaalsche Republiek betreft, zoo beteekenden de goudvondsten eenvoudig leven instede van nationalen dood.

In 1887 ontving de Transvaalsche thesaurie £ 70,000 aan mijnwerkersvergunningen alleen; twee jaren te voren had zij even vele sixpences geïnkasseerd. De gezamenlijke staatsontvangsten der Republiek in 1885 bedroegen nog geen £ 162,000, daarentegen ruim £ 700,000 in 1887.

Hetgeen de ontwikkeling dezer goudvelden méér nog dan iets anders tegengehouden heeft, is geweest het vormen en aan de markt brengen van vennootschappen te hunner ontginning, zonder behoorlijk werkkapitaal. De titelverkoopers zijn dom gulzig geweest. Hadden zij er voor gezorgd, dat het werkkapitaal grooter was, dan zouden de aandeelen, die zij in vele gevallen in ruil voor hun aanspraken moesten nemen, tegenwoordig veel meer geld waard geweest zijn. Vele maatschappijen moeten thans, uit gebrek aan kapitaal, haar operatiën staken, doch zij zullen weder flink aan den gang kunnen gaan, zoodra haar geldmiddelen op een oordeelkundigen grondslag geregeld zijn.

De Transvaalsche goudwet, Baines' leerrijk en onmisbaar boek over de *Gold Regions of South-East Africa*, zoomede Mathers' *Golden South Africa* zullen aan landverhuizers, die het plan hebben deze goudvelden te bezoeken, alle noodige verdere inlichtingen kunnen verschaffen. Wij willen nu echter eenige wenken ten beste geven nopens de wegen, die naar de groote goudmijndistricten van Zuid-Afrika voeren.

Wil de reiziger Witwatersrand van de Kaap uit bereiken, dan kan hij dagelijks per trein naar Kimberley vertrekken, een afstand van 647 mijlen. Van dáár per post naar Johannesburg, dat 300 mijlen verder ligt. Is Barberton het oord zijner bestemming, dan moet hij per as nóg een 270 mijlen doorloopen. Over Port Elizabeth vermag hij zijn doel almede zeer gemakkelijk te genaken, evenzoo over Natal. De afstand tusschen Durban en Johannesburg is 414 of 434 mijlen, naar mate de weg over Harrismith of die over Newcastle ingeslagen wordt. Van Durban naar Barberton is de afstand zoo-

wat 470 mijlen. Tusschen Durban en Ladysmith loopen er treinen elken werkdag. Vijf postwagens per week bemiddelen het raderverkeer in beide richtingen, tusschen Ladysmith en Johannesburg, drie postwagens per week, in beide richtingen, tusschen Ladysmith en Barberton. Van Durban tot Johannesburg duurt de rechtstreeksche reis, per spoor en postwagen, 72 uren; die, tusschen Durban en Barberton, 119 uren. In deze tijdbestekken is begrepen het oponthoud om uit te rusten, te eten en te drinken. Bij het kiezen zijner reisroute moet de passagier te rade gaan met zijn bevoorkeuring der land- of der zeereis. Daar de stoomers der *Castle*-lijn terstond van Kaapstad dóórgaan, weegt het grootere gerief, dat zij onmiskenbaar bieden, allicht op tegen de kortere landreis. Daartegenover staat, dat de treinen, op het net der Kaapsche spoorwegen, zeer geregeld loopen en deze binnenlandsche reis heeft één onmiskenbaar voordeel: men wordt er door in staat gesteld dat wereldwonder: Kimberley, te aanschouwen. In de kosten is het verschil niet groot. Wij nemen daarbij aan, dat de reiziger uit Engeland gekomen is.

Ofschoon er een spoorweg bestaat op een gedeelte van den weg, is er nog geen rechtstreeksche gemeenschap voor passagiers langs de route over de Delagoabaai. De goudvelden van Knysna bereikt men het gemakkelijkst met de stoombooten der *Castle*-lijn. Zij toch doen die haven aan, gelijk wij reeds zagen. De afstanden naar andere plaatsen kan men te weten komen door de tabel, aan het einde van dit boekje, te bestudeeren.

DE OOSTELIJKE HAVENS.

De Delagoabaai is één der Portugeesche koloniën, die Noordwaarts zich uitstrekken langs de kust tot aan Ibo. De hoofdstad Lourenço Marquez is, voor de Transvaal, de naastbijgelegen haven. De Portugeesche Regeering is bezig de haven te verbeteren en men heeft een spoorweg aangelegd, van dáár naar Komati Poort, op de Transvaalsche grens. Lourenço Marquez is het eerste station op de verlengde Oostafrikaansche route, dat de mailstoombooten der *Castle*-lijn aandoen. De andere aanlegplaatsen op die route zijn Inhambane, Chiloane, Quilimane, Mozambique, Ibo (allen Portugeesche havens) en Zanzibar (onafhankelijk.)

Inhambane ligt in één der best besproeide districten van de Afrikaansche Oostkust. Verscheiden rivieren monden onmiddellijk bezuiden de stad uit, wier schoone haven ook gevormd wordt door den mond van een grooten stroom, welke een vruchtbaar gewest over een belangrijken afstand doorloopt. Timmerhout, goud-, koper- en ijzererts, noten, ooft, koffie, indigo, katoen en suiker zijn de voortbrengselen dezer streek.

Chiloane is een laag liggend en dicht begroeid eiland, dat ongeveer 16 mijlen in doorsnede meet en bijna gesplitst wordt door een inham, uitloopende van de straat, die het eiland en het vasteland scheidt.

Quilimane ligt aan den Noordoever der Noordelijkste uitmonding van de gelijknamige rivier. Het bestrijkt één der ingangen van de Zambezi. De gesteldheid des bodems in deze buurt komt overeen met die te Inhambane.

Mozambique verrijst op een eilandje van den zelfden naam, dat, met twee andere eilandjes, San Jago en San

George genoemd, een veilige haven vormt. Met het nabijliggende Mokambo — den mond van drie rivieren — maakt Mozambique vermoedelijk de schoonste ligging uit voor een uitgebreiden handel met Midden-Afrika. Reeds komen de inboorlingen goud, zilver, ijzer, malachiet, ivoor, sesamekruiden, was, olie, sago, arrowroot, schildpad en indigo aandragen te Messoeril, een vastelandsch dorp, dat vlak tegenover Mozambique gelegen is.

Ibo is een eiland op 12 gr. 20 min. Z. B. en 40 gr. 38 min. O. L. Voor den handel ligt het zeer gunstig. De hoofdstad St. Jodo, met haar fort, bevindt zich aan de Oostzijde van den inham, bij de Noordspits van het eiland. Dit is de meest Noordelijk gelegen Portugeesche kolonie, de voornaamste na Mozambique.

Zanzibar is de hoofdplaats van een onafhankelijk rijk. Haar exportartikelen komen in karakter overeen met die van Mozambique.

Mauritius, of Isle de France, is een groot eiland, welks voornaamste nijverheid gezocht moet worden in de teelt en de bereiding van suiker, vanielje en aloëvezels. De voornaamste plaats is St. Louis. Het heeft een goede haven met een binnenhaven en een droogdok.

Madagaskar behoort alsmede tot de gewichtigste Afrikaansche eilanden. Zijn hulpbronnen zijn onmetelijk, gelijk zijn wouden, en zijn ertsrijkdom is feitelijk zonder grens. Onder een inlandsch bewind zijn de goud- en zilvermijnen van Madagaskar niet of nauwelijks ontgonnen. Niettemin heeft men er een aanvang gemaakt met de ontginningsoperatiën en de vooruitzichten zijn uitmuntend. In de laatste jaren zijn de in- en uitvoeren sterk vooruitgegaan. De voornaamste haven is Tamatave, de hoofdstad Antananarivo; deze ligt binnenslands.

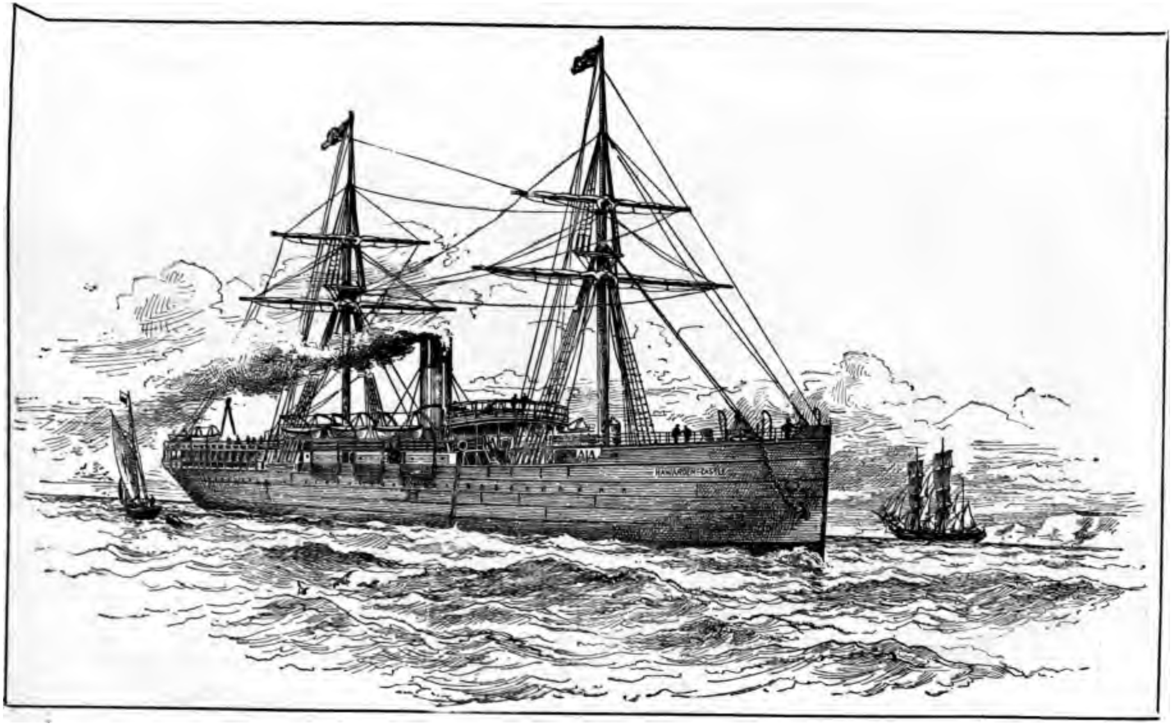

R.M.S. "HAWARDEN CASTLE"—Een Stoomek der Castle-Lijn.

Tweede Gedeelte.

KORTE GESCHIEDENIS EN BESCHRIJVING DER *CASTLE*-LIJN.

Het is nu welhaast 20 jaren geleden, dat deze stoombootdienst tusschen Engeland en Zuid-Afrika, een aanvang nam. De eerste stoomers, door de heeren Donald Currie & Co. naar de Kaap gezonden, waren de *Iceland*, die Januari 1872 uit Londen en Dartmouth vertrok, en de *Gothland*, die, in Februari van dat zelfde jaar, uit beide genoemde havens volgde. Destijds werden deze vaartuigen echter niet uitgerust met het voornemen, dat zij tusschen Engeland, de Kaapkolonie en Natal in de vaart blijven zouden. Zij waren in dienst genomen door een stoomvaartmaatschappij, welke toen bekend stond als de *Natal Steam Navigation Company*, en in mededinging voer met de *Union Steamship Company*, voor het overbrengen der briefmalen tusschen Engeland, de Kaapkolonie en Natal. De *Natal Steam Navigation Company* was de opvolgster der *Diamond Steamship Navigation Company*, welke laatste den bijzonderen steun genoten had der Oostafrikaansche kooplieden. Zij had echter geen gouvernementshulp kunnen krijgen en dientengevolge was zij genoodzaakt haar booten uit de vaart te nemen. Tusschen de jaren 1868 en 1870 had een andere stoomvaartmaatschappij, de *Cape of Good Hope Steamship Company*, beproefd de concurrentie met de *Union Steamship Company* vol te houden, doch te vergeefs. Gelijk haar voorloopsters, moest laatstgenoemde onderneming, tegen het einde van December van het jaar 1871, den strijd opgeven, en een paar maanden later verdwenen ook h a a r stoomers uit de vaart. Het

laatste voorstel om de lijn te handhaven, tegenover het monopolie der *Union Steamship Company*, was een voorstel tot pachting der twee schepen, de *Iceland* en de *Gothland*, van de heeren Donald Currie & Co. Maar toen de maatschappij niet langer in de vaart blijven kon, moesten de *Iceland* en de *Gothland* voor eigen risico op de Kaap en Natal blijven varen.

Daar de Zuidafrikaansche handel sterk aan het toenemen was, vooral ook als een gevolg der ontdekking van diamanten en der ontwikkeling, die daarvan het gevolg was in het gewest der diamantvelden, achtten de kooplieden van de Kaapkolonie en van Natal het in hun belang de heeren Donald Currie & Co. aan te moedigen den nieuwen dienst vol te houden. Er werd een schikking getroffen tusschen den chef dier firma en de directeuren der *Union*-Stoomvaartmaatschappij, welke de waarschijnlijkheid erkennen moesten, dat het niet langer mogelijk wezen zou haar handelsmonopolie te handhaven. Bij deze overeenkomst werd bepaald, dat de stoomers der heeren Donald Currie & Co. en die der *Union*-Stoomvaartmaatschappij om beurten varen zouden, wat betreft het overbrengen van passagiers en goederen, tusschen Engeland en Zuid-Afrika. Andere Londensche reeders, die gaarne wilden deelnemen aan deze nieuwe handelslijn, stelden hun schepen er toe beschikbaar.

Doch dit duurde slechts korten tijd. In de lente van 1872 namen zij hun vaartuigen weer terug.

In den zomer van 1872, slaagde de *Union*-Stoomvaartmaatschappij, na onderhandelingen met de Britsche Regeering, er in haar mailcontract, dat in 1876 zou zijn afgeloopen, met eenige jaren te verlengen. Deze verlenging werd bewilligd met het oog op een schikking,

die de *Union*-Stoomvaartmaatschappij met de Britsche Regeering had aangegaan, waarbij eerstgenoemde aannam de briefmalen te vervoeren tusschen de Kaap en Zanzibar, in overleg met de *British India Steamship Company*, die de mails zou overbrengen tusschen Zanzibar en Aden. Voor dezen dienst zou de Britsche Regeering een subsidie betalen van £ 25,000 's jaars. Daaruit zou de *Union*-Stoomvaartmaatschappij ontvangen £ 15,000 en de Britsch-Indische Stoomvaartmaatschappij £ 10,000.

Toen deze voorwaarden bekend werden, hebben de Kaapkolonie en de kooplieden van daar en van Natal, als ook de tegenwoordige eigenaars der *Castle*-lijn, een krachtig protest daartegen ingediend, met het gevolg, dat er een comité benoemd werd door het Lagerhuis. Dit comité kreeg tot taak een onderzoek in te stellen: 1°. naar de voorgestelde verlenging der overeenkomst met de *Union*-Stoomvaartmaatschappij, ter zake der Kaapsche briefmalen; 2°. naar de overeenkomst, ter zake van het vervoer der briefmalen van en naar Zanzibar.

Het gevolg dezer enquête was, dat het Lagerhuis weigerde te bekrachtigen de voorgestelde verlenging der overeenkomst, betreffende de Kaapsche briefmalen, en tegelijkertijd besloot de toelage uit de schatkist aan de *Union*-Stoomvaartmaatschappij te verminderen.

Kort daarop bewilligde het Kaapsche Parlement aan Sir Donald Currie, een subsidie voor de stoomers, die hij in de vaart had gebracht, om concurrentie te maken met de *Union*-Stoomvaartmaatschappij, en wel als een bewijs van waardeering der diensten, door Sir Donald bewezen. Het subsidie werd toegekend op voorwaarde, dat hij zijn stoombootdienst zou handhaven tot 1876, tegen welk tijdstip de *Castle*-Stoomvaartmaatschappij de toezegging

kreeg, dat zij op gelijken voet met de *Union*-Stoomvaartmaatschappij zou kunnen dingen naar het contract voor het vervoer der Kaapsche briefmalen.

De termen der overeenkomst, tusschen de Kaapsche Regeering en de heeren Donald Currie & Co. van de *Castle*-Stoomvaartmaatschappij aangegaan, golden voor het tijdvak 1873--1876 en luidden in hoofdzaak als volgt: De Regeering nam aan den heeren Currie & Co. te betalen een subsidie van £ 150 voor s p o e d, voor elken dag, dat laatstgemelden hun mailbooten in de vaart zouden houden op de Kaap, in mededinging met die der *Union*-Stoomvaartmaatschappij, tijdens den duur harer overeenkomst, met dien verstande nochthans, dat de heeren Currie & Co., de verplichting op zich nemen zouden de brieven te vervoeren voor een port van *vier pence* per brief van ½ ons, instede van één shilling per brief van ½ ons, door de *Union*-Stoomvaartmaatschappij berekend. De spoed nu, door de booten der *Castle*-lijn, op haar vaarten van en naar de Kaap verkregen, was van dien aard, dat de Stoomvaartmaatschappij, in drie jaren tijds, gemiddeld £ 1000 per reis aan „spoed"-gelden maakte, terwijl zij den dienst verrichte op een manier, die de volle goedkeuring der Regeering wegdroeg. Deze concurrentie deed heel veel goed aan de Kaapkolonie. Zij noopte de *Union*-Stoomvaartmaatschappij ook de snelheid h a r e r mailbooten te vergrooten.

In 1876 was er méér dan één dinger naar het mailcontract. De Kaapsche Regeering verdeelde den maildienst tusschen de *Union*-Stoomvaartmaatschappij en de *Castle*-Stoomvaartmaatschappij van de heeren Donald Currie & Co. In 1881 werd de overeenkomst, voorziende in een wekelijkschen maildienst van en naar de Kaapkolonie en Natal, wederom, op den zelfden voet, hernieuwd en andermaal, nu

eenige maanden geleden, voor den tijd van vijf jaren. Dit laatste loopt derhalve af in het jaar 1893.

Het is belangwekkend om waar te nemen, hoezeer, in de ontwikkelingsgeschiedenis der *Castle*-Stoomvaartmaatschappij, de omvang der schepen gelijken tred gehouden heeft met hun snelheid. De *Gothland* en de *Iceland* maten ongeveer 1400 R. T., terwijl de tonneninhoud der tegenwoordige mailbooten op de Kaap 3600 à 4250 G. R. T. bedraagt. De duur der mailreis was, volgens de overeenkomst met de *Union*-Stoomvaartmaatschappij, tot 1876, 37 dagen en nu (volgens contract) 20 dagen, 12 uren. Destijds werd de reis doorgaans volbracht in 32 à 34 dagen, terwijl de mailbooten der *Castle*-Stoomvaartmaatschappij haar nu doen in gemiddeld 18 à 19 dagen. Het briefport was in 1872, toen de *Castle*-lijn haar dienst begon, één shilling per half ons, en tegenwoordig slechts vier pence per half ons. De *Union*-Stoomvaartmaatschappij en de *Castle*-Stoomvaartmaatschappij krijgen een vast subsidie voor den wekelijkschen maildienst, dien haar booten om beurten wekelijks verrichten, terwijl de Kaapsche Regeering de risico der porti op zich neemt.

Behalve haar overeenkomst met de Regeeringen van de Kaapkolonie en van Natal, betreffende den maildienst, van en naar haar grondgebied, heeft de *Castle*-Stoomvaartmaatschappij, al sedert eenige jaren, een contract gehad met de Portugeesche Regeering, dat nu nog in werking is. Dit laatste voorziet in het vervoer der briefmalen, tusschen Lissabon en de Portugeesche havens in Oost-Afrika, te weten: Lourenço Marquez, Inhambane, Chiloane, Quilimane, Mozambique en Ibo, over Kaapstad en Natal.

De booten der *Castle*-Stoomvaartmaatschappij ver-

voeren mede de briefmalen tusschen Engeland, Mauritius en Madagaskar, over Kaapstad. De kustvaart, welke de maatschappij tusschen Kaapstad en Natal onderhoudt, bewijst goede diensten, in het vervoer van passagiers en goederen langs de geheele kuststreek, waar de booten der *Castle*-lijn geregeld de Mosselbaai, Port Elizabeth, East London, Knysna, St. Johnsrivier en Natal aandoen.

Het kapitaal der *Castle*-Stoomvaartmaatschappij beloopt nagenoeg één millioen pond sterling.

Als proeven van scheepsbouwkunst kunnen de schepen der *Castle*-Stoomvaartmaatschappij de vergelijking met welke andere stoombooten dan ook zeer wèl doorstaan. Een beschrijving van één der drie grootste vaartuigen in de vloot der maatschappij zal die bewering staven. De *Norham Castle*, de *Hawarden Castle* en de *Roslin Castle* zijn allen naar het zelfde model gebouwd en vormen de laatste uitbreiding, welke de vloot heeft ondergaan. De *Hawarden Castle*, dus gedoopt als compliment aan den vriend van Sir Donald Currie, den heer Gladstone, lid van het Parlement, werd in Januari 1883 van stapel gelaten op de werf der heeren John Elder & Co. te Fairfield, Glasgow. Het was mevrouw Gladstone, die de doopplechtigheid volvoerde, in de tegenwoordigheid van een deftig gezelschap.

De afmetingen dezer mailboot zijn de navolgenden: Lengte op de waterlijn: 380 voet; totale lengte: 393 voet en 6 duim; breedte: 48 voet; diepte (hol): 33 voet; inhoud: 4300 ton G. R. Het schip is een driedekker, met een groot voorkasteel, ten behoeve der onderofficieren en der bemanning; het heeft voorts enkele gemakken. Een breed brughuis, ter lengte van honderd voet, is middenscheeps aangebracht en bergt de machines, de ketelluiken, de kajuiten

der officieren en machinisten, de kombuizen, de waschplaatsen, de bakkerij, de werkplaatsen, de magazijnen, enz. enz. Twee dekhuizen zijn ook op den achtersteven aangebracht, waar zich de saloningang, de rookkamer, het damessalet, de kapiteinskamer, enz. enz. bevinden. Bij den fokkemast is de uitkijkbrug en middenscheeps de kapiteinsbrug boven de stuurkamer en het compartiment der kaarten. Het vaartuig heeft brikstuig; de masten en ras zijn van staal. Het is ingedeeld in negen waterdichte afdeelingen, die tot aan het opperdek reiken. Vier zijn voorzien van waterdichte en brandvrije deuren, door dewelken men van het éene gedeelte des stoomers naar het andere gaan kan. Deze inrichting belet de verspreiding der vlammen over het schip, mocht er in eenig gedeelte brand ontstaan. Zij verhoogt ook zijn veiligheid en de veiligheid der passagiers, in geval van beschadiging aan de kiel, lek met onderlooping, of besmettelijke ziekte, als wanneer men één of meer vakken afsluiten kan. Verscheiden der laatsten hebben onderafdeelingen met gedeeltelijk waterdichte beschotten, welke tot aan de ruimbalken loopen. Daardoor worden zoogenaamde *ballast tanks* gevormd. Ettelijke honderden ton waterballast kunnen meegenomen worden, om een goed evenwicht in het schip te verzekeren.

Door de bijzondere zorg, die er gewijd wordt aan de zekerheid van het vaartuig en aan die der menschenlevens, welke zich aan boord bevinden, hebben deze bodems aanspraak er op, te worden gerangschikt onder de beste passagiersbooten ter zee. Zij staan ook op de lijst der Admiraliteit. Zij zijn namelijk, gelijk haar voorgangsters, er op gebouwd, om desnoods dienst te doen als oorlogsschepen. De drie dekken zijn van ijzer of staal,

overdekt met teakhout, en er op berekend kanonnen van het zwaarste kaliber te dragen. Alle ingangen, gangen, het salon, de rookkamer, het damessalet, de kapiteinskamer, het vertrek der kaarten, de machinekamer, enz. enz. hebben electrisch licht, in den vorm van gloeilampen, waardoor het schoone effect der versieringen 's avonds nog verhoogd wordt. Het opperdek, boven het dekhuis aan den achtersteven, biedt, uitsluitend den passagiers der eerste klasse, een prachtige wandelplaats. Het salon en de andere publieke vertrekken der tweede klasse bevinden zich vóórin bij de machinekamer, en zijn allen op even keurige als geriefelijke wijze voor het gebruik dezer reizigers ingericht. Nóg meer naar voren vindt men het „Government"-salon enz. der tweede klasse — een nieuwe afdeeling voor passagiers op deze stoomvaartlijn. Er is plaats voor 190 passagiers der eerste en voor 160 passagiers der tweede klasse. Elk schip heeft niet minder dan tien scheepsbooten, waarvan acht zeer groote reddingbooten zijn. De samengestelde machinerie is naar het veel verbeterde „inverted", rechtstreeks werkende, stelsel ingericht en duidt 4000 P. K. aan. De hoogdrukscylinder heeft een doorsnede van 50 E. duim, de laagdrukscylinder er één van 90 E. duim, met een slag van 60 E. duim. De pompkracht is zeer groot. Elk schip heeft Gwynne's centrifugale en andere stoompompen van het *donkey engine*-systeem met groot vermogen, behalve nog de machinepompen, die in staat zijn 40 ton water per minuut overboord te werpen.

Onder de vele breedvoerige en vleiende schilderingen, gewijd aan de *Castle*-lijn en aan het hoofd, den leider, eener grootsche onderneming, die van tijd tot tijd in druk zijn verschenen, zij het ons veroorloofd de aandacht te

vestigen op het volgende uittreksel uit een belangrijk handboek, betiteld *Modern London*:

„Een prachtige ondernemingsgeest heeft gewaakt over de organisatie en de ontwikkeling der vele flinke stoomvaartlijnen voor passagiers en goederen, welke heden ten dage Groot-Brittanje verbinden met dat grootere Brittanje, hetwelk in alle werelddeelen bestaat en bloeit, en evenzoo met de andere gewesten, waarmee ons vaderland, op grond van handelsbetrekkingen of om politieke redenen, een bestendige stoomgemeenschap moet onderhouden. Nooit heeft die ondernemingsgeest, wij durven het gerust te zeggen, betere, meer tastbare uitkomsten opgeleverd dan bij de mailstoomers der *Castle*-lijn, wier merkwaardige dienst, tusschen Engeland en Zuid-Afrika, de tegenwoordige, kolossale afmetingen verkregen heeft, binnen den betrekkelijk korten tijd van zestien jaren. De levensloop der groote maatschappij, die in den handel bekend staat als de *Castle Mail Packets Company* (*Limited*), onder het beheer der firma Donald Currie & Co., Fenchurch-street, City, is onafscheidelijk verbonden en vereenigd met dien haars beroemden stichters, Sir Donald Currie, lid van het Parlement, Ridder-commandeur der orde van St. Michel en George. Sir Donald Currie is geboortig van Greenock, waar hij in 1825 het eerste levenslicht aanschouwde; zijn vroegste levensjaren bracht hij door in de sfeer van handel en scheepvaart, waarin hij zoo spoedig blijken geven zou van die bekwaamheden welke hij, op lateren leeftijd, met zulke schoone uitkomsten te benutten wist. Nog eer hij den twintigjarigen leeftijd had bereikt, ging hij de wereld in, op jacht naar avonturen, en op den uitkijk naar gelegenheden, om zijn naam en zijn fortuin te

grondvesten. Hij trok naar Liverpool, dat destijds reeds een belangrijk scheepvaartscentrum was en nog belangrijker beloofde te worden. Hier ving de jonge Currie zijn merkwaardige loopbaan aan: vooreerst als klerk in dienst bij de *Cunard*-Stoomvaartmaatschappij, toen al een maatschappij, welker ijverige bestuurders bezield waren met de begeerte om groote dingen te doen in reedersondernemingen. Gedurende een tijdsverloop van twintig jaren wijdde Currie al zijn geestkracht en vernuft aan de behartiging der hem toevertrouwde, vele en velerlei belangen. Toen hij in 1862 een langdurige, eervolle, winstgevende en niet onaangename betrekking neerlegde, had hij een goed, tot rijpheid gekomen plan in zijn hoofd. Dat plan was geen ander dan het vestigen eener nieuwe stoomvaartlijn, uitgaande van Londen en Liverpool, en staande onder zijn eigen en uitsluitend beheer. Thans kwam hem, ter bevordering der eigen belangen, uitstekend te stade de langjarige ervaring, welke hij, nopens de ondernemingen, waarmede hij in betrekking gestaan had, in het belang van anderen, zorgvuldig in zich opgevangen en bewaard had. De grondslagen van Currie's onderneming waren met karakteristiek en oordeelkundig overleg gelegd, en dat fundamenteele werk had tien jaren gevergd, maar in 1872 waren eindelijk alle voorbereidende maatregelen, langzaam, doch gestadig, steeds breeder opgevat, steeds omvangrijker en doeltreffender, met meesterhand getroffen.

„Toen, op 23 Januari van gemeld jaar, het schroefstoomschip *Iceland* naar de Kaap gezonden kon worden, begon Donald Currie's ambitie zich verwezenlijkt te zien, in wat wij zouden kunnen noemen de larve der onderneming. In Februari 1872 werd de *Iceland* gevolgd

door de *Gothland* en deze, een maand later, door de *Penguin.* Laatstgemeld vaartuig slaagde er in drie dagen te winnen op den destijds snelsten overtocht naar Zuid-Afrika. De *Walmer Castle*, in September 1872 naar de Kaap vertrokken, wist echter nóg harder over het water te vliegen dan de *Penguin.* De *Walmer Castle* was de eersteling in de prachtige reeks der *Castle*-schepen, welke thans door de heeren Donald Currie & Co. beheerd worden. Haar aanvangsreis werd gekenmerkt door de omstandigheid, dat zij, ten eersten male, telegrafisch nieuws, d.w.z. nieuws per telegraaf aangebracht, van Madeira naar de Kaap medenam. De kabels, tusschen Engeland en Madeira gelegd, en het overbrengen der berichten, door deze kabels verzonden, naar de Kaap met de booten der *Castle*-lijn, vormden den grondslag voor de naderhand gevestigde draadgemeenschap, tusschen Engeland en zijn Zuidafrikaansche koloniën. De bijzonderheden der latere ontwikkelingsstadiën in den stoomvaartdienst der *Castle*-lijn zijn zeker gedenkwaardig, doch liggen buiten het beschikbare kader eener noodzakelijkerwijze beknopte monografie als deze. Het zij voldoende hier aan te stippen, dat de ontwikkelingsgang der *Castle*-lijn sedert 1872 een onafgebroken vooruitstrevende en voorspoedige geweest is, geheel in den energischen trant, dien men Sir Donald altoos ten toon ziet spreiden bij de behandeling van z a k e n, persoonlijken of van openbaren aard. Van tijd tot tijd, en vaak, heeft de vloot een uitbreiding ondergaan. Thans telt zij veertien stoomers der eerste klasse, voor de groote vaart, en vijf kleinere, doch alleszins voldoende stoombooten, voor den Zuidafrikaanschen kustdienst. De *Castle*-lijn onderhoudt de stoomgemeenschap met geregelde diensten,

tusschen Engeland, Lissabon, Madeira, St. Helena, Ascension en al de Zuid- en Oostafrikaansche havens tot Mozambique, Madagaskar en Mauritius. Haar stoomers of aansluitende booten loopen ook naar Zanzibar, Aden, Indië, tot het verre Oosten en Australië, over Mauritius.

„Kort nadat de *Castle*-lijn gevestigd was, werd den heeren Currie & Co. de helft gegund van het mailcontract tusschen Engeland, de Kaap en Natal. Die overeenkomst is sedert hernieuwd en bestaat nog. In 1883 sloot de Portugeesche Regeering een contract met de maatschappij, voor het brievenvervoer tusschen Portugal en zijn Oostafrikaansche bezittingen.

„Weinig mannen hebben zich beter op de hoogte kunnen stellen van Zuidafrikaansche aangelegenheden van den meest uiteenloopenden aard dan Sir Donald Currie. Bij meer dan één gelegenheid heeft hij zijn oordeelkundige adviezen, in hun scherpzinnigheid sterker gelijkend op diplomatiek beleid dan op gewone zaakkennis, aan de Engelsche Regeering verstrekt en wel betreffende quaestiën van het allerhoogste belang, in verband met de politieke verwikkelingen, welke dikmaals voor Engeland in Zuid-Afrika, met name in Transvaal, ontstaan zijn. Welken raad hij gaf in 1878, ten tijde van den naderenden Boerenkrijg, is zóó welbekend, dat het onnoodig is, dien hier te herhalen. Genoeg zij 't thans in herinnering te brengen, hoezeer het opvolgen van dezen raad, gebaseerd op alleszins oordeelkundige premissen, tot een spoedige oplossing der moeielijkheden zou hebben bijgedragen.

„Of het wijs was of niet van Engeland, om te trachten zijn souvereiniteit in Transvaal met kracht van wapenen te handhaven, willen wij hier nu niet onderzoeken.

„In een vroeger geschil, tusschen de Britsche Regeering en den Oranje-Vrijstaat gerezen, bewees Sir Donald Currie zulke gewichtige diensten aan beide staten, dat hij van den Volksraad dier Zuidafrikaansche republiek een dankvotum, van Engeland's koningin het ridderkruis der orde van St. Michel en George ontving. Zijn prachtige vloot van oceaanstoomers is steeds ter beschikking der Regeering, wanneer zij die ook maar noodig hebben mocht, en dat dit geen ijdele phrase is, bleek immers voldoende tijdens den veldtocht in Zoeloeland tegen Cetewayo. Het was als blijk van erkenning der vele gewichtige staatsdiensten, die Currie in verband met gemelden oorlog bewijzen kon, dat hij in 1881 het commandeurskruis der zelfde hooge orde van St. Michel en George deelachtig werd. Voorheen had hij reeds een innige belangstelling voor de Engelsche politiek aan den dag gelegd, en in 1880 was hij lid van het Lagerhuis geworden als afgevaardigde der vrijzinnige partij in Perthshire. De kieswet, die drie jaren geleden aangenomen werd, splitste dat graafschap in twee districten, waarvan Sir Donald thans het Westelijke vertegenwoordigt. In beginselen is hij een vurig liberaal, doch tevens een onwrikbare Unionist. Slechts hierin is hij het glad oneens met zijn persoonlijken vriend, den grooten aanvoerder eener eenmaal onverdeelde partij.

„Aan Sir Donald Currie zijn vele en velerlei eerbewijzen verstrekt bij gelegenheden, dat hij vernuft of ijver, een bekwaamheid in het bevorderen der openbare belangen, in de één of andere richting, betoond heeft. Als stichter eener groote nationale en industrieele onderneming heeft hij in 1880 van de *Society of Arts* de gouden medaille van Fothergill ontvangen, speciaal als gedenk-

waardig blijk van waardeering der verbeteringen, door hem ingevoerd bij het vervoer van reizigers, waardoor ook hun veiligheid ter zee, bij brand of rampen, zooveel grootere waarborgen verkregen heeft. De *Castle*-lijn heeft nog nimmer het verlies van eenig menschenleven te betreuren gehad. De grondgedachte en de geheele dienstorganisatie der *Castle*-lijn bedoelen in de allereerste plaats het gerief en de veiligheid van het reizende publiek te verzekeren. Elk schip in deze nobele vloot vereenigt in zich, zoowel wat bouw, uitrusting en stoffeering betreft, al de verbeteringen en vervolkomingen, die de kenmerken zijn van den hedendaagschen stoomvaartdienst voor reizigers. Een uitstapje naar Zuid-Afrika, of naar eenige andere haven onderweg, door deze stoombooten aangedaan, moet, ondernomen op één der schepen van dezen zoo uitstekend georganiseerden en bestuurden maildienst, een prettig aandenken achterlaten bij den reiziger, die zoo verstandig is geweest gebruik te maken van de hem zoo ruimschoots geboden voordeelen en faciliteiten. De keuken der *Castle*-lijn is vermaard wegens haar voortreffelijkheid, en reizigers hebben hun oprechte bewondering te kennen gegeven nopens de bewonderenswaardige wijze, waarop die twee voorname dingen: hoedanigheid en afwisseling, gedurende elke reis, ten einde toe volgehouden werden! Daarbij komt, dat de passagiersgelden zoo matig mogelijk gesteld zijn, hetgeen verdient gewaardeerd te worden, vooral als men de uitstekende inrichting aan boord in het oog houdt. Dit hoofdpunt dienen reizigers, welke, hetzij in de eerste, tweede of derde klasse varen willen, in gedachte te houden. Aan landverhuizers naar de koloniën biedt de *Castle*-lijn niet te versmaden voordeelen

in prijs en in een onovertroffen dienst vol gerieven. Sir Donald Currie bezocht het Kaapland, voor de eerste maal, op het einde van verleden jaar, en is onlangs naar Engeland weergekeerd. Hij ging het binnenland door en de Boerenrepublieken zien. Eerst begaf hij zich naar Kimberley, daarna naar Pretoria, Johannesburg en Natal, vanwaar hij de kust volgde, langs East London en Port-Elizabeth, tot Kaapstad. Overal bereidde de Zuidafrikaansche burgerij een zeer hartelijk onthaal aan den man, die zulk een groot en duurzaam aandeel genomen heeft in haar welvaren."

Ten einde een nog beter denkbeeld te verschaffen van den voortreffelijken mondkost, welken de reizigers aan boord van de mailbooten der *Castle*-lijn voorgezet krijgen, en, over het geheel van de wijze, waarop men hen op reis bejegent, — willen wij den lezer eenige spijslijsten laten zien. Daaruit zal hem blijken, welk afwisselend en goed voedsel den passagiers verstrekt wordt. Deze spijslijsten zijn afschriften van menus, welke in den jongsten tijd op de booten gediend hebben; de eersten waren die voor de maaltijden op den eersten Kerstdag.

SPIJSLIJSTEN.

Salon.

ONTBIJT. — Porridge, gebakken sardellen, biefstuk met champignons, gebraden ham, roerei, kalfsgehakt, kluifjes à la Diable, kerri met rijst, Iersche hutspot, gebakken aardappelen, koude ham en koud vleesch, fruit, koffie, thee en chocolade.

LUNCHEON. — Soep, kreeft, versche haring, schaaps-coteletten met doperwten, patrijzenpastei, galantine van kalkoen, zwijnshoofd, koud ossevleesch, koud schapevleesch, koude ham, kaas met salade, gebak, krentenbroodjes, „scones" (zeker gebak), koek en vruchten.

MIDDAGMAAL. — Hazesoep, gekookte kabeljauw met kreeftensaus, oesterpasteitjes, salmi van patrijzen, pilau van kalfsvleesch, gebraden ossevleesch met „Yorkshire pudding", gebraden schapebout met gelei, gekookt schapevleesch met kappersaus, gekookte ham van York, ossevleesch met penen, gekookte kalkoen met oestersaus, gebraden patrijzen met broodsaus, kerri met garnalen, plumpodding, appeltaartjes, macédoine van vruchten, „tipsy cake" (gebak in madeirawijn, enz. gedrenkt), „mincepies", dessert en koffie.

Tweede Klasse.

ONTBIJT. — Porridge, biefstuk met uien, zouten visch, en eiersaus, Iersche hutspot, brood en boter, jams, thee en koffie.

MIDDAGMAAL. — Soep, kippenpastei, gebraden gans met appelsaus, gebraden ossevleesch, gekookte ham, plumpodding, „mincepies," geleien en nagerechten.

AVONDETEN. — Gebraden vleesch (koud), met zuur, „scones", koek, brood en boter, jams, thee en koffie.

Derde Klasse.

ONTBIJT. -- Porridge, lever en ham, Iersche hutspot, zouten visch, brood en boter, jams, thee en koffie.

MIDDAGMAAL. — Soep, gebraden gans met saus, gebraden ossevleesch, aardappelen, groenten, plumpodding, „mincepies", nagerecht (oranjeappelen, appelen, noten.)

Avondmaal. — Koud vleesch met zuur, gebak, brood en boter, jams en thee.

De volgende spijslijsten nemen zij op de gis, zonder ze uit te zoeken.

Salon.

Ontbijt. — Porridge, gebakken makreel, schaapscoteletten, omelet „aux fines herbes", rolpens (gestoofd), gebraden spek, zouten visch met eiersaus, kerri met rijst, Iersche hutspot, gebakken aardappelen, koude ham, koud ossevleesch, vruchten, thee, koffie en chocolade.

Luncheon. — Soep, kreeft, versche haring, ansjovis op geroosterd brood, konijnenpastei, koud schapevleesch, koud ossevleesch, koude ham, koude ossetong, rookvleesch, koud wildzwijnsvleesch van Oxford, kaas met salade, gebak, krentenbroodjes, „scones" en vruchten.

Middagmaal. — Schotsche „broth" (een soort van soep), oesterpasteitjes, eendenragout met jonge doppers, schaapspooten „au gratin", gebraden ossevleesch, gebraden schapevleesch, rookvleesch, gekookt schapevleesch, ossetong, kerri van ossevleesch, gestoofde patrijzen, gekookte kip met peterseliesaus, gemberpodding, pruimentaart, pannekoeken, „mincepies", jamtaart, oranjeappelen, appelen, peren, noten en koffie.

Tweede Klasse.

Ontbijt. — Porridge, biefstuk met uien, gestoofde rolpens, zouten visch met eiersaus, Iersche hutspot, brood en boter, thee en koffie.

Middagmaal. — Erwtensoep, schaapskop met hersensaus, gebraden schapevleesch, konijnenpastij, rookvleesch, aardappelen, groenten, gebak, brood en kaas.

Avondeten. — Koud vleesch met zuur, „scones", jams, kaas, brood en boter, thee en koffie.

Derde Klasse.

Ontbijt. — Porridge, haché, Iersche hutspot, brood en boter, thee en koffie.

Middagmaal. — Erwtensoep, gebraden schapevleesch, aardappelen, groenten, gebak, brood en kaas.

Avondeten. — Koud vleesch met zuur, marmelade, brood en boter, thee en koffie.

Al de mailbooten nemen een goeden voorraad wijnen, likeuren en tabak mee. Ziehier een lijst der gewone artikelen van dien aard, maar wijnen van zekere merken worden ter beschikking gehouden van passagiers, die ze begeeren mochten: Sherry, portwijn, Bordeauxwijn, Collares (Portugeesche roode wijn), Bucellas (Portugeesche witte wijn), Rijnwijn, moesseerende Moezelwijn; Champagnerwijnen (Moët en Chandon's *blanc mousseux;* Duc de Montebello; Heidsieck's *Dry Monopole*), Kaapsche wijnen (droge sherry; F. C. Pontac; witte wijn) brandewijn (Hennessey's met één ster en met drie sterren), Schotsche en Iersche whisky (eerste qualiteit), jenever (Engelsch en Hollandsche), rum (eerste qualiteit), sodawater, seltzerwater, limonade gazeuse, gemberbier, gingerade, „tonic water", Engelsche bieren, stout, lagerbier, maagbitter, likeuren (noyeau, curaçoa en maraschino), sigaren (Havana en Manilla), tabak („Cavendish", „Gold Leaf Twist" en „cut").

Kinderen worden aan afzonderlijke tafels bediend en krijgen volop van alles te eten.

INLICHTINGEN VOOR PASSAGIERS.

De koninklijke mailbooten der *Castle Mail Packets Company (Limited)*, contractante der Engelsche, Portugeesche en koloniale Gouvernementen, vertrekken om de veertien dagen, des Woensdags, van het *East India*-dokbekken, Blackwall, Londen; en des Vrijdags, daaropvolgende, van Dartmouth, naar Kaap de Goede Hoop en Natal, over Lissabon en Madeira.

Al deze stoomers doen Lissabon aan en hebben, op vastgestelde tijdstippen, aansluiting op den Oostafrikaanschen stoombootdienst. Éénmaal in de acht weken doet een stoomer St. Helena aan, en ontscheept er passagiers voor Ascension. Stoombooten naar Mauritius en Madagaskar worden, met gelijke tusschenruimten, geëxpedieerd. Bovendien vertrekken er buitengewone stoombooten uit Londen, over Vlissingen, Las Palmas en Gran Canaria, naar Kaapstad. Andere stoomers zullen worden verzonden, naar gelang der behoefte.

De booten der *Castle*-lijn laden in het *East India*-dokbekken, op een afstand van 200 yards van het station Blackwall, aan de lijnen der *Great Eastern*- en *North London*-Spoorwegmaatschappijen, waardoor het rechtstreeks verbinding heeft met de netten der *London and North Western* en der *Great Northern*-Spoorwegmaatschappijen. Passagiers kunnen Blackwall ook bereiken van de andere hoofdlijnen, over de stations Bishopsgate en Broad-street. De stations Fenchurch-street en Broad-street, eindstations der spoorwegmaatschappijen, wier lijnen naar Blackwall loopen, zijn midden in het hart der City gelegen.

Passagiers met de mailbooten kunnen zich te Londen

inschepen, of kosteloos spoorwegkaartjes krijgen tot Dartmouth. Naar Engeland terugkeerende reizigers mogen de Theems opvaren naar Londen, of te Plymouth landen, en krijgen in het laatste geval (kosteloos) biljetten per spoor naar Londen.

PASSAGEGELDEN.

De passagegelden van Londen en Dartmouth zijn goedkoop te noemen. In alle drie klassen zijn in die passagegelden begrepen: een ruime eettafel, het gebruik van bedden, beddegoed, handdoeken en meubilair.

Retourbiljetten worden verkrijgbaar gesteld met een reductie van tien percent.

Retourbiljetten tusschen Londen en Lissabon worden uitgegeven tegen een bijzonderen, verminderden prijs. Hierover raadplege men het speciale tarief.

Kinderen worden in rekening gebracht naar gelang van hun leeftijd. Voor gezinnen gelden daarom uiteenloopende passagegelden, die men te weten komen kan, door de bijzonderheden van elk geval aan de heeren Donald Currie & Co. bekend te maken.

Dienstboden mogen overdag hun meesters en meesteressen bedienen. Vrouwelijken dienstboden is het vergund met de kinderen der passagiers eerste klasse mee te eten. Wordt voor haar tweede klasse betaald, dan kunnen zij, in den regel, in de zelfde kajuit als de kinderen slapen. Wordt voor haar alleen derde klasse betaald, dan moeten zij ook in die klasse slapen.

Passagiers kunnen een kajuit, die méér kooien heeft, dan het gezelschap of de familiën leden tellen, afhuren, mits extra betalende voor de onbezet blijvende slaapplaatsen.

Om een passage te nemen moet men de helft van het passagegeld deponeeren. Het saldo is, vóór het vertrek, betaalbaar aan het bureel der Maatschappij.

Tegen betaling van het verschil in de prijzen der directe biljetten kunnen reizigers, die de reis willen voortzetten verder dan het punt, tot hetwelk zij aanvankelijk wenschen te gaan, met den zelfden stoomer doorgaan, of wel met een volgenden, mits binnen een maand na hun landing. Dat verschil is vooraf betaalbaar en wordt door den hofmeester aan boord in ontvangst genomen, of wel door de agenten der Maatschappij in de kolonie, zoo de reizigers reeds geland waren. Wenschen reizigers hun reis af te breken, door aan wal te gaan op een station, vóór de plaats hunner bestemming, zoo mogen zij dat doen en met een volgende boot der Maatschappij verder gaan.

Passagiers kunnen ook overgaan van een lagere tot een hoogere klasse, mits betalende het verschil in prijs, hetzij vóór het aanvaarden der reis, aan het bureel der Maatschappij, of, zoo de reis reeds aanvaard was, aan den hofmeester aan boord, vóór het overgaan.

Passagegelden kunnen in Engeland of in Zuid-Afrika worden betaald, voor vrienden, dáár of hier. Van aldus ingeschreven passages kan, desverkiezende, per kabel worden kennis gegeven, tegen een kleine extra-betaling. Remise van kleine geldsommen aan passagiers kan op de zelfde wijze worden gedaan.

Op elke mailboot bevinden zich een scheepsdokter en een hofmeesteres, wier diensten kosteloos aan de passagiers verstrekt worden. De passagiers der eerste klasse hebben nog de vrije beschikking over een rookkamer (op dek), een damessalet, badkamers (met warm en koud

water), een boekerij, een piano, in sommige gevallen ook een orgel. De passagiers der tweede klasse hebben mede een piano in hun salon. Zij hebben ook een boekerij en badkamers, met koud en warm water.

Voor versche melk wordt zorg gedragen door het medenemen eener melkkoe.

In alle kamers en salons voor openbaar gebruik bestemd is, op deze mailbooten, het electrisch licht aangebracht. Versch vleesch kan dagelijks, met behulp der koelkamers, opgedischt worden.

Passagiers schepen zich naar believen in te Londen of te Dartmouth.

Het uur van vertrek uit de Londensche dokken hangt van het getijde af, maar Dartmouth verlaat de mailboot precies ten drie uur in den namiddag, en passagiers behooren één uur te voren aan boord te wezen. Zij, die naar Dartmouth gaan van Londen, kunnen den vorigen dag (Donderdag) de hoofdstad verlaten. De Maatschappij heeft echter schikkingen getroffen, volgens welken een buitengewone trein, 's morgens ten 8 u. 55 min., het station Paddington verlaat op den ochtend van den dag, dat de stoomboot uit Dartmouth vertrekt. Deze trein, bijgenaamd de „*Castle*-exprestrein", komt ongeveer ten twee uur 's middags te Dartmouth aan. Passagiers met de boot worden kosteloos vervoerd.

Op vertoon van hun passage-biljetten of reçus, krijgen passagiers der derde klasse met de mailbooten der *Castle*-lijn, derde klasse spoorwegkaarten tegen een verminderd tarief van Liverpool, Manchester, Edinburg, Glasgow, Hull, en andere hoofdsteden, zoo in Groot-Brittanje als in Ierland, terwijl zij mede aanspraak hebben op een buitengewone hoeveelheid vrij-bagage.

Op ontvangst van het gewone telegram — „All well" — waarbij de goede aankomst van elke mailboot geseind wordt, kunnen vrienden van passagiers, die zulks begeeren te weten, bericht van zoodanige ontvangst krijgen, als hun adressen daartoe opgegeven worden aan het kantoor der heeren Donald Currie & Co.

Naar Dartmouth gezonden passagiersbrieven moeten geadresseerd worden aan de agenten der Maatschappij, de heeren E. M. Turnor & Sons, The Quay, Dartmouth. Tot Zaterdagmorgen 7 uur kunnen brieven ook verzonden worden voor passagiers te Lissabon. Zulke brieven moeten aangeteekend en geadresseerd zijn als volgt:

Mr. (Den Heer)..

„On board the Mail Packet ....

„For the Cape of Good Hope, care of the Commander of the Packet.

„Lisbon."

Voor het gemak der reizigers, en tot een beperkt beloop, geven de heeren Donald Currie & Co., tegen den parikoers en kosteloos, credietbrieven af, betaalbaar bij al hun agenten in Zuid-Afrika.

In de Kaapkolonie en in Natal is het Engelsch geld in omloop. Het is ook in zwang op Madeira. Het is over het algemeen niet geraden Engelsche bankbiljetten mee te nemen. In Lissabon kan men alleen terecht met Portugeesch geld, dat ook in de Oostafrikaansche havens circuleert. Op Mauritius gelden de ropy en de andere Britsch-Indische munten.

De koloniale banken, die agentschappen of kantoren te Londen hebben, zijn: de *Standard Bank of South Africa*, 10 Clement's-lane, Lombard-street, en de *Bank of Africa*,

113 Cannon-street. De *London and Westminster Bank*, Lothbury, Londen, is de Londensche agente der *Natal Bank* en der *Cape of Good Hope Bank.* De *New Oriental Bank Corporation* (40 Threadneedle-street, City) heeft een agentschap op Mauritius.

Elke mailboot voert een brandkast met zich mee en de kapitein zal daarin plaatsen alle waarden, die hem daartoe door de pasagiers mochten toevertrouwd worden.

Alle inlichtingen, aangaande den Zuidafrikaanschen maildienst, ook in verband met de aansluitingen door de schepen der *British India Steam Navigation Company* en der *Messageries Maritimes*, met Oostersche havens; voorts de meest volledige informatiën, betreffende rechtstreeksche passagebilletten naar Zuid-Afrika van vastelandsche plaatsen, zijn op aanvraag te bekomen aan de bureels der *Castle*-lijn, 3 Fenchurch-street, City. Dáár zijn tevens verkrijgbaar inlichtingen, rakende mede te nemen bagage, vracht voor reisgoederen boven het minimum en assurantie, zoomede rakende de manier van die goederen te verpakken, te adresseeren en te verzenden.

Spoorwegkaarten, voor stations aan de Staatsspoorwegen in Natal en de Kaapkolonie, kunnen aan het bureel der *Castle*-lijn genomen en de officieele dienstregelingen dier spoorwegen dáár ingezien worden.

De éénige uitrusting, welke een reiziger naar de Kaap in werkelijkheid noodig heeft, is eenige warme kleeding voor het Kanaal en het begin der reis, alsmede eenige lichtere kleedingstukken voor den tocht voorbij Madeira. Maar linnengoed, voldoende voor de geheele reis, dient medegenomen te worden.

Licht Engelsch zomergoed, licht zoowel in aanmaak als in kleur, wordt ook het meest gedragen in de Zuid-

afrikaansche steden. Kleederen van bijzonder maaksel zijn enkel noodig voor hen, die het binnenland willen ingaan. In zulke gevallen zijn niet gemakkelijk te scheuren stoffen zeker gewenscht.

De meeste menschen nemen een dekstoel mede, die, in vele gevallen, een nuttig gerief uitmaakt. Klapstoelen beantwoorden het best aan het doel, dewijl men ze later gemakkelijk overal meenemen kan. Allerhande dekstoelen zijn verkrijgbaar bij de *Madeira Wicker Company*, *East India Basin*, Londen. Deze maatschappij bezorgt ze aan boord der mailbooten, na desbetreffende instructiën te hebben ontvangen.

Een enkel woord zij hier tot den landverhuizer gericht. Op dit oogenblik (Februari 1889) geeft de Kaapsche Regeering geen vrije overtochten meer. Waar zij gegeven mochten worden, moet de landverhuizer zijn eigen passage betalen tot de haven van inscheping. Hij heeft voor zich zelf aanspraak op tien kubieke voet ruimte voor bagage; desgelijks voor elk lid van zijn gezin, boven de zestien jaren of zestien jaren oud, en bovendien op een geëvenredigd mindere plaatsruimte voor jeugdiger kinderen. Hij mag alles medenemen, wat hij in de voor hem beschikbare plaatsruimte bergen kan: kleeren, beddegoed, dekens, potten, pannen, enz. enz. Maar beddegoed is op de reis overbodig, daar elke kooi haar volle uitrusting van beddegoed heeft. Niettemin heeft het zijn nut beddegoed mee te nemen, om te worden gebruikt, zoodra men voet aan wal zet. De landverhuizer neme ook een goeden voorraad kleeren mede, waarbij hij nochtans in het oog behoort te houden, dat lichtere stoffen verkieslijk zijn, daar het Zuidafrikaansche klimaat warmer is dan het Engelsche. De meeste bagage

verpakke hij in sterke kisten, met flink touw er omheen. Kleeren, enz. voor den overtocht bestemd, houde hij bij zich in zakken van linnen- of tapijtgoed, gemakkelijker weg te bergen in de kajuiten dan houten kisten, terwijl zij bovendien minder onpleizierig en gevaarlijk zijn gedurende stormweder.

INLICHTINGEN VAN VERSCHILLENDEN AARD.

KOLONIALE MATEN EN GEWICHTEN.

Krachtens de elfde akte van 1858, welke in werking trad op 1 Januari 1861, wordt bepaald, dat de maten en gewichten der Kaapkolonie zullen zijn overeenkomstig de maten en gewichten, in Groot-Brittanje en Ierland gebruikelijk.

Bij de vergelijking der verouderde Hollandsche gewichten met de Engelschen, werd doorgaans 92 pond Hollandsch gelijk gesteld met 100 pond Engelsch, maar de ware verhouding is $91\frac{80}{100}$ pond Hollandsch tot 100 pond Engelsch avoirdupois-gewicht.

DROGE MAAT.

1 schepel is gelijk	$\frac{82}{107}$ oude Winchester-schepel, of	$\frac{743}{1000}$	Rijksschepel.
1 mud is 4 schepel, of	$\frac{328}{107}$ „ „ „ „	$\frac{2972}{1000}$	„
1 load is 10 mud, of	$\frac{3280}{107}$ „ „ „ „	$\frac{2972}{100}$	„

Dus zijn 107 Holl. schepel gelijk 8 Winchester-schepel, of 4 schepel gelijk 3 schepel (Rijksmaat) en 11 schepel zijn ongeveer gelijk 1 „quarter".

NATTE MAAT.

Een „leaguer" ...	=	152	Holl. gallons, of ongeveer	$1267\frac{7}{11}$ Rijksgallons.
„ halve „leaguer"	=	76	„ „ „ „	$63\frac{7}{22}$ „
„ pijp	=	110	„ „ „ „	$91\frac{7}{11}$ „
„ halve pijp ...	=	55	„ „ „ „	$45\frac{9}{11}$ „
„ „aum"	=	33	„ „ „ „	$31\frac{2}{3}$ „
„ half „aum"...	=	19	„ „ „ „	$15\frac{5}{6}$ „
„ anker	=	$9\frac{1}{2}$	„ „ „ „	$7\frac{7}{11}$ „
„ half anker ...	=	$4\frac{3}{4}$	„ „ „ „	$3\frac{23}{24}$ „

Er is in het gebruik geen vaste verhouding tusschen gallons en flesschen, omdat de laatsten, ofschoon veelal „quarts" geheeten, van verschillende afmetingen zijn en uiteenloopende benamingen dragen. Doorgaans echter wordt gerekend: 1 gallon = 4 flesschen.

LENGTEMAAT.

De verhouding van de Kaapsche lengtemaat, den voet, tot den Britschen Rijksvoet, werd onderzocht door de Landmaatcommissarissen, door den Landvoogd benoemd op 19 Juni 1858. Zij stelden vast, dat
1000 Kaapsche voet gelijk zijn 1033 Britsche Rijksvoet.
12 „ voet zijn gelijk 1 Kaapsche roe; derhalve is
1 Engelsche mijl nagenoeg gelijk aan 425.944 Kaapsche roe;
144 Kaapsche vierk. voet zijn gelijk 1 Kaapsche vierk. roe, derhalve
600 „ vierk. roe gelijk 1 Kaapsche morgen,
1 „ morgen is gelijk 2.11654 Engelsche acres.
100 Engelsche acres zijn ongeveer gelijk 47.247 Kaapsche morgen, en
1 vierk. mijl is gelijk 302.380 Kaapsche morgen.

TABELLEN DER AFSTANDEN.

ZUIDAFRIKAANSCHE DIENST.

Van Dartmouth

Naar Madeira	1225	Madeira.							
„ St. Helena	4277	3052	St. Helena.						
„ Kaapstad	5965	4675	1688	Kaapstad.					
„ de Mosselbaai	6209	4984	1932	244	de Mosselbaai.				
„ de Algoabaai	6395	5170	2118	430	186	de Algoabaai.			
„ de Kowie	6465	5240	2188	500	256	70	de Kowie.		
„ East London	6530	5305	2053	565	321	135	65	E. London.	
„ Natal	6782	5557	2505	817	573	387	317	252	Natal.

OOSTAFRIKAANSCHE DIENST.

Van NATAL.

Naar DE DELAGOABAAI	300	DE DELAGOABAAI						
„ INHAMBANE	560	260	INHAMBANE					
„ CHILOANE	775	475	215	CHILOANE				
„ QUILIMANE	994	694	434	219	QUILIMANE			
„ MOZAMBIQUE	1280	980	720	505	286	MOZAMBIQUE		
„ IBO	1456	1156	896	681	462	176	IBO	
„ ZANZIBAR	1938	1638	1378	1163	944	658	482	ZANZIBAR.

DIENST OP MAURITIUS.

Van NATAL naar MAURITIUS, 1600 mijlen.

Van LONDEN naar MOZAMBIQUE, *via* SUEZ:

				Mijlen.
Van	Londen	naar	Aden	4803
„	Aden	„	Lamoe	1550
„	Lamoe	„	Mombassa	140
„	Mombassa	„	Zanzibar	140
„	Zanzibar	„	Kilwakivinje	170
„	Kilwakivinje	„	Lindi	75
„	Lindi	„	Ibo	170
„	Ibo	„	Mozambique	170
				7218

AFSTANDEN OVER LAND VAN DE VIER HOOFDSTEDEN DER KAAPKOLONIE NAAR TIEN HOOFDPLAATSEN.

				Mijlen.
Van	Graham's Town.........	naar	Kaapstad	585
„	„ „	„	Port Elizabeth	85
„	„ „	„	Graaf Reinet	150

				Mijlen.
Van	King William's Town	naar	Kaapstad	680
,,	,, ,, ,,	,,	Port Elizabeth	165
,,	,, ,, ,,	,,	Graham's Town	80
,,	,, ,, ,,	,,	Graaf Reinet	230
,,	Pietermaritzburg	,,	Kaapstad	1136
,,	,,	,,	Port Elizabeth	910
,,	,,	,,	Graham's Town	826
,,	,,	,,	Graaf Reinet	790
,,	Bloemfontein	,,	Kaapstad	680
,,	,,	,,	Port Elizabeth	470
,,	,,	,,	Graham's Town	385
,,	,,	,,	Graaf Reinet	280
,,	Smithfield	,,	Kaapstad	696
,,	,,	,,	Port Elizabeth	336
,,	,,	,,	Graham's Town	246
,,	,,	,,	Graaf Reinet	226
,,	Potchefstroom	,,	Kaapstad	960
,,	,,	,,	Port Elizabeth	720
,,	,,	,,	Graham's Town	640
,,	,,	,,	Graaf Reinet	560
,,	Zoutpansberg	,,	Kaapstad	1300
,,	,,	,,	Port Elizabeth	1160
,,	,,	,,	Graham's Town	900
,,	,,	,,	Graaf Reinet	980
,,	Koeroeman	,,	Kaapstad	870
,,	,,	,,	Port Elizabeth	560
,,	,,	,,	Graham's Town	540
,,	,,	,,	Graaf Reinet	390
,,	Kolebeng	,,	Kaapstad	1150
,,	,,	,,	Port Elizabeth	810
,,	,,	,,	Graham's Town	820
,,	,,	,,	Graaf Reinet	670
,,	het meer Ngami	,,	Kaapstad	1700
,,	,, ,, ,,	,,	Port Elizabeth	1390
,,	,, ,, ,,	,,	Graham's Town	1370
,,	,, ,, ,,	,,	Graaf Reinet	1220

Van DURBAN naar DE GOUDVELDEN VAN TATI.

				Mijlen.
Van	Durban	naar	Pietermaritzburg	54
„	Pietermaritzburg	„	Ladysmith	99
„	Ladysmith	„	Newcastle	55
„	Newcastle	„	Wakkerstroom	36
„	Wakkerstroom	„	Heidelberg	180
„	Heidelberg	„	Pretoria	60
„	Pretoria	„	Nylstroom	72
„	Nylstroom	„	de Krokodillenrivier	60
„	de Krokodillenrivier	„	Mauch's Station	144
				700

Van DURBAN naar DE ST. LUCIABAAI.

Van	Durban	naar	Verulam	9
„	Verulam	„	Compensation	13
„	Compensation	„	de Oemvotirivier	12
„	de Oemvotirivier	„	„ Toegelarivier	16
„	„ Toegelarivier	„	„ Matakoeloerivier	15
„	„ Matakoeloerivier	„	„ Oemlalazirivier	18
„	„ Oemlalazirivier	„	„ Oemhlatoezirivier	20
„	„ Oemhlatoezirivier	„	„ de St. Luciabaai	43
				156

Van PIETERMARITZBURG naar DE VAALRIVIER,
via HARRISMITH.

Van	Maritzburg	naar	Estcourt	62
„	Escourt	„	Colenso	22
„	Colenso	„	Dodds'	17
„	Dodds'	„	Good Hope	20
„	Good Hope	„	de Wilgerivier	20
„	de Wilgerivier	„	Harrismith	12
„	Harrismith	„	Bethlehem	60
„	Bethlehem	„	de Vaalrivier	270
				483

Van LADYSMITH naar WITWATERSRAND.

Van	Ladysmith	naar	Bluebank	18
„	Bluebank	„	Underberg	12

				Mijlen.
Van	Underberg	naar	J. J. Smidt's	15
„	J. J. Smidt's	„	Harrismith	12
„	Harrismith	„	Bow's Drift	15
„	Bow's Drift	„	De Lange's	12
„	De Lange's	„	Susanna	12
„	Susanna	„	Zwartkopjes	18
„	Zwartkopjes	„	Frankfort	12
„	Frankfort	„	Lourens	15
„	Lourens	„	Rossley	
„	Rossley	„	Doig	18
„	Doig	„	Heidelberg	9
„	Heidelberg	„	Witwatersrand	30

Van Kimberley naar de Delagoabaai.

Van	Kimberley	naar	Christiana	57
„	Christiana	„	Bloemhof	33
„	Bloemhof	„	Klerksdorp	90
„	Klerksdorp	„	Potchefstroom	31
„	Potchefstroom	„	Pretoria	106
„	Pretoria	„	Middelburg	88
„	Middelburg	„	Kantoor	110
„	Kantoor	„	Barberton	45
„	Barberton	„	de Delagoabaai	160
				720

Van Kimberley naar Goeboelawayo (Matabeleland).

Van	Kimberley	naar	Barkly	24
„	Barkly	„	Taungs	97
„	Taungs	„	Mamoeza	51
„	Mamoeza	„	Rietfontein	98
„	Rietfontein	„	Kanye	88
„	Kanye	„	Molepolele	61
„	Molepolele	„	Machadie	44
„	Machadie	„	Sjoshong	169
„	Sjoshong	„	Goeboelawayo	300

Van Barkly naar Sjoshong.

				Mijlen.
Van	Barkly	naar	Taungs	79
„	Taungs	„	Vryburg	47
„	Vryburg	„	Sitlagolie	52
„	Sitlagolie	„	Mafeking	47
„	Mafeking	„	Kanze (Gatsesibi) *via* den Oosterweg	64½
„	„	„	Kanze, *via* Westerweg	49
„	Kanze	„	Molepolele (Secheli's)	40
„	Mafeking	„	Sjoshong (Mangwato), *via* Oosterweg	146½
„	„	„	„ *via* Westerweg	199½
„	„	„	Zeerust	36
„	„	„	Malmani	30

Van Pretoria naar Ladysmith.

Van	Pretoria	naar	Heidelberg	57
„	Heidelberg	„	Standerton	58
„	Standerton	„	Coldstream	56
„	Coldstream	„	Newcastle	29
„	Newcastle	„	Ladysmith	65
				265

Van Lourenço Marquez naar Pretoria.

Van	Lourenço Marquez	naar	Komati Poort (Lobombo)	63
„	Komati Poort	„	de Krokodillenrivier	20
„	de Krokodillenrivier	„	„ Leeuwenrivier	19
„	„ Leeuwenrivier	„	Joubert's Nek	19
„	Joubert's Nek	„	Nelsspruit	15
„	Nelsspruit	„	Houtboschloop	13
„	Houtboschloop	„	Schoeman's Hoeve, Sterkspruit	16
„	Sterkspruit	„	Viljoen's Hoeve	21
„	Viljoen's Hoeve	„	Minnaar's Poort	15
„	Minnaar's Poort	„	Bergendaal	14
„	Bergendaal	„	Hartogh's Hoeve	29
„	Hartogh's Hoeve	„	Middelburg	15
„	Middelburg	„	Doornbult	32
„	Doornbult	„	de Hondenrivier	29
„	de Hondenrivier	„	Pretoria	28
				348

Van Lourenço Marquez naar De Kaap.

				Mijlen.
Van	Lourenço Marquez...	naar	Pesini	20
„	Pesini	„	Matala Poort..............................	14
„	Matala Poort	„	het 1ste water bewesten Lobombo.	18
„	daar	„	de Komatirivier	6
„	de Komatirivier......	„	„ Krokodillenrivier	16
„	„ Krokodillenrivier	„	McLachlan's	50
„	McLachlan's	„	De Kaap	34
				158

Diverse Afstanden volgens verschillende Reizigers.

Van	Potchefstroom.........	naar	Witwatersrand	80
„	Witwatersrand	„	Pretoria	30
„	Ladysmith	„	Harrismith	57
„	Harrismith	„	Luuze's Drift, Vaalrivier	131
„	Luuze's Drift.........	„	Potchefstroom	86
„	Potchefstroom	„	Rustenburg, *via* Wonderfontein...	89
„	Rustenburg	„	Marico Junction	122
„	Marico Junction......	„	Bamangwato	96
„	Bamangwato	„	Tatin..	156
„	Tatin	„	Manyami	70
„	Manyami	„	het Zendelingsstation te Inyati ...	88
„	„	„	Gibbeklaik (Lobengoela's Hoofdkraal)	46

Van	Potchefstroom	naar	Ventersdorp	33
„	Ventersdorp............	„	Van Dykfontein	44
„	Van Dykfontein......	„	Grobler's	24
„	Grobler's	„	Jacobsdal	34
„	Jacobsdal..............	„	Zeerust.......................................	8

Van	Pretoria..................	naar	Warmbad (Waterberg)	70
„	Warmbad..............	„	Nylstroom	18
„	Pretoria	„	„ (directe weg)	81
„	Nylstroom	„	Makapan's Poort	57
„	Makapan's Poort ...	„	naar Eersteling.........................	22
„	Eersteling	„	Marabastadt	11
„	Marabastadt	„	Rhenosterpoort	21
„	Rhenosterpoort	„	Spelonken (Albasini's Hoeve)	70

				Mijlen.
Van	Nylstroom	naar	Palala	60
„	„	„	de Dwarsrivier	45
„	„	„	Klaasnek	59
Van	Potchefstroom	naar	Hartebeestfontein	45
„	Hartebeestfontein	„	Bloemhof	83
„	Bloemhof	„	Saltpan (Lynx)	22
„	Christiana	„	Mamoeza (Hartsrivier)	53
„	Potchefstroom	„	Heidelberg	85
„	„	„	Bodenstein	23
„	„	„	Mooirivier Oog	38
„	„	„	Elandsfontein	52
„	„	„	Blaauwbank	65
„	Blaauwbank	„	Sterkfontein	23
„	„	„	Pretoria	59
„	Potchefstroom	„	Wonderfontein	35
„	Wonderfontein	„	Brandvley	19
„	Brandvley	„	Sterkfontein	12
„	Sterkfontein	„	Pretoria	40
„	Pretoria	„	„The Willows"	9
Van	Pretoria	naar	Hamilton	174
„	Hamilton	„	Lourenço Marquez	207
„	Klipstapel	„	Hamilton	18
„	Hamilton	„	het eindstation van Hall's spoorwegopmeting	77
„	daar	„	Lourenço Marquez	107
„	Hamilton	„	Derby	50
„	Derby	„	Luneberg	60
„	Barberton	„	het Chrissie-meer	92
„	het Chrissie-meer	„	Rolfontein *via* Ermelo	60
„	Rolfontein	„	het Monument, Llanwarne	31
„	M W Stroom	„	Utrecht	36
„	Utrecht	„	Luneburg	30
„	„	„	Greytown	115
„	„	„	Newcastle	25

HOOFDAGENTSCHAPPEN VAN DE CASTLE-LIJN.

ENGELAND.

Edinburg	T. Cook & Son.
Leith	James Currie & Co.
Dundee	David Alexander.
Aberdeen	John Cook & Son.
Arbroath	Alexander Duncan.
Banff	James B. Webster.
Oban	Alex. Browne.
Dalkeith	John Carment.
Elgin	Thomas Smith.
Greenock	J. M. Macfarlane & Co.
Stromness	John Rae.
Birmingham	W. H. Hayward.
Bristol	Mark Whitwill & Son.
Newcastle	James Currie & Co.
Bradford	T. Cook & Son.
Leeds	T. Cook & Son.
Nottingham	T. Cook & Son.
Leicester	T. Cook & Son.
Sheffield	T. Cook & Son.
Walsall	T. Cook & Son.
Wolverhampton	T. Cook & Son.
Hull	Jackson & Tarbolton.
Dartmouth	E. M. Turnor & Son.
Plymouth	Smith, Sundius & Co.
Southampton	Smith, Sundius & Co.
Dublin	Wells and Holohan.
Cork	J. Scott & Co.
Belfast	Samuel Gowan & Co.
,,	Henry Gowan.

BUITENLAND.

Parijs	John M. Currie.
Havre	John M. Currie.
Bordeaux	Th. Mayer & Co.

Charente	E. D'Abbadie.
Hamburg	C. Hugo en Falk & Co.
Berlijn	Brasch & Rothenstein.
Stettin	F. Ivers.
Kopenhagen	C. K. Hansen.
Antwerpen	F. Huger.
Rotterdam	C. Cornelder & Zn.
Amsterdam	Bruinier & Co.
Vlissingen	Stoomvaartmaatschappij „Zeeland".
Utrecht	De Nederlandsche Staatsspoorwegen.
Mauritius	Ireland, Fraser & Co.
Madagascar	Procter Brothers.
Calcutta	Jardine, Skinner & Co.
Lissabon	E. Pinto Basto & Co.
New-York	W. D. Morgan.
Madeira	Blandy Brothers & Co.
Gran Canaria (Las Palmas)	Miller & Co.
St. Helena	Solomon Moss & Co.

KAAPKOLONIE.

Kaapstad .... Port Elizabeth .... East London	De Agentschappen der *Castle Mail Packets Company*.
Mosselbaai	Prince, Vintcent & Co.
Knysna	Thesen & Co.
Port Alfred	F. Olivier & Sons.
Grahamstown	J. Gau.
Kimberley	„Board of Executors"; secretaris: J. P. O'Reilly.
King William's Town	W. Hay.
Kokstad	A. H. Williams.
Queenstown	W. A. Berry.
Graaf Reinet	O. Brenner & Co.
Somerset East	H. David.
Cradock	A. Ziervogel.
Richmond	J. R. Wills.
Colesberg	Draper & Plewman.
Burghersdorp	Assmuth & Co.
Paarl	T. Sheldon.
Swellendam	Daniel & Co.

NATAL.

Durban	*The Castle Mail Packets Co. 's Agency.*
Pietermaritzburg	J. Barnes.
Ladysmith	Walton & Tatham.
Newcastle	Parker, Campbell & Co.

TRANSVAAL.

Johannesburg	Jones & Lawrence.
Barberton (goudvelden)......	G. Bowness.
Pretoria .... Rustenburg	Transvaalsche „Board of Executors."
Potchefstroom	Glen Scorgie.
Heidelberg	Pagan and Maben.
Lijdenburg .... Pelgrim's Rust	W. Fraser.

ORANJE-VRIJSTAAT.

Bloemfontein	M. Leviseur.
Harrismith	Campbell & Co.
Fauresmith.........................	Stephen Rorich.
Jagersfontein.....................	J. J. Wilson.
Winberg	D. J. de Villiers.
Cronstadt	Coulson & Co.
Vredefort	McEwan & Co.

OOST-AFRICA.

Delagoabaai .... Inhambane .... Quilimane	*A Empreza Africana de Cargas e Descargas.*
Chiloane	M. F. Amiel.
Mozambique	Mendonça & Silva.

REGISTER.

Aankomst (Bericht van) 211
Aansluiting met de stoomers 207, 212
Aberdeen Road 69
Addo 72, 86
Adelaide 73, 81
Aden 143
Adendorp 69
Afstanden (Tafel der) 216
Agoelhas 64
Albany 71, 81
Albert 81
Alexanderbaai 157
Alexandria 81
Alfred (Prins) 47
Algoabaai 64, 65, 67
Alice 77
Alicedale Junction 70, 72
Aliwal North 77, 79
Aliwal South 65
Amabele 77
Amalienstein 80
Amalinda 77
Amasango 79
Amersfoort 165
Amsterdam 165
Antananarivo 188
Arundel 74
Ascension 34
Ascension (Stoombooten naar) 32, 207
Assurantie voor bagage 212
Atherstone 70
Avoca 142

Bagage 213
Bailey 79
Baines 171
Balfour 81
„Banket" 182
Banken (Koloniale) 211
Barberton 159, 178
Barkly 82
Baroda 73
Barracouta (Kaap) 65
Barroe 69
Basjie 87
Basoetoland 145
Basoetos 145
Bathurst 81
Beaconsfield 58, 82
Beaufort 81
Beaufort (Fort) 81
Beaufort West 57
Bechuanaland 146
Bechuanas 146
Bedford 73
Been Leegte 81
Bellair 142
Bellevue 72
Belmont 58
Belvidere 81
Bergville 80
Berlin 77, 82
Berlin (Hoeve) 175
Bethal 168
Bethlehem 152
Bethulie 152
Biggarsberg 142
Biljetten 208
Biljetten (verminderde prijzen van) 210
Birdeilanden 74
Birkenhead Rock 64
Biskaaien (Baai van) 15
Blanco 81
Blaney Junction 76, 77
Bloemfontein 150, 151
Bloemhof 158
Blueberg 80
Blue Cliff 69
Boavista 31
Bolo 77
Boschjesmanrivier 72, 74
Boschjesmanrots 55
Boshof 152
Boston 142
Bosworth 73
Bothanybaai 41
Botha's Hill 142
Bowesdorp 80
Bowker's Park 79
Braakpoort 58
Brand 79
Brandfort 151
Brandvley 80
Braunsweigh 82
Brava 31
Bredasdorp 54
Breederivier 56
Breidbach 76, 82
Brieven 211
Britz Town 81
Buffelrivier 57, 74
Buffelspoort 174
Buffelsrivier 57
Bultfontein 59, 152
Bultfontein Mijn 59
Burghersdorp 79
Button 174

Caledon ... 54, 80
Calitzdorp ... 80
Calvinia ... 80
Cambridge ... 77
Campbaai ... 41
Camperdown ... 142
Canarische eilanden ... 27
Canarische eilanden (Stoombooten naar de) ... 207
Cango ... 80
Cango-holen ... 86
Cape Copper Co. ... 51, 101
Carlton ... 73
Carnarvon ... 81
Castle-lijn (Schets der) ... 189
Castle-lijn (Beschrijving van de stoomers der) ...12, 13, 194, 196
Castle-lijn (Agentschappen) ... 224
Cathcart ... 78
Centlivres ... 69
Central Railways Maatsch. ... 52
Ceres ... 55
Ceres Road ... 55
Charlwood ... 69
Chelsea Point ... 65
Chiloane ... 187
Chiselhurst ... 77
Chrissie (Het meer) ... 158
Christiana ... 165
Clanwilliam ... 55
Claremont ... 41, 53
Coega ... 72
Coerney ... 72
Coldstream ... 70
Colenso ... 142
Colesberg ... 66, 74
Commadagga ... 72
Confidence-rif ... 181
Congella ... 142
Constable ... 57
Constantia ... 42
Conway ... 73
Cookhouse ... 73
Cradock ... 73
Cronstadt ... 152
Currie (Sir Donald) ... 197
Cuyler Manor ... 68
Cyphergat ... 79
Cypress Grove ... 73

Dacar ... 31
Damaraland ... 168
Danger Point ... 64
Dargle ... 142
Darling ... 80
Dartmouth ... 12, 14, 210
Dartmouth (Treinen naar) ... 210
Dassen (Eiland) ... 34
De Aar Junction ...58, 72, 74
Deal ... 14
De Beer's-mijn ... 59
Deelfontein ... 58
De Kaap (Goudvelden van) ... 175
Delagoabaai ... 187
Delagoabaai-spoorweg ... 187
Despatch ... 68
De Wetsdorp ... 151
Diamantvelden ... 59— 63
Dieprivier ... 53, 167
Dohne ... 77
Dordrecht ... 82
Douglas ... 82
Dover ... 14
Drakengebergte 82, 86, 87, 145, 157
Drakenstein ... 80
Drennan ... 73
Duikerpunt ... 64
Duivelspiek ... 35
Dundee ... 142
Durban (Kaap) ... 80
Durban (Natal) ... 142
Durban Road Junction ... 53, 55
Dutoitspan ... 59
Dwaalfontein ... 73

East India Dock ... 7, 207
East London ... 74, 130
Eddystone ... 15
Edenburg ... 151
Edendale ... 142
Edmundton ... 81
Eersteling ... 163, 174
Eersterivier ... 54
Elands Post ... 81
Elands Spruit ... 177
Elim ... 80
Emgiwali ... 77
Ermelo ... 165
Essex ... 78
Estcourt ... 141

Fauresmith ... 151
Fernando Po ... 32
Ficksburg ... 152
Fingos ... 83
Fishbaai ... 65
Fleshbaai ... 65
Fogo ... 31
Forbes-Rif ... 100, 181
Foreland ... 14
Fort Beaufort ... 73
Fort Jackson ... 77
Fowler's Halt ... 79
Frankfort ... 82
Frankfort (Vrijstaat) ... 151
Fraserburg ... 57, 81
Fraserburg Road ... 57
Frenchhoek ... 80
Frere ... 142
Funchal ... 23, 24

Gamkarivier ... 57

Gazaland ... 153
Geelhoutboom ... 172
Genadendal ... 80
George ... 65, 81
Georgetown ... 34
Glassen Point ... 65
Glen Connor ... 69
Glen Grey ... 82
Glenlynden ... 81
Godwaan ... 176, 177
Goede Hoop (Kaap de) ... 64
Goedverwacht ... 80
„Golden South Africa" ... 185
Goosenland ... 147
Gorée ... 31
Goritzrivier ... 65
Gouda ... 80
Goudini Road ... 56
Goudmijnmaatschappijen ... 166
Goudvelden ... 166
Goudvelden (Wegen naar de) ... 185
Graaf Reinet ... 66, 68, 70
Grahamstown ... 66, 70
Graskop ... 172
Graspan ... 58
Gravesend ... 8
Green Point ... 41, 80
Greenwich ... 8
Greytown (Kaap) ... 77, 80
Greytown (Natal) ... 141
Griqualand East ... 133
Griqualand West (Provincie) ... 82
Griqua Town ... 82
Groenekloof ... 80
Grootevlakte ... 81
Grootfontein ... 57
Guano ... 101

Haasfontein ... 69
Halesowen ... 73
Handboeken over Zuid-Afrika 2, 3
Hangklip (Kaap) ... 64
Hankey ... 81
Hanover ... 77
Hanover (Nieuw) ... 142
Hanover Road ... 74
Harding ... 142
Harrismith ... 151
Havelock ... 78
Heald Town ... 81
Heidelberg (Kaap) ... 80
Heidelberg (Transvaal) ... 152, 180
Heilbron ... 152
Helpmakaar ... 142
Henley ... 69
Herbert ... 82
Hermansburg ... 142
Hermon ... 55, 80
Herschel ... 82
Hertzog ... 81
Heuvelkraal ... 69

Hexrivier ... 56
High Flats ... 142
Highlands ... 70
Holnek ... 160
Hondeklipbaai ... 80
Honeynestkloof ... 58
Hoogvlakten ... 84
Hoopstad ... 152
Hopedale ... 81
Hopefield ... 80
Hopetown ... 81, 157
Houtbaai ... 64
Houtkraal ... 58
Howick ... 138
Humansdorp ... 81

Ibo ... 187, 188
Ifafa ... 142
Illovo ... 142
Imvani ... 78
Indische koelies ... 134
Indwe ... 52, 78
Infanta (Kaap) ... 65
Ingwenya ... 159, 160
Inhambane ... 187
Ipolela ... 142
Isidigimi ... 79
Isipingo ... 142
Isle de Sal ... 31
Isles de Los ... 32
Ixopo ... 142

Jacobsdal ... 152
Jagersfontein ... 151
Jamestown (Kaap) ... 82
Jamestown (Transvaal) ... 176
Jansenville ... 69, 81
Johannesburg ... 182, 183

Kaap (Afdeeling der) ... 80
Kaap de Goede Hoop ... 64
Kaap de Goede Hoop (Stoombooten naar de) ... 207
Kaapkolonie (Agent generaal) ... 124
„ (Als gezondheidsoord) ... 125
„ (Belastbare waarde der grondeigendommen) ... 95
„ (Besproeiing) ... 111
„ (Bevolking der) ... 82
„ (Boomkweekerij in de) ... 117
„ (Delfstoffen in de) ... 99
„ (Droogten in de) ... 89
„ (Fabrieken in de) ... 102
„ (Flora der) ... 127
„ (Fokkerij van vee, enz. in de) ... 112, 113
„ (Grenzen der) ... 82
„ (Handel in de) ... 128, 129
„ (Huren in de) ... 122, 123
„ (Industrietakken der) ... 102
„ (Instellingen in de) ... 92

Kaapkolonie (Invoeren der) ... 128
„ (Jaargetijden in de) 88
„ (Klimaat der) ... 88, 89, 126
„ (Kroondomeinen in de)... 106
„ (Landbouw) 105
„ (Landverhuizing naar de) 119, 124
„ (Loonen in de) 110, 121, 122, 123
„ (Natuurlijke gesteldheid der) 84
„ (Prijs der levensmiddelen in de) 122, 123
„ (Prijzen der kleeren in de) 123
„ (Regeering der) 92
„ (Regenmassa) 89, 90
„ (Schuld der) 128
„ (Spoorwegen in de)... 50, 51
„ (Staatsinkomsten der) ... 128
„ (Staatsuitgaven der) 128
„ (Statistieken der) 95, 128, 129
„ (Steenen der)................. 101
„ (Stoombooten naar de)... 207
„ (Struisvogels) 115
„ (Telegrafen) 99
„ (Warmtegraad in de) ... 88
„ (Wegen en bruggen)...... 99
„ (Wijnbouw in de) 116
„ (Wild in de) 85
„ (Wolindustrie der) 103
„ (Wouden in de) 117
„ (Zuivelbereiding in de)... 117
Kaapstad 34
Kaapstad (Dokken te) 45
Kaffirkuilbaai 65
Kafferland 87
Kaffers 134
Kaffraria 87
Kalabaskraal 54
Kalkbaai 41, 53
Kantoor 177
Karatara 167
Kariega 69
Karroe........................ 84, 90, 125
Katkop 80
Keirivier 130
Kei Road 77
Kendrew 69
Kenhardt 81
Kenilworth 41, 53
Kimberley 54, 59
Kinderen 208
King Georgesrivier 158
King William's Town 76, 80
Klapmuts 55
Kleeren (Mee te nemen) 212
Kleinpoort 69
Klerksdorp 165
Klipheuvel 54
Klipplaat 69
Klipstapel.............................. 159

Knysna 65, 81, 186
Koeboesi 77
Koeroeman 147
Kokstad 88
Komati 158
Komati (Goudvelden van) 179
Komati Poort 187
Komgha 82
Kowierivier 72, 74
Kraaifontein 54
Krankuil 58
Krokodillenrivier 157
Kromdraai 181
Krompoort 69
Kuilsrivier 54

Ladybrand 152
Lady Frere 82
Lady Grey 80
Ladysmith (Kaap) 80
Ladysmith (Natal) 141
Landverhuizers (Wenken aan).. 202, 210, 213
Las Palmas 28
Las Palmas (Stoomers naar) ... 207
Leeuwenhoofd 34
Leliefontein 80
Lesseyton 79
Leven Point 65
Lichtenburg 165
Lijdenburg 154, 160
Lijdenburg (Goudvelden v.) 172, 173
Lidgetton 140
Limpopo 131, 153, 157, 158
Limvoeboe 158
Lindley 152
Lissabon 17
Lissabon (Stoomers naar)......... 207
Lizard..................................... 15
Llanwarne 160
Lo Bengoela........................... 170
Lone Tree Loop...................... 77
Long Hope 73
Lourenço Marquez.................. 187
Lovedale 77
Ludlow 73
Luneberg 165
Lynedoch 54
Lyon 81

Maclean.................................. 82
Mac Mac 172
Madagascar 188
Madagascar (Stoomers naar) ... 207
Madeira 21
Madeira (Stoomers naar) 207
Mafeking 147, 172
Magaliesberg 157
Maitland 36, 55
Malagas 80
Malmani 181

Malmesbury 54
Malvern 142
Mamre 80
Mapoeta 158
Marabastadt 165, 174, 175
Marais 69
Maraisberg 81
Marburg 142
Marico 161
Maritzburg 141, 142
Marlow 73
Mashonaland 169, 170, 171
Matabeleland 153, 169
Maten en gewichten in Zuid-Afrika 215
Mathers' „*Golden South Africa*" 4
Matjesfontein 57
Mauch 158, 163, 169
Mauchberg 159
Mauritius 188
Mauritius (Stoomers naar) 207
Mayo 31
McLachlan (Tom) 172, 175, 180
Melville 81
Menus der mailbooten 203
Messoeril 188
Middellandsche Provincie 81
Middelburg Road 73
Middelburg (Transvaal) 165
Middleton 72
Mid Illovo 142
Mijnfontein 58
Mimosa 72
Modderrivier 58
Mokambo 188
Molteno 79
Montagu 80
Moodie (G. P.) 178
Moodie's 178
Mooirivier 142
Mortimer 73
Mosselbaai 65. 81, 90
Mount Edgcumbe 142
Mount Mare 174
Mount Stuart 69
Mowbray 36, 53
Mozambique 187
Mozambique (Zeestrooming) 88
Muizenberg 41, 53
Muntwezen 211
Murraysburg 81
M. W. Stroom 160

Naauwpoort 73
Namaqualand 101
Napier 80
Nartingsburg 165
Natal 131
„ (Bevolking van) 134
„ (Constitutie van) 143
„ (Delfstoffen in) 137
Natal (Grenzen van) 133
„ (Klimaat van) 139, 140
„ (Kroondomeinen van) 134
„ (Londensche agent van). 132
„ Producten van) 136, 140
„ (Spoorwegen en havenwerken in) 141
„ (Statist. betreffende) 144, 145
„ (Stoombooten naar) 143
Nelspoort 57
Newcastle 141
Newhaven 81
Newlands 41, 53
New Leeds 142
Nieuw Duitschland 142
Nieuw Gelderland 142
Nieuw Hanover 142
Nieuw Schotland 158
Nieuwveld 85
Noodsberg 142
Noordoostelijke Provincie 81
Noordwestelijke Provincie 80
Northdene 142
North End 68, 72
Nottingham 142
Nylstroom 165

Oatlands 69
Observatorium (Kaapsch) 90
Observatory Road 52
Oembandine 180
Oembolosi 158
Oembilo 142
Oemgeni 138, 142
Oemkomanzi 142
Oemsinga 137, 142
Oemtamvoena 82
Oemtata, rivier en stad 82, 88
Oemzimkoeloe 82, 142
Oemzimvoeboe 130
Oemzinto 142
Olifantsrivier 157
Onderste Doorns 81
Ookiep 51
Oostelijke Provincie 82
Oranje-Vrijstaat 148
„ „ (Bevolking) 150
„ „ (Land) 148
„ „ (Regeering) 149
„ „ (Statistiek) 150, 151
Orangerivier... 58, 82, 85, 90, 102, 146, 157
Ottawa 142
Oudtshoorn 65, 80

Paarl 55
Pacaltsdorp 81
Paddington (Treinen van) 210
Padrone (Kaap) 74
Pafoeri 158
Panmure 82

Parijs 152
Passagegelden (Beloop der) 208
Passagiers (Inlichtingen voor).. 207
Paterson 81
Pauwpan 58
Pearston 73, 81
Peddie 81
Peelton 77
Pelgrims' Rust 165, 173
Pella 90
Petersburg 81
Philipolis 152
Philip Town 81
Philipstown 81
Phœnix 142
Pieter Meintjes Fontein 56
Pietersburg 165
Piet Retief 165
Pigg's Peak Co 180
Pinetown 142
Piquetberg 80
Piquetberg Road 55
Platberg 82
Plettenbergbaai 65
Plewman 74
Plumstead 53
Pniel 82
Pondoland 130
Pondos 130
Port Alfred 72, 74
Port Beaufort 65, 80
Port Elizabeth 65, 90
Porterville 80
Port Frances 81
Port Louis 188
Port Nolloth 51
Port St. John 130
Port Shepstone 142
Porto Grande 32
Portugal 17
Portugeesche bezittingen 187
Post Retief 81
Potchefstroom 152
Potfontein 58
Potsdam 82
Pretoria 154
Pretoriuskop 177
Prieska 81
Prince Albert 57
Prince Alfred 47
Protea 42
Putterskraal 79

Quanti 78
Queenstown 78, 82
Quilimane 187
Ramah 82
Rand (Hoeven op de) 182
Rayner 79
Recife (Kaap) 65
Redbourne 81
Reddersburg 151
Red House 68
Reis eener mailboot 5
Remises 209, 211
Rendsburg 74
Retreat 53
Rhenosterkop 57
Richmond (Kaap) 81
Richmond (Natal) 141
Richmond Road 58
Riebeek 81
Riebeek West 80
Rietfontein 74
Riversdale 80
Robben (Eiland) 34
Robertson 52, 80
Roggeveld 85
Rondebosch 41, 53
Roodewal 52
Roos Senekal 165
Rosebank 41, 53
Routes naar de goudvelden 185
Rouxville 152
Rustenburg 154, 161

Sabierivier 158
St. Blaize (Kaap) 65
St. Croix 74
St. Francis (Kaap) 65
St. George 158, 187
St. Helena 33
St. Helena (Stoomers naar) ..., 207
St. Helenabaai 80
St. Jago 187
St. Jodo 188
St. Johnsrivier 130
S. Luzia 31
S. Nicolas 31
St. Sebastian 31
St. Sebastiaansbaai 65
St. Thomas's 32
St. Vincent 31
Saldanhabaai 54
Salem 81
Saltaire 72
Salt River Junction 55
San Antonio 31
Sandflats 72
Sandfontein 69
Sandownbaai 64
Santa Cruz 30
Santiago 31
Sapkamma 69
Saxony 69
Schoonberg 81
Schotland (Nieuw) 158
Sea Point 41
Seal (Kaap) 65
Sekoekoeni 163
Senekal 151
Seymour 81

Shawbury-missie ... 88
Sheerness ... 9
Sheldon ... 72
Shepstone (T.) ... 152
Sherborne ... 73
Sidbury ... 81
Simonsbaai ... 43, 64
Simon's Town ... 64
Sjeba ... 179
Slangkoppunt ... 64
Smithfield ... 151
Sneeuwbergen ... 70
Somerset East ... 73
Somerset West ... 54
Spanje ... 17
Spijtfontein ... 58
Spitzkop ... 85, 160
Spoorweg naar de Delagoabaai 187
Spoorwegen (Kaapsche) ... 50, 51
Spoorwegen (In prijs verminderde en kostelooze biljetten op) 208, 209
Springbok ... 100
Springbokfontein ... 80
Springvale ... 70
Standerton ... 165
Stanger ... 141
Steinthal ... 80
Stellaland ... 147
Stellenbosch ... 41, 54
Sterkstroom ... 79
Steynsburg ... 81
Steynsdorp ... 179
Steytlesville ... 69
Stockenstrom ... 81
Stoomschepen der *Castle*-lijn ... 189
Stormberg ... 86
Strand ... 80
Struben (De heeren) ... 181
Stutterheim ... 77
Sundaysrivier (Natal) ... 142
Sundaysrivier (Kaap) ... 70
Surbiton ... 78
Sutherland ... 81
Swazieland ... 179, 180
Swazieland (Goudvelden van) ... 180
Swellendam ... 80
Swinburne (Sir John) ... 169
Sydenham ... 142

Taaiboschfontein ... 74
Tafel der afstanden ... 216
Tafelbaai ... 34, 35, 46
Tafelberg ... 34
Tafelberg (Kaap) ... 73
Tafelberg (Transvaal) ... 177
Tamatave ... 188
Tarief der passagegelden ... 208
Tarka ... 82
Tarkastad ... 82
Tati ... 169, 171
Taukatara ... 72
Taungs ... 147
Telle ... 82
Tembe ... 158
Temboeland ... 78
Teneriffe ... 29
Thaba 'Nchu ... 152
Thomasrivier ... 78
Thorngrove ... 73
Toegela (Beneden) ... 142
Toiserivier ... 77
Tongaat ... 56, 142
Touwsrivier ... 57
Treinen van Paddington ... 210
Transkei ... 77, 87
Transvaal (Bergen) ... 159
„ (Bevolking) ... 134, 156
„ (Bosschen) ... 160
„ (Constitutie van) ... 154
„ (Delfstoffen) ... 161
„ (Financiën in de) 164, 184
„ (Geschied. van) 152, 153
„ (Goudvelden in de) .. 166
„ (Grenzen van) ... 133, 153
„ (Instellingen van) ... 164
„ (Landbouw in) ... 160
„ (Het recht in de) ... 156
„ (Rivieren) ... 157
„ (Steden en districten) 165
Triangle ... 57
Troe Troe ... 80
Tsitza ... 88
Tulbagh ... 55
Twaalf Apostelen (De) ... 42
Tweeddale ... 74
Twist Niet ... 79
Tylden ... 78

Uitenhage ... 66, 69, 81
Uniondale ... 81
Upington ... 81
Upper Hay ... 82
Upsal ... 165
Utrecht ... 161

Vaalrivier ... 62, 63, 82, 157
Valschebaai ... 88
Venterberg ... 151
Venterburg ... 81
Venterdorp ... 165
Verde (Kaap) ... 31
Verulam ... 141
Victoria East ... 81
Victoria West ... 58
Villiersdorp ... 80
Vischgat ... 73
Vischrivier ... 73
Vogeleilanden ... 74
Vrede ... 151
Vredefort ... 152
Vredenberg ... 54